RUDOLF SUŢU

IAŞII DE ODINIOARĂ

VOLUMUL II

CAPIT. I: Viaţa mondenă a Iaşilor. — Boerimea de altădată.
CAPIT. II: Case vechi şi negustori dispăruţi.
CAPIT. III: Viaţa culturală, artistică şi muzicală a Iaşilor.
CAPIT. IV: Figuri şi tipuri ieşene.
CAPIT. V: Cum petreceau ieşenii.

CU 240 ILUSTRAŢII

DESEMNE DE I. BĂLĂU

EDIŢIA I

IAŞI / VIAŢA ROMÎNEASCĂ / 1928

RUDOLF SUŢU

IAŞII DE ODINIOARĂ

VOLUMUL II

CU 240 ILUSTRAŢII

DESEMNE DE I. BĂLĂU

EDIŢIA I

IAŞI / VIAŢA ROMÎNEASCĂ / 1928

RUDOLF SUŢU

IAŞII DE ODINIOARĂ

VOLUMUL II

CU 240 ILUSTRAŢII

DESEMNE DE I. BĂLĂU

IAŞI / VIAŢA ROMÎNEASCĂ / 1928

A fost cândva...

Iaşul a fost cândva un oraş de elită, plin de viaţă şi de muncă,—căci mai tot ce s'a zidit atunci, avem astăzi, strălucită mărturie şi oglindă a trecutului.

Trăiam mai bine cu toţii.

In fostul Podul Verde de odinioară—astăzi strada Carol—cât era ziulica de mare, forfotea lumea, veselă şi paşnică.

In luna florilor, în Mai, câmpul dela Copou era călcat de sute de trăsuri. Sburau caii pe dealul Copoului, de unde se vedeau privelişti răpitoare. Era un amestec de trăsuri elegante cu călăreţi militari şi civili, cu doamne şi domnişoare aşa zise „amazoane", cari lunecau misterios în amurg, poposind apoi pe tăpşanul din grădina aleelor.

S'a dus şi poezia acestor clipe. După 30—40 de ani trecuţi de atunci, n'a mai rămas decât doar amintirea acelor vremuri.

Cu ochii topiţi în negurile celor mai îndepărtate aduceri aminte, pare că îţi trec dinainte, prin văile frumoase ale Iaşului, ţăranii călăreţi venind spre oraş în zi de Duminică, însufleţiţi cu toţii de aceleaşi simţiminte, de frăţie, de prietenie, cu suflet curat şi deschis. Ei purtau veştminte de moldoveni, aşa cum în copilăria noastră ne deprinsesem să-i vedem îmbrăcaţi

Erau oţeliţi numai de nevoile lor.

Pe clinurile dealurilor ce împrejmuesc oraşul, mijeau printre livezile bogate, case vesele ţărăneşti, unde în timpul verei chiar şi cei dela oraşe le locuiau în voe bună şi în odihnă.

Şi în afară şi înăuntrul oraşului, era o mână de oameni ce se iubeau între ei, —ieşenii buni şi blânzi..,

Şi la casa lui bezedea Grigore Sturdza, ca şi la casa lui moşu Stan, aceleaşi simţiminte erau, acelaş gând îi stăpânea: dragostea de casa şi de neamul lor.

Unde mai sunt astazi toţi aceştia? Unde mai sunt, căci nu se mai aud buciumaşii din dealurile Iaşului şi nu se mai simte aerul sanătos şi românesc de prin casele boereşti din inima oraşului nostru? S'au năruit clădirile măreţe de odinioară, au dispărut şi s'au stâns ieşenii aceia cari au dat întreaga splendoare oraşului. Unde sunt monumentele vechi ale Iaşului, care trebuiau păzite şi lăsate aşa cum Dumnezeu le-a rânduit sa fie? Ori s'au daramat, ori au fost transformate, pentru ca să nu jignească... civilizaţia zilelor de astăzi...

Urmaşii vechilor ieşeni, ai acelor dela oraşe ca şi urmaşii razeşilor dela noi, s'au topit şi s'au departat de moşiile lor. O altă lume le-a luat loc astăzi...

Din mormintele cimitirului nostru, acei ce dorm somnul de veci de atâta amar de vreme, par'că trimet celor ce au rămas după ei, o şoaptă tainică ca să vietuiască astăzi mai mult în amintirea trecutului, când în Iaşul nostru dăinuia armonia şi liniştea patriarhală, atât de binefăcătoare tuturora.

Rudolf Suţu.

CAPITOLUL I

Viaţa mondenă a Iaşului

— Boerimea de altă dată —

Coana Marghioliţa Beldiman.—Didiţa Mavrocordat: saloanele ei şi generalul Mavrocordat.—La belle Hélène: Elena M. Suţu.— Alexandru Mavrocordat (Muţunachi).—O nuntă mare la Iaşi; Elena Sturdza şi Olga Vogoride. Dimitrie Mavrocordat şi saloanele din strada Seulescu.— O evlavioasă şi o bibliofilă: Elencu Manu.— Săftiţa Palady, Eufrosina Rosetti şi Agripina Sturdza.— Cele trei frumuseţi din dealul Copoului: Maria, Elena şi Lucia Grecianu.— Dimitrie Rosetti.— Leon, George şi Lupu Bogdan.— Regina Natalia a Serbiei şi surorile ei Maria şi Caterina Cheşcu.— Generalul Catargi.— Sofia Catargi.— Coana Marghioliţa Rosetti Rosnovanu.— Dumitrachi Miclescu, fostul ministru moldovan.—Bombonel Aslan.—Călătoriile din trecut ale boerilor.—Din farsele lui Costică Bogonos.—Cel mai intim prieten al lui Gheorghe Panu: Minuţă (C. M. D.) Miclescu.—A fost când-va....—Cum a facut coana Anuţa Lăţescu-Balş închisoare.— Emil Mavrocordat.— Cele trei surori frumoase: Lucia, Maria şi Natalia Mavroeny.—Dimitrie Bogonos.—Emanuel Vogoride.—Eugenia Conduratu.—Aglaia Moruzzi. —Princesa Cocuţa.—Conachi Vogoride.—Natalia Suţu, fiica Didiţei Mavrocordat.—Adela Gr. Cogălniceanu.—Dimitrie şi Generalul Petru Grecianu.—Ghica Kefal.—Colonelul Vărnav.—Leon Ghica.—Generalul Savel Mano.— Jean Mano.—Alex. Sturdza Nabucu.—Colonelul Const. Aslan.—Nicu Cazimir.—L. Steege.— George Aslan.—Matei Cantacuzino.

Coana Marghioliţa Beldiman

(1877) *)

O bătrânică impunătoare, care după ce a petrecut o parte din viaţă la via sa dela Socola, a venit îndărăt la oraş, locuind casa din strada Gându, ceva mai la vale de cinema Elisabeta, casă care a fost a unui preot Ionescu, zis capelă. I se zicea astfel, pentrucă preoteasa lui a fost cea dintâi dintre preotesele din Iaşi, care a pus pe cap... capela. Şi când se vorbea de părintele Ionescu-capelă, se ştiia că este vorba de soţul preotesei cu... capela în cap.

Ţinea coana Marghioliţa casă mare la Iaşi, cu cămărăşiţă, cu feciori mulţi, cu mese din belşug. Era foarte evlavioasă. Numai tămâi şi lumânări în jurul ei, cărţi de rugăciuni de tot soiul, un paraclis întreg lângă o femeie bătrână, care cetea psaltirea cu glas tare şi cu frica de Dumnezeu.

Şi cum era ea de evlavioasă şi ţinea numai în rugăciuni, tot aşa vroia să încerce şi cu Alecuţu, feciorul ei cel mai mare şi cu Vasilică, cel mai mic. Ii punea pe amândoi la rugăciuni, iar Sâmbătă trântea o oală mare cu sarmale, chema săracii şi îi hrănea, zicându-le că cel de Sus are grijă de ei.

Şi când a însurat pe Vasilică, bătrâna într'o seară, înaintea nunţei băiatului, a deschis dulapurile şi de acolo a început să scoată lucruşoarele ei scumpe. A avut 20 coţi de dantelă, cu 10 galbeni cotul, dela mama ei. A dat lui Vasilică ca dar de nuntă, câţi-va coţi de dantelă, i-a dat linguriţe de aur, argintării fel de fel, jumătate ocă de peteală de argint şi alte multe icoane frumoase. Şi câte amintiri nu i-a răscolit ei, vederea petelei.

Se vedea şi dânsa mireasă. In faţa ei, daruri scumpe dela

---

*) Anii de la fiecare titlu arată vremea cam pe când a trăit.

neamuri şi dela prieteni: dela unul o brăţară cu trei spicuri de grâu, briliant, smaragd şi rubin; dela altul o broşă de smaragd mare; apoi peteala ceia strălucitoare, pe care a strâns-o cu atâta evlavie şi ceva mai târziu a îmbrăcat o icoană de argint cu dânsa.

Şi acum toate aceste odoare scumpe le-a trecut băeţilor ei. Şi s'au scurs ani şi s'a trezit coana Marghioliţa într'o bună dimineaţă cu doi nepoţei, ai feciorului ei mai mare Alecuţu. Şi după ce i-a desmierdat,—desmierdare de bunicuţă—a început bătrâna

Coana Marghioliţa Beldiman

să deşarte tot ce se mai găsea în rafturile dulapurilor şi scrinelor şi a dat nepoţeilor ceainice scumpe, păhăruţe şi sfeşnice de'ţi lua ochii, argintării de tot felul. Ba, şi-a adus aminte şi de sipetele, două la număr, pe care le punea la trăsuri, când pleca la ţară, sanduce cum le numea ea. Şi pe aceste două sanduce le-a dat. Şi după ce şi-a deşertat aproape şi şi-a golit tot ce mai avea scump şi ea dela părinţii ei, aducându-şi aminte de sanduce la care ţinea atâta, spunea câteodată coana Marghioliţa: cine ştie pe unde au mai ajuns şi sanducele mele.

Când a rămas singurică în toată casa ei, nu i-au rămas de cât rugăciunile, singura ei ocupaţiune. Se ducea des la biserică, se aşeza în strană şi asculta cu smerenie tot ce spunea preotul. Iar când trebuia să se citească leturghia, coana Marghiolița se dădea jos din strană, apleca mai bine urechea şi asculta cu evlavie şi nu pleca până nu se sfârşia totul în biserică.

In una din zile, se trezeşte la dânsa cu o mătuşă a ei, o Brancovenească, care era călugăriţă la M-rea Varatec. Aici la Varatec, ca şi la Agapia, multe moldovence s'au refugiat pentru a-şi trăi zilele de pe urmă, în odihnă şi în rugăciuni.

Tot aşa a făcut şi bătrâna Brancoveneasa. Şi când şi-a văzut nepoata, a îndemnat-o să vie şi ea la M-re. Şi cât a stat în gazdă la coana Marghiolița, numai daruri i-a făcut.

Intr'o dimineaţă, când încă bătrâna călugăriţă de neam mare nu se dete jos din pat, îşi chemă nepoata şi cu glasul tremurând, i-a spus: — Marghioliță dragă, vâră mâna sub pernă, ai să găseşti 1000 de galbeni, dar să'i strângi bine, ca să nu te afle Alecuţu. Şi coana Marghiolița emoţionată, a scos de sub pernă, un fişic de galbeni, i-a luat şi i-a pus în scrinul ei bătrân, amintire dela mama ei. Dar Alecuţu era tânăr şi trebuia să trăiască şi a venit de şi-a mângâiat la început pe maică sa, apoi i-a spus că-i plac galbenii şi atunci coana Marghiolița i'a dat. Doar îi era mamă. Şi a dat, a dat mereu tot ce a avut, până la urmă a trebuit să trăiască cu 100 galbeni pe care îi primea în fiecare lună dela rudele ei bogate din Bucureşti.

Şi ajuta şi acum pe acei pe cari, în timpurile ei bune, i-a ajutat boereşte. Iancu Bucicov care era de casă, îşi avea tacâmul lui în fiecare zi la masa coanei Marghiolița. Şi când nu venea la ora mesei, bătrâna, în mila ei, îi strângea mâncarea printre sobă şi când venea Bucicov, găsea masa gata pentru dânsul.

In salonul ei, mai păstra un portret mare din părete. Era chipul ei din tinereţă, numai în mătăsuri şi briliante. Şi când i se amintea de ce a fost odată, coana Marghiolița, lăcrimând, lua de pe măsuţa ei cutiuţa cu tabac, trăgea dintr'însul şi privindu-se apoi în portretul din părete, îşi spunea mai mult sieşi:—Fost-ai leleo când ai fost.

Didița Mavrocordat

— O întâlnire dintre Lizst și Barbu Lăutarul —

(1870—1886)

Una din cele mai primitoare case din Iașii mai de demult, a fost acea a Diditei Mavrocordat. Era fiica hatmanului Iordache Boldur Lățescu, din prima căsătorie cu Eufrosina Rosetti. Didița s'a căsătorit cu generalul Neculai Mavrocordat, fratele mai mare al lui Alexandru Mavrocordat, fost mareșal al Palatului, sub Regele Carol.

Din această căsătorie, a avut un singur copil, pe Natalia Suțu, decedată de curând.

In casele Diditei Mavrocordat, venea toată lumea, căci toată lumea era primită aici cu aceiași bună voință și aceiași politeță. Această femeie superioară, cultă și cu o educațiune aleasă, nu putea să facă nici o deosebire între nimeni: cu toții îi erau egali, indiferent de rang, clasă socială și alte bazaconii de acestea.

Când soțul ei, generalul Mavrocordat era încă în activitate, locuia în strada Cuza Vodă, foastă Golia, în casele de atunci Lepadatu. Aici au avut loc cele mai frumoase petreceri, la cari luau parte și'și dădea întâlnire tot Iașul. Impreună cu Didița, locuia și mama ei Eufrosina Rosetti, care avea o mare slăbiciune pentru unica sa fiică, așa încât niciodată nu s'a despărțit de dânsa. Mai târziu, generalul Mavrocordat s'a mutat în strada Săulescu, în casele ce le-a cumpărat dela defunctul Spiru Paul, pe care le-a făcut după gustul său și peste puțin timp a avut ocaziunea să dea o strălucită serbare aici, în onoarea Domnitorului Carol, care venise atunci pentru prima oară la Iași.

Domnitorul a fost primit firește cu toată cinstea cuvenită de boerimea din Iași. A fost o petrecere ca din povești. Casa primi-

toare şi veselă a Didiţei, ospitalitatea familiei acesteia, a dat prilej Domnitorului să spue că în aşa casă şi cu aşa oameni, nimănuia nu'i poate fi urât niciodată.

Bine dispus, Domnitorul a dansat primul dans, cu fiica generalului şi a Didiţei Mavrocordat, în casa cărora se afla, cu Natalia, căsătorită mai târziu cu Neculai Suţu, iar Domniţa Elisabeta cu generalul Mavrocordat. Erau zeci de perechi, unele mai elegante decât altele, cari atunci în casa Didiţei Mavrocordat, alături de acei cari au fost marii noştri Suverani, au dansat până la ziua albă.

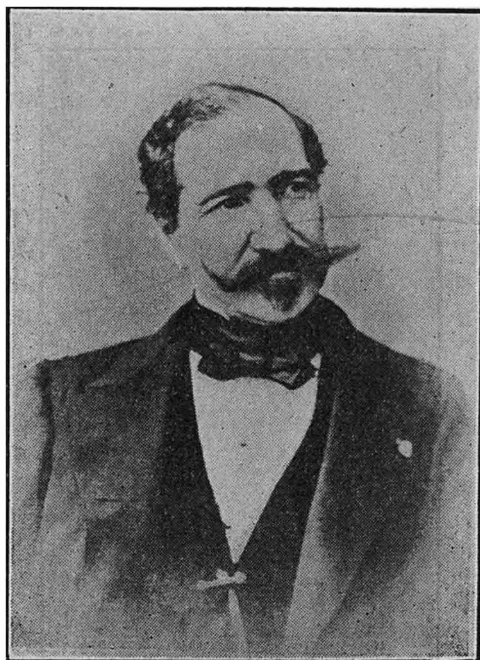

Didiţa Mavrocordat

Şi de câte ori Domnitorul, apoi Regele Carol mai venea la Iaşi, cât au trăit şi Didiţa şi soţul ei, nu uita niciodată să viziteze casa lor, cum n'a uitat Regele Carol să facă câte o vizită şi Săftiţei Palady, Mariei Rosnovanu, Mariei Catargi, înfiinţătoarea azilului de bătrâne, Agripinei Sturdza şi altora. Şi de câteori venea la Didiţa Mavrocordat, Regele îşi amintea întotdeauna cu drag de primul bal ce se dăduse odinioară la Iaşi în casele ei, în onoarea sa.

La masa Didiţei Mavrocordat, nu era zi ca să nu fie între 20-30 persoane. In casele Didiţei a fost mai de mult şi un spital austriac, în timpul ocupaţiunii austriace.

Sările, după masă, se făcea aici muzică bună, concertând diferiţi artişti ce veneau la Iaşi, pentru a da concerte şi cari în primul rând căutau să capete câte o recomandaţie către Didiţa, în casa căreia artiştii aflaseră că îşi dau întâlnire ieşenii cei mai bo-

Generalul Mavrocordat

gaţi şi cei mai culţi. Aveau putinţa astfel să'şi desfacă într'o clipă biletele pentru concertele ce le anunţau. Au concertat în casa Didiţei: Liszt, Wieniavschi, pianistul Rosenthal, flautistul Terceak şi mulţi alţii. Câţi artişti celebri n'au trecut prin casa din strada Săulescu?

Niciodată dela petrecerile ce aveau loc în casele Didiţei Mavrocordat, nu au lipsit lăutarii noştri vestiţi, cari cântau romanţele de modă şi cari cât era noaptea de mare, numai în doine şi în cântecele noastre naţionale o ţineau.

In una din sări, cu ocaziunea venirei lui Liszt în casa Didiţei, marele compozitor muzical auzind de lăutarii noştri ieşeni că fără a cunoaşte notele, cântau minunat numai după ureche, îşi exprimă dorinţa să'i audă cântând. Deodată îşi făcu apariţia Barbu Lăutarul, îmbrăcat în tradiţionalul său anterеu, cu căciula brumarie în cap, iar în picioare cu opinci frumoase. Şi doar ne-a rămas mai de demult descrierea lui Vasile Alexandri despre Barbu: „Barbu, un bătrân dulce zâmbitor, cu o figură palidă de o duioşie nelămurită, cu barba lui mare albă, cum e argintul şi lungă până'n piept şi ce ochi frumoşi şi luminoşi avea bătrânul acesta, când îşi revărsa privirea lor asupra tuturor, par'că le umplea de un fior nedefinit aducător de melancolie şi de amintiri duioase, adormite în amurgul anilor".

Barbu şi cu banda lui de lăutari, cum intra în saloanele boerilor, puneau cu toţii mâna la piept şi se'nchinau până la pământ, după obiceiul ţării. Stăpânul casei îi cinstea şi apoi le făcea semn. Barbu îşi lua arcuşul şi salonul tremura fermecat în cântecele lui.

Ei cântau din naiu, vioară şi cobză. Aşa şi-au făcut intrarea în seara ceia fermecată, în casele Didiţei; pe când în mijlocul vechilor boeri ieşeni se afla marele Liszt.

Şi atunci Liszt s'a adresat prin un talmaciu lui Barbu şi l'a întrebat dacă ar putea cânta şi dânsul după ureche, bucata pe care ar auzi'o cântată de altul.

Se aşezară la piano, în mijlocul unei tăceri de biserică. Barbu dus cu pleoapele plecate şi cu vioara în mână, asculta neclintit fără să clipească din ochi măcar. Invitaţii par'că încremeniseră, vrăjiţi de plânsetul cântecului.—Ce zici Barbule de bucăţica aceasta? —E mândră de tot. Zău dacă nu vă este cu supărare, hai să încerc şi eu asta, ştii, oleacă... şi când sfârşi de cântat Barbu, Liszt veni drept la bătrân, îl îmbrăţişă cu foc înduioşat până la lacrimi, apoi ridicând după vechiul obiceiu paharul plin cu şampanie, apoi cu galbeni, îl întinse lui Barbu, zicându-i:

— Bea Barbule, bea, căci Dumnezeu te-a făcut artist şi tu eşti... mai mare decât mine!

Saloanele Didiţei Mavrocordat erau deschise şi puse la dispoziţie şi pentru concertele de binefacere, iar tineretul din Iaşi, găsea aici locul unde să petreacă, fără nici un soi de etichetă şi fără nici o ceremonie.

A rămas însă legat numele Didiţei Mavrocordat de faptele

ei de milostenie, de sufletul ei bun faţă de mulţimea nevoiaşă, de grija ce a purtat-o întotdeauna pentru cei bolnavi. Umbla şi ducea cu dânsa haine, merinde, ajutoare băneşti, la cei nevoieşi şi la cei suferinzi.

In timpul verii pleca la moşia sa Ştefăneşti din jud. Botoşani. Aici se adunau locuitorii celor trei sate ce alcătuiau această moşie şi o întămpinau cu iubire şi un devotament fără pereche. Vizită femeile bolnave şi lehuze, le împărţea ajutoare şi medicamente, cu mâna ei, din casă în casă, iar flăcăilor de pe moşia sa cari se împărecheau cu fetele din sate, le dădea ca dar vite, pământ, unelte agricole. Locuitorii de aici, fără expropriere, erau toţi cuprinşi şi mulţumiţi, având cea mai mare dragoste pentru proprietara moşiei.

Cam pe aceste timpuri, vestitul Codău teroriza judeţul Botoşani. El era originar din Ştefăneşti şi de aceia mai cu samă locuitorii din această parte trăiau mereu sub teroarea isprăvilor lui Codău. In cele din urmă Codău fu prins şi trimis judecătorului de instrucţie care îi puse prima întrebare: — cum se face Codău, că d-ta care ai cutrierat întregul judeţ, numai la Ştefăneşti n'ai fost? — Domnule judecător, răspunse Codău, cum credeţi că aşi fi putut face aşa ceva. Eu sunt din Ştefăneşti, am un moş fecior boeresc pe moşie, proprietara este o văduvă, cucoana Didiţa, cea bună şi milostivă, care ajută pe cei bolnavi şi nevoiaşi; mulţi s'au îndreptat de pe urma ei, mulţi s'au înfruptat din bunătăţile ce le-a împrăştiat pretutindeni şi eu să fac asemenea ticăloşie? Şi dacă aşi fi aflat că unul din ai mei ar fi îndrăznit să facă vre-o poznă la Ştefăneşti, l-aş fi împuşcat cu mânile mele.

In fiecare toamnă, Didiţa după strânsul recoltei, aduna bătrânii satelor la curte şi se sfătuiau cu toţii prieteneşte despre muncile agricole şi după ce sfatul lua sfârşit, erau ospătaţi, iar mai apoi veneau şi tinerii din sate şi se încingeau hore monstre şi după joc venea şi masa mare întinsă cu bunătăţuri şi cu vin din belşug, la cari se aşezau sătenii, iar în mijlocul lor cuconu şi coniţa în capul mesei şi petreceau laolaltă aşa, boer şi ţăran, în cea mai deplină dragoste până 'n zorii zilei. Servitorii coanei Didiţa erau dintre acei cari se aflau de 30—40 de ani în serviciul ei.

Retrăgându-se din armată, generalul Mavrocordat, soţul Diditei a luat în antrepriză poştele. In una din sări, se juca la teatru, care pe atunci era par'că în strada Golia, Coana Chiriţa. Di-

diţa şi-a luat fetiţa, în vrâstă pe atunci de 7 ani şi s'a dus la teatru. La un moment dat şi-a făcut apariţia pe scenă Coana Chiriţa într'o cupea. Cupeaua se'nglodă şi atunci Coana Chiriţa — rol jucat de Matei Millo — furioasă că cupeaua nu putea să meargă, scoţând capul pe geamul trăsurii, exclamă: — mă rog, cine ţine poştele aici? Din loja Didiţei, se auzi deodată un glas de copil, strigând spre scenă: — Papă!

Lumea din teatru a făcut un haz nespus, aplaudând intervenţia neaşteptată a fetiţei, iar „Coana Chiriţa" se 'nfundă în cupeaua de pe scenă, într'un râs care ţinu multă vreme.

Didiţa Mavrocordat a murit în vrâstă de 66 de ani, în urma unei operaţii ce i s'a făcut la Viena. A fost înmormântată, aşa după cum a dorit întotdeauna, la Iaşi. La înmormântarea ei, pe lângă lumea cu care a vieţuit dânsa cât a trăit, au urmat-o până la cimitir, sute de săraci cari i-au cunoscut bunătatea, mila şi sufletul ei bun şi ales.

A trăit Neculai Ciomărtan, fostul primar din Ştefăneşti, pe lângă casa Didiţei şi a cunoscut-o în deaproape cine a fost acest suflet mare. Ii vin în minte bătrânului cum la venirea Didiţei din Iaşi la Ştefăneşti, moşia sa, ea singură despacheta lăzi întregi cu ştofe de haine, le înşira pe canapele şi birouri, punând pe ele numele fiecărui şi când începeau să sosească la curte ţarancele şi negustoresele de pe moşie, ea le împărţea câte o bucată de ştofă pentru ele, haine şi ghete pentru copiii lor, iar la fete le dădea cercei buni şi cordele frumoase, toate de o valoare însemnată.

In fiecare an, la 1 Mai de Arminden, îmbrăca Didiţa un brad din parcul curţii din Ştefăneşti, cu ştofe, ghete, cordele, pălării şi multe alte daruri frumoase. Prin feciorii boereşti, era apoi vestit tot satul şi tot târgul, care venea şi se aduna în grădina curţii. Aici erau primiţi de taraful de lăutari al vestitei muzici Lăţescu din Hudeşti. Butoae cu vin şi rachiu, care cu pâne şi sute de miei fripţi umpleau mesele mari lungi pătrate, având împrejur lăiţi, iar în jurul meselor se aşezau ţăranii cu femeile lor, fetele şi flăcăii. In capul mesei şedeau generalul Mavrocordat cu soţia sa Didiţa, apoi invitaţii din Iaşi: Eufrosina Rosetti, Natalia fiica stăpânilor moşiei, Iancu Ventura, Alecu Ventura, Todiriţă Boldur Lăţescu, Iorgu Lăţescu fost agă la Iaşi, Gheorghe Lăţescu, Alecu Mavro-

cordat, Liteanu, Conduratu, Aglaia Moruzi, N. Rosnovanu, Eugeniţa Aslan Conduratu (sora Didiţei), Elena Cortazzi mai târziu Elena M. Suţu, Emil şi Edgard Mavrocordat şi alţii. Muzica cânta hora unirii. Se'ncingea hora, deschisă de către generalul Mavrocordat, Didiţa, Eufrosina Rosetti şi toţi invitaţii din Iaşi cari jucau împreună cu sătenii, ceasuri întregi, după care femeile şi fetele ca şi bătrânii şi flăcăii erau vestiţi că fiecare este liber să iea câte un obiect de pe brad şi în câteva clipe bradul se despoia. In timpul mesei se ridicau toasturi în sănătatea Domnitorului, iar boerii în sănătatea ţăranilor. Generalul Mavrocordat le spunea ţăranilor cum să'şi lucreze pământul, iar Didiţa dădea sfaturi femeilor despre industria casnică, îndemnându-le să poarte haine făcute din mânile lor şi nu zdrenţele străinilor.

Până mult încoace nu erau şcoli prea multe, decât doar la Iaşi şi în reşedinţele de judeţ. Didiţa a donat o casă cu 8 camere mari în centrul târgului Ştefăneşti, înfiinţând o şcoală pentru băeţi şi fete, angajând profesori pe preotul Millo şi pe Savin. Aici au învăţat băeţii şi fetele de pe moşia Didiţei, până s'a votat de guvernul de atunci ca să se înfiinţeze şcoli şi prin centrele plăşilor.

Satele erau lipsite şi de ajutorul medical. Didiţa şi-a deschis casa ei din Ştefăneşti, transformând-o în săli de consultaţie, împărţind cu mâna ei medicamente la cei ce aveau nevoe. Se aproviziona cu aceste medicamente prin dr. Russ senior dela Iaşi, care era medicul casei Didiţei.

Didiţa a crescut şi două copile: pe Ecaterina, a Mariei Rojniţă, nepoata egumenului Mânăstirii Coşula, Mânzar, tatăl bătrânului Gh. Mârzescu (tatăl neuitatului Georgel Mârzescu). Pe Ecaterina a măritat-o după Dimitrie Sacară, judecător în Ştefăneşti, dându-i tot ce avea nevoe şi înzestrând-o cu casă, mobile scumpe etc., în urma căreia a rămas o fiică Ortansa Sacară oficiantă la ofic. central Iaşi.

A crescut şi pe copila Ana, dându-i case în Ştefăneşti şi măritând-o cu Neculai Ciomârtan, înzestrând-o cu bani, vite, mobile, cămări pline cu alimente pentru un timp de doi ani.

Dar, la Ştefăneşti, într'o vară a fost şi Domnitorul Carol, care a fost găzduit timp de 2 zile în casa Didiţei. Impreună cu generalul Mavrocordat, Domnitorul a pornit-o călare la Stânca unde este casa mamei lui Ştefan cel Mare şi unde este o peşteră. Le-

genda spune că aici sunt paturi săpate în piatră şi unde nu se poate pătrunde, din cauza adâncimii şi a întunerecului.

Domnitorul a venit la Ştefăneşti din Botoşani cu trăsurile, unde în pădurea din dealul Guranda a fost întâmpinat de generalul Mavrocordat, de generalul Hatman şi condus cu onoruri la Ştefăneşti de corpul grănicerilor, cu un efectiv pe atunci de 960 oameni, zis al opincarilor.

Şi astăzi când îşi reamintesc locuitorii cei bătrâni din Ştefăneşti, din satele Bădinţi şi Stâncă de numele Didiţei, îi podidesc lacrimile, căci ei nu pot uita că pământul a fost al lor, liber de cultură, iar târgoveţii au fost ajutaţi cu locuri de dughene.

„La belle Hélène"

(1906)

Era supranumită astfel, din cauza frumuseței sale clasice. Avea o inteligență vie și o cultură deosebită, mai cu seamă pentru timpurile mai vechi din Iași, când fetele nu făceau studiile superi-

Elena Suțu în tinerețe

oare ca astăzi. Vorbea la perfecție franceza, nemțeasca și poloneza. A călătorit mult și din cele văzute prin țările străine, a reținut ce era mai interesant de reținut.

Căsătorită în două rânduri, în prima căsătorie cu un mare proprietar de pe vremuri Cortazzi, de care s'a despărţit curând, spre a se căsători cu fostul procuror general şi consilier al curţii de apel din Iași, Mihai Suţu, care se'ntorsese atunci din Paris, unde îşi luase în mod strălucit licenţa în drept.

Moşiile ambelor familii fiind vecine, tinerii s'au cunoscut, s'au plăcut şi s'au luat.

Bunica lui Mihai Suţu, bătrâna Elencu Manu, donatoarea de

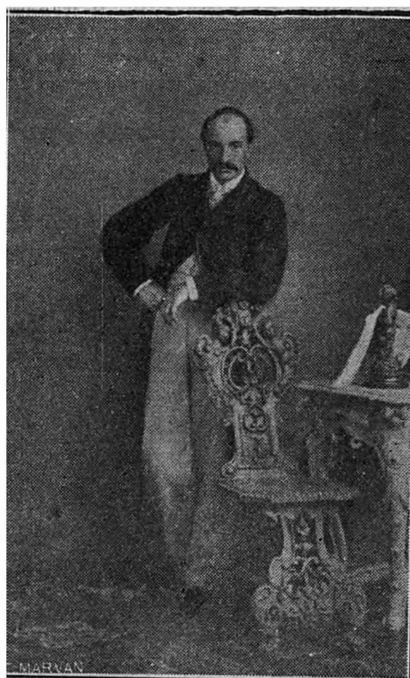
Elena Suţu

la Sf. Spiridon, care ţinea foarte mult la nepotul ei Mihai, văzând frumuseţa și inteligenţa sclipitoare a nepoatei sale prin alianţă, prinse repede dragoste de dânsa şi până la moarte a îndrăgit-o.

Ce duios era când în casa din str. Carp, astăzi închiriată institutului de chimie, vechea proprietate a Elenei Manu, apoi a familiei Suţu, se'ntruneau patru generaţii: Elencu Manu, fiica ei Catinca Suţu, cei patru feciori ai Catincăi şi feciorii acestora. Elencu

Manu, bătrână de peste 90 ani, chema la dânsa strănepoţii, îi desmierda şi le împărţea bomboane.

De ziua ei, de sf. Elena, se aduna la ea întreaga familie, destul de numeroasă şi o serbătorea. Era o zi mare atunci, era ziua bunicei, care avea peste 90 de ani. Flori şi daruri, copiii îmbrăcaţi în haine de sărbătoare în jurul ei, în acea zi.

P. P. Carp tânăr.

O îmbraţişau şi o mângăiau cu toţii. Şi după ce trecea ziua această mare de familie, coana Elencu nu'şi uita datoriile ei de femee mondenă. Se urca în cupeaua ei poreclită clarance şi întorcea vizita la cei cari au hiritisit'o de ziua numelui ei.

Aşa era pe atunci. Şi, în bunătatea ei, din când în când dădea cupeaua nepoţilor ei de fiică, ca să se plimbe. Şi atunci se aşezau băeţii în cupea, cei mai mari la fund, cei mai tineri în faţă. Şi când treceau pe la casa Carp, îl luau şi pe Petru Carp, vecin de casă cu ei şi în legături intime de prietenie, care îi însoţea în plimbările lor în cupeaua coanei Elencu.

In timpul iernii, Mihai şi Elena Suţu locuiau în casele lor din str. Procopie, supranumite vechiul arsenal, căci înainte de Unire, fusese în aceste case arsenalul Moldovei. Vara o petreceau la frumoasa lor moşie Orofteana din judeţul Dorohoi.

In societatea ieşană de pe vremuri, La belle Hélène a jucat un rol deosebit. Era apreciată şi admirată, atât pentru frumuseţea ei, cât şi pentru spiritul ei fin şi muşcător. Dansà cu o eleganţă rară şi excela în comediile de salon. Se înrudea cu vechile familii

Elena şi M. Suţu

moldoveneşti Stroici şi Lăţescu. La moşia Laţeştilor din jud. Dorohoi, Hudeşti, multe petreceri frumoase au avut loc, cu mese îmbelşugate la cari luau parte la olaltă boeri şi ţărani. Era numai chef şi veselie şi din toată boerimea ceia cuminte şi românească de atunci, astăzi n'a mai rămas nimic. S'a topit totul, de par'că nici n'a mai fost.

La toate petrecerile şi balurile mari dela Iaşi, apariţia femeei

distinse „La belle Hélène ' producea întotdeauna numai admiraţie, atât din cauza eleganţei tualetelor ei, cât şi prin frumuseţa ei. Toată lumea o iubea, dându-i chiar, cu ocaziunea unui bal ce a avut loc în casele coanei Marghioliţa Rosnovanu, denumirea de „la belle Hélène“, care i-a rămas până la moarte.

Avea o deosebită afecţiune pentru soţul ei Mihai Suţu, care, când pleca să prezideze Curţile cu juri din alte oraşe, era întovărăşit şi de soţia sa, care nu vroia să-l lase singur.

Ducându-se într'una din zile la moşia Călineşti din jud. Botoşani, Jean Miclescu, proprietarul moşiei, rudă de aproape cu cei doi soţi, când i-a văzut venind, pe Mihai şi Elena Suţu, le-a ieşit înainte, cu vorbele: „voici les deux turturos“. Jean Miclescu, a fost secretar general la ministerul justiţiei, autor al mai multor piese de teatru, printre cari M a m a, literat distins, publicist, scoţind pe vremuri ziarul antidinastic „Protestarea“.

„La belle Hélène“ avea şi o inimă de aur. Se înduioşa de toate suferinţele. Pe când soţul ei suplinea o catedră la facultatea de drept din Iaşi, de câteori vre'un student era trântit la examen sau „amânat“ cum se spune într'un limbaj mai dulce, studentul repede se'ndrepta spre casa lui Mihai Suţu, pe când ştia că acesta era la Palatul Administrativ, ca membru al Curţii de apel şi căuta să înduioşeze pe soţia profesorului său, ca să fie trecut la examen, sau, cel puţin să i se aprobe un nou examen.

Nici animalele nu o lăsau indiferentă. Avea în casele ei, o armată de mâţi şi câni, printre care una favorită Bella. Ingrijea de ei, dându-le la ceas fix mâncare, în fiecare zi, dimineaţa şi seara.

La moartea ei, după un foarte scurt timp după moartea soţului ei, Bella, cânele ei credincios, a fost găsită culcată lângă catafalcul stăpânei sale şi cu greu a putut fi îndepărtată, iar, în ziua înmormântării, Bella a fost închisă departe de casă. A spart însă uşa şi a plecat drept spre catafalc, râdicându-se în două labe, privind jalnic spre acea care o îngrijise atât de mult, deşi era câne.

...Iar în ziua aceia posomorâtă, când se'ndrepta cortejul spre cimitir, pe când urca dealul de lângă biserica Sf. Dumitru Misai, o trăsură cu doi cai venind în vale spre oraş, se opri în dreptul convoiului, iar o doamnă coborâ din trăsură — era Maria Hinna — întrebând a cui este înmormântarea. I se răspunse că a Elenei Suţu.

O singură exclamaţie a fost: — „A, la belle Hélène"... şi o podidi plânsul, iar cortejul grăbi spre locaşul de veci.

Maria Hinna

Alexandru Mavrocordat (Muţunachi)

(1910)

Ca alintătură, i s'a alăturat la numele de Alexandru şi cel de Muţunachi.

Originar din Focşani, s'a stabilit definitiv la Iaşi, cu ocaziunea căsătoriei sale cu d-ra Lucia Cantacuzino Paşcanu. Dar chiar înainte de căsătorie, petrecea ierni întregi la Iaşi, locuind la vărul său Dumitrachi Mavrocordat, în frumoasa sa locuinţă din strada Săulescu, actuala proprietate a d-lui F. Fişer şi unde pe timpuri s'a oferit marei tragediene Sarah Bernhardt un splendid supeu de către Dumitrache Mavrocordato, cu prilejul primei veniri la Iaşi a marei artiste. Aşa era pe atunci. La acest supeu, au participat cei mai de samă ieşeni, printre cari şi Alexandru Mavrocordat, care prin felul său de a fi, a fermecat întreaga asistenţă.

Ca fizic, era un om înalt, spătos, bine făcut. Purta o barbă mică. Era îmbrăcat totdeauna într'o redengotă lungă ce-i ajungea până la genunchi.

Om de o cultură foarte vastă, poseda la perfecţie limbile franceză, germană, greacă modernă şi antică, precum şi multe alte cunoştinţi literare şi din domeniul ştiinţelor positive.

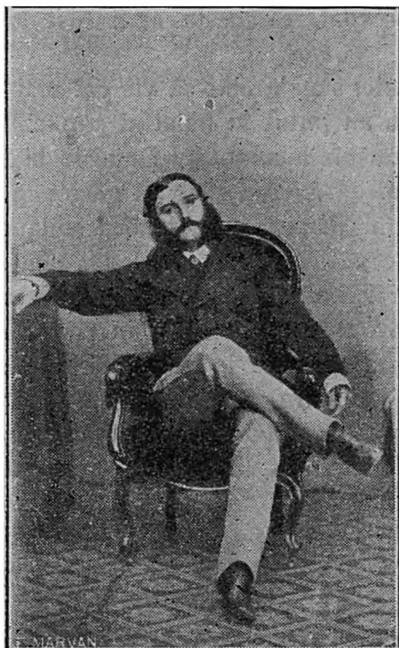
Şi-a făcut studiile în Germania. Era un pianist de mare valoare şi un pasionat jucător de şah, joc în care excela şi pe care îl juca de preferinţă cu prietenul său intim Al. Gr. Suţu, tatăl meu şi cu d-rul Rosenthal, cari partizi durau ore întregi, fără a scoate vre'unul un cuvânt şi fără a îngădui altora să le vorbească sau măcar să se apropie, de masa lor de şah.

A concertat adeseori în scopuri de binefacere, fie singur, fie împreună cu fostul vice-consul austro-ungar din Iaşi de pe atunci Filsch, care era şi el un pianist de samă. Biblioteca sa era una din cele mai de samă nu numai din Iaşi, dar chiar şi din ţară şi ocupa o odae spaţioasă din castelul său dela Miroslava, unde se află

actualmente orfelinatul copiilor celor căzuţi în războí, întemeiat de fiica sa, d-na Olga M. Sturdza.

Din căsătoria sa cu d-ra Lucia Cantacuzino-Paşcanu, a avut 3 copii: D-na Olga Sturdza, d-na Paul Moruzi şi un fiu, mort când împlinise abia vrâsta de 21 ani şi căruia îi cumpărase foasta reşedinţă domnească a lui Mihalache Sturdza, renumita grădină Socola, foasta apoi Rivalet.

De câte ori nu se'ncingeau discuţii între Alexandru Mavro-

Alexandru Mavrocordat

cordat şi Alexandru Gr. Suţu, din literatura grecească, asupra tragicilor greci Eschile, Sofocle, Euripide, sau asupra chipului cum s'a alcătuit tragedia în diferite secole.

Stăteau ceasuri întregi aceşti doi oameni de carte şi de multe ori noaptea târziu se despărţeau de lângă bogata bibliotecă a tatălui meu din casele din strada Carp. Aici, se decise să se traducă cartea IV din Herodot, traducere datorită tatălui meu şi în care lucrare s'a căutat să se păstreze fidelitatea textului clasic, traducându-se precât s'a putut ad-litteram, spre a se urma pas cu

pas stilul autorului şi geniul propriu al limbei helenice. S'a ţinut tatăl meu, în traducere, de limba veche română, neatinsă de amestecuri, căci, stilul istoriei lui Herodot aminteşte stilul Sf. Scripturi şi a poveştilor cu care a fost legănată copilăria traducătorului.

Alexandru Mavrocordat era şi un om foarte glumeţ. In una din zile, — de 1 April — ziua glumelor şi farselor, fiul mai mic al vărului său Dumitrachi Mavrocordat, căruia i se zicea Coca Alecu, veni într'o fugă şi anunţă rudele mai de aproape ale lui Alexandru Mavrocordat, că acesta ar fi fost lovit de un atac de apoplexie.

Cu toţii fireşte, s'au grăbit să vie cât mai în grabă să-l vadă, doamnele cum au putut în halat şi papuci, domnii pe jumătate îmbrăcaţi. Ajunşi la locuinţa lui Dumitrachi Mavrocordato unde şedea Alexandru Mavrocordat, îl găsiră pe acesta culcat în pat, cu oghealul tras până la gât, deabea suflând. La toate întrebările ce i se puneau, „bolnavul" nu dădea nici un răspuns şi gemea înăduşit. Toţi îl compătimeau şi se mierau cum de un om atât de sănătos şi sdravăn, care încă în ajun făcuse deliciile societăţii în care se afla, prin spiritele şi cunoştinţele sale multiple, să se piardă aşa curând. Fiecare şoptea câte un leac. Unul să i se ia sânge, căci era prea sângeros; altul să i se pue lipitori. Pe când care de care se întrecea să'i vie în ajutor, deodată se auzi un râs puternic şi Alexandru Mavrocordat sări din pat drept în mijlocul odăei gata îmbrăcat, cu tradiţionala lui redengotă neagră lungă şi bătând pe umăr pe cel mai apropiat de patul său de suferinţe, strigă: — aşa că v'o făcusem...

Intristarea se schimbă repede în veselie, dar toţi îl rugară ca altă dată să găsească glume şi farse mai vesele.

Mai târziu, după ce s'a însurat, când venea Regele Carol la Iaşi, Alexandru Mavrocordat era printre cei dintăi cari'l întâmpina la gară, dimpreună cu toată familia sa, într'un frumos şi cunoscut landou de casă.

Işi pleda singur procesele ce le avea, deşi nu era licenţiat în drept.

Alexandru Mavrocordat a rămas o foarte frumoasă figură a Iaşilor noştri.

O nuntă mare la Iaşi

— Elena Sturdza şi Olga Vogoride —

(1874)

Sunt cele două fiice ale lui Bezede Grigorie Sturdza, din prima casătorie. Amândouă erau foarte frumoase, înalte, bine făcute, iubind mult sporturile, în deosebi călăria. Copilăria şi'au petrecut'o în casa părintească din strada Lozonschi, actuala aripă dreaptă a Seminarului Veniamin, unde odinioară fusese reşedinţa bunicului lor, Mihai Vodă Sturdza.

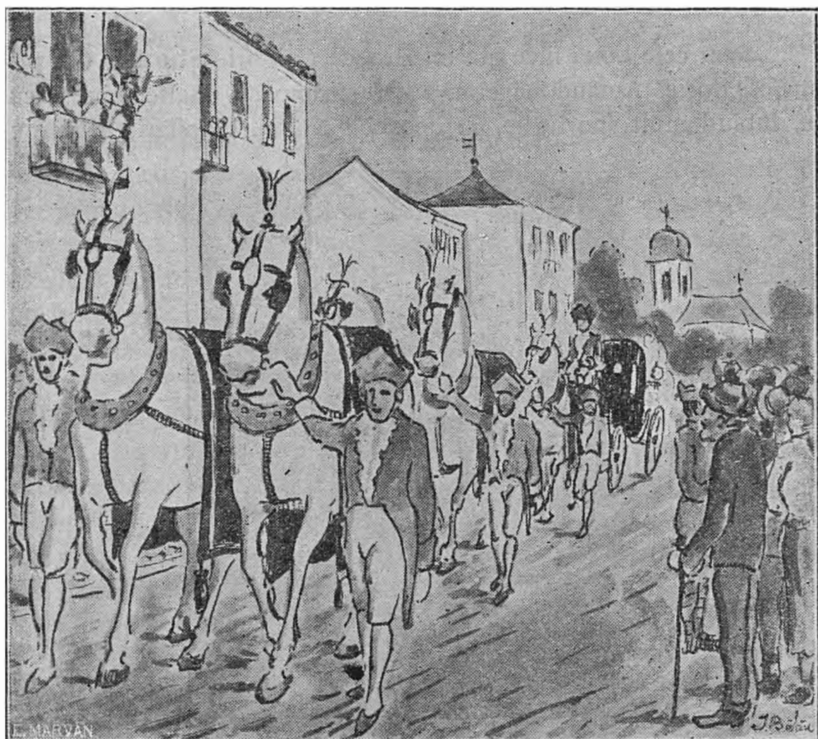

Olga Sturdza

Cea mai mare fiică Elena, s'a măritat la o vrâstă foarte fragedă, cu Sturdza Buhotin, cu care ocaziune a fost o nuntă cum rar s'a văzut la Iaşi şi la care a luat parte lume multă şi din Bucureşti.

Bezede Grigorie, înainte de a fi fost bunul român, a fost un iubitor al Iaşilor, cum rar se întâlnea pe atunci.

Era cu adevăr gentilomul mare prin suflet şi crier din vechea Moldovă. A fost principe nu numai prin dreptul naşterei şi al sân-

Nunta fiicei lui Bezede Sturdza

gelui, ci mai mult prin dreptul inteligenţei naturale, prin însuşirea unei culturi superioare, prin farmecul unei inimi mari şi bune, sincer compătimitoare cu semenii săi, largă, cavalerească, pururea egal de nobilă pentru tot ce este om şi lucru. A fost un om uman, împărtăşind nevoieşilor din toate treptele sociale, mai tot venitul imenselor sale bogăţii. Mulţi mai sunt astăzi atât de filantropi, cum a fost ieşanul Bezede Grigorie?

Şi acel care a fost cândva la Constantinopol Miohliş-Paşa, când şi'a măritat pe una din fiicele sale, a căutat să dea un aspect strălucit acestei ceremonii.

Nuntă mare a avut loc atunci în casele Negruzzi din str. Carol, la locuinţa bunicei miresei (mama ei fiind moartă), Săftiţa Pallady, soţia dintăi a lui Vodă Mihalache Sturdza.

Pentru a merge mireasa la biserică, iar de aci la starea civilă, care pe atunci se afla în aripa stângă a Palatului Administrativ, Bezede Grigorie comandase o caretă specială cu poleituri de aur, în chipul trăsurilor de mare gală întrebuinţate de capii încoronaţi.

Pentru a se urca în această trăsură, era o scară care se desfăcea în trei, ajungând până la pământ, toată îmbrăcată în atlas roş, ca şi interiorul caretei.

In exterior, careta avea 4 felinare, lucrate în mod artistic, de o casă din Paris, iar perna de pe capra trăsurii era toată cu-

Elena Sturdza

sută în fire de aur şi cu stema familiei Sturdza. La acest echipaj, erau înhamaţi şase cai de o frumuseţe rară, conduşi de un vezeteu, în livreaua familiei Sturdza şi de doi jockei.

Convoiul era precedat de un comis, de asemeni călare, pe un cal alb.

După ceremonia civilă şi religioasă, a avut loc o masă bogată, la care a luat parte toată boerimea de atunci din Iaşi.

Această căsătorie începută cu atâta strălucire, din nefericire a ţinut foarte puţin, tânăra soţie încetând din viaţă.

Cea de a doua fiică a lui Bezede Grigorie, Olga, s'a măritat destul de tânără şi dânsa, cu una din personalităţile cele mai de samă ale ţării, bine cunoscut şi în străinătate, d. Emanuel Vogoride, fratele d-nei Lucia D. Grecianu. Vogoride pe timpuri a candidat la tronul Bulgariei.

Olga Vogoride era o fire extrem de veselă, plăcându-i la nebunie dansul şi călăria. Pentru sportul călăriei, avea un cult. De mică copilărie călărea caii cei mai nărăvaşi, cari sub mâna ei, repede se domoleau.

La moşia sa dela Ţigăneşti călărea de dimineaţă până'n seară şi uimea lumea prin rezistenţa ei. Adeseori soţul îi punea întrebarea dacă nu se simte obosită şi primea răspunsul soţiei: — dacă calul pe care-l încalec ar mai avea putere, aş face încă odată ocolul moşiei.

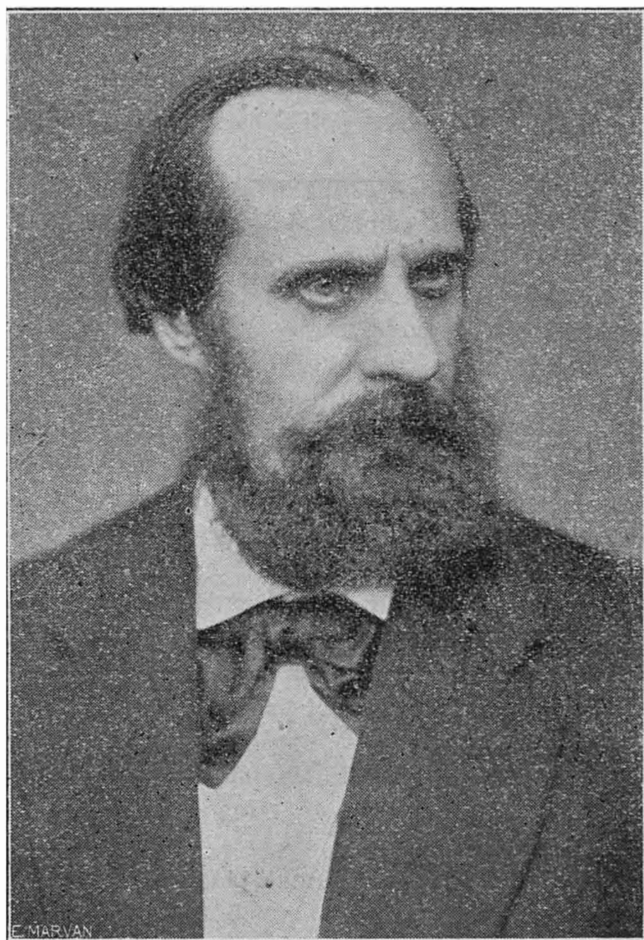

Dimitrie Sturdza

Această pasiune însă i-a fost fatală, căci voind să sară un obstacol cu un cal prea slab, care nu a putut face săritura cerută, a fost răsturnată fracturându-şi două coaste. Transportată la Iaşi la

bunică-sa Săftiţa Pallady, alături de casele d-lui dr. N. Racovitză, după câteva luni de grea suferinţă, a încetat din viaţă şi dânsa, plânsă de toată lumea din Iaşi.

Inmormântarea a avut loc în cavoul familiei Sturdza dela mănăstirea Frumoasa, unde se odihneau deja mama ei, sora ei şi

Bezede Gr. Sturdza

un frate Dimitrie, mort şi acesta în urma unei răceli căpătate la o vânătoare.

Cine atunci nu a fost mişcat de nenorocirile nedrepte ce le-a îndurat bezede Grigorie prin moartea, în primăvara vieţii, a aces-

tor trei copii ai săi, răpiţi unul după altul, când fiecare împlinea de abea vrâsta de 20 ani? Şi cine nu ştiia că această inimă darnică a lui bezede, în pragul bătrâneţelor, a putut abea dispune de bogăţia materială ce i se cuvenea şi că mai mult din jumătatea vieţii sale, a fost silit să se resemneze la privaţiuni care-l făceau să sufere amar? Cu sufletul său generos, voia să dea la toată lumea şi nu avea destul.

Dimitrie Mavrocordat
şi salonul din str. Săulescu
(1897)

Pe lângă Alexandru Mavrocordat, fostul mareşal al Palatului care locuia în casele sale din str. Gându, alături de Cinema Elisabeta de astăzi şi fratele său hatmanul Neculai Mavrocordat care locuia în str. Săulescu, tot în aceiaşi stradă, puţin mai la vale, şedea şi vărul lor primar, Dimitrachi Mavrocordat, în frumoasele sale case, restaurate şi având o grădină din cele mai mari şi bine îngrijite din Iaşi, aflătoare peste drum de foastele case Miclescu, în care până daunăzi se află prefectura judeţului.

Dimitrachi Mavrocordat a fost căsătorit cu Eufrosina născută Spiru Paul. Din această căsătorie s'au născut patru copii: două fete, Aspasia, căsătorită cu N. Crupenschi şi Eufrosina, căsătorită cu inginerul Iancu Catargi şi doi băeţi, Dimitrie căsătorit cu Elisa Negruzzi, care şi-a petrecut toată viaţa în Iaşi şi numai către sfârşitul vieţii sale s'a mutat la Bucureşti şi Alexandru, supranumit de intimii săi Coca Alecu care, după căsătoria sa cu o bucureşteancă, Zoe Ghica, s'a mutat la Bucureşti, unde în urmă a şi încetat din viaţă.

Dimitrachi Mavrocordat şi fratele său Alexandru, fost ministru, erau fiii marelui logofăt Alexandru Mavrocordat şi ai Caterinei, născută Balş.

Conu Dimitrachi era mare amator de lucruri frumoase. Casa sa din str. Săulescu o reparase şi o transformase într'o adevărată bombonieră, iar în spaţioasa sa grădină cultiva diferite plante exotice, alămăi, portocale şi trandafiri de cele mai frumoase speţe. Toate aceste, iarna, erau păstrate într'o seră anume amenajată, având şi un grădinar special care îngrijea de ele. In grădină se mai aflau şi căpşuni gustoase şi alţi diferiţi pomi fructiferi.

Două chioşcuri frumoase, unul de fier cu perdele de dril, iar altul mai mare, de lemn, cu geamuri colorate şi care servea vara de sufragerie, se mai găseau în grădină, care se întindea până la râpă Privighitoaei dinspre strada Lozonschi.

Când Sarah Bernhardt a jucat pentru prima oară la Iași, conu Dimitrachi după cum îl numeau prietenii săi, de şi văduv de mai mulţi ani, a oferit artistei sărbătorită de tot Iaşul intelectual, un splendid supeu în eleganta sa sufragerie din imobilul din str. Săulescu.

Intreaga cameră era împodobită numai cu plante exotice şi

Dimitrie Mavrocordat
purtând uniformă de polcovnic

cu flori frumoase, toate din sera sa, iar la acest supeu a luat parte tot ce Iaşul avea mai de samă atunci, ca cultură şi inteligenţă, încât Sarah Bernhardt care fusese condusă la braţ de către stăpânul casei până la sufragerie, a exclamat la un moment dat: „on se croirait vraiement à Paris, dans un des cercles des plus léttrés et cultivés“. Şi era adevărat, căci verva, spiritul şi diversele cunoştinţi cari s'au desfăşurat atunci, nu se puteau întâlni decât în cercurile cele mai cultivate din străinătate.

Deşi la o vrâstă destul de înaintată, Dimitrachi Mavrocordat era vesel şi foarte monden. Ii plăcea mult lumea şi mai ales ti-

neretul cu care glumea întotdeauna voios. In cerc intim, lua câte o domnişoară pentru a face un tur de vals, zicând: iată cum se juca în timpul meu. Şi juca bine, fiind sprinten şi elegant.

Era şi foarte bisericos. Mergea regulat la biserică, în zilele mari de sărbători, fie la Sf. Spiridon, fie la biserica parohială Talpalari, unde se aşeza la strana mare cântând sfintele rugăciuni, după tipic, ca cel mai încercat cântăreţ bisericesc.

Nu dădea greş nici odată şi se arăta foarte nemulţumit în contra celora cari nu ascultau cu evlavie şi cu o ţinută cuviincioasă sfânta slujbă bisericească. Ziua se ducea regulat la Jockey-Club unde de preferinţă juca o partidă de Wist sau préférence, cu câţiva intimi, ca d-rul Colonel Otremba, colonel Petrovanu, Nunuţă Rosnovanu, nepotul său defunctul Neculai Suţu şi alţii.

Vara, pleca întotdeauna la o staţiune balneară sau climaterică din străinătate pentru a face o cură. De preferinţă în Germania, unde probabil fusese trimes la învăţătură, căci cunoştea această limbă la perfecţie, ca şi limba franceză. Din străinătate şi-a adus un ariston, pe care 'l instalase într'un antret din casele sale şi de câte ori avea musafiri, conu Dimitrachi scotea cheia, deschidea dulapul muzicei şi întorcând mecanismul, făcea pe vizitatori să guste cele mai frumoase bucăţi muzicale de pe atunci.

Plecând odată în străinătate conform obiceiului său, nişte nepoţi ai săi deschiseră dulapul şi'şi procurară plăcerea unei audiţiuni muzicale. Insă, spre nenorocul lor, o strună mare care punea întregul mecanism în mişcare s'a rupt şi concertul... luă sfârşit. Inapoindu-se conu Dimitrachi şi voind să cânte din muzică, a văzut pozna ce i s'a făcut, neştiind însă cine este vinovatul, mai cu seamă că cheia dela dulap era în buzunarul său.

Peste câteva zile, însă, cu uimire a văzut că... muzica funcţiona admirabil, iar struna din nou aşezată la locul ei. Mai în urmă a aflat că dracii săi de nepoţi i-au umblat cu altă cheie, stricându-i muzica şi comandând apoi repede din străinătate struna ca s'o aşeze la locul ei, comandă însă care întârziase să sosească.

Conu Dimitrachi Mavrocordat a murit la o vrâstă destul de înaintată, regretat de lumea ieşană. El a fost tipul vechiului boer moldovan, bun, vesel, cinstit şi evlavios.

O evlavioasă şi bibliofilă-ieşană

(1875)

Coana Elencu, după cum o numeau ieşenii, a fost una din cele mai interesante figuri de pe vremuri.

In tinereţa ei Elencu Manu a fost o frumuseţă de femee, cu un păr bogat negru şi cu ochi scânteietori. In saloanele Iaşului, era întotdeauna, în toată splendoarea tinereţii şi a frumuseţii.

Elencu Manu, tânără

A fost fiica marelui logofăt din Moldova Scarlat Manu şi a Ecaterinei, născută Suţu. Logofătul Scarlat s'a stabilit în Iaşi în anul 1798 cu familia sa, sub domnia lui Alexandru Calimah. A avut 16 copii, dintre care şi pe Elencu Manu, care a fost măritată de trei ori, întâi cu Vasile Conachi, a doua oară cu postelnicul Mihai Mavroeny şi a treia oară cu Grigorie Suţu.

Din căsătoria cu Mihai Mavroeny, a avut o singură fiică, Ecaterina. Coana Elencu a dispus de o mare avere. Avea nenumă-

rate moşii, în judeţul Suceava, în judeţele Tecuci, Covurlui şi Tutova.

Foarte energică şi cultă. Putea discuta cu ori cine chestiuni de literatură, artă, ba şi de politică. Foarte gospodină şi chibzuită, coana Elencu îşi administra singură întinsele sale moşii, ţinând singură socotelile, în care se pricepea de minune.

In Iaşi, locuia în casele sale din str. Carp, unde actualmente

Elencu Manu, bătrână

se află institutul de chimie. Impreună cu ea, locuia şi fiica sa Ecaterina, de care nu s'a despărţit până a închis ochii. Nepoţii ei, fiii Ecaterinei, au fost crescuţi de dânsa, ea i-a trimes la şcoală dintăi în ţară, apoi în străinătate.

La Iaşi, i-a dat la vechiul pension de pe atunci Jordan, unde au învăţat alături de acel ce a fost marele Petru Carp. Cursul secundar şi studiile celelalte le-au făcut cu toţii la Paris. Coana Elencu şi-a luat strănepoţii, pe Alexandru, Mihai şi Neculai şi i'a dus ea singură la Paris, unde cel dintăi a urmat literile, iar cei doi din urmă dreptul. Pe cel mai mic strănepot, Grigorie, coana Elencu l-a trimes la Grignon, unde a urmat o şcoală de agricultură, acolo unde a învăţat şi A. D. Holban, fostul mare om politic ieşan.

După ce bătrâna s'a reîntors la Iași, avea grijă ca să trimeață regulat strănepoților ei la Paris, câte o pensiune lunară pentru întreținerea și distracțiile lor. Și ținea socoteală de tot ce le trimetea. Insemna sumele în galbeni și scriia cu mâna ei ziua în care trimetea banii, sumele și corespondența întreagă ce urma. Păstrez dela această străbunică a mea, toate aceste amintiri scumpe.

Anii se scurseră repede și coana Elencu călcă pe pragul bătrâneței. Nemai putând umbla, își făcuse într'o odae din casele sale, un fel de promenoir de jur împrejurul odăei, unde în fie-care

Catinca Suțu

zi făcea câteva tururi. Se putea plimba fără ca să cadă, susținându-se deoparte și de alta.

In schimb strănepoții cum veneau s'o vadă, dădeau năvală mai întâi la acest promenoir, jucându-se aici ceasuri întregi, spre marea bucurie a coanei Elencu, care de pe un jâlț din mijlocul odăii, își sorbea din ochi strănepoții.

Foarte evlavioasă, avea un preot de casă, pe părintele Andri Bănescu, care în fiecare Sâmbătă făcea o aghiasmă, la care trebuia să ia parte numai decât întreaga familie. Preotul Bănescu era duhovnic mai la toate casele mari din Iași. Nu se făcea nici un botez, nici o cununie, nici o înmormântare, fără părintele Bănescu.

Mii și mii de galbeni a dat coana Elencu, în evlavia ei și în

nemărginita credinţă către cel de Sus, pentru faceri de biserici. Ea întocmea planul bisericii, ea se ducea să vadă cum se construeşte, ea se interesa dacă s'a pus var deajuns şi dacă temelia de piatră are grosimea palmilor domneşti, aşa cum a dorit dânsa. Şi după ce era pe aproape de sfârşit construirea bisericii, singură ea dădea explicaţii cum să fie catapiteasma, cum să fie sfinţii şi icoanele împărăteşti, sfeşnicile şi strănile cântăreţilor. Şi avea grija mare ca sfânta masă din altar să se pue din o lespede de piatră, după legile bisericeşti.

Coana Elencu ţinea şi la tot ce e românesc. Odată, botezând pe una din strănepoatele ei, a ţinut ca să i se dea numele de Maria, pe când părinţii copilului doreau să i se dea alt nume, străin. Părintele Andri, duhovnicul coanei Elencu, ca să împace şi pe părinţi şi pe coana Elencu, când a început serviciul botezului, ajungând la pronunţarea numelui copilului, a rostit încet de tot numele străin, apoi cu glas tare acel de Maria, ales de coana Elencu, astfel că şi părinţii şi coana bătrână au fost mulţumiţi.

Fiind foarte cultă, avea şi o bibliotecă bogată şi frumoasă. Erau cărţi interesante, ca de pildă Geografia lui Hrisant Notara, care veneau din culegerea mavrocordătească, apoi lucrări apusene, mai ales franceze de ştiinţă şi literatură. La o vreme de bejenie, Elencu Manu fugind din Iaşi, a dat cărţile aceste—depuse în două lăzi mari—bisericii Bărboi, spre păstrare. Multă vreme au stat aceste cărţi în podul bisericii, până când le-a râdicat Academia Română.

Chiar la o vrâstă destul de înaintată, coana Elencu se ducea regulat la slujbele bisericeşti dela Sf. Spiridon. Ea a şi fost înmormântată în grădina bisericii, alături de principesa Obrenovici şi în urmă desgropată, pentru a fi reînhumată la cimitirul Eternitatea.

Sfântului Spiridon i-a hărăzit o însemnată avere, compusă din moşii. Bună la suflet şi miloasă, a lăsat cu limbă de moarte, ca Epitropia, în schimb, să dea din venitul moşiilor la oameni scăpătaţi şi vrednici de ajutor şi nu mulţi la număr, pentru ca ajutorul să fie mai mare; de asemeni din alte venituri a lăsat ca să se întreţie crivaturi pentru bolnavi. Iar, dacă voinţa ei nu va fi întocmai, averea ce a lăsat-o va trece în ocârmuirea unei epitropii, compusă din rudele ei remase în viaţă.

Și când a fost pe patul de moarte, în anul 1875, a chemat pe nepoții și strănepoții ei, și i-a binecuvântat pe rând.

Și atunci au aflat cu toții că bătrâna își pregătise pentru moarte: ca să fie înmormântată în grădina bisericii Sf. Spiridon, lăsând cinci sute de galbeni pentru aceasta Epitropiei, care va chibzui să se împartă mai mult pe la săraci; să i se pue o ștofă pe corpul ei cât va sta moartă în biserică, din ștofele ce le are biserica; din suma ce a lăsat-o de una mie două sute galbeni să i se facă pomeniri, iar timp de un an de zile să se facă în fiecare zi câte o colivă mică și să i se pomenească la Sf. Proscomedie numele ei, nefăcându-se sminteală de o zi măcar; să se dea servitorilor din casă o sută galbeni; să se facă trei fântâni la o moșie a ei din jud. Tutova și straele ei câte se vor găsi la săvârșirea ei din viață, să se împărțească toate la săraci, afară de o bucce de șal bun alb, pe care a lăsat-o fiicei ei Ecaterina.

Așa femee a fost coana Elencu Manu din Iași.

Viața din casele boerești de odinioară

Săftița Pallady, Eufrosina Rosetti și Agripina Sturdza

(1882—1885—1889)

Sunt duioase aducerile aminte asupra vieții pe cari o duceau ieșenii de altă dată. Cu drag mi le evocă astăzi una din vechile personalități ieșene. In casa părintească, de mic copil doar de mi'a mai rămas și mie în minte că la Iași trăia Săftița Pallady, prima soție a lui Mihai Vodă Sturdza, care a avut doi feciori, pe Bezede Dimitrie, tatăl principelui Mihai Sturdza și pe Bezede Grigorie. Divorțând, Săftița s'a căsătorit cu un Pallady care însă a murit curând.

Erau trei surori, cari au trăit tot timpul la Iași: Săftița Pallady, cea mai mare, Eufrosina Rosetti și Agripina Sturdza, toate trei fiice ale boerului Rosetti, care ședea în casele unde actualmente este muzeul istoric.

Săftița Pallady era de o inteligență sclipitoare, de o bunătate rară, impunătoare și miloasă în acelaș timp. Era foarte cultă. In tinerețea ei, a călătorit în întreaga Europă, în tovărășia surorei sale Eufrosina Rosetti. In Italia a stat mai multă vreme, cu care ocazie s'a coborât în Vezuviu.

Ea și'a crescut pe cele două nepoate ale sale, Olga și Elena Sturdza, fiicele lui bezede Grigorie, care de timpuriu și'au perdut pe mama lor.

Era bătrână și totuși îi plăcea să primească în casa ei lume multă. In lungile nopți de iarnă locuința ei din str. Carol era deschisă foarte des ieșenilor, iar în timpul verii, la moșia sa dela Cilibiu, astăzi proprietatea principelui Mihai Sturdza, venea lume din Iași, care nu pleca decât după ce petrecea aici câteva zile, în cea mai curată și bună disposiție.

Și de aceia la moartea Săftiței Pallady, convoiul funebru a fost condus până la moșia Cilibiu de toată lumea ieșană, care a

regretat într'însa pe una din podoabele societăţii ieşene. Multă vreme după moartea ei, s'a vorbit de calităţile sufleteşti ale acestei femei şi de casa ei atât de primitoare.

Sora mijlocie a Săftiţei Pallady, Eufrosina, s'a căsătorit cu hatmanul Iordachi Lăţescu, din care căsătorie a avut o fiică Esmeralda, căsătorită cu hatmanul Neculai Mavrocordat.

Ca şi sora ei Săftiţa, a primit o instrucţiune şi o educaţiune aleasă. Era şi inteligentă şi în curent în totdeauna cu tot ce se petrecea în străinătate. Teancuri de ziare străine erau zilnic pe ma-

Săftiţa Pallady

sa ei de lucru. A fost o femeie călătorită. La Geneva a stat mai bine de doi ani şi reîntoarsă la Iaşi, îşi petrecea iernele în oraş, iar vara la moşia Cilibiu, la sora sa Săftiţa. Se iubeau mult între ele şi se vedeau zilnic şi, deşi era numai o deosebire de câţiva ani de vrâstă, cea mai mică, Eufrosina, nu ieşea niciodată din cuvântul „ţiţacăi“ sale, cum îi spunea surorei sale Săftiţa.

După moartea „ţiţacăi“, Eufrosina Rosetti şi'a cumpărat o casă la M-rea Agapia, pe care a transformat'o într'o vilă frumoasă, unde'şi petrecea zilele de vară, primind şi aici musafiri, pe cari îi ospăta cu dragoste şi îi distra prin conversaţii plăcute şi atrăgătoare.

La vrâsta de mai bine de 80 de ani, a părăsit şi ea lumea aceasta, în care a trăit făcând numai bine şi ajutând cât a putut şi dânsa, pe cei nevoieşi

La vrâsta înaintată, nu a părăsit obiceiul să se îmbrace, aşa cum obişnuiau pe atunci să umble cucoanele bătrâne moldovence. Şi nici nu şi-a schimbat portul părului său. Purta bucle, cari dădeau figurei sale o înfăţişare şi mai blândă.

Agripina, cea mai mică soră, s'a căsătorit la vrâsta de... 13 ani, tânără de tot, copilă chiar, cu Costăchel Sturdza, din care unire a avut pe: Sturdza Şcheianu cel mai mare, tatăl d-nei Elena Sturdza, foasta soţie a lui Albert Ghica. Sturdza Şcheianu era un

Eufrosina Rosetti

om foarte cult şi un distins numismat. Cele patru surori ale sale erau: Marichela, măritată cu Ioan Lăţescu fiul hatmanului Iordachi Lăţescu; Esmeralda,măritată cu Iancu Ventura fost prefect de judeţ la Iaşi, supranumit de ieşeni „conu Iancu barbişon"; Anuţa, măritată cu d. Iacob Negruzzi şi Olga, măritată cu Ion Duca, fost preşedinte la înalta curte de casaţie, care a murit subit chiar în şedinţă.

Şi Agripina ca şi surorile ei, a fost de o mare bunătate şi primitoare de lume. Şi dânsa a murit în vârstă la Iaşi în casele sale din strada foastă Sf. Neculai, astăzi Vasile Conta.

Aceste trei surori, fiicele boerului Rosetti au fost o podoabă a societăţii ieşene de pe vremuri, nu numai prin educaţiunea primită, ci şi prin cultura căpătată şi bunătatea sufletului lor.

Cele trei frumuseţi

— Maria, Elena şi Lucia Grecianu —

(1885)

In casele unde se află actualmente Muzeul de antichităţi din strada Carol, locuia odinioară bătrâna d-nă Steege, cu fiicele ei: Elena, măritată cu Grigorie Macri, avocatul bine cunoscut de pe vremuri, fruntaş al baroului ieşan, şi Maria, măritată cu un Grecianu, foastă doamnă de onoare a Reginei Elisabeta, precum şi cu cele trei fiice Maria, Elena şi Lucia Grecianu, trustrele răpitoare de frumoase, culte şi formând floarea societăţii ieşene de pe vremuri.

Cea mai mare, Maria, era blondă ca spicul grâului şi cine o vedea parcă'i apărea înainte Gretchen din Faust. I se zicea în intimitate şi Gretchen.

Intre mamă şi fiică, când şedeau de vorbă, Maria ca 'n vis parecă asculta mângâerile mamei sale, ca şi Gretchen din Faust:

Când pe lume ai venit
Copiliţă dragă,
Iţi cântam necontenit
Ziulica 'ntreagă.

Numai horbote 'ţi erau
Şi scufii şi faşe
Ochii dulci îţi înfloreau
Faţa ta gingaşe.

Te vedeam frumoasă 'n vi
Te vedeam mireasă,
Şi credeam norocul scris
Tot în drum să'ţi iasă.

Ea s'a căsătorit cu căpitanul Alex. Lambrino, ofiţer de artilerie, devenit apoi generalul Lambrino, comandantul corpului IV de armată.

A doua fiică Elena, era brunetă şi înaltă, asemănându-se cu o statue din antichitatea greacă, tot atât de frumoasă şi de cul-

D-na General Lambrino

tă ca şi sora ei Maria, făcând deliciile saloanelor ieşene. S'a căsătorit cu Eugen Mavrodi, un fiu al Iaşilor, fost şi ministru al ţării, la Bruxelles, înainte de războiu, apoi directorul loteriei statului.

Ambele surori, Maria şi Elena erau dansatoare neîntrecute, pasionate şi nu era bal la Iaşi, în care una sau alta să nu fi fost proclamate regina petrecerei. Vara, la moşia lor Pârăul Glodului din jud. Suceava, veneau numeroşi musafiri. Aici jucau jocurile obişnuite pe atunci: crochet, distracţii câmpeneşti, cari făcea şederea la Pârăul Glodului foarte plăcută.

Cea mai mică Lucia, deşi nu mergea încă în lume, căci era tânără de tot, era foc de frumoasă. Era un amestec al frumuseţii

surorilor ei mai mari, brună ca și Elena, mai mică însă la statură și mult mai vioae. Prin firea ei sglobie, prin inteligența ei vie și prin hazurile ce le producea, era numai o drăgălășenie de fată. Intr'însa era numai talent, pentru muzică, pentru pictură, pentru

D-na Elena Mavrodi

poezie. Când saloanele casei se umpleau de musafiri, aceștia îi admirau modul magistral cum executa bucăţile cele mai grele de muzică, pastelele și versurile drăgălașe ce le compunea.

In una din zile fiind rugată de bunica ei, bătrâna d-nă Steege, să'i facă o mică poezie, nepoţica a explicat bunicuţei că poeziile nu se pot face la poruncă, ci numai după inspiraţii. Dar bunica o rugă mereu şi atunci un glumeţ din invitaţii casei scrise pe o fâşie de hârtie, ca şi cum ar fi fost făcute de nepoţică:

Bunicuţă dragă,
S'a 'ntrecut de şagă,
Mi-e dor de mata
Căţeluşei i'a fată.

Se puse pe râs şi făcu haz bunica de această glumă.

Lucia s'a măritat mai târziu cu un bogat conte italian, Zoppola, care văzând'o în străinătate, s'a înamorat nebun de dânsa şi

Contesa Zoppola

a venit în ţară, la Iaşi anume spre a'i cere mâna. Şi a luat'o şi a plecat cu dânsa în Italia, în ţara visurilor, unde trăesc şi astăzi.

Dimitrie Rosetti

(1895)

Familia Rosetti s'a stabilit în Moldova, încă din anul 1650. Dimitrie Rosetti a făcut parte din această veche familie boerească. Era frate cu Todiriță Rosetti (poreclit pe nedrept Todiriță Minciună) fost ministru preşedinte şi de nenumărate ori ministru în cabinetele mari pe care le-a avut țara noastră, prezidate de P. P. Carp, de Lascar Catargi şi T. Maiorescu. Frate şi cu Domnița Elena Cuza, încetată din viață în anul 1909 şi frate cu colonelul Constantin Rosetti, încetat din viață de mai bine de 40 de ani. Cu toții erau fiii marelui postelnic Iordache Rosetti şi ai Caterinei Sturdza.

Dimitrie Rosetti, ca şi fratele său Todiriță, a fost un statornic membru al vechiului partid conservator. Era dintre acei cari puneau crezul lor politic, mai presus de orice. A fost multă vreme şi prefect al județului Iaşi, unde prin blândeța şi bunătatea sufletului său, a ştiut să'şi atragă simpatia tuturora şi mai cu seamă a păturilor dela țară, pentru care era un adevărat părinte. Părăsind politica, i s'a încredințat postul de prim-preşedinte al Curții de Apel din Iaşi, având ca preşedinte de secție, pe un alt distins magistrat de pe vremuri, neuitatul consilier Vrânceanu. Ca prim-preşedinte, Dimitrie Rosetti a lăsat cele mai frumoase amintiri în magistratură, atât prin cunoştințele sale juridice, cât şi prin blândeța cu care conducea desbaterile.

Consilieri în timpul său erau: Vrânceanu, preşedinte de secție; Mihai Suțu, procuror general; Ion Burada, Grigoriu (fiul fostului preot dela biserica Talpalari); Neculai Volenti, Alex. Hinna, Eugen Donici, Matei Cantacuzino, Dimitrie Sofian, Neculai Leonescu, Roiu şi Dimitrie Porfiriu — decedați cu toții — şi d-nii: Gheorghe Dimachi şi Petru Sadoveanu, singurii astăzi în viață.

Dimitrie Rosetti cunoştea la perfecție limbile franceză şi germană. Cu ocaziunea judecărei unui proces penal relativ la un furt

calificat,— căci pe acea vreme furturile calificate se judecau în prima instanţă de tribunal şi cu apel la curte, Dimitrie Rosetti având în faţa sa un inculpat minor, neamţ, care nu cunoştea de loc limba română, se servi pentru a-i lua interogatorul, de un talmaciu ales din sală, legea nepermiţându-i să conducă desbaterile în altă limbă, decât cea oficială, chiar dacă ar fi cunoscut-o bine, cum era şi cazul.

Talmaciul, fie că nu cunoştea bine româneasca, fie că nu ştia

Dimitrie Rosetti în grup. In planul întâi; dela dreapta la stânga, foştii consilieri ai curţii de apel şi parchetul general: Mih. Grigoriu, Mihai Suţu, Dimitrie Rosetti, Ion Burada, Gh. Dimachi. In planul al doilea: Nec. Volenti, Alex. Hinna, Eugen Donici, Matei Cantacuzino, Ion Vrânceanu, Dim. Sofian, Nec. Leonescu, Petru Sadoveanu, Gh. Roiu şi Dim. Porfiriu.

cum trebue nici germana, nu s'a putut înţelege bine nici cu primul preşedinte, nici cu inculpatul, astfel că instrucţia rămânea pe loc. La un moment dat, Rosetti inervat de o pierdere de timp atât de îndelungată pentru un fapt de mică însemnătate, isbucni şi strigă inculpatului, într'o germană perfectă:—du lumb, warum hast du gestholen? (şolticule, de ce ai furat). Inculpatul care până atunci negase totul, surprins de această apostrofare neaşteptată, răspunse, în hohotul de râs al sălei: — bitte mir es zu verzeien, ich werde es nicht mehr thun (rog a mi'o ierta, nu voi mai face-o).

Dimitrie Rosetti locuia în vechea casă boerească şi părinteas-

că din strada Tăutu, cumpărată de curând pentru şcoala comercială „T. Maiorescu".

Casa a fost proprietatea lui Dimitrie Rosetti, devenită pe vremuri istorică prin faptul că Vodă Cuza, cumnatul lui Rosetti, după Unire şi strămutarea scaunului domniei la Bucureşti, de câte

Vodă Cuza

ori venea la Iaşi, trăgea la cumnatul său. De câte ori nu apărea Vodă Cuza în balconul caselor lui Rosetti, iar ieşenii cei vechi cari treceau prin strada Tăutu se'nchinau adânc când apărea Vodă aici? Şi T. Maiorescu, prieten intim cu Rosetti, în deosebi cu Todiriță Rosetti, trăgea şi el în gazdă la Dimitrie Rosetti, când venea la Iaşi. Maiorescu avea trainice şi vechi legături de prietenie cu Dimitrie Rosetti, încă de pe când funcționa ca profesor la Universitatea ieşană

Au trecut ani dela moartea lui Dimitrie Rosetti şi s'a stâns şi soţia sa, nefericită şi rămasă fără bunul ei soţ, dar s'a stâns din viaţă nu în casa veche boerească din strada Tăutu, în luxul şi viaţa ce a fost odinioară aici. A închis ochii bătrâna, într'o casă modestă din vechiul şi ospitalierul nostru oraş de altă dată, plânsă de lumea aceia care a cunoscut atât de bine şi casa şi pe acei ce o locuiau, din vechea locuinţă boerească din strada Tăutu.

Un amator de cai
şi un arbiter elegantiarum
(1890)

Trei fruntaşi ai Iaşului de altă dată, din cari fratele mijlociu a încetat din viaţă nu de multă vreme.

Cu toţii sunt fiii vornicului Emanuel Bogdan şi ai Arfei, născută Ghica. Cel mai mare, Leon, a fost căsătorit pentru prima oară cu Natalia Mavroeny, una din frumuseţile Iaşului de pe vremuri şi care odihneşte acum în cimitirul Eternitatea, alături de surorile ei Lucia Mavroeny şi Maria Dahon.

Leon Bogdan era tipul omului bine crescut prin excelenţă. Foarte afabil cu toată lumea, niciodată n'a rostit un cuvânt mai tare cuiva. Avea o mare pasiune pentru cai şi echipagiile sale erau date ca model. Totul era numai eleganţă. Trăsurile lui, totdeauna în cea mai bună stare, lustruite, cu alămurile şi nichelurile strălucitoare; vezeteul într'o livrea frumoasă şi îmbrăcat cu mult gust; hamurile dela hamurarii cei mai de seamă din Viena; totul era deopotrivă de strălucitor. Se vedea omul de bun gust şi de sport. D'apoi caii? Cine nu'şi aminteşte de doi cai negri, înalţi, cu coamele şi cozile lungi pe cari adeseori Leon Bogdan îi mâna cu măestrie la Copou, înhamaţi la un frumos docar, sau la un brec înalt, boit în negru şi cu caroseria roşie, care 'i servea la dresarea cailor? Leon Bogdan era şi un călăreţ eminent, călărind cu eleganţă cai frumoşi şi de rasă, în aleia călăreţilor dela Copou.

Era şi un devotat membru al Jockey-Clubului nostru, făcându-şi partida zilnic cu intimii săi. A fost dintre puţinii boeri moldoveni cari nu numai că nu şi-a pierdut averea, dar a ştiut s'o păstreze şi s'o mărească, astfel că la moartea sa, prematură, a lăsat fiicelor şi soţiei sale de a doua, Lucia Bogdan, fiica marelui Mihail Cogălniceanu, mai multe moşii şi o frumoasă casă în Piatra N.. La Iaşi a locuit în str. Lascar Catargi, în frumoasa casă,

actuala proprietate Lewin. Pe vremuri, în casa aceasta trăgea totdeauna în gazdă Lascar Catargi, de câte ori venea la Iaşi.

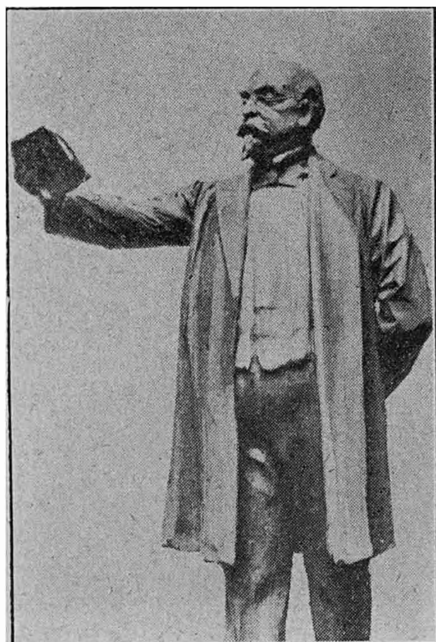
Leon Bogdan

Silit de prietenii săi politici şi în contra voinţei sale, a ocupat şi funcţiuni publice fiind prefect de poliţie la Iaşi sub ultimul guvern al lui Lascar Catargi. După ieşirea lui Leon Bogdan din prefectoriat, subalternii săi spuneau că aşa prefect, bun şi distins n'au avut şi nici n'or mai avea.

Mai în urmă, dorind a fi mai aproape de frumoasele sale moşii din jud. Neamţ, a vândut casa din Iaşi şi şi-a cumpărat o frumoasă vilă la Piatra N., unde s'a instalat cu familia sa, iar după rugăminţile localnicilor şi mai cu samă ale lui P. P. Carp, pentru care avea un cult, a primit prefectura judeţului Neamţ pe timpul când Carp a fost prim-ministru. Leon Bogdan a murit încă tânăr, la moşia sa Dobreni, regretat de o lume întreagă.

Fratele său George, era şi el foarte bine cunoscut la Iaşi, unde a jucat un rol însemnat în înalta societate de pe vremuri. Se

distingea prin marea sa eleganţă, care era copiată de toţi tinerii ieşeni. Era un fel de arbiter elegantiarum, căci toţi îl consultau în privinţa modei şi felului de a purta cutare sau cutare îmbrăcăminte. Garderoba sa era toată furnizată de cei mai buni croitori din

Mihai Cogălniceanu, tatăl d-nei Lucia Bogdan

Paris. A fost căsătorit cu una din cele mai frumoase femei din acele vremuri, cu fiica marelui poet *Vasile Alexandri.* Dar George Bogdan nu era numai omul petrecerilor. Fiind cult şi muncitor, a ocupat mult timp sub toate guvernele, funcţiunea de inspector administrativ, iar în urmă înfiinţându-se consiliul administrativ superior, ca un omagiu pentru destoinicia şi competenţa ce o dobândise în materie administrativă, a fost numit preşedintele acestei înalte instituţiuni.

George Bogdan a fost unul dintre întemeietorii Jockey-Clubului din Iaşi, pe care ca şi fratele său, îl vizita zilnic. Acum doi ani când se ventilase ideia de a se sărbători jubileul de 50 de ani dela înfiinţarea Jockey-clubului ieşan, s'a constatat că numai doi

mai rămăseseră în viaţă dintre membrii fundatori: George Bogdan şi Neculai Suţu, amândoi astăzi însă odihniţi şi ei întru Domnul.

Al treilea frate, Lupu Bogdan, a trăit şi el multă vreme la

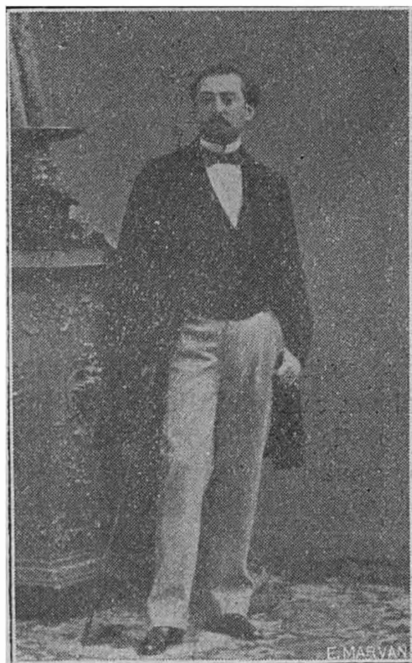

Vasile Alexandri, tânăr

Iaşi, cu frumoasa sa soţie Maria, născută Docan. Mai în urmă, s'a retras la frumosul său castel dela moşia Gădinţi din jud. Roman, unde atât el cât şi soţia sa primeau tot ce Romanul şi împrejurimile aveau mai de samă şi unde toată lumea se bucura de cea mai largă ospitalitate. Petrecerile dela Gădinţi au rămas proverbiale şi astăzi se vorbeşte încă nu numai în Roman, dar şi la Iaşi, de către vechii prieteni ai lui Lupu Bogdan, de ospitalitatea adevărat boerească şi moldovenească cu cari ori şi cine era primit, în castelul său, situat în cea mai frumoasă poziţie din codrul secular de pe acest întins domeniu.

Regina Natalia a Serbiei
şi familia ei la Iaşi

Pavel Keşcu, colonel în Rusia, căsătorit cu Pulcheria Sturdza, fiica coanei Marghioliţa Rosetti Rosnovanu, a avut trei fiice, de o frumuseţă rară, cari în tinereţa lor au stat şi la Iaşi: pe Na-

Colonelul Keşcu

talia, casatorita cu Milan regele Serbiei; pe Maria, căsătorită cu Grigorie Ghica şi pe Caterina, căsătorită cu Eugen Ghica. Ele se trag, dupa tata, din Lucavetchi Keşcu din ţara cazacilor în Moldova.

Când colonelul Keşcu s'a casatorit cu fiica coanei Marghioiţa, fiind foarte bogat şi iubind mult luxul, şi-a făcut o nuntă cu mare fast, care a avut loc la ţară, şi deşi acest eveniment s'a petrecut în toiul verei, totuşi mireasa a fost condusă dela conacul moşiei la biserică, într'o sanie în formă de scoică, trasă de şase cerbi cu coarnele aurite, iar sania aluneca pe o pătură groasă de aproape un metru, de zahar pisat, zahar care după nuntă a făcut deliciul numeroşilor sateni adunaţi la nuntă.

Natalia Keşcu

Natalia, fiica cea mai mare a colonelului Keşcu, a părasit cea dintăi Iaşul, spre a se duce, în urma căsătoriei sale cu Milan, regele Serbiei, în noua sa patrie. Milan era şi el român, prin mama sa născută Catargi.

Natalia s'a mai reîntors în Iaşi, pentru ultima dată, în 1887, aducând şi pe fiul ei Saşa.

Când acest nepot al coanei Pulcheria Sturdza a plecat cu mama ei regina Natalia, îndărăt în Serbia, în gara Iaşi i-au petre-

cut aproape toţi ieşenii. Micul Saşa trimetea din vagon bezele publicului care'l aclama.

Marieta cu ocaziunea căsătoriei sale cu defunctul Grigorie Ghica, fostul ambasador român la Paris, a primit dela viitorul ei soţ un frumos dar de nuntă consistând din o broşă de aur, repre-

Natalia cu fiul ei

zentând un trunchi de stejar, în jurul căruia se'ncolotăcea o ederă artistic lucrată, cu inscripţia dedesupt, în frumoase litere cursive: je moeurs ou je m'attache,—o aluzie delicată la ataşamentul său pentru frumoasa sa logodnică. Rămânând văduvă, d-na Marieta Sturdza s'a mutat la moşia sa Măscăteni din judeţul Botoşani, unde şi-a construit un frumos palat pe muchia unui deal, având în spate o pădure seculară care 'i serveşte drept parc.

Sătenii de pe moşia Măşcăteni întotdeauna şi'au adus aminte cu drag de acea care a fost stăpâna lor de altădată Marieta Sturdza, care se purta cu dânşii mai mult ca un părinte.

La palatul ei, de dimineaţă şi până'n seară, veneau ţărani şi ţărance cu copiii lor şi toate dorinţele le erau satisfăcute imediat de catre buna lor protectoare.

Nici nu se putea ca sora bunei şi blândei Regine Natalia, frumoasa de odinioară Marieta Keşcu, să nu fie cu suflet bun, miloasă şi darnică faţă de cei mulţi şi nevoeşi.

Marieta Keşcu

Katerina Keşcu

Ecaterina Jeana Ghica Comăneşti, cea mai mică dintre surori, supranumită în intimitate Bébé, era foarte drăgălaşă şi de o veselie exuberantă. După căsătoria sa cu Eugen Ghica, a părăsit Iaşul pentru a pleca în străinătate. Era foarte alintată şi iubită de bunică-sa coana Marghioliţa Rosnovanu.

Surorile Marieta şi Bébé Keşcu, aveau apartamentul lor deosebit în palatul Rosnovanu şi ţineau cu luna pe unul din cei mai eleganţi birjari din Iaşi, pe Vasca, care umbla şi cu Regele Carol, de câte ori venea la Iaşi.

Generalul Catargi
(1880)
Un moş al Regelui Milan al Serbiei şi fostul său aghiotant.

Sofia Catargi
(1880)
Mătuşa surorilor Keşcu. A locuit multă vreme la Iaşi.

Coana Marghiolița Rosetti Rosnovanu

(1880)

E fiica lui Neculai Ghica Comănești. S'a casătorit de trei ori. Intaia oară, la Constantinopol, cu Neculai, fiul lui Ioniță Sturdza, Domnul Moldovei.

Din această casatorie a avut pe: Pulcheria Sturdza, căsătorită cu Pavel Keșcu, colonel în Rusia; pe Caterina Sturdza, mări-

Maria Rosetti Rosnovanu

tată cu Costachi Moruzzi dela Dănuțeni; pe Zoe Sturdza, care a fost măritată cu Ion Cantacuzino și a murit la 101 ani la Iași.

A doua oară, coana Marghiolița s'a căsătorit cu Costache

Sturdza fost ministru. Din această căsătorie a avut pe Elisa, căsătorită cu Sakelaride, fostul consul general al Greciei la Iaşi.

A treia oară, coana Marghioliţa, s'a căsătorit cu Neculai Rosnovanu, având din această căsătorie pe Marichel colonel Ştefan Rosetti, pe contesa de Bowille şi pe Neculai Rosnovanu.

Toată viaţa a trăit'o în mare belşug coana Marghioliţa şi pe lângă dânsa societatea ieşană a petrecut multe clipe frumoase.

Inainte să moară, şi-a exprimat dorinţa ca să fie înmormântată în vechea Mitropolie. Din locuinţa ei, din vechiul palat Rosnovanu, privea mereu spre vechea biserică a Mitropoliei, care era peste drum şi acolo i-a plăcut bătrânei să se odihnească în pace pentru vecie.

Familia i-a făcut un frumos cavou şi după multă vreme rămăşiţele pământeşti ale aceleia care a fost coana Marghioliţa, au fost transportate la Rosnov-Neamţ, în cavoul familiei Rosnovanu.

In timpul verii, coanei Marghioliţa îi plăcea mult să meargă la grădina Copou, să respire aer curat. Această plimbare o făcea într'o măreaţă caleaşcă, (huit resort), pe opt răsoare la care erau înhamaţi frumoşi cai ruseşti, ai fiului ei Nunuţă Rosnovanu, sau era condusă de Vasca birjarul nepoatelor sale Keşcu. Această trăsură a fost cumpărată după moartea ei, de Primăria com. Iaşi pentru uzul familiei regale.

Coana Marghioliţa a iubit mult şi a crescut pe nepotul ei de fiu, pe George Rosnovanu.

Vara, la moşia Stânca, primea numeroase rude şi musafiri, cu ospitalitatea adevărat moldovenească, privind din jălţul ei, partidele de crochet ce se jucau de cei tineri, în frumosul parc de aici.

Dimitrachi Miclescu

(1880)

Fiul marelui logofăt Scarlat Miclescu şi al Mariei Beldiman, moldovanul Dimitrachi Miclescu, era prin excelenţă un om care a îndrăgit foarte mult Iaşul. Frate cu fostul mitropolit Calinic, care mai bine de 40 de ani a fost mitropolit primat al ţării, era nepotul marelui vornic Constantin Miclescu şi al cucoanei Zoe Vârnav Liteanu.

In casa părintească auzeam mereu dela mama mea, care era fiica marelui vornic Alexandru Miclescu, frate cu tatăl lui Dimitrachi, că acesta este un moş al meu, care a ajutat foarte mult pe ţărani şi că îi plăcea adesea să se îmbrace în haina ţărănească, cu care se fălea de câte ori o purta.

Familia Miclescu şi astăzi mai are o fotografie ţinută la locul de cinste în casă, reprezentând pe Dimitrachi Miclescu, îmbrăcat în haina ţărănească, în grup cu ţăranii şi explicându-le legea rurală după 8 Septembrie 1864. Din popor, au eşit pe atunci nişte versuri închinate fostului ministru moldovan Dimitrachi Miclescu.

Ele sunt mărturia cea mai frumoasă despre omenia şi dragostea pe care o purta el ţăranilor:

Toporaş arm'ascuţită
In speranţa-mi amorţită,
Păn' la ziua deşteptării,
Din copaci şi trunchiuri moarte
Voi tăia cu tine cioate.
Dar în ora învierii,
Românaşul încruntat
El prin tine-i răsbunat.

Conu Dimitrachi cum i se spunea pe timpul său, era în toată personalitatea sa, un tip al vremurilor mai de demult. Era o inteligenţă rară şi a jucat un rol în toate mişcările mari politice şi culturale dela noi.

In 1857 a facut parte din Divanul ad-hoc. De multe ori apărea pe strazi, îmbrăcat în haine ţărăneşti, iar drept baston purta un topor.

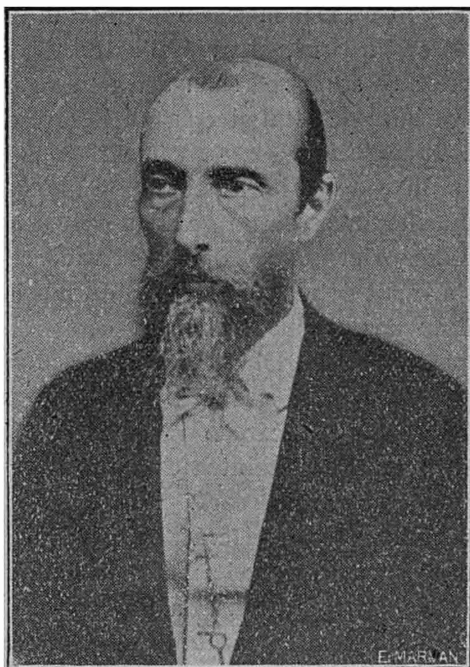
Dimitrachi Miclescu în port ţărănesc

La vrâsta înaintată, ajunsese uscat şi cocoşat, par'că semăna cu un fel de semn de întrebare, atâta i se încovoiase şira spinării. Dar Dimitrachi Miclescu era foarte... fricos. In familia Miclescu a ramas de pomină o paţanie nostimă a lui.

De fel, conu Dimitrachi era botoşănean, însă plăcându-i mult Iaşul şi având rude multe, s'a mutat aici, maï cu sama că avea şi multe afaceri de avocătură în capitala Moldovei şi avea şi pe fratele său, mitropolitul Calinic, la care ţinea foarte mult. A şi găzduit multă vreme la vechiul palat metropolitan, unde-şi avea

o odae, încunjurată şi locuită de alte persoane, căci Dimitrachi Miclescu era tare, tare fricos.

In una din zile, pe când şedea în cerdacul palatului, vede că soseşte din provincie, Andrieş Şeptelici. Fericit că va putea sta şi dormi încă cu cineva în aceiaşi odae şi încă cu o rudă a sa, şi-a luat nepotul şi l-a dus deadreptul în odae arătându-i şi patul unde va dormi, chiar alături de patul său.

Ministrul Dimitrachi Miclescu

Se simţea şi se vedea fericirea pe obrajii bătrânului: că nu va mai dormi singur noaptea.

Intr'o seară, Andrieş Şeptelici zabovind în oraş, n'a mai fost aşteptat de către conu Dimitrachi, care, obosit, s'à culcat.

Pe la miezul nopţii iată că se arată şi Şeptelici. Văzând că unchiul său doarme, ca să nu-l deştepte, se desbrăcă încet, încet şi se sui în pat.

Dar Miclescu nu dormea. El se gândea la procesul ce-l avea a doua zi şi se mai gândea că ar fi bine să consulte şi nişte acte

ce le avea pe scrin. Se sculă încetişor, ca să nu trezească pe nepot, pe care-l credea deja adormit, aprinse o lumânare şi cu camaşa lui lungă de noapte, cu o bonetă ţuguiată în cap şi ţinând sfeşnicul într'o mână şi cu actele în cealaltă mână, înainta cu paşi înceţi împrejurul mesei din mijlocul odăii.

Nepotul Andrieş care nu adormise îşi zise în gând:—Haiti, iată că unchiul Dimitrachi e lunatec! Şi atunci, speriat se dete şi el jos din pat şi cu ochii holbaţi se luă şi el după bătrânul cu boneta ţuguiată de pe cap. Dar mişcările nepotului, l'au făcut pe conù Dimitrachi să se întoarcă, să vadă şi să creadă că nepotul Andrieş e el... lunatec. Şi atunci să se învârtească amândoi împrejurul mesei, ferindu-se unul de altul şi crezând fiecare despre celalt că e lunatec. Şi, împiedecându-se de cămaşa sa lungă, Dimitrachi Miclescu cade şi în căderea lui se stânge şi lumânarea. Amândoi speriaţi peste măsură, încep să strige şi au strigat aşa încât au trezit toată lumea din palat, care a alergat să vadă ce s'a întâmplat.

Şi când s'a văzut că nici unul, nici altul n'a fost... lunatec, a început să facă un haz nespus bătrânul.

Religios peste măsură, Dimitrachi Miclescu nici odată nu se scula şi nu se culca, fără să scoată o icoană legată în argint a Sfintei Precurate Maria, pe care o răzăma de obicei de spatele unui scaun şi în genunchi, dinaintea chipului sfânt îşi făcea rugăciunea de dimineaţă şi cea de seară.

După rugăciune, făcea trei cruci şi săruta icoana. Odată sărutând-o, îşi înţepă nasul în razele nimbului dela cap şi conu Dimitrachi fiind o fire foarte nervoasă, a tras deodată... o înjurătură surugiască şi... scuipă icoana. Văzând însă ce mare păcat a făcut, a căzut din nou în genunchi, se rugă cu lacrimi în ochi pentru iertare, sărută din nou icoana, dar... iar se înţepă şi iar înjură...

Bombonel Aslan

(1900)

Cine nu'și aduce aminte de veselul și simpaticul Bombonel Aslan?

Era fiul coanei Eugenița Conduratu din prima sa căsătorie cu Costică Aslan și nepotul Didiței Mavrocordat. Primii ani ai copilăriei și i-a petrecut la Iași, în casa mamei sale și la mătușa sa Didița, având ca profesor pe d. Louis, un francez căsătorit cu o vieneză și care a avut pe timpuri unul din cele mai renumite pensioane din Iași. Cam prin 1875, d. Louis părăsind Iașul, pentru a se stabili la Viena, i s'a încredințat pe tânărul Bombonel, pe care l'a dus în capitala Austriei, unde venind în urmă și mătușa sa Didița Mavrocordat, care pleca la băi în străinătate, l'a luat cu ea și l'a instalat la renumitul liceu din Paris St. Barbe. Aici a stat vre'o patru ani, de unde a trebuit să fie scos din cauza firei sale neastâmpărate. Reîntors în țară, a intrat ca voluntar în escadronul de jandarmi călări din Iași, de sub comanda căpitanului Cramlău, în care escadron, moșul său Iorgu Lățescu, fostul prefect de poliție, era pe atunci locotenent.

Ajuns brigadir și sergent, Bombonel Aslan a dat examen de sublocotenent, fiind înaintat, după ce a reușit cu succes, la acest grad în regim. 7 Calarași din Iași. Iubind mai presus libertatea și artele, căci Aslan era o fire de artist și neputându-se deprinde cu viața militară, își dădu peste puțin timp demisiunea din armată și se dedică cu totul muzicei, care era pasiunea sa.

Deși nu făcuse studii speciale muzicale, totuși era un executant plin de vervă și un compozitor de merit. A compus mai multe bucăți muzicale pe motive naționale, poesiile fiind făcute de prietenul său intim d. A. C. Cuza, între cari, una din cele mai frumoase, este o romanță intitulată: „Blânda primăvară“:

Blânda primăvară
Astăzi a sosit,
Pe cărări umbrite
Cu sinul înflorit...

La seratele şi petrecerile intime, Bombonel era nepreţuit. Se punea deodată la piano şi improviza cântece de dans, cu o uşurinţă uimitoare, trecând dela vals la polcă, dela polcă la cadril şi aşa mai departe. Când era bine dispus, saltà şi pianul cu picioarele, ca să dea mai mult brio, muzicei sale. Adeseori se acompania şi din gură, cântând improvizaţii după inspiraţia momentului.

Bombonel Aslan

Plin de viaţă, Bombonel era invitat pretutindeni, la toate petrecerile, unde prin glumele sale, prin spiritul şi voioşia sa, provoca numai veselie.

Sub primariatul lui Vasile Pogor, pe când trupa teatrului naţional juca în sala Sidoli, s'a încredinţat lui Aslan conducerea orchestrei teatrului, cu care ocazie între altele cânta un galop îndră-

cit, cu acompaniament de clopoţei, care făcea furori, mai cu samă la galerie, de unde se auzea strigându-se, de cum apărea Bombonel la pupitru: — Bombonică, Bombonaş, clopoţel, Bombonel!

A mai fost Bombonel şi profesor de l. engleză la liceul din Brăila, limbă pe care şi-o asimilase cu o uşurinţă uimitoare. Pe lângă această limbă, mai vorbea la perfecţie limbile franceză şi germană.

Venind într'o seară la o oră târzie pe strada Lăpuşneanu, spre casă şi cântând în gura mare, sergentul l'a rugat să nu cânte aşa tare, ca să nu trezească lumea din somn. Bombonel, bătându-se cu palmele peste şolduri şi sărind în sus, strigă şi mai tare sergentului, rugându-l, dacă nu-i place, să-l ducă la comisie. Sergentul însă râzând, i-a răspuns: — Nu, coane Bombonel, pe d-voastră nu vă duc la comisie, dar vă rog să nu mă expuneţi la observaţii din partea şefilor mei.

Altă dată, fiind cu mai mulţi prieteni în vestitul local de petreceri de pe vremuri Moise Singher din str. Unirei şi iscându-se o sfadă între doi prieteni, unul apucă deodată pe celălalt şi-l trânti la pământ. Acesta începu să ţipe. Bombonel intervenind, se adresă celui ce a bătut: — Ce crezi că eu sunt ca cela pe care l'ai bătut. Dacă mi-ai fi făcut mie aceasta, ai fi văzut ce aşi fi făcut.—Şi ce ai fi făcut, îl întrebă bătăuşul?

Aşi fi căzut şi aşi fi... tăcut din gură, zise Bombonel, în hohotele de râs ale celor de faţă, chiar şi ale acelui învins, care împăcându-se cu celălalt, petrecerea începu mai dihai ca înainte.

Fiind la Constanţa, acum vre'o zece ani în urmă şi aflându-se la Cazinou, în tovărăşia unui colonel, acesta îl întrebă:

— Bombonel, ce faci tu că ai trecere pe lângă toate cucoanele?

Şi chiar în acel moment, întrară tocmai în sala Cazinoului un domn şi o doamnă. Bombonel zărindu-i, se grăbi să răspundă colonelului:

— Iată ce fac... şi repezindu-se spre uşă, se duse direct la doamna şi... o sărută pe amândoi obrazii.

Colonelul rămase tablou. Şi când Bombonel se reîntoarse lângă colonel, i-a spus:

— Ei, ţi-a plăcut ce am făcut. Şi ştii, pentru ce am făcut aceasta? Pentru că doamna e... nepoata mea. De fapt persoanele

ce întraseră, erau rude de aproape cu Bombonel, lucrul de care colonelul însă nu avea cunoştinţă.

Pe când îşi făcea voluntariatul aici, se întorcea în una din zile dela bae acasă într'o trăsură. Prin str. Lozonschi se întâlneşte cu generalul Racovitză, care pe atunci era comandantul pieţei. Din cauza unei bătături, Bombonel se descălţă în trăsură.

Cum îl văzu generalul Racovitză, opri trăsura şi dete ordin lui Bombonel Aslan să coboare. Pe atunci gradele inferioare nu aveau voe să umble cu trăsura. Aslan însă nu ştia ce să facă. Cum era să se dea jos încălţat numai cu o gheată? Dar la cuvintele aspre ale generalului, n'avea în cotro şi coborî aproape şchiopătând din trăsură. Şi până ce Bombonel nu explică că din cauza bătăturei a trebuit să se descalţe şi să ia trăsură, lucrurile nu se liniştiră. Cu chiu cu vai a scăpat de închisoare.

Altă dată fiind concentrat şi neavând haine militare, s'a prezentat la cazarmă numai în chipiu şi sabie, şi fiindcă nu putea fi întrebuinţat la altceva mai bun cu un asemenea costum, a făcut gardă la penitenciar în haine civile, cu chipiul militar şi cu puşca pe umeri, plimbându-se aşa dela un capăt la cellalt al ogrăzii.

In timpul războiului mondial, Bombonel Aslan s'a reîntors din Brăila, la Iaşi. Odată cu mutarea sa în oraşul său natal, şi-a adus o droae de câni şi pisici, cu care a călătorit, de dragul lor, într'un vagon de bagaje. Bombonel, fire bună şi blândă, iubea mult animalele.

A murit nu mult după aceasta de gălbinare, fiind înmormântat la cimitirul Eternitatea.

Şi a murit sarac de tot, căci fiind în tot cursul vieţii sale foarte milos şi bun, din puţinul ce-l avea, întotdeauna îl împărţea cu cei nevoeşi. Şi de aceia a fost condus până la cimitir de nenumăraţi „calici", cum se spunea mai de demult la Iaşi, săracilor.

Călătoriile din trecut ale boerilor
(1882)

Marţia conu Nunuţă Rosnovanu nici odată nu pleca la drum, căci Marţia era Marţia cea rea, când nu trebuia nici să te muţi, nici să pleci undeva, nici să începi un lucru oarecare.

Fiul coanei Marghioliţa Rosnovanu deşi avea mare plăcere să călătorească, îşi alegea zilele când trebuia să părăsească Iaşul. Şi când era hotărât de plecare, chema pe camardinierul său Andri Turiceanu, care'i pregătea geamandanele, îi lua tot ce'i tre-

Nunuţă Rosnovanu

bue boerului de drum, porneau la gară şi odată în tren, dormeau duşi până ajungeau la locul de destinaţie.

Călătoria la Bucureşti, Nunuţă Rosnovanu o făcea în totdeauna în tovărăşia lui Turiceanu.

In una din zile, după ce a ajuns în capitala țării, Nunuță Rosnovanu peste măsură de distrat, chemă pe Turiceanu și'l întrebă:

„Turiçene, nu'ți amintești pentru ce am venit eu aici?"

Turiceanu șiret, dar și om chefliu, se gândi imediat că e rost de pricopseală dacă nu va spune ceia ce știa și anume de ce a venit stăpânul său la București. Deci el s'a declarat gata să se întoarcă imediat la Iași, de unde îi va putea aduce răspunsul în grabă pentru care motiv a plecat.

A primit bani de drum pentru Iași și pe deasupra și pentru celelalte cheltueli de călătorie și a rămas vorba că Turiceanu a plecat din nou la Iași. Dar realitatea era alta. Cunoscând toate localurile de petreceri din București, Turiceanu se'nfundă în unul din acestc cuiburi, unde stătu chefuind cum putu mai bine, după care a treia zi „se reîntoarse". Povesti stăpânului său cum a plecat, cum a ajuns la Iași, cum a aflat motivul plecării cuconului la București și cum s'a reîntors, desigur în acel moment gândindu-se cât de bine a chefuit în tot acest timp.

Turiceanu isbutind să'și facă o mică stare, și'a cumpărat o casă în strada fostă Primărie, astăzi Gh. Mârzescu, luând mai târziu în arendă și hotelul Rusia din str. Unirei.

„Fiecare muncă merită o plată"

Fostul proprietar al moșiei Pașcani, Alcaz, mare bogătaș de pe vremuri, atât de cunoscut în societatea ieșană, trecea drept omul cel mai sgârcit.

De câte ori călătoria, nu'și lua bilet decât în clasa a treia.

In una din zile, plecând la București pentru niște afaceri personale ce le avea la un minister, ajungând în capitală, la gară un domn care s'a coborât dintr'un vagon de clasa întâia, negăsind nici un tregher și zărindu-l pe Alcaz care tocmai coborâse cu câteva momente înainte, strigă la dânsul să-i ia geamandanul și să-l ducă la o trăsură. Alcaz foarte liniștit, i-a luat geamandanul și i l'a dus la trăsură, primindu-și plata cuvenită pentru acest serviciu.

A doua zi Alcaz ducându-se la ministerul unde avea treabă, care îi fu mirarea când recunoscu în funcționarul de aici cu care

trebuia să vorbească, tocmai pe domnul care-i plătise la gară cu o zi înainte, ca să-i ducă geamandanul la trăsură.

Urmară scuze. Alcaz însă cu aceiaşi linişte cu care făcuse pe tregherul în gară, strângând mâna funcţionarului dela minister, îi adaugă; — „fiecare muncă, merită o plată“.

Din farsele lui Costică Bogonos

(1887)

In sările de iarnă ale Iaşului de altă dată, cântăreţii de noapte străbăteau prin zăpada mare a uliţei Păcurarilor şi strigau pe la casele oamenilor:

Păpuşi, păpuşi de la Huşi
Cu capul cât un căuş.
Păpuşele franţuzeşti
Tot să stai să le priveşti.

Erau primiţi oricând de ieşeni, în lungile nopţi liniştite.

In aceleaşi clipe însă, în teatrul dela Copou, distrus de flăcări în 1888, se dădeau baluri strălucite.

Trustrele rânduri de loji erau tixite pe atunci. Şi ieşenii petreceau laolaltă cu toţii: boerii Rosnovanu, Paşcanu, Vogoride, Sturdza, Mavroeni, Ghica, etc., dimpreună cu negustorimea ce era în floare.

Era pe atunci când Barbu Lăutarul pentru

„Floricică floare albastră
Ce-ai crescut în calea noastră“,

primea pumni de galbeni cu zimţi şi pahare cu lire sau napoleoni.

Pentru balurile ce se dădeau la teatrul dela Copou, lumea îşi comanda dela Paris tot ce era mai bun.

Balurile costumate şi cele mascate erau focarul nenumăratelor aventuri plăcute şi farse de tot felul.

Ele atrăgeau întreaga societate ieşană. Cele trei rânduri de-

toi. Se formau câte 60—70 perechi care se învârteau în sala de dans până la ziua albă care venea cu brobodul ei de tristeţă să învălue inimile ce-şi spuseseră multe lucruri dulci în clipe de fericire, trecute repede.

Măştile din baluri provocau curiozitatea generală.

Printre costumele aceste atât de împestriţate, aici unul costumat în „postilion 18-me siècle“, cu un biciu în mână, împărţind scrisori pe adresa cuconiţelor din sală; dincolo altul costumat în magician care prezicea deznodământul aventurilor galante, sau

Costică Bogonos

apariţia călugărului care abia se târâia de bătrâneţe şi care procura doamnelor mijlocul de a afla ce se va întâmpla cu dorinţele lor, — printre toate aceste costume, a apărut deodată în sală, în una din sările aceste de bal, o nostimă „dudue“, costumată în subretă, purtând o frumoasă perucă cu zulufi blonzi, având pe faţă o mască roză, cu dantele şi împodobită de bijuterii bogate.

Apariţia ei atrase atenţiunea tuturora. Era întovărăşită de

un tânăr prieten intim, din lumea aristocrată de pe atunci a Iașului, astăzi un cunoscut și iubit avocat din orașul nostru.

Amândoi mascați, intrați în sala de dans, iluminată de un policandru mare cu lumânări de ceară și de candelabre țintuite pe niște stâlpi groși uniformi și urâți ce despărțeau lojile de sus pâ-

Jaki Bogdan

nă jos, au venit față în față cu frumosul locotenent din jandarmi călări de pe atunci, Jaki Bogdan, a cărui mamă era proprietara caselor din strada Lăpușneanu, unde actualmente este băcănia Smirnov. Un alt frate al lui Jaki, căpitanul Bogdan, a murit în răsboiul dela 1877.

„Duduia" l'a subjugat. Masă, șampanie, lăutari cari cântară romanțele de modă de pe atunci, totul fu pus la dispoziția frumoasei „duduі", care a impresionat atâta pe locotenentul de jandarmi. O masă bogată cu icre, curcan, brânzeturi scumpe, cu vinurile Feslauer de atunci, (masă care a costat numai 60 de lei), a atras și pe tovarășul „ei". E veșnicul „miros al friptutii", atunci

ca şi acum, cu deosebire numai că atunci nu se făcea şi nu se cunoştea politica ce se face astăzi.

Căpitanul Bogdan

Petrecerea a ţinut până târziu noaptea, până când câteva cuvinte spuse în şoaptă de „duduia“ tovarăşului ei, îl făcură pe acesta din urmă să alerge în grabă la garderoba teatrului, de unde şi-a luat paltonul său şi al „duduiei“, ieşind pe o uşă dosnică, care dădea spre locuinţa regisorului teatrului din acel timp, „Papà Delmary“.

Peste puţină vreme, apăru afară, ţinându-şi în mod stângaciu rochia şi „duduia“. In dreptul caselor foaste Şeptelici din str. Carol (astăzi seminarul de slavistică), s'au urcat într'o trăsură, îndreptându-se spre restaurantul „Tivoli“ din strada Banu, unde era şi grădina-teatru de vară cu acelaş nume şi al cărui patron era cunoscutul hotelier Buch.

O altă masă mare se'ncinse şi aici, dar de astă dată fără locotenentul Bogdan. Masa fu achitată de „duduia“ din cei 40 lei dăruiţi ei de către locotenentul Bogdan, care a aşteptat-o zădarnic ore întregi până dimineaţă, să se întoarcă la teatru, după cum fusese vorba.

Au trecut câteva zile dela această aventură, când într'o bună zi s'au întâlnit la cofetăria Tuffli locotenentul Bogdan cu tovară-

şul „duduiei“ şi care şi acum ţinea morţiş să i se spue numele „duduei“ cu care a petrecut la bal şi cu care s'a păcălit.

Rugăminţile i-au fost zadarnice. Deodată însă îşi făcu intrarea în cofetărie, Costică Bogonos pe care ieşenii cei vechi l'au cunoscut cu toţii. Amestecându-se imediat şi dânsul în vorbă şi văzând că locotenentul Bogdan arde de dorinţa să ştie cine a fost „duduia“ dela bal, Bogonos s'a grăbit să'l satisfacă. — „Eu... am fost „duduia“ — şi s'a pornit pe un râs nebun dimpreună cu tovarăşul cu care venise la bal în acea seară. Nu tot astfel era şi cu locotenentul Bogdan, care furios apucase un scaun să lovească pe cei ce, credea el, îşi băteau joc în acel moment de dânsul. Când însă Bogonos i-a amintit cele mai mici convorbiri ce le-au avut împreună la bal, locotenentul Bogdan a trebuit până în cele din urmă să vadă că aşa a fost şi să ceară îndărăt măcar cei 40 lei pe cari i-a dat.

Farsa aceasta jucată de Costică Bogonos, care a cotrobăit în sara balului întreaga garderobă bogată a mamei sale spre a'şi face costumul acela de „subretă“, a provocat zile întregi hohote de râs în întreg Iaşul.

Când a pornit de acasă din strada Muzelor, din casele astăzi ale d-lui Şt. Negruzzi, îmbrăcat în costumul acela, aşa după cum l'a dus capul ca să şi-l combine, atât de bine îşi dăduse chip de femee, încât nimeni nu a putut crede că e el, Costică Bogonos.

Amândoi aceşti ieşeni astăzi nu mai sunt.

Cel mai intim prietin al lui Gh. Panu

(1900)

Cari dintre avocații mai vechi ai Iașului, n'a cunoscut pe Minuță Miclescu, pe C. M. D. Miclescu cum îi era numele întreg, iar dintre absolvenții Liceului Național de acum 26—28 de ani, cine nu'și mai aduce aminte de dânsul, care la orele lui de Economie Politică din clasa a șaptea ținea clasă cu elevii într'o atmosferă mai mult ca prietenească. După ce suna clopotul de intrare, mai treceau 5—10 minute și când se deschidea ușa clasei, noi nici nu știam dacă a întrat profesorul Miclescu, atât era de mititel și atât de modest în toată făptura lui, încât se pierdea printre colegii cari își făceau intrarea odată cu dânsul. Cu catalogul aproape cât dânsul în lungime, se punea la catedră și după ce'și așeza bine pe nas ochelarii, gata să cadă în orice clipă, încerca să strige catalogul. Incerca, căci nimic, nici un nume nu se auzea, atât de încet făcea apelul și atât de mare era sgomotul în clasă.

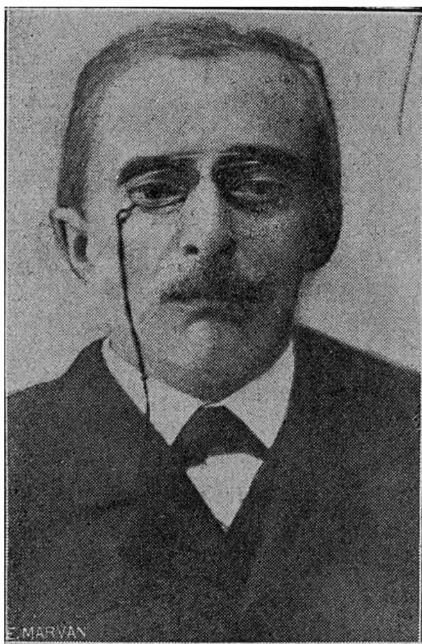
Și după ce aproape toți elevii erau prezenți în catalog, deși jumătate lipseau, Miclescu scotea la lecție câte 3—4, le punea diferite întrebări, la cari mai mult dânsul răspundea, după care venea partea cea mai interesantă a orei lui, punerea notei. De vroiai să'ți pue el 7, ajungeai să ai nota 9 și de știai de 4, Miclescu îți punea 6 și dacă'l rugai să'ți dea nota 8, așa se întâmpla.

A fost profesor și la gimnaziul Ștefan cel Mare, ca suplinitor al lui Ioan Nădejde, pe când acest gimnaziu era peste drum de biserica Sf. Teodor, având de director pe vechiul profesor ieșan Paicu. Miclescu a fost și judecător supleant la tribunal și avocat al statului.

Dar, partea din viață petrecută de dânsul mai trăită, a fost acea alături de Gheorghe Panu, de care era nedespărțit, de câte ori fostul director al „Săptămânei“ venea la Iași.

Pe Panu îl atrăgeau grădinile frumoase din jurul Iașului, ae-

rul curat de aici, panorama oraşului de pe dealurile Iaşilor şi de aceia multe clipe plăcute le-au petrecut împreună Gheorghe Panu, Minuţă Miclescu, dr. Lebell, profesorul Vârgolici, Gorovei, Petru Grigoriu Buduşcă, Canari şi alţii, fie la via Grigorovici, la Zaharia, la Valea Adâncă sau la Moşniţanu în Ţicău.

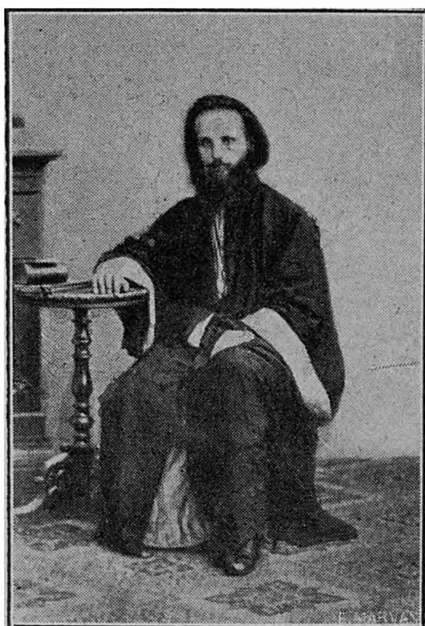
Minuţă Miclescu

Alături de Panu, Minuţă Miclescu a fost mai bine de 35 de ani. Prietenia lor era atât de mare, încât, atunci când venea Panu la Iaşi, dela gară era primit de Miclescu, condus acasă la acesta, cu care de altminteri şedea în aceiaşi odae.

Şi când, în una din zile, Panu a sosit la Iaşi, după ce s'a reîntors dela Paris, prietenii săi ieşeni, în frunte cu Minuţă Miclescu, i-au ieşit întru întâmpinare la gară, de unde l'au urcat într'o trăsură, au deshamat caii şi aşa l'au purtat până 'n centrul oraşului.

Era fiul lui Dimitrachi Miclescu, fost ministru şi al Catincăi, născută Buţureanu, sora arhimandritului Ieronim Buţureanu, care

a tradus Biblia, om învăţat şi bun la suflet. Arhimandritul s'a ocupat mult de creşterea lui Minuţă Miclescu, ca şi mitropolitul Calinic Miclescu, fratele tatălui său. Pentru întreţinerea lui Minuţă, arhimandritul Ieronim cheltuia câte un galbăn pe zi. A avut o educaţie şi o instrucţie aleasă.

Arhimandritul Ieronim Buţureanu

Bacalaureatul şi licenţa în drept le-a trecut primul în clasă, alături de Vasile Conta, de Suciu şi alţii.

Toţi intelectualii Iaşului, pe vremuri, se 'ntruneau zilnic şi luau masa împreună la restaurantul Baroti din strada Lăpuşneanu, unde astăzi este florăria „Gloria". Găseai aici pe: Eminescu, Alex. Philippide, Vârgolici, Petru Grigoriu Buduşcă, C. M. D. Miclescu şi alţii.

Ca şi tatăl său, Dimitrachi Miclescu, Minuţă, seara când se culca, îngenunchia şi se 'nchina timp îndelungat.

In ruga lui pomenea pe toţi strămoşii săi, pe marele logofăt Scarlat Miclescu, pe Mitropolitul Sofronie, pe marele vornic Con-

stantin Miclescu, ba şi pe paharnicul Grigorie Miclescu fiul lui Ionaşcu. Nu uita să se 'nchine şi pentru moşul său Calinic, fostul mitropolit primat.

In viaţa lui, Minuţă Miclescu a avut atâtea ocazii să fie bogat, însă cinstea nu l'a lăsat: a murit sărac, foarte sărac chiar.

Cum a făcut Coana Anuța Lățescu-Balș închisoare

(1875)

A doua soție a hatmanului Iordachi Lățescu era născută Balș, fiica hatmanului Teodor Balș și a Mariei Bogdan.

Anuța Balș

Era o femee foarte energică și dispunea de o avere mare, în moșii. Intre altele, era proprietara frumosului domeniu Piatra N., în care era cuprins și orașul, actuala capitală a județului

Neamţ. Când se afla la ţară, unde'şi petrecea mai mult timpul, eşea calare în fiecare zi la câmp, îmbrăcată bărbăteşte şi supraveghea în persoană muncile agricole, mai bine şi cu mai multă pricepere decât poate cel mai bun administrator.

Deşi în casa sa trăia destul de larg şi îi plăcea sindrofiile şi partidele de cărţi, totuşi în ceiace privea gospodăria întinselor sale proprietăţi, cerceta socotelile până la ban. Era de un caracter foarte iute şi cu greu admitea cea mai mică contrazicere. Vai însă de acela care ar fi căutat s'o nedreptăţească sau s'o nemulţumească într'un chip oare-care. Aşa, bună oară, având la tribunalul din Piatra un proces important, pe care l'a pierdut, şi bănuind că acest proces ar fi avut această soluţiune din pricina unor influenţări puternice, coana Anuţa Lăţescu veni într'o zi călare la tribunal, reîntorcându-se de pe câmp şi descălecând, se duse drept la preşedinte şi îl întrebă cum s'a putut să se dea o astfel de hotărâre. La răspunsul acestuia că aşa s'a cuvenit, coana Anuţa înfuriindu-se, l'a apostrofat vehement şi l'a ameninţat cu... cravaşa. Faptul constituind un ultraj grav, ea fu arestată imediat şi adusă la Iaşi, unde a fost internată la penitenciarul din Păcurari, căci procesul urma să fie judecat la Iaşi, unde fusese transferat.

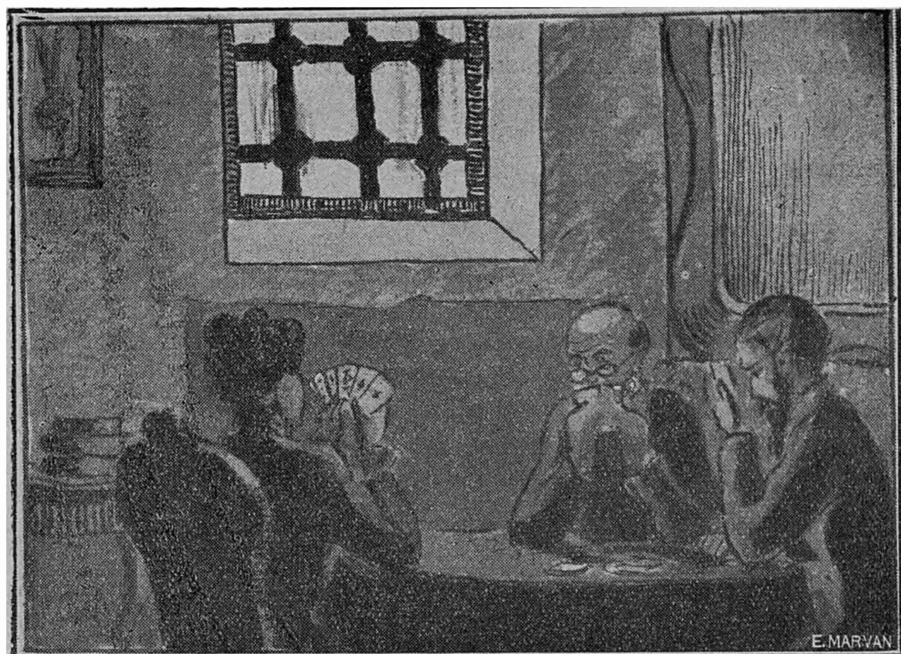
Dar ce închisoare a mai făcut coana Anuţa?

Numai că era lipsită de libertate, încolo îşi avea tot confortul la închisoare: o odae mobilată cu lucruri aduse de acasă dela dânsa, servitoarea ei de acasă, un ţigan bucatar şi voia de a primi musafiri cât de mulţi şi ori când. Iar seara, la coana Anuţa din închisoare, era şi obişnuita partidă de cărţi, la care luau parte tot ce Iaşul avea pe atunci mai ales şi chiar şi directorul închisorii. Printre musafirii nelipsiţi, erau Cocriţă Cazimir şi Cimara, doi talentaţi şi tineri avocaţi de pe vremuri ai Iaşului, cari au şi apărat-o în urmă, în procesul de ultraj, din care a scăpat cu bine.

Iarna, şi-o petrecea în frumoasa ei casă din strada Carol, actualul Cerc Militar, unde se dădeau multe petreceri frumoase şi unde se aduna întreaga societate din Iaşi şi mai cu samă militari, căci bătrânul Lăţescu îşi făcuse studiile la Academia Militară de lânga Viena, numită Terezianum şi adora pe militari.

In aceiaşi casă a avut loc căsătoria unei fiice a coanei Anuţa, Eugenia, cu Costică Aslan, tatăl lui Bombonel Aslan. La această nuntă, au cântat două muzici militare, una numită Stabmusik şi care era muzica militară oficială pe atunci la Iaşi, iar a

doua, o muzică militară particulară foarte bine instruită şi proprietatea hatmanului Lăţescu, pe care o ţinea vara la moşia sa Hudeşti, unde concerta spre cea mai mare plăcere a numeroşilor musafiri, cari vizitau pe Lăţescu.

Anuţa Balş în închisoare

Coana Anuţa, deşi se mânia uşor, totuşi se'ntorcea repede şi faptele caritabile făcute de ea, atât în oraş cât şi pe marele sale proprietăţi, sunt numeroase.

A murit la o vrâstă destul de înaintată, în casele fiului ei, Iorgu Lăţescu, fostul prefect de poliţie al Iaşului din strada cu acelaş nume.

Ii plăcea întotdeauna, pe când dădea baluri strălucite în casele ei din str. Carol, să arate tuturora tablourile părinţilor şi străbunilor ei şi să povestească origina familiei ei. Incepea cu tatăl ei hatmanul Teodor Balş, trecea apoi la bunicul ei, marele logofăt Constantin, fiul marelui logofăt Lupu Balş, apoi la tatăl acestuia marele vornic Ionaşcu, până ajungea la marele logofăt al Moldovei Teodor Balş. Pe toţi îi avea în mărime naturală, în fotogra-

fii frumos încadrate şi atârnate de păreţii lucioşi ai luxosului ei salon. Iar într'o frumoasă pictură, adusă din Italia, la locul de cinste al casei, era reprezentat Neapolul, locul de origină al familiei Balsa, coborâtoare din comiţii de Baux din Provensa, din secolul XI, mai târziu domnitoare în Muntenegru.

Toate aceste amintiri scumpe de familii le-a păstrat şi le-a îngrijit întotdeauna cu cea mai mare sfinţenie, până la sfârşitul vieţii sale.

Emil Mavrocordato

(1882)

Emil Mavrocordato era fiul lui Alexandru Mavrocordato, fostul proprietar al caselor și locului unde astăzi este cinematograful Elisabeta din strada Gându.

Emil Mavrocordato

Ca toți fiii de boeri de pe atunci, a fost trimes la Paris, unde și'a luat bacalaureatul și doctoratul în drept.

Reîntors la Iași, la casa părintească, după ce și'a făcut stagiul în armată, la jandarmii călări, a și fost numit supleant la tri-

bunalul Iaşi, iar ceva mai târziu a fost înaintat judecător de şedinţă la acelaş tribunal. In deosebire poate de mulţi alţi colegi ai săi din magistratură, Emil Mavrocordato s'a distins prin punctualitatea sa în serviciu.

Alex. Mavrocordato

Dar, în una din zile primeşte un plic oficial. Il deschide şi vede că este înlocuit din postul de judecător. Se suie în aceiaşi zi în tren iar a doua zi sosit la Bucureşti, direct dela gară s'a dus în căutarea ministrului de justiţie de atunci, Voinov.

Nu l'a găsit lesne, dar nu s'a lăsat până n'a dat de ministru. In sfârşit îl prinde la minister şi cere de îndată audienţă. N'a fost primit însă. Nu s'a descurajat.

A aşteptat ore întregi până ce ministrul a plecat dela ministerul său şi aţinându-i calea l'a întrebat imediat din ce cauză a fost înlocuit. Fireşte că ministrul nu a putut să-i dea răspunsul dorit, nici de ce l'a înlocuit, nici satisfacţia pe care se părea că i-o cere Emil Mavrocordato. Şi atunci ministrul... a fost lovit de Emil Mavrocordato, care odată cu lovitura, i-a spus: — „dacă ai crezut aşa de cuviinţă, şi eu cred de cuviinţă să fac ce-am făcut".

Pentru acest fapt, calificat de ultraj, Mavrocordato a fost dat judecăţii şi condamnat la câteva luni închisoare. Nu mult după aceasta însă Regele Carol l'a graţiat de restul pedepsei ce avea să mai facă.

Din momentul înlocuirei sale, Emil Mavrocordato s'a aruncat în vâltoarea politică şi s'a ales în parlament şi la guvern şi în opoziţie.

A candidat alături de marele Mihai Cogălniceanu, pe lista o-

Familia Mavrocordato

poziţiei-unite, împotriva guvernului de 12 ani al lui Ion Brătianu.

Dintre foştii prieteni intimi ieşeni ai lui Emil Mavrocordato, se mai găseşte astăzi la Iaşi d. avocat S. Goldenthal.

Alte femei frumoase ale Iaşului

(1880)

Vechii ieşeni îşi amintesc desigur de cele trei surori: Lucia, Maria şi Natalia Mavroeny, cari pe vremuri, prin frumuseţa lor au fermecat saloanele Iaşului de altă dată.

Cea mai mare, Lucia, a fost măritată cu un Ventura, fratele mai mic al lui Iancu Ventura, fost prefect de judeţ la Iaşi.

Lucia Mavroeny

Ventura înamorat nebun de frumoasa femee, i-a cântat ei acele versuri, cari apoi au fost cântate mereu în clipele de iubire de către visători..

Doi ochi am iubit în a mea viaţă
Luceau ca stelele între nori...

Din această căsătorie, a avut doi copii, pe Lucia, soţia iubitului nostru ieşan, d. Neculai Canan[illegible] și pe Paul, fost căpitan de cavalerie.

Lucia Mavroeny era mică de statură, oacheşă şi foarte urăgălaşă şi de o veselie deosebită. La toate petrecerile din societatea ieşană, făcea furori. Tip de andalusă şi dacă nu s'ar fi născut în Moldova noastră, lumea ar fi crezut că e spaniolă. A doua soră, Maria, tot brunetă ca şi sora ei mai mare, însă mult mai înaltă şi impunătoare, era şi ea foarte frumoasă şi foarte elegantă.

Maria Dahon

A fost căsătorită cu generalul Catargi, moşul regelui Milan al Serbiei şi fost mulţi ani aghiotantul său. Sora generalului Catargi a fost mama regelui Milan şi era română.

Ca ieşeni, ne aducem aminte de desgroparea foastei principese Maria Obrenovici, din grădina bisericei Sf. Spiridon.

Rămăşiţele ei pământeşti au fost depuse atunci într'un cavou, la cimitirul Eternitatea. Când a fost dezgropată, a fost găsită intactă, aşa cum fusese îngropată, de se părea că doarme. Şi haina bogată cu care fusese îmbrăcată şi căptuşala de mătasă a sicriului de metal, toate au fost—după o trecere de aproape 40 de ani—găsite complecte. A dat atunci năvală norod mult să vadă pe

principesa moartă, care şi-a păstrat toată frumuseţa ei. Murind la Viena, a fost îmbălsămată şi adusă apoi în ţară, la Iaşi, Şi fiind princesă, i s'a făcut îmbălsămarea ca pentru o princesă...

Maria despărţindu-se de generalul Catargi, care era mult mai în vrâstă decât dânsa, se căsători după puţin timp, cu unul din cavalerii cei mai seducători din Iaşi, atât prin inteligenţa, cât şi prin cultura şi eleganţa sa, Alexandru Ghica Brigadir, fost mai apoi ministrul nostru plenipotenţiar la Sofia şi frate cu Emil şi Grigorie Ghica, decedaţi.

Din această căsătorie s'au născut 4 copii: Jeana, măritată cu d. Teodor Paladi şi Ion, Petru şi Leon.

Natalia Mavroeny

Maria şi Alexandru Ghica erau o păreche, foarte bine potriviţi. Frumoşi amândoi, distinşi, bogaţi şi foarte eleganţi, ţineau casă deschisă în locuinţa lor din str. 40 de Sfinţi, unde astăzi este spitalul de copii „Caritatea". Multe petreceri frumoase au avut loc aici, la cari îşi dădea întâlnire întreaga societate elegantă de pe vremuri a Iaşului. Foarte primitori, mesele, seratele şi balurile

se ţineau lanţ, încât, casa Ghiculeştilor, cum li se zicea, era din cele mai căutate.

Mai târziu, Maria s'a căsătorit cu un francez Dahon.

A treia soră, cea mai mică, Natalia, a fost căsătorită cu Dimitrie Suţu, tatăl d-lui colonel Dimitrie Suţu, apoi despărţindu-se, s'a căsătorit cu Leon Bogdan, din care căsătorie a avut o fetiţă Georgeta, moartă la o vrâstă fragedă. Şi Natalia, ca şi surorile ei, a fost foarte frumoasă, înaltă şi brună ca şi Maria.

Un frate al lor, Petru Mavroeny, a fost multă vreme consulul României la Odessa.

Tatăl lor a fost cel mai de samă ministru de finanţe al ţării, pe vremuri, alături de un Costachi Epureanu, Lascar Catargi şi alţii.

Şi, deşi se spunea despre fostul ministru Mavroeny că ar fi fost foarte bogat, atât de bogat încât ar fi avut şi un palat de... cristal la Atena, adevărul e că a murit sărac, cel mai sărac ministru de finanţe pe care l'a avut România.

Cele trei surori au făcut parte din distinsa societate ieşană şi prin inteligenţa, frumuseţa şi cultura lor, au fost o podoabă a Iaşului de altă dată.

Nu de mult, se puteau vedea pe străzile Iaşului aceste trei doamne, mai întotdeauna împreună şi deşi în vrâstă, se mai iveau pe figurile lor frumuseţa şi atracţia de altă dată.

Dimitrie Bogonos

(1890)

Dimitrie Bogonos, atât de cunoscut ieşenilor, era fiul mai mare al colonelului Bogonos, mai având un frate Costică Bogonos decedat şi o soră, pe d-na Elvira Boissy du Bois, care a fost măritată în prima căsătorie cu maiorul Bibiri.

Dim. Bogonos, într'un grup de prieteni, în dreapta, în picioare

Primele studii şi le-a făcut ca intern la un vechiu pensionat din Iaşi, de unde făcându-i-se dor de casă, fugi într'o bună zi împreună cu fratele său mai mic Costică. Colonelul Bogonos ca să-şi pedepsească băeţii, i-a îmbrăcat pe amândoi în sumane luându-le paltoanele cele bune cu guler de astrahan, şi aducându-i aşa îm-

brăcaţi îndărăt la şcoală. Trecu, după termniarea studiilor de aici, la liceul nou, care mai târziu contopindu-se cu institutul academic, formă Institutele-Unite din str. Muzelor. Aici şi-a terminat studiile liceale Dimitrie Bogonos, fiind coleg de şcoală cu generalul Manolescu Mladian şi cu George Dunka, cumnatul neuitatului Georgel Mârzescu; în secţia de bacalaureat Bogonos a fost coleg cu Petru Grecianu, care mai târziu ajunsese general şi care fusese adus de către familie din Paris, spre a trece bacalaureatul în ţară.

Imediat după aceasta, a intrat voluntar în regimentul 4 artilerie, care-şi avea pe atunci garnizoana la Iaşi, având ca şef comandant de baterie pe căpitanul Tiedmain, bine cunoscut pe timpuri ieşenilor.

Deşi voluntar cu termen redus, totuşi Bogonos a făcut un an armată, în loc de şase luni după cum făceau pe atunci bacalaureaţii, aceasta din cauza deselor pedepse ce le primise în timpul serviciului, şi nu fiindcă ar fi fost mai puţin disciplinat ca altul, dar pentru că era mai... ghinionist cum se spune. Aşa, bună oară, într'o zi plimbându-se prin grădina Copou şi având un chipiu frumos „particular“ cum făcu primii paşi, zări din depărtare pe aghiotantul pieţei.

O lua imediat la fugă spre fundul grădinii, iar aghiotantul văzând un soldat fugind, se luă după dânsul, până ce Bogonos împiedecându-se de o cioată, căzu jos şi fu prins de urmăritorul său care recunoscându-l începu a râde spunându-i: — A, Bogonos, trebue să fii îmbrăcat cu ceva „particular“, că ai luat-o aşa razna cum m'ai zărit... şi observându-l mai bine, îi văzu chipiul cel nou nouţ, care fu pe dată spintecat cu un cuţitaş, iar Bogonos trimes la închisoare.

Altă dată pe când petrecea mai bine la gradina Tivoli din str. Banu unde se instalase un tir, Bogonos fu zărit de un ofiţer care, cum îl văzu, îl apostrofa cu cuvintele: — Brigadir, ce cauţi d-ta aici? Nu ştii că nu e voe pentru gradele inferioare în acest local ? — Să trăiţi, răspunse Bogonos, petrec şi eu, după cum vedeţi. — Dute şi vezi de petrece la garda pieţii, poate că te vei amuza mai bine acolo, încheie locotenentul.

Şi multe alte de asemenea a păţit Bogonos în timpul stagiului său militar.

Mai tărziu, Bogonos se aruncă la politică şi deşi foarte tâ-

năr, graţie inteligenţei sale, fu ales ajutor de primar al oraşului nostru, sub primariatul marelui Vasile Pogor, având ca colegi pe Dimitrie Grecianu, colonel Mavrodi şi pe d. Jean Ghica.

Ca ajutor de primar s'a distins prin priceperea şi cinstea sa.

După sciziunea dintre junimişti şi vechii conservatori, Dimitrie Bogonos a urmat pe Petru Carp, dar n'a mai făcut politică militantă şi nici n'a mai ocupat funcţiuni publice, dedându-se agriculturii la moşia sa Vladomira de lângă Bălteni din jud. Iaşi.

Era Bogonos unul dintre cei mai simpatici ieşeni. Era aşa cum era ieşanul cel vechi: lipsit cu desăvârşire de orice fudulie, prietenos, bun cu ori şi cine; dar nici nu ştia să se plocoenească nici să linguşească pe nimeni.

Avea o mare pasiune pentru... câni. Cine nu'şi aminteşte de Dimitrie Bogonos, plimbându-se în frumosul său automobil roş, cu un câne de o frumuseţă rară, ţinut în lanţ, care făcea o gălăgie mare în maşină? Cine nu şi'l mai aminteşte stând la berăria Azuga, încunjurat de toţi cânii pribegi din Piaţa Unirea, cărora le cumpăra şi împărţea chifle? Intr'o spirituală revistă locală, jucată pe scena Teatrului Naţional, Dimitrie Bogonos a fost arătat încunjurat de câţiva câni, pe care dânsul îi alinta cu dragoste.

In tinereţa sa, fiind foarte glumeţ şi original, s'a dus într'o zi în una din străzile din partea de sus a Iaşului, unde locuia pe atunci o drăguţă domnişoară simpatizată de Bogonos şi găsind pe acolo un flaşnetar îi dădu câţiva lei ca să'i împrumute flaşneta. Apoi, intrând în ograda caselor cu pricina, începu să cânte din flaşnetă, scoţându'şi respectuos pălăria din cap, în timp ce o droae de cotârle mici din ogradă începură să latre cu furie în jurul său. Sgomotul acesta făcu pe acei ai casei să iasă să vadă ce s'a întâmplat.

Dădură cu toţii, în frunte cu domnişoara, care ieşise în balconul casei, de straniul... flaşnetar care ajunsese acuma până sub balcon. Fiind recunoscut, isbucniră toţi într'un hohot de râs şi în care timp... i se aruncară şi câţiva gologani pentru cântecul său.

Altă dată, fiind în vizită într'o familie unde venise aceiaşi domnişoară cu părintele ei şi văzând la un moment dat că se pregătesc de plecare, Bogonos ieşi înainte şi se aşeză la scară, cu şapca unui grom în cap şi când se apropiară domnişoara cu tatăl ei ca să se urce în cupea, pretinsul grom deschise respectuos por-

tiţa cupeului, ajutându'i să se urce. Tatăl nu observă nimic; domnişoara însă pricepu farsa şi în hohote de râs se urcă în trăsură, întrebându-l dacă doreşte un... bacşiş.

In altă zi, angajă una dintre cele mai frumoase trăsuri cu doi cai şi porni spre o stradă laterală a oraşului, acolo unde'l atrăgeau doi ochi frumoşi...

Ajuns în capătul străzii, opri trăsura, desbrăcă pe birjar, se îmbrăcă el cu frumoasa manta de catifea, cu brâul roş şi cu şapca scapeţului, dându-i în schimb pardesiul, gambeta şi bastonul său şi punând pe Carpo, cel mai elegant şcapeţ din Iaşi pe atunci, în trăsură, se urcă pe capră ca birjar şi dete bici cailor, făcând în goana nebună a celor doi harmasari, nu mai puţin de zece plimbări înaintea casei care-l atrăgea. Ajunseseră caii numai spumă, de atâta alergătură. Din casă se vedea întreaga această comedie, iar de după o perdea râdeau cei dinăuntru şi de pozna aceasta originală, a celuia ce a fost glumeţul ieşan Dimitrie Bogonos.

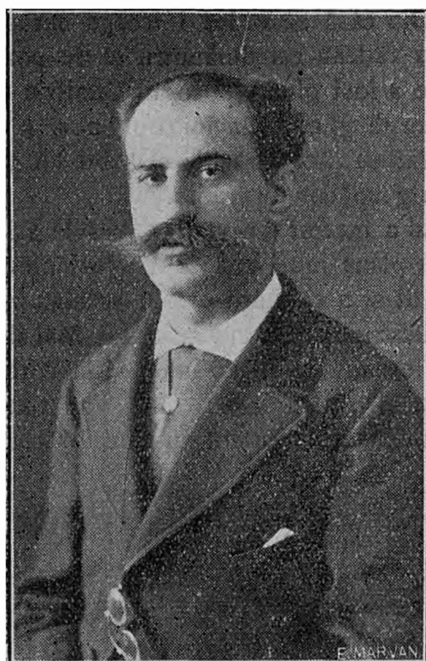
Cu toate aceste glume ale lui Bogonos, n'a împedecat ca după ce s'a însurat cu fiica Nataliei şi a lui Neculai Suţu, să fie un soţ ideal şi un gospodar de frunte.

In 1918 când a încetat din viaţă în casele sale din Impas 40 Sfinţi, ieşenii l'au plâns mult căci el n'a fost numai ieşanul care de mic copil a trăit şi a copilărit oraşul acesta; mai era şi omul care nu şi-ar fi călcat niciodată cuvântul dat. Mai de demult aşa erau aproape toţi ieşenii: curaţi la suflet şi la vorbă. Nu spuneau una şi făceau alta şi pentru aceia când l'au condus cu toţii la ultimul locaş l'au dus acolo cu tot sufletul lor curat şi nu de paradă.

Emanuel Vogoride

(1870)

Pe când locuia în Iași, o delegație de fruntași oameni politici bulgari au venit în orașul nostru, ca să-l roage să primească candidatura la tronul Bulgariei. S'a sfătuit atunci cu soția sa Olga,

Emanuel Vogoridi

născută Sturdza și cu familia sa și a comunicat delegațiunei bulgare ca dintâi să vadă ce spune... Petersburgul. Emanuel Vogoridi a plecat imediat la Petersburg, unde a fost sfătuit ca să nu-și pue candidatura, pentru că Impărăteasa ținea ca nepotul ei, prințul Bat-

tenberg să ajungă rege al Bulgariei. Reîntors la Iaşi, Emanuel Vogoridi a mai stat o vreme, după care a plecat la Paris, unde s'a însurat mai târziu cu o franceză şi unde trăeşte şi astăzi.

Tatăl lui Emanuel, a fost prinţul Neculai Vogoridi, însurat cu Principesa de Ruspoli. Prinţul Neculai Vogoridi din prima căsătorie a avut pe Emanuel Vogoridi, pe Maria, măritată cu contele de Roma şi pe d-na Lucia D. Grecianu; iar din a doua căsătorie, pe marele Ruspoli, pe Eugen Ruspoli mort într'o expediţie din Africa şi pe Caterina Ruspoli, măritată cu un ambasador italian, contele d'Ivonne, a cărui fiică s'a măritat cu Vladimir Mavrocordat.

Lui i se datoreşte în mare parte, organizarea secţiunii româneşti dela expoziţia din Paris, ce a avut loc în anul 1889. A luat iniţiativa organizării unui măreţ bal, în cele două frumoase saloane ale prefecturii de judeţ, din vechiul palat administrativ din Iaşi. Serbarea a avut un succes foarte frumos. Două muzici militare au cântat în permanenţă, diferite surprize erau pregătite pentru numeroşii musafiri. Un bufet admirabil organizat şi frumos servit de d-na Launay, a fost la dispoziţia publicului. Defunctul artist Belador, pe atunci încă elev al Conservatorului de muzică, a recitat diferite bucăţi. S'a petrecut minunat şi s'a realizat un câştig bun, care a contribuit puternic la deplina reuşită a micei noastre secţiuni dela expoziţia din Paris.

Eugenia Conduratu

(1878)

Una dintre cele mai interesante figuri ale Iaşului de altă dată, a fost Eugenia Conduratu, fiica din a doua căsătorie a hatmanului Iordachi Boldur Lăţescu, cu Ana Balş.

A fost una din frumuseţile Iaşului de odinioară şi a făcut furori în saloanele surorei sale mai mari, Didiţa Mavrocordat. In prima ei căsătorie, a fost măritată cu Costică Aslan, având doi copii: Eugen, cunoscut în Iaşi sub numele de Bombonel şi Leon, cunoscut şi el sub numele de Bibi, actual căpitan pensionar la Mihăileni.

A fost măritată a doua oară cu căpitanul Alexandru Conduratu, originar din Bucureşti, dar care dela căsătoria sa, n'a mai părăsit Iaşul.

In timpul campaniei Independenţei, Eugenia Conduratu a fost una din primele doamne din Iaşi, care s'a ocupat de răniţi, organizând şi conducând pe cheltuiala ei, o ambulanţă care, dela primele încăerări cu armata turcească, a trecut Dunărea la T. Măgurele şi s'a instalat la Nicopoli, unde a funcţionat în tot timpul răsboiului, fiind adeseori în mare primejdie ambulanţa de a fi distrusă şi personalul ei nimicit.

Pe când soţul ei Alexandru Conduratu se lupta vitejeşte pe front, ea îngrijea cu devotament şi cu inimă românească pe răniţi şi nici o muncă, ori cât de grea şi de displăcută, nu o lăsa pe sama altora. După terminarea campaniei, pentru eroismul şi devotamentul arătat răniţilor, a fost decorată cu diferite decoraţii, între cari şi „Trecerea Dunării", care i'a fost dată proprio moto de Regele nostru Carol.

Terminându-se răsboiul, Eugenia Conduratu şi'a reluat locul în societatea ieşană, unde era mult iubită şi apreciată pentru inteligenţa şi inima ei bună şi simţitoare. Era de o milă extraor-

dinară şi compătimea pe toţi cei suferinzi. De animale de asemenea se interesa mult. Avea câni şi mâţi, animale pe cari îi adora. Caii de asemeni îi plăcea mult şi nu îngăduia vezeteului sau unui birjar, când mergea cu trăsura, să bată caii. Intervenea numai decât când vedea vre'un cotiugar supra încărcat şi bieţii cai loviţi, ca să urnească din loc. In una din zile, mergând pe stradă şi văzând un sătean ce ducea un viţel la Abator, ce mergea plângător pe stradă, s'a oprit şi întrebând pe om unde duce viţelul,

Eugenia Conduratu

acesta i'a raspuns că'l duce la... tăetoare. Imediat Eugenia Conduratu a cumpărat viţelul, trimeţindu-l în... pensiune la o prietenă la ţară, plătind lunar pentru întreţinerea viţelului, iar mai târziu dându-l ca zestre fetei unui ţăran, la măritişul ei.

Avea o memorie extraordinară. Ştia să povestească cu mult farmec lucruri frumoase din timpurile vechi, trăite şi văzute de ea.

Cetea foarte mult, chiar la o vrâstă înaintată şi mai cu samă cărţi franceze şi germane, limbi pe care le poseda la perfecţie. Mai vorbea poloneza, italieneasca şi rusasca.

Ii plăcea mult să'şi facă partida, jucând diferite jocuri. Avea un spirit fin şi muşcător şi era gata întotdeauna să dea răspunsul cuvenit, în orice ocazie. Aşa, bunăoară, pe când era la o vrâstă destul de înaintată, mergând pe stradă, a fost îmbrâncită de un trecător, care nu a găsit cu cale, măcar să ceară scuze. Eugenia Conduratu dădu un uşor ţipet, când a fost îmbrâncită. Atunci trecătorul i'a spus: dar tare mai eşti delicată, iar Eugenia Conduratu repede i'a răspuns: dar d-ta nu eşti de loc...

Cine dintre vechii ieşeni, chiar şi dintre cei de astăzi, nu'şi amintesc de o doamnă bătrână, umblând cu paşi mărunţi, pe străzile Iaşului, având pe piept decoraţii din timpul Răsboiului Independenţei!

Aceasta era Eugenia Conduratu, care chiar în timpul marelui răsboi se'nscrisese ca soră de caritate, la spitalul dela Liceul Naţional, unde se ducea în fiecare zi printre răniţi. Un fapt demn de relevat este urmatoarea împrejurare: într'o zi mergând pe stradă, a fost dată jos de pe trotuar de un domn. Pe când Eugenia Conduratu îl mustra pentru aceasta, iar el îi răspundea nepoliticos, trecu un soldat care din propria'i iniţiativă, interveni, îndepărtând pe cel care o dăduse jos, zicându-i: — nu vezi că doamna are decoraţii, că a fost la răsboi şi d-ta în loc s'o saluţi, o îmbrânceşti? Şi după plecarea celui vinovat, soldatul îi făcu salutul militar, zicându'i: să trăiţi... şi'şi căută de drum.

Iar acum în urmă, în 1918 la Iaşi, pe când Eugenia Conduratu urca strada Carol, fu întâlnită de doi ofiţeri ruşi, cari văzându-i printre decoraţiile ce le purta dânsa şi o decoraţie rusască din 1877, s'au apropiat, au salutat'o respectos şi recomandânduse, s'au oferit s'o conducă cu trăsura acasă la dânsa.

Ea a murit nu de mult, în Bucureşti, în 1924, în etate de 91 de ani, având însă până'n ultima zi aceiaşi inteligenţă şi memorie ca şi în tinereţă.

Aglaia Moruzzi

(1880)

Născută Plagino și soră cu Catinca Ghica Comănești. Soțul ei a fost Panaiot Moruzzi, fiul prințului Constantin Moruzzi, mare dragoman. Mama cneazului Dimitrie Moruzzi, fost prefect de poliție la București și a lui Constantin Moruzzi, fost secretar al legației rusești din Stockolm, însurat cu Caterina Balș, sora d-nei Natalia Vlădoianu.

Aglaia Moruzzi

Aglaia Moruzzi, a fost întemeietoarea spitalului de copii „Caritatea", pe care l'a și condus, cu multă pricepere și dragoste, mulți ani, ba aproape până la sfârșitul vieții sale. Spitalul a progresat mult sub conducerea ei destoinică, fiind ajutată de d-rul L. Russ, în această frumoasă misiune.

Ce n'a făcut Aglaia Moruzzi pentru propăşirea acestui spital? Organiza în fiecare vară frumoase serbări în grădina Copou, unde toate prietenele sale îşi aveau atribuţiunile lor; unele vânzând flori în elegante chioşcuri alcătuite numai din floricele, altele conduceau un bar elegant, tombole de obiecte etc., iar copiii erau însărcinaţi cu vânzarea de flori şi ţigări, pe care lumea de altă dată a Iaşului, le cumpăra, plătindu-le în aur.

Deşi dintr'o familie veche boerească, era foarte modestă Aglaia Moruzzi, în toate manifestările vieţii, precum şi în îmbrăcămintea ei. A locuit multă vreme în strada Neculai Gane, foastă Butu, unde avea o casă drăguţă, situată peste drum de palatul Sturdza şi alături de casa Zirra, actuala proprietate Vincler.

Grădina, care era îngrijită atât de bine, era plină de flori şi de verdeaţă. Des de dimineaţă, Aglaia Moruzzi se ducea în grădiniţă, îngrijând ea singură de flori. Fire bună, s'a ocupat mult de opere caritabile. Era însă foarte intransigentă pentru ori şi ce chestiune de bună cuviinţă şi mai cu samă evita ori şi ce contact cu persoane de o cinste ori cât de puţin dubioasă. A lăsat amintiri frumoase în societatea ieşană şi a murit la o vrâstă înaintată.

Princesa Cocuţa Conachi Vogoridi
(1880)

Mama d-nei Lucia D. Grecianu. E fiica lui Petrache Negri, agă şi a Smarandei Donici. A fost măritată cu caimacanul Neculai

Princesa Cocuţa Conachi Vogoridi

Vogoridi şi e sora lui Costachi Negri marele om politic de pe vremuri, soră cu Zulnia Sturdza şi cu monaha Evghenia Negri, foasta stareţă dela Văratec.

Natalia Suţu

(1880)

Natalia Suţu a fost una dintre cele mai distinse d-ne din societatea ieşană de pe vremuri. Casa mamei sale, Didiţa Mavrocordat, din str. Săulescu, astăzi proprietatea d-lui avocat Grigorie Suţu, era una dintre cele mai luxoase şi totodată şi primitoare din

Natalia Suţu

Iaşi. In strada Săulescu se dădeau cele mai frumoase serate şi cele mai copioase mese. Din „Iaşii de odinioară" partea I-a, a subsemnatului, reproduc câteva amnitiri despre această distinsă femeie.

„Pe atunci, unii din cei mai căutaţi ieşeni erau pictorul Verusi şi muzicianul George Skeletty, ambii făcând parte din societatea distinsă a Iaşilor. Cum ori ce clipă era ocazie de chef şi veselie, ce'şi puse în gând în una din zile glumeţul George Skeletty, să facă o farsă lui Verusi. Aflându-se într'o seară în casa Didiţei Mavrocordat, auzi că este nevoie de un mindirigiu care să repare mindirile din casă.

George Skeletty se oferi ca a doua zi la ora 1 la prinz să trimeată dânsul un mindirigiu bun, pe care-l cunoştea, ceia ce gazda primi şi îi mulţumi.

A doua zi dimineaţă Skeletty, întâlnindu-se cu Verusi, îi spuse că la ora 1 este aşteptat la palatul Mavrocordătesc, unde d-na Natalia Suţu îi va arăta mai multe tablouri, în care nu se poate pricepe decât un pictor ca Verusi. La ora 1 Verusi urca scările casei din str. Săulescu, unde tocmai se lua dejunul. Făcându-se cunoscut prezenţa unui domn, cu toţii ai casei îşi ziseră că desigur trebue să fie „mindirigiul" trimis de George Skeletty şi, cum era obiceiul pe atunci, stăpâna casei trimise închipuitului mindirigiu, cafea şi un păhăruţ de vin, cu rugămintea să mai aştepte până se va termina masa. După câteva clipe, apare d-na Natalia Suţu şi văzându-l în antret, conduse pe „mindirigiul Verusi" prin toate camerile, prin birourile şi saloanele, unde atârnau pe pereţi atâtea portrete scumpe, până ajunse în ultima cameră, unde pe o masă stăteau întinse mai multe mindire „de reparat".

„Iată acestea sunt de reparat", se adresă lui Verusi, stăpâna casei.

— „Dar d-nă... eu nu sunt mindirigiu, sunt... pictorul Verusi. Trebue să fie o greşală". Şi se văzu imediat farsa lui George Skeletty. Verusi însă făgăduise revanşa lui Skeletty.

Nu trecură decât vre-o 4—5 zile şi George Skeletty primi într'o bună dimineaţă o telegramă ca din partea secretarului general dela Interne, prin care i se făcea cunoscut că a fost decorat cu „Steaua României". Bucuria nu-i fu mică. Telegrama fu arătată tuturor prietenilor, Skeletty era radios, cinsti pe fiecare, ba, avu loc şi o masă, unde se bău pentru noul decorat. Dar, nu ţinu mult bucuria, căci generalul Racovitză, care pe atunci se afla la Iaşi şi căruia Skeletty îi arătase telegrama cu „Steaua României", îi spuse că telegrama în chestiune e... confecţionată la Iaşi de prieteni şi că nu intră în obiceiul secretarilor generali ca să facă cunoscut

fiecărei persoane că e decorată. Skeletty se gândise imediat la Verusi. Şi întâlnindu-l, l'a dojenit că i-a jucat festa. Dar Verusi nu se dădu bătut: —„Cum, tu m'ai făcut mindirigiu, aşa team făcut şi eu decorat. Eu în schimb însă n'am cheltuit nimic din pungă, pe când tu ai uşurat buzunarele, cinstind şi chefuind pentru o decoraţie pe care n'o ai".

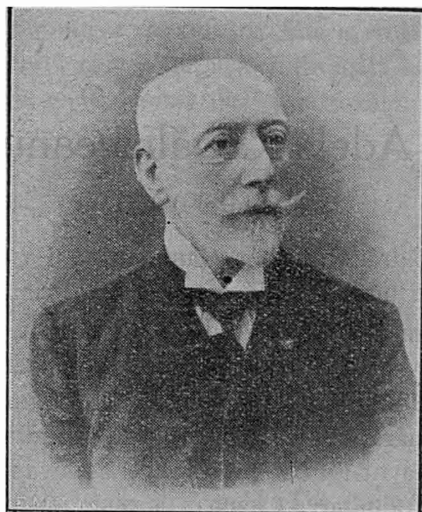

Natalia Suţu, mai tânără

Cu ocaziunea vizitărei Iaşului de către Domnitorul Carol cam prin 1869, generalul Mavrocordat, tatăl Nataliei Suţu a organizat o strălucită recepţie în cinstea Domnitorului. Recepţia a avut loc în foastele case Lepadatu din str. Cuza Vodă, astăzi ocupate de către d. general dr. Sava Goiu. Domnitorul Carol a deschis balul, jucând primul dans cu Natalia Suţu, pe atunci d-ra Mavrocordat.

Pasionată călăreaţă, ea organiza faimoasele cavalcade din oraşul nostru, pe cei mai frumoşi cai, pe aleia călăreţilor dela Copou, în tovărăşia ieşenilor de atunci, fraţii Mavrocordato etc.

Tot dânsa era aceia care a luat iniţiativa „teatrului de societate", reprezentaţii cari aveau loc în teatrul dela Copou. Per-

Neculai Suţu

soane din societatea ieşană de pe atunci jucau piese franţuzeşti şi româneşti. Interpreţii erau: Natalia Suţu, principesa Aglaia Ghica Aleau, Maria Hinna, Ghica Brigadir, Jean Ghica, Iacob Negruzzi, Emil, Edgard şi Leon Mavrocordato, Bossie etc.

Adela Cogălniceanu

(1890)

Era fiica bătrânului boer Cantacuzino Paşcanu, fostul proprietar al caselor unde se află actualmente Primăria.

Foarte frumoasă în tinereţa ei, deşteaptă, — de o deşteptăciune sclipitoare şi de o cultură vastă, se deosebea prin toate aceste însuşiri de multe alte femei... Vorbea minunat franceza şi germana. De tânără, a fost căsătorită cu Nunuţă Rosnovanu, din care căsătorie a avut un fiu, pe d. Gh. Rosnovanu, care trăeşte de câtva timp în străinătate. Căsnicia aceasta însă n'a durat multă vreme şi în bună înţelegere, soţii s'au despărţit, rămânând însă în termenii cei mai buni, după desfacerea căsătoriei, întâlnindu-se adeseori în casele amice pe care şi unul şi altul le vizita. După vre'o câţiva ani, s'a recăsătorit cu Grigorie Cogălniceanu, fostul şef al partidului conservator ieşan.

In timpul iernii, Adela Cogălniceanu pleca în străinătate. Ii plăceau călătoriile prin ţări străine, după cum îi plăcea şi cochetăria. Din străinătate, când se întorcea în ţară, aducea cu dânsa mătăsurile şi ştofele cele mai fine.

Iar când nu trecea hotarul ţării, rămânea în zilele grele de iarnă în frumoasa sa casă din str. Coroi, unde acum se află Regionala Regiei Monopolului Statului.

Vara o petrecea la frumosul ei domeniu Ştiubeeni.

Cu toată cultura ei însă, Adela Cogălniceanu era o femee foarte originală. Credea în farmece, în descântece şi altele de soiul acestora. In casa sa, mai cu samă după moartea soţului ei Grigorie Cogălniceanu, avea mai multe femei ţigance, sub influenţa cărora era cu totul. Nimeni nu putea pătrunde la ea, fără voia acestor ţigance. Ocupa singură întregul palat din str. Coroi, mobilat cu multă eleganţă.

Avea o mare pasiune pentru bijuterii, posedând juvaericale

din cele mai preţioase. Seara, când se culca, după ce închidea toate uşile şi aprindea lumina în apartamentul ei, se împodobea cu diferite bijuterii şi se privea mulţumită şi fericită în numeroasele oglinzi din camera ei de culcare. Mai avea o pasiune: să vadă pe câte o canapeluţă câte o păpuşă, îmbrăcată luxos. Din când în când lua păpuşele şi le desmierda. Poate că îi erau singurele ei

Adela Cogălniceanu în tinereţă

prietene, adevărate cum credea dânsa, de la care nu se putea nici odată aştepta la vre'un rău.

Cu ocaziunea unui proces ce'l avea, avocatul adversarului ei, vrând a-i lua un interogator, a început să-i pue diferite întrebări meşteşugite, la care însă Adela Cogălniceanu a răspuns cu atâta claritate şi preciziune, ocolind toate fineţele avocatului, încât acest interogator s'a întors cu totul împotriva adversarului, făcând-o să câştige procesul.

După şedinţă, toţi cei de faţă, avocaţi, părţile etc., i-au exprimat admiraţia lor pentru modul cum a ştiut să răspundă la întrebările ce i s'au pus.

Deşi avea oarte puţine procese, îi plăcea să aibă un avocat angajat cu anul, pe care 'l plătea lunar, fie că avea, ori nu avea procese de pledat. Singurul cusur era că avocatul trebuia să fie ori când la dispoziţiunea clientei sale. Trimetea adeseori să cheme avocatul şi noaptea. Şi avocatul fireşte venea, iar Adela Cogălniceanu îl ţinea de vorbă mai multă vreme despre lucruri indiferente, după care... consultaţia lua sfârşit, scuzându-se că l'a deranjat la o oră aşa târzie.

Adela Cogălniceanu

Cu toate curiozităţile ei, Adela Cogălniceanu a fost o femee de o inimă bună, dovedind aceasta la moartea soţului ei, care testându-i întreaga sa avere, ea totuşi din propria sa iniţiativă a ajutat persoanele nevoeşe din familia acestuia.

Pasiunea pentru bijuterii i-a fost fatală, căci după cum îşi mai amintesc ieşenii, într'o bună zi Adela Cogălniceanu a fost găsită asasinată.

Dimitrie şi Petru Grecianu

(1900)

In strada Muzelor, alături de casele regretatului profesor universitar Dimitrie Alexandrescu, locuia familia d-rului Alex. Grecianu, căsătorit cu Ruxanda Manu, din care căsătorie a avut trei fii, cu toţii decedaţi şi anume: Alexandru, Dimitrie şi Petru şi şase fiice.

Cei trei fraţi şi-au făcut primele studii în vechiul pensionat ieşan Weitzecker. Studiile liceale, Dimitrie şi Petru Grecianu şi le-au făcut la Paris, iar Alexandru şi-a trecut tot aici şi licenţa în drept. Deşi foarte tânăr, Dimitrie Grecianu servea la Paris de mentor şi corespondent fratelui său mai mic Petru care a stat în capitala Franţei până la bacalaureat, pe care l'a trecut în ţară, făcând secţia de bacalaureat dela Institutele-Unite, vechia şcoală ieşană.

Petru Grecianu, după trecerea bacalaureatului ar fi dorit să urmeze dreptul, însă fratele său Dimitrie fiind deja absolvent al facultăţii juridice din Paris şi îmboldit de un moş al lor, defunctul general Grecianu fost mareşal al Palatului sub Regele Carol, fu destinat de familie carierei armelor. In acest scop, a preparat în mod serios examenul de admitere în şcoala de ofiţeri din Bucureşti, pe care trebuia să'l treacă în toamnă. Petru Grecianu nu voi să se opue dorinţei familiei, dar neavând atracţie pentru această carieră, făcu tot ce putu pentru a nu fi admis şi reîntorcându-se dela concursul de admitere, spunea tuturora cu veselie că desigur că a fost respins. Totuşi, după câteva zile, veni vestea din partea moşului său din Bucureşti că a fost admis la şcoală. Desolarea îi fu mare, dar neavând încotro, întră în şcoală pe care o absolvi după 2 ani cu succes, fiind promovat sublocotenent în reg. 7 calaraşi din Iaşi, pe atunci sub comanda defunctului colonel San-

du Crupenschi şi de atunci înaintă din grad în grad până ajunse general.

A fost un distins ofiţer de cavalerie, brevetat de stat major, fiind multă vreme şi aghiotantul Regelui Ferdinand, pe atunci principe moştenitor. A luat parte la campania din 1913, cu gradul de lt.-colonel şi în războiul mondial cu gradul de general comandând o divizie de cavalerie.

Generalul P. Grecianu

In şcoala militară a fost coleg cu generalul Sinescu, directorul cavaleriei din ministerul de război şi un distins concetăţean al nostru. Petru Grecianu era o fire veselă. Ii plăcea totdeauna să glumească şi să necăjească pe prietenii săi, însă, fără răutate, ci numai spre a da curs firei sale expansive. Era foarte iubit de camarazii săi, de şefii şi de inferiorii săi, pentru calităţile sale de militar şi de om de onoare.

In Ianuarie 1919, răcind, a încetat nu mult după aceia din viaţă, regretat de toţi ieşenii.

Fratele său mai mare, Dimitrie Grecianu, cetăţeanul mult iubit al Iaşului, care a fost o faţă a acestui oraş, a îmbrăţişat după trecerea licenţei în drept, cariera de magistrat, ocupând cu multă demnitate funcţiunile de judecător supleant şi judecător de şe-

dinţă la Tribunalul Iaşi, unde s'a distins prin independenţa şi prin cunoştinţele sale juridice.

Totuşi fluctuaţiunile politice făcură ca acest tânăr să se vadă într'o bună zi înlocuit, fără nici un motiv. Sosind la tribunal ca de obicei, ca să-şi facă serviciul, găsi pe altul în locul său, iar pentru dânsul o adresă din partea ministerului de justiţie, prin care i se facea cunoscut înlocuirea sa.

Dimitrie Grecianu

Adânc mâhnit de această nedreptate, se arătă oareşi cum descurajat, descurajare care însă nu ţinu mult, căci Nunuţă Rosnovanu care-l cunoştea şi-l aprecia mult, îi oferi în mod spontan postul de avocat al familiei Rosnovanu, retribuit mai bine ca salarul de magistrat. Eşind din magistratură, Dimitrie Grecianu, s'a înscris în partidul conservator, al cărui mare şef era pe atunci

Lascar Catargiu. Şi aici, prin caracterul său leal, prin cinstea şi priceperea sa, a ştiut repede să-şi creieze un loc de frunte.

Fu ales la început ajutor de primar sub primariatul lui Vasile Pogor. Apoi, candidând la deputăţie, fu ales în mai multe legislaturi, ca reprezentant al colegiului I de Cameră din Iaşi.

După moartea lui Grigorie Cogălniceanu şi retragerea lui Matei Cantacuzino, din partidul conservator, Dimitrie Grecianu fu proclamat în unanimitate ca şef al partidului conservator din Iaşi, demnitate pe care o ocupă până la moarte. A fost avocat al Epitropiei casei Sf. Spiridon, prefect de judeţ, primar al oraşului nostru şi de mai multe ori ministru, deţinând portofoliul justiţiei, al lucrărilor publice şi apoi iarăşi al justiţiei.

Ca om, Dimitrie Grecianu a fost tipul adevăratului cavaler. Blând, îndatoritor, — o inimă de aur. N'a făcut rău la nimeni. Casa îi era deschisă ori când. Intra la dânsul cine vroia, fără nici o etichetă, fără ceremonii. In politică, cuvântul îi era cuvânt. N'a tras niciodată pe nimeni pe sfoară, cum se spune, după cum în regulă cam generală o făceau atâţia alţii.

L'am putut cunoaşte cine a fost, în ani şi ani de zile pe care-i-am petrecut lângă dânsul. Generalul Berthelot a spus odată despre Dimitrie Grecianu, că: este moldovanul cel mai mare pe care l'a cunoscut vreodată. Dar a fost şi ieşanul care putea oricând aduna în jurul său caractere. In vremuri grele, el a fost de mult ajutor tuturora. A trăit pentru binele mulţimii. Pentru dânsul n'a trăit.

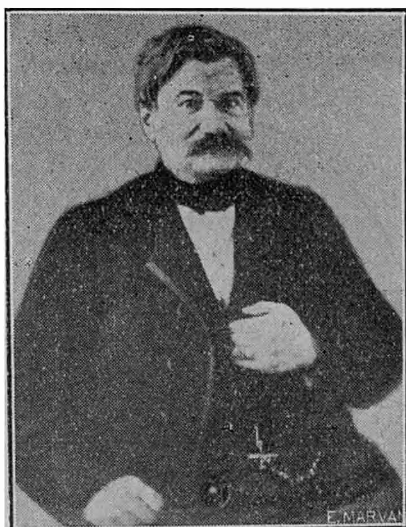
Şi de aceia, când fatalitatea a făcut ca tocmai acest om să cadă victima atentatului dela Senat, s'a rupt şi din viaţa mea ceva, atât a fost de scumpă legătura noastră.

In clipele tragice, pe când i se apropia sfârşitul la sanatoriu, întrebat cum se află, a răspuns parodiind un cuvânt al regelui Spaniei când cu atentatul din Madrid împotriva sa: — Que voulez— vous, mon cher, ce sont les risques de métier.

Cu dânsul s'au dus în mormânt speranţele atâtor oameni, cari astăzi îi simt cumplit lipsa.

Ghica Kefal
(1880)

Fostul proprietar al vechei case din strada Carp, unde a fost odinioară institutul de d-şoare Humpel.

Ghica Kefal

Ghica Kefal a fost o figură frumoasă a Iaşului mai de demult şi a fost unul din vechii epitropi ai aşezămintelor spitalelor Sf. Spiridon.

Colonelul Vărnav
(1870)

A fost colonel de cavalerie, mare iubitor de cai. Avea unul din cele mai frumoase echipaje din Iaşi, care făcea admiraţia tuturora când ieşea sările la Copou, după cum se obişnuia pe vremuri.

Fusese în tinereţa sa şi un călăreţ eminent. Se pricepea foar-

Colonelul Vărnav

te bine în tot ce privea chestiunile hipice şi era întotdeauna consultat de cei ce doreau să cumpere cai. Colonelul Vărnav a fost tatăl căpitanului Mimi Varnav, mort şi el la Botoşani, după razboi, şi care după reîntoarcerea sa din Berlin unde îşi făcuse studiile, a locuit un timp în Iaşi, unde era sublocotenent în reg. 7 Calaraşi. Toată lumea îl simpatiza pentru veselia şi amabilitatea sa.

Leon Ghica

(1870)

Cunoscut în cercurile ieşene, sub denumirea de Leonida Ghica. A fost căsătorit cu Catiţa născută Balş, din care căsătorie, a avut trei copii: pe Leon (d. Leon Ghica Dumbrăveni), pe Teodor (actualmente locuind în Bucureşti, fost în diplomaţie) şi o fiică Natalia.

Leon Ghica

Leonida Ghica a trăit mulţi ani cu familia sa, la Geneva, unde fiii săi şi'au făcut studiile secundare şi superioare, iar fiica sa Natalia, într'o instituţie pentru fetele nobile din Charlotenburg.

In Iaşi locuia în casele foaste Walter din str. Lăpuşneanu.

Generalul Savel Manu

(1870)

Fost ministru de război în 1864, este originar din Iași și a locuit multă vreme în casele sale din str. Buzdugan, actuala proprietate a d-lui C. Meissner.

Generalul Savel Manu

Dintre rudele sale mai apropiate cari au trăit în Iași, a fost și sora sa, d-na Natalia Manu, fost căsătorită cu un Palady și cunoscută mai mult în Iași, sub numele de Misica Palady.

Misica Palady a avut 4 copii: d-na Lucia Chilimoglu, Maria, fost măritată cu primul procuror de pe timpuri Canari și doi fii, Alexandru și George, ambii locuind la Bârlad.

Generalul Savel Manu a murit în timpul răsboiului nostru la Bucureşti, iar cu trei ani, în urmă, rămăşiţele sale pământeşti

Natalia Manu

au fost aduse şi înmormântate în Iaşul lui drag.

Jean Manu

(1890)

Un fost distins jurisconsult al Iașului. A ocupat mult timp funcțiunea de procuror general, în care a știut să-și atragă simpatia și stima tuturora. Părăsind magistratura, a profesat avocătura, având o numeroasă clientelă, datorită cunoștințelor sale juridice și extremei sale probități. A locuit în str. Vasile Conta, foastă Sf. Neculai, în casele Diamant, în care astăzi este instalată regionala căilor ferate și cari au fost proprietatea sa.

Jean Manu

Iancu Manu a fost tatăl lui Savel Manu, un alt simpatic magistrat și avocat ieșan, care a îndeplinit funcțiunea de prim procuror și de prim ajutor de primar sub primariatul d-lui Gh. Lascar, funcțiune din care a demisionat pentru a primi după insis-

Alex. Sturdza Nabucu

(1880)

Fost colonel în armata română, era un bărbat înalt și frumos, foarte inteligent și cult. A fost primul soț al d-nei Smaranda Cimara, din care căsătorie a avut doi copii: pe d. Mișa Sturdza,

Alex. Sturdza Nabucu

mare proprietar din jud. Bacău unde locuește și o fiică Maria, căsatorita cu baronul Steiger, trăind în străinătate.

Colonelul Const. Aslan

(1880)

Foarte bine cunoscut în cercurile ieşene pentru veselia şi antrenul său în orice ocazii. A fost primul soţ al d-nei Eugenia Conduratu, tatăl cunoscuţilor ieşeni Bombonel şi Bibi Aslan şi

Nicu C. Aslan

frate cu cunoscutul avocat Nicu Ceaur Aslan, supranumit „gură de aur", în Iaşul mai de demult.

Colonelul Const. Aslan, a avut un frate, care a încetat din

Colonelul C. Àslan

viaţă în aceiaşi zi cu soţia sa şi au fost conduşi amândoi la locaşul de veci în acelaş car funebru.

Nicu Cazimir
(1890)

Se trăgea dintr'o veche familie boerească din Moldova și era mare proprietar în jud. Iași, unde avea moșii întinse și o frumoasă locuință în str. Carol, foastele case ale d-rului Lalu.

Era un om care în tot timpul vieții sale s'a ocupat numai de gospodărie și de administrația avutului său. A avut două fiice:

Nicu Cazimir

Elena și Eugenia care, după moartea părinților lor, s'au stabilit la Paris, unde Eugenia se ocupà cu pictura pentru care avea un mare talent. Ambele surori erau foarte amatoare pentru sportul bicicletei, ceiace pe timpuri era rar și... original.

Nicu Cazimir, în ultimii ani ai vieții sale, fiind atins de paralizia picioarelor, era purtat de un servitor bătrân și vechi, într'un carucior cu care era condus spre Copou și Jockey-Club, unde'și facea obișnuita partidă.

L. Steege
(1870)

Distins diplomat. A reprezentat multă vreme țara la Viena, unde era bine cunoscut și apreciat în cercurile diplomatice. Este tatăl d-nei Maria Grecianu, foastă doamnă de onoare a Reginei

L. Steege

Elisabeta și bunicul d-nelor: Maria General Lambrino, Elena Mavrodi și Lucia Zoppola. La Iași, locuia în casele sale din str. Carol, ocupate actualmente de muzeul de antichități.

Un amănunt impresionant: Fostul colonel Const. Aslan, fiind invitat la masă la d-na Steege, soția lui L. Steege — cam prin anul 1880 — după ce a petrecut și seara în această casă, a plecat spre domiciliul său, dar nu apucă a face decât câțiva pași, iar în dreptul porții fiind lovit de o hemoptizie, căzu jos și muri pe loc.

George Aslan
(1870)

Supranumit de intimii săi Pitou, din cauza asemănării sale, pe când era tânăr, cu eroul din vestita operetă a lui Offenbach „M-me Angot“. A fost un om vesel şi foarte apreciat în societatea ieşană. A avut două fiice: pe Elisa, foastă doamnă de onoare a Reginei Maria, măritată cu generalul Petru Grecianu şi o altă fiică, Zulnia, foastă măritată cu Grant.

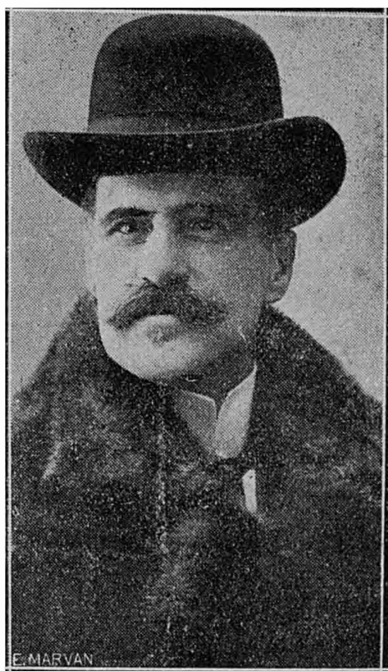
George Aslan

George Aslan, a murit în timpul răsboiului la Mânastirea Agapia, unde se retrăsese.

Matei Cantacuzino

(1925)

Ieşanul, visătorul dela Copou, fericitul între florile din gră-

Matei Cantacuzino

dina caselor sale vechi părinţeşti, care ne-a părăsit într'o liniştită dimineaţă de vară a anului 1925.

CAPITOLUL II

Case vechi şi negustori dispăruţi

De-alungul străzilor Ştefan cel Mare, Golia şi Lăpuşneanu.—Teatrul Tivoli-Buch.—Negustorimea de altă dată a Iaşului: casa de bancă Neuschotz.—Tanasachi: grădina şi restaurantul.—Costea plăcintarul din piaţa Sf. Spiridon.—Notchi de la Liceul Naţional.—Moş Mihali plăcintarul din Sfta Vinere.—Rozina italianca de la Institutele de d-re Humpel şi Warlam.—De-alungul străzii foaste Română.—«Trei chifle zece bani...... ai lui Andrelici.—Pisaltul din Tataraşi vânzător de lapte şi Iţic Carasu.—Strada Carol de pe vremuri.—La moş Berl.—De-alungul străzii Păcurari.—Librarul Petrini.—Soţii Launay şi cabaretul românesc de la Paris.—George şi Tuffli cei doi mari cofetari ieşeni.—Halviţa turcească.....

De-alungul străzilor Ştefan cel Mare, Golia şi Lăpuşneanu

(1870—1890)

Pe atunci pe când începuse să se poarte strae mai strâmte, iar ciubotele roşii şi galbene să lase locul încălţămintelor de vax. Totuşi ne rămăsese însă la Iaşi hardughiile vechi, cu păreţi crapaţi, cu ferestrele mici, cu scările întunecoase, cu grădinile salbatice, cu luxul totuşi alături de sărăcie chioară.

Dela Palatul Administrativ spre centru: case vechi şi oameni vechi. Unde e casa de economie din „poarta Palatului", era tutungeria Inge, — Inge omul de casă al lui Mihai Vodă Sturdza. I se dase la bătrâneţe tutungeria, ca să-şi ţie zilele cât o mai avea de trăit. Ţin minte ieşenii mai vechi cum Inge tăia tutunul cu maşina şi îl vindea cu gramul.

Dughenele dela Trei Sfetitele (Trei-Erarhi) erau cele mai vestite din târgul nostru. Băcăniile lui Costachi Bacalu Stamatopol, (tatăl colonelului Stamatopol şi al ziaristului Gh. Stamatopol, amândoi decedaţi); a lui Iancu Bacalu Constantin, care stătea toată ziulica în pragul băcăniei, cu ciubucul în gură; a lui Stanciu, — toate erau băcănii de lux.

La poarta bisericii catolice, era cofetăria Melcon.

Până să intri în cofetărie, dădeai de un gang, în care erau înşirate dealungul păreţilor, diferite portrete reprezentând „Moartea lui Maximilian", Moartea vânătorului" şi altele de acestea, pe care le cumpărau ţăranii şi bărbierii pentru a-şi înfrumuseţa prăvăliile.

Cofetarul Melcon era renumit prin covrigii săi de zahar. Covrigii aceştia au făcut multe pozne odată la un mare bal, care s'a dat la Teatrul Naţional dela Copou. Se'mbrăcase unul la bal mascat, cum se îmbracă lumea la astfel de petreceri, aşa ca să nu mai ştie nimeni cine se ascunde sub mască şi sub haina de neom. Şi

îşi atârnase de haină, nenumăraţi covrigi de zahar dela Melcon, din cari, chiar dela începerea balului începuseră să ciupească unul, altul... Ii mâncaseră aproape toţi covrigii dansatorii şi cavalerii cucoanelor. Nu trecură decât câteva clipe şi toţi cei care se'nfruptaseră din covrigii aceştia, unul câte unul părăsiră sala de bal.

Biserica Catolică

Ce se întâmplase? Cel care venise cu covrigii de zahar, pusese un purgativ înăuntru şi... purgativul începuse să-şi facă efectul. Balul continuă mai departe, cu mai puţini cavaleri.

*

Şi mai încolo, după cofetarul Melcon, veneau vestitele bolţi

cu stâlpi din fața Mitropoliei vechi, unde își avea magazia de manufactură, cea mai căutată pe acele vremuri, d-na Weinștein, o femee voinică, grasă, care când mergea, se cutremura parcă și pământul sub dânsa. I se spunea „Weinștein cea groasă". In vecinătatea ei, o altă comerciantă vindea strune. Mai nimeni, niciodata, nu-i știa numele, însă, i se spunea: „la cea cu șase degete". Avea șase degete la mâni și șase la picioare.

O sumă de bancheri sfârșiau capătul străzei Ștefan cel Mare, dinspre partea stângă: Leiba Cana, Vexler, Waldberg și alții.

In partea dreaptă a străzei era brașovenia lui Neculai Ioan, tovarăș cu negustorii din Brașov. Vindea negustorul aici cergi, lăzi de Brașov, cobze etc.

In dreapta mai erau: farmacia L chman, una dintre cele mai vechi din Iași, apoi casele Bașotă, astăzi Banca Națională, care

O casă veche din str. Ștefan cel Mare, peste drum de Mitropolie.

avea în față o altă cofetărie mare, numită „Cofetaria România". Unde e „Banca Iașilor", era marele manufacturist Lupu Carniol și mai departe în colțul străzilor Gh Mârzescu și Ștefan cel Mare era librăria Cristofor. Tot pe acolo, față'n față cu Mitropolia, erau blănării renumite. Veneau apoi magazinele Polingher, Filip și Hudig, cari aduceau marfa dela Paris, ciuboțele pentru doamne,

încălţăminte care se vindeau cu 2 galbeni părechea; bomboane în cutii elegante etc. Urmau: băcănia Drăgănescu; un loc viran unde se instala foarte des marele circ Huteman; bolta dela rugină cu magazii de manufactură; Babeta Hahn, mode; băcănia Ibi. Pe locul Administraţiei Financiare era băcănia Boguş.

In strada Golia (astăzi Cuza Vodă): casele Neuschotz, fotograful Nestor Heck; Haig hamurarul; pălărierul Hochman; Mendel Prinţ croitorul; dugheana bătrânului Braunştein, iar în colţ la Traian (unde astăzi sunt casele Motăş), erau vestitele bolţi şi stâlpii cei cari de abea aşteptau să cadă, cu mai vestitul crâşmar Gherşin Horn. Nicăeri nu am putut găsi o fotografie a acestor bolţi din Piaţa Unirea. Cunoscute încă parcă au mai rămas în mintea noastră, dughenele Paşcanului, hotelul Glantz, care apoi a trecut la hotel Binder.

In str. Lăpuşneanu era cofetăria M-me Alexandru (Sfetcovici), poloneză de origină. Peste drum de farmacia Konya era „coaforul" Clătinos, coaforul ieşenilor cu stare, al boerilor cărora le cunoştea toate intimităţile. Făcea şi politică, adora pe Ghiţă Mârzescu. Evlavios cum nu mai era altul. In zilele de Paşti, era masă mare la dânsul, masă întinsă care ţinea trei zile. Clienţii săi, trebuiau să vie să'i guste din bunătăţile pregătite de cucoană. Clătinos ţinea foarte mult la studenţi. Cei cari rămâneau în urmă cu examenele, erau aproape cu de-asila poftiţi acasă la dânsul, le dădea de mâncare, îi rădea pe cap şi aşa îi ţinea închişi în casă, până învăţau pentru examene. A murit şi dânsul sărac, ca infirm la azilul dela Galata.

In casele Valter, se adunaseră proprietarii de magazine, toţi francezi: Walter croitorul, M-me Génie Fournel-modă, Darmet şi Poitevin. Toată strada era ocupată cu cupele şi trăsuri, cari aducea lumea la aceste magazii de lux. In mansardă, la casele Valter, şedea studentul de pe atunci N. Leon (dr. N. Leon profesor universitar).

Aici e Iaşul vechi. Erau palate şi bordee alături, unele de altele. Era lux şi sărăcie, lux cu bani cinstiţi însă şi sărăcie curată.

Iar toată negustorimea înşirată de-alungul celor mai de samă străzi din târgul nostru, nu lua sufletul bieţilor ieşeni.

Teatrul Tivoli-Buch

Ospitalitatea unui hotelier din vremuri bune

(1890)

Ținând la început un mic restaurant de noapte în parterul caselor unde e acum clubul liberal, așa a început, modest de tot, Adolf Buch.

Adolf Buch

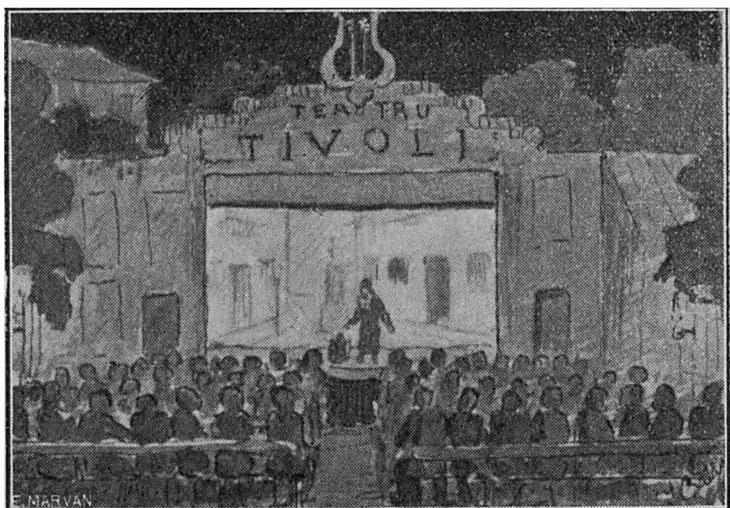
La dânsul se adunau persoane din societatea ieșană cari vroiau să petreacă în chip discret. Dela Buch se comandau supeurile fine, pentru acei cari se culcau după miezul nopții. Din acest local, Buch s'a mutat în str. Banu, în vestitul de plăcută aducere aminte pentru noi ieșenii local Tivoli.

Aici pe vremuri s'au înființat primele „cabineturi separate",

aici aveau loc petrecerile și supeurile costisitoare ale persoanelor din societatea ieșană. Aici se puneau la cale farsele și glumele ce a doua zi aveau să se petreacă la Tufili, unde, o mică societate își dădea întâlnire regulat dela orele 4 după amiază în jos.

Grădina Tivoli, în timpul verei, cuprindea, pe cei mai de samă artiști ai operei italiene, care veneau în fiecare an la Iași, ai diferitelor trupe locale și străine.

Aproape să înceapă reprezentațiile, controlorul Moriț, de care ne aducem și noi aminte, aprindea lumânările și lămpile, lumină sărăcăcioasă într'un simplu teatru de vară, însă cu a cărei poezie par'că și astăzi ne-am împăca.

Vechiul teatru Tivoli

Grădina era prevăzută cu un adăpost frumos, care servea în timp de ploae pentru reprezentații.

Când nu juca nici o trupă, atunci cânta muzica militară și un taraf de lăutari, sub conducerea vestitului Iancu Filip.

In fundul grădinii era așezată scena, unde adesea ori dădeau reprezentații și trupe de varieteuri, cu cântăreți, clovni, acrobați etc. Partea stângă a grădinii, în casele ocupate în ultimul timp de defunctul Plopeanu, fostul proprietar al acestui imobil, era rezervată pentru chefuri mai mari și mai discrete, fiind locul

mai retras. Petreceau aici ieşenii câteva clipe plăcute. Tinerii cari frecventau acest local, dădeau năvală, atraşi şi de ochii fermecători ai frumoasei casieriţe Francisca.

De aici, Buch căruia îi mergea bine afacerile, s'a mutat în localul situat în dosul clădirii unde se află astăzi mai multe magazine din str. Lăpuşneanu, printre care, Derby. In noul local şi în grădina din faţă cunoscută de pe timpul când era aici cofetăria M-me Alexandru, i-a mers tot bine.

S'a săturat şi a pornit-o şi de aici, căci Buch nu mai vroia să ţie localuri de noapte. A luat hotelul Rusia din str. Unire pe care dintr'un modest hotel, l'a ridicat la unul din cele mai căutate.

Buch îşi avea clienţii săi, cari de-a ruptul capului nu ar fi tras la alt hotel, decât la al lui. Intre cei mai constanţi, era Gheorghe Panu care 'şi avea odaia sa rezervată, de câte ori venea la Iaşi. Cum sosea aici un călător, Buch îi ieşea înainte, întâmpinându-l cu vorbele: — ce mai faci cucoane... apoi, îl poftea să-şi aleagă ori care odae, întrebându-l ce doreşte să mănânce şi adăugând că a primit diferite bunătăţuri de ale mâncării şi băuturi delicioase. Şi la răspunsul celui nou venit că s'ar mulţumi cu o masă simplă, Buch se grăbea să-i acopere vorbele: — las că fac eu cinste. Şi atât era de ajuns pentru ca cheful să se 'ncingă, şi călătorul care la început dorea numai o masă simplă, să se aleagă cu una foarte îmbelşugată. Şi patronul care era o fire glumeaţă, trăind din veselie în veselie, era şi darnic şi un om care nu se uita numai să stoarcă cât mai mult pe cel ce-i cădea în palmă. Dimpotrivă, ca să rămâe mulţumiţi toţi acei cari trăgeau la hotelul său, era în stare, cum nu mai vezi astăzi, să cheltuiască din pungă cât ar fi trebuit de mult.

Dar hotelul Rusia devenise prea mic pentru toţi cei cari trăgeau la Buch şi atunci acesta a trecut hotelul lui Andri Turiceanu, fost camardinier al lui Nunuţă Rosnovanu, iar dânsul s'a mutat în casele din nou construite, ale lui I. Motăş, deschizând aici un frumos hotel, sub denumirea de hotel Europa.

Cine nu-şi aminteşte de Buch care şedea sub bolta dela intrare, cu lanţul său de aur care se vedea dela o mare depărtare şi cu brelocurile de trifoi, cu ţigareta sa de chilimbar şi cu voluminoasa sa tabachere din care oferea ţigări la toţi prietenii cari treceau în faţa hotelului său?

Din familia sa n'a mai rămas nimeni. Cu moartea lui, a dis-

părut şi cel de pe urmă inimos hotelier din târgul nostru, din cei cari considera pe călătorii cari trăgeau la hotelul său, ca pe nişte prieteni, pe cari vroia să-i servească într'atâta ca la plecarea lor, să aibă impresiunea că şi-au petrecut zilele nu într'un hotel, ci ca acasă la dânşii.

Negustorimea de odinioară a Iaşului

(1890)

Vechii negustori ai Iaşilor, nu trebuesc uitaţi. Incepând de la statuia lui Ştefan cel Mare, dela Palatul Administrativ, negustorii vechi din Iaşi ocupau în majoritate toate clădirile mari din oraş.

Unde astăzi este statuia lui Gheorghe Asachi, pe locul acesta era un rând de dugheni la stradă, magazii cari se chemau „la hanul turcesc", din cauză că în dosul lor, pe vremuri era un han unde trăgeau Turcii când veneau la Iaşi. Aici a fost şi marele magazin de galanterie al lui Schvam, care începuse cu o dugheniţă mică, apoi s'a întins şi în alte dugheni de alături.

Lumea din oraş se aproviziona dela Schvam. Când era întrebat de clientela lui, de ce nu ocupă un local mai mare, Schvam răspundea: — „Aici am făcut avere, aici mi-a mers bine. Dacă mă voi muta în altă parte, mi-e frică că lucrurile să nu se schimbe în rău".

Când însă s'au dărămat casele în care Schvam îşi avea magaziile, pentru a se construi şcoala Trei-Erarhi, negustorul a trebuit să se mute, luând o frumoasă prăvălie în casele cari au fost apoi transformate pentru Banca Iaşilor. Aici, în adevăr i-a mers rău lui Schvam, până ce, în cele din urmă această firmă veche a dispărut cu totul.

Faţă'n faţă cu casele lui Albert Daniel, era o băcănie vestită „La Greci", de unde se aproviziona aproape toată lumea din Iaşi.

In ograda bisericii catolice era magazinul de porţelanuri şi sticlărie Lişca.

Când am intrat în războ, Lişca, fiind supus austriac, a fost internat şi după ce i s'a dat drumul, se plângea tuturora că nu trebuia să fie internat, căci nu are altă patrie decât România.

In casele alături de Banca Iaşilor, astăzi proprietatea primei

case de economie dela Palat, era vechea firmă de manufactură en gros, Lupu Carniol. Era singura firmă care pe acele vremuri vindea cu preț fix și nimeni nu protesta. Nu se încărca la preț nici un client și nici nu se vindea marfă proastă pe un preț mare.

Cofetării de samă pe strada Ștefan cel Mare, au fost acele ale lui Drosulis, apoi frații Alexiadis și ale lui Pandele, acest din urmă în casele actualmente proprietatea Marcovici.

Drosulis s'a instalat împreună cu un tovarăș al său Caracocic la Iași, prin 1886. Erau doi cofetari greci, cărora le mergea bine afacerile, îmbogățindu-se repede. Intâmplându-se spargerea de la bancherul Daniel, ai cărei autori au rămas nedescoperiți, lumea acuza pe șoptite pe Caracocic, care se și hotărî atunci să părăsească Iașul, vânzând tovarășului său Drosulis partea sa din afacere. Mai târziu a dispărut într'o bună zi și Drosulis, plecând cu trăsura până la Ungheni, iar de acolo cu trenul la Odessa. El a lăsat pe piața Iașului datorii în sumă de 60.000 lei.

Cofetarul Pandele era de loc din Macedonia. Venit la Iași, și-a instalat cofetăria în foastele case din str. Ștefan cel Mare ale fostului grefier dela curtea de apel Ștefănescu. Nici odată nu pierdea ocazia să spue tuturora care-i intra în cofetărie, așa cum vorbea stricat românește : — „Ața că eu țunt un barbat țivilizat?" La Pandele se găseau cele mai bune pahlavale și cataifuri.

Tot în str. Ștefan cel Mare, unde astăzi este magazinul Berman, era băcănia Drăgănescu. Frații Drăgănescu aveau unul din cele mai bune magazine de coloniale și delicatese, cum se spune. Erau foarte bine văzuți în târgul nostru, atât în lumea comercială, cât și în societatea ieșană.

Frații Pollingher aveau magazine de galanterie în str. Ștefan cel Mare și în Piața Unirea, acest din urmă denumit „La Ville de Bucarest" ; bătrânul Kahana, cam în acelaș loc unde e și astăzi, își avea magazinul de manufactură.

Unde astăzi este hotel Continental a fost vestitul magazin al lui Iby, venit din Elveția. Era magazinul ales al Iașului. Mai târziu s'a mutat în foastele case Lepadatu din str. Lăpușneanu, unde odinioară fusese cofetăria lui „M-me Alexandru". După Iby, magazinul a fost preluat de elvețianul Stocker și în cele din urmă de către un alt elvețian Suse.

In vechile case Pașcanu, colțul str. Alexandri cu foasta stradă

Golia, erau magaz'nele Pruncu, cu obiecte de toaletă, parfumerie, bombonerie etc.

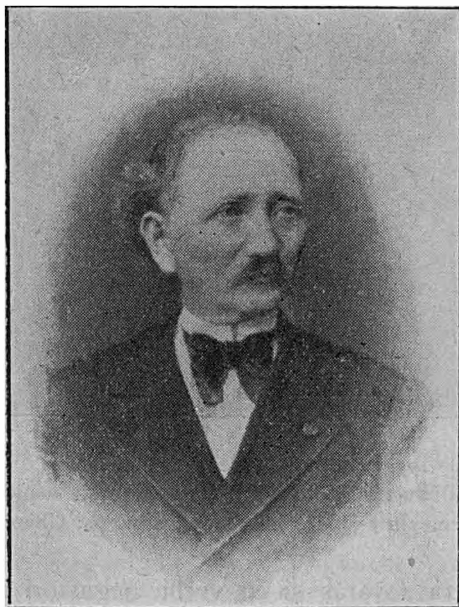
Iby într'un grup de vechi negustori
1) Szakmary, 2) Buchman, 3) Kieser senior, 4) Iby senior, 5) Iby junior, 6) R. Tuffli sen.—In picioare băeţii cari servesc: Gheorghiu şi Sava.

Pruncu era tovarăş şi cu vechii negustori ieşeni Ciolac şi Babic.

Tot în strada Ştefan cel Mare era şi magazinul de mode al d-nei Babette, mama d-lui Hahn, secretarul general dela Primărie. Magazinul era în casele proprii, la locul unde astăzi sunt casele Kieser.

Un vechi magazin era şi acel de bijuterii al lui Iosefsohn, unde astăzi este magazinul Mayer. Venea apoi localul negustorului rus Popov, unde se desfăceau cele mai bune ceaiuri şi cei mai buni galoşi ruseşti. Lumei care intra în magazinul Popov i se recomanda astfel: — „Sunt Popov, nepotul lui Stambulov", (omul politic bulgar de pe vremuri). Popov a sfârşit prin a fi în serviciul fotografului Nestor Heck, care îşi avea atelierele de fotografie, la început, în dughenile cu un rând în prelungirea caselor Neuschotz. După arderea caselor acestea, fotograful Heck s'a mutat în strada Lăpuşneanu, în casele d-nei Elena Pastia.

Casa de bancă Neuschotz, a fost unde astăzi e Administraţia Financiară. Biurourile se aflau în etajul de jos, iar sus şedea baronul de Neuschotz. In fiecare Sâmbătă, baronul împărţea la saraci, pâne şi bani. Se aşeza în balconul caselor sale, care era pe atunci deasupra unei bolte, sub care treceau trăsurile şi de aici el singur făcea pomana la săraci.

Baronul Neuschotz

Soţia baronului, d-na Neuschotz, era o distinsă femeie, în relaţii cu lumea bună din Iaşi, din acele vremuri. Era foarte cultă. Amândoi soţii, au creiat orfelinatul şi templul care le poartă numele. In timpul verii, ei îşi petreceau timpul la vila lor din dealul Copoului, foasta Cogălniceanu, actuala proprietate a d-lui Mihai Sadoveanu.

In etajul de jos al caselor Neuschotz se afla şi vechea antiquarie Kuperman.

Fostul librar Daniil a ţinut librăria sa, dintâi în str. Ştefan cel Mare, în foastele case Iurist, apoi în casele Finkelştein din str. Alexandri, astăzi farmacia d-lui Răteanu.

In casele Paşcanu, sub boltă, fraţii Şaraga au avut o antiquarie şi un mare depozit de timbre vechi, de tot soiul.

In casele Mavrocordato, unde a fost hotelul Europa, era vestitul magazin „Bazar Parisien" condus la început de către cei trei

Baroneasa Neuschotz

negustori Babic, Ciolac şi Pruncu, apoi singur de I. Babic. Era una din cele mai elegante prăvălii. Când cineva intra în magazin, era imediat întâmpinat de Babic, sau de unul din funcţionarii sai principali, fraţii Şvartz care ofereau vizitatorilor bomboane din cutii mari de bomboane din strainătate. Dupa ce cumparai ori şi ce obiect cât de neînsemnat, ţi-l trimetea acasa cu o trasura proprietatea magazinului, trasa de doi cai de lux şi având la spate un grom care-ţi aducea obiectul, frumos împachetat.

Acest magazin a făcut furori pe timpuri şi ar fi continuat a exista încă multă vreme, dacă pasiunea cărţilor nu l'ar fi adus pe Babic la faliment, după cari firma a fost preluată de fraţii Schvartz, în locul unde se afla actualmente magazinul Jockey-Club (casele Motaş), apoi în casele Braunştein din strada Ştefan cel Mare.

In actuala piața Unirii, pe locul unde odinioară a fost grădina Trayan, era un şir de case mici cu un rând, proprietatea lui Scarlat Pastia, fostul marele primar al Iașilor. Un frumos magazin de galanterie era aici, care a aparținut lui Mitler, iar după plecarea din Iași a acestuia, lui Konfeld.

In cellalt colț dinspre strada Lăpuşneanu, era frizeria lui Pavlicovschi, tatăl şi fiul. Pavlicovschi, era frizerul cu anul al bătrânului boier Rosnovanu, având îndatorirea să fie în fiecare zi la orele 6 dimineața la clientul său. Alături de Pavlicovschi era cărnațarul cunoscut de toți ieşenii, Fotachi, mutat apoi după dărămarea acestor case, în prăvălia dela hotelul România, ocupat astăzi de fotograful Weiss. Farmacistul Hax, tatăl d-lui avocat L. Hax, a ținut farmacie în colțul străzii Săulescu, pe care a luat'o în arendă dela văduva Schleicher. S'a stabilit la Iaşi, după arderea târgului Ştefăneşti, unde arsese farmacia sa.

In casele foaste Lepadatu din str. Lăpuşneanu, era cofetăria elegantă de pe vremuri a lui M-me Alexandru, vizitată împreună cu vechea cofetărie George, de toată societatea ieşană de altă dată. M-me Alexandru conducea ea singură cofetăria. Soțul ei ocupa un loc la tejghea şi când era întrebat să dea vre'o informație, răspundea invariabil: — „Madama ştie, Madama să vie". M-me Alexandru era proprietara casei şi a grădinei, în fața cărora se aflã astăzi vechile case ale lui Simon Gros.

In grădina Alexandru, era aşezată şi o scenă, unde în timpul verii se produceau artişti comici, cântăreți, boscari, etc., iar unde astăzi e construcția Teitler, era o estradă unde cânta muzica militară, sub direcțiunea maestrului Cirillo.

Mai la deal, în casele Creditului Urban, unde este actualmente libraria „Invățătorul Român", era papetăria bătrânului librar Maugsch, unde se găseau şi toate noutățile muzicale de pe vremuri. Care dintre şcolarii de atunci n'au cumpărat dela Maugsch hârtii împodobite cu flori, cu sfinți, ghirlănzi de verdeață pentru a se duce şi a ceti felicitările ce se obişnuia a se adresa părinților şi profesorilor, de zilele lor onomastice şi de sărbătorile Crăciunului şi Paştelui? Şi ce nu mai găseai la Maugsch? Creioane de placă învălite în hârtie aurie, şi de diferite culori; cutiuțe cu boele, artistic şi frumos aranjate,—toate acestea le găseau şcolarii de altă dată din Iași la bătrânul Papa Maugsch, care dela cei săraci, nu lua nici un ban.

Alături de Maugsch era marele magazin de bijuterii al d-lui Guillaume Natansohn, magazin care ocupă toate prăvăliile din rândul de jos dela Creditul Urban. Natansohn, obişnuia să se ducă dimineţele, având în mână o gentuţă de piele în care punea toate noutăţile primite şi diferite pietre preţioase destinate a fi montate, pe la toţi clienţii săi mai de samă. Le arăta ce a mai primit din străinătate şi atenţiunea aceasta, plăcea publicului ieşan. Mai târziu magazinul s'a mutat în casele Drossu, unde a fost odinioară magazinul Hirsch.

In casele Drossu, unde astăzi este Banca Uniunea, a fost mai întăi cofetarul italian Pasini, renumit pentru îngheţata sa napolitană şi bombele sale glacé. Era o îngheţată în formă de bombe, după care... se topeau ieşenii. Pasini, un om scurt şi gros, era foarte vorbăreţ şi vesel. Cum intrai în cofetăria lui, te lua aproape cu de-asila şi te purta prin toate odăile, arătându-ţi torturile, cozonacii etc., adăugând: „ça, c'est de mon invention". Mai târziu şi-a mutat cofetăria în localul unde astăzi este poşta mică, amenajând în dos (înspre căminul liceului naţional) o grădină frumoasă cu teatru de vară. In faţă unde astăzi este chioşcul de tutun, era o terasă frumoasă, unde vara îşi dădea întâlnire tot Iaşul.

Tot în casele Drossu, în locul cofetarului Pasini, s'a mutat vechea firmă Hayg şi fiul, care îşi aveau prăvălia de hamurărie şi pielărie, în localul poştei, pe care-l schimbara cu Pasini. După Hayg, în casele Drossu, s'a instalat croitoria şi magazinul de articole de lux Wilhelm Gruchol, magazin în care se găsea tot ce era necesar pentru îmbrăcăminte. Gruchol, atât de bine cunoscut odinioară în Iaşi, a murit sărac.

In una din prăvăliile dela Creditul Urban, a mai fost pe vremuri un alt cofetar italian, Giovani, căruia însă nu i-a mers bine.

Mai la deal, se afla o altă cofetărie fundată în 1870 de către elveţienii George şi Tuffli, firmă care există şi astazi, deşi atât Georges cât şi Tuffli au încetat de mult din viaţă. Mai în urmă Tuffli desfăcându-se de tovarăşul său, a deschis cofetaria jos la Jockey-Club, rămânând George singur.

In partea stângă a străzii Lăpuşneanu, alături de biserica Banu, în casele foaste Tiktin (ale savantului profesor Tiktin care trăeşte şi astăzi la Berlin, unde e profesor de universitate), se afla marele magazin Hirsch şi Finke, cu tot ce priveşte muzica şi papetăria, transformat apoi în magazin de mobile de artă. Hirsch şi

Finke s'au despărţit şi ei la un moment dat, rămânând Hirsch singur în localul de lângă biserica Banu, iar Finke mutându-se în casele Drossu de lângă poştă, apoi în casele Lepadatu.

Alături de cofetăria George, era marele şi frumosul magazin al pălărierului francez Delpeche, care avea şi o sucursală la Odessa. Cu ocaziunea proclamării Regatului nostru, Delpeche şi-a pus o firmă în prăvălia sa, unde a scris: „Chaque citoyen du royaume nouveau, va porter l'un de mes chapeaux" şi publicul râzând şi făcând haz, intra în magazie şi cumpăra pălării.

In aceiaşi casă, după boltă, unde astăzi este magazinul La Voaleta, era croitoria franceză a lui Martin, care însă nefăcând afaceri bune, a închis magazinul, localul fiind ocupat de Hayg fiul, care se despărţise de tatăl său. Alături a fost frizeria şi parfumeria Robert, apoi Darmet. In faţă, în casele Irimescu, unde astăzi este cooperativa „Frăţia Moldovei-Unite", era un restaurant, iar în rândul de sus hotelul de France, ambele ţinute de d-na Hilaire. Alături era magazinul de curelărie şi hamurărie a d-lui Galinjovschi, care trăeşte şi astăzi. Veche firmă mai e şi a opticianului Fischer.

In casele şi ograda d-lui avocat Axinte, era vestita cărătăşerie Kapucinschi. Toate locuinţele cari se află acum în această ogradă, erau remize, pline toate cu diferite echipagii de lux.

In actualele case Konya, în o prăvălioară mică era florarul Grabovieschi. Mai veneau apoi depositul de vinuri al lui moş Berl; parfumeriile franceze ale lui Paul şi Const. Petit, amândoi foarte iubiţi de ieşeni şi frizeria lui Neculai Clătinos, un fervent adorator al lui Vodă Cuza.

In casele Walter, în prăvăliile de jos erau magaziile Darmet şi Poitevin, ambele de aceiaşi categorie, având mai cu samă jucării pentru copii şi bombonărie. La etaj era în o parte croitoria Walter, iar în alta magazinul de modă al lui M-me Jenny, astfel încât întreaga clădire, afară de camerile din etajul al doilea, era ocupată numai de comercianţi francezi.

Unde astăzi e băcănia Smirnov, era băcănia Ermacov, foarte căutată de ieşeni. Colţul străzii Lăpuşneanu spre Păcurari, unde acum e cofetăria macedoneană, era ocupat de magazinul Gayda, lampistărie şi alămărie. In sfârşit, unde e magazinul Nagler, era farmacia Petelenz. Rudolf de Petelenz, cum se intitula dânsul, era scurt, gros şi foarte original. La o vârstă destul de înaintată, s'a

pus să studieze medicina şi cedând farmacia d-lui Rotbard, a practicat medicina la Iaşi şi apoi la Bucureşti.

Pe locul unde e aleia care duce spre Râpa Galbenă, între cooperativa corpului didactic şi farmacia Căpăţină, se afla un vechi negustor de coloniale Neagu, care împreună cu Stoianovici din Târgul de Sus (astăzi str. I. C. Brătianu), erau decanii comerţului ieşan de pe vremuri.

Alţi vechi comercianţi din Iaşi au fost caretaşul Scherer, care'şi avea atelierul unde se află astăzi brutarul Klein; cismarul Briese, cel mai vechi din Iaşi; Hitter, Caracaş şi Harasimovici, cismari vechi şi dânşii; Venzel Potischel care ţinea în str. Unire stolerie de lux şi mai apoi făcându-se antreprenor de pompe funebre; Ferdinand Cornelsohn care trăeşte şi astăzi, cu vechiul său atelier de carataşerie; brutarii Fleaşcă, Marcopol, Haralamb Ceaculea din Sfânta Vinere, acest din urmă aducând moda pânei Garibaldi, o formă de pâne rotundă cu un capac deasupra; Petruşca Papana, Iţic Ber, Gh. Caragea, toţi în Sfânta Vinere; C. Bizuca în Tg. Cucului; Bacaoanu, Albert Moscovici; apoi la Podul de piatră Alter Moscovici, Neculai Vuros, Szakmary în piaţa Sf. Spiridon; şi Moş Mihali din Sf. Vinere. Vechi negustori şi meseriaşi mai erau stolerul Paul din ograda Băncii Naţionale şi crâşma lui Anghel, apoi Stihi din str. Anast. Panu.

Tanasachi

(1906)

Ca şi Bolta Rece, vestita Bolta Rece, localul Tanasachi din foasta grădină Chateau-aux-fleurs, şi-a avut faima lui. Inainte şi aici se ţineau întruniri de samă, în acele odăiţe mititele, unde se puneau la cale planuri şi combinaţii, unde se făureau atâtea iluzii.

Şi câte idei entuziaste, în lungul nopţilor de iarnă şi în înstelatul senin al primăverii, nu s'au născut şi nu s'au cimentat aici? O clipă de uitare şi de bună voe, de linişte şi de poezie era şi la Tanasachi.

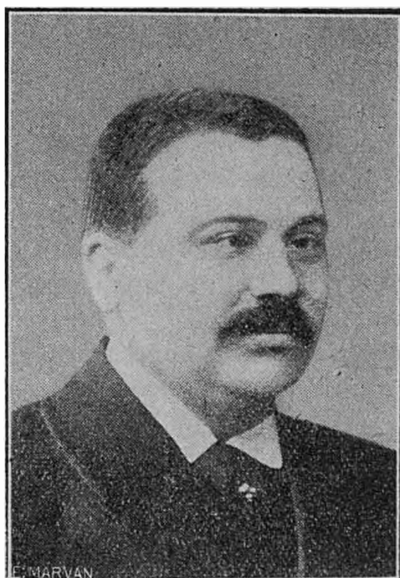
Aici s'au întâlnit atâţia oameni şi au legat prietenii şi tot aici atâţia ieşeni, dispăruţi astăzi pentru totdeauna, au visat şi au gândit lucruri frumoase. Bătrânul Tanasachi era prietenul tuturor şi cine'l vedea, pe loc îl îndrăgea.

In localul unde era instalată mai înainte tipografia Iliescu şi redacţia ziarului „Opinia" s'a aşezat bătrânul Tanasachi, cu restaurantul şi grădina sa de vară, o grădină sălbătăcită, unde petrecerile ţineau lanţ. Şi aici amintirile curg... .

Se făceau pregătirile de inaugurarea localului. Tinerii ieşeni de pe atunci, cunoscuţi de întreaga societate ieşană, cari şi astăzi îşi amintesc cu atâta dragoste de scenele vesele dela inaugurare, şi-au pus în gând să joace o farsă unui Neamţ care trebuia să sosească din Cernăuţi, chiar în seara inaugurărei localului. Nefiind aici lumină şi camerile, seara, fiind în plin întunerec, s'a aşezat în două farfurii vată muiată în spirt, producând, la sosirea Neamţului, o lumină înfiorătoare. Tinerii ieşeni, cu feţele albe de masă peste ei, cu şervetele albe în formă de turbane peste cap, stăteau în jurul mesei unde ardeau cele două lumini ca pentru mort. Iar orchestra lui Ghiţă Borteanu, — bătrânul lăutar pe care patronii berăriei Luther, succesorii lui Tanasachi, Apostolidi şi Caramalău nu l'au uitat nici astăzi, în amintirea trecutului, — orchestra

a intonat un cântec de înmormântare. Neamţul şi-a făcut intrarea în camera... funebră, unde nici o mişcare, nici un gest n'a fost făcut de către... stafiile din jurul mesei.

Cu greu s'a putut desmetici şi până ce n'a văzut lumina curată, până ce stafiile nu şi-au dat la o parte feţele albe de masă şi şervetele, până atunci Neamţul nu şi-a revenit în fire. Ştiia bătrânul Tanasachi să le potrivească bine toate şi o masă mare şi bogată a reunit apoi pe toţi şugubeţii, în prima sară a inaugurării localului său.

Tanasachi

Dar tinerii ieşeni nu s'au astâmparat. A doua sara s'au apucat de alte pozne. Nici nu înserase de-al binelea şi se trezeşte Tanasachi cu nişte pachete mari, din cari ieşeau la iveală nenumaraţi colaci, batiste de tot felul, lumânări etc.

Nu mult după aceasta, au dat buzna în local şi... stafiile Neamţului. Repede, înainte să sosească lumea, s'a improvizat un... mort — un simpatic medic dr. S. — şi'a pus o prostire deasupra, altul şi'a vârât în mâni două ghete astfel că „mortului" nu i se vedeau decât capul şi picioarele şi aşa l'au pornit prin grădina lo-

calului, urmat de mulțime care bocea, cu colaci și lumânări, iar convoiul funebru încheindu-l Ghiță Borteanu, a cărui orchestră cânta jalnicul marș funebru de ocazie.

Se adunase lumea de prin toate părțile, ca la o adevărată înmormântare. Petrecerea a durat apoi, în foasta grădină Chateau-aux-fleurs, până dimineața.

Tanasachi, care și-a făcut o adevărată artă din meseria sa, a condus localul acesta, cu toată dragostea pentru ieșenii lui. De câte ori, studenții nevoieși dela Universitatea noastră, n'au găsit ajutor la acest suflet bun! Cu moartea lui Tanasachi a dispărut și un bun ieșan.

Costea Plăcintarul din Piața Sf. Spiridon

(1877)

Dacă piața Halei, din foasta Sfânta Vinere, își avea plăcintarul ei, pe moș Mihali, piața Sf. Spiridon avea și dânsa plăcintarul și covrigarul ei, pe Costea Tanlătoip, alături de foasta grădină a Primăriei, pe unde noi copiii ne jucam ca la noi acasă și ascultam muzica comunală cântând marșuri după marșuri, stricându-ți urechea de atâta vuet de darabană hodorogită și de trombon ce scotea sunete de'ți întorcea stomahul...

Sunt vre'o 37-38 ani de atunci și mulți ieșeni își mai amintesc de bătrânul acela mititel, gros, căruia toți îi ziceau „Costea plăcintarul".

De loc din Vlaho Clisura (Macedonia) l'a trimes familia de mic la Iași, unde s'a și apucat de plăcintărie, mai întâi ca ucenic, apoi ca patron.

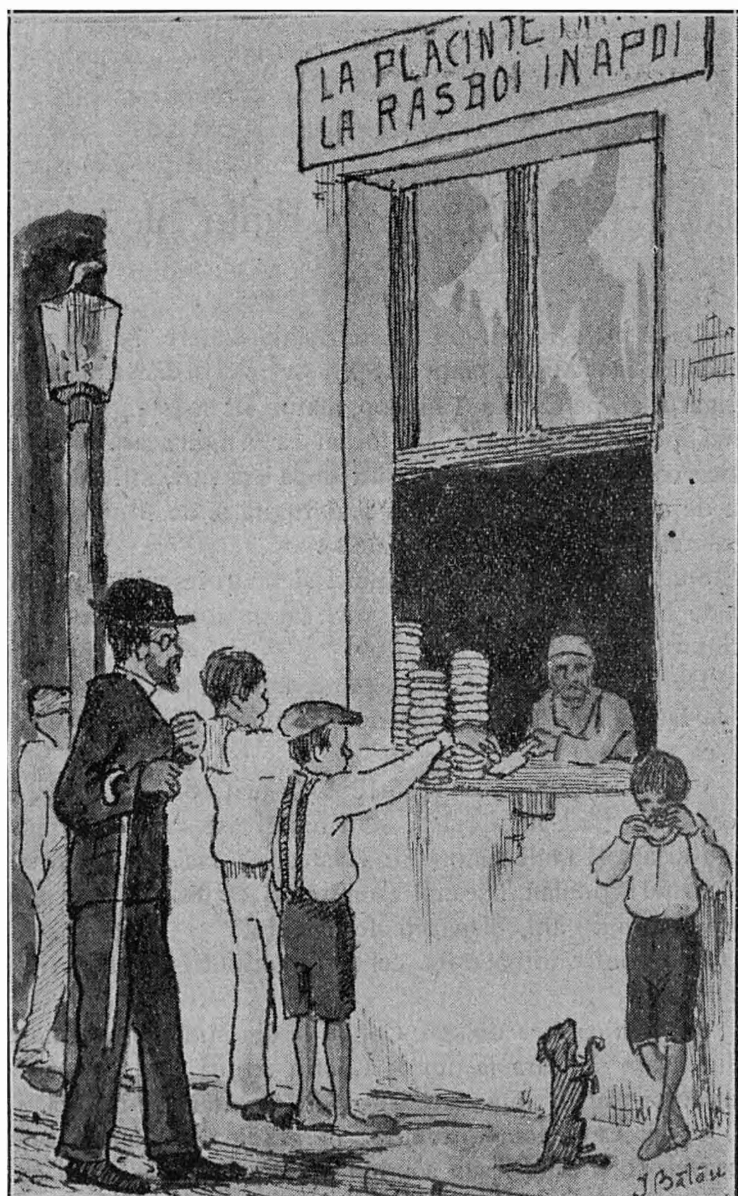
Pe atunci, cam între 1885-1888, în piața Sf. Spiridon, pe unde era plăncităria lui Costea, erau niște case mici, cari mai târziu au și ars și unde alături de Costea, își mai exercitau comerțul bacanul Fridman, bacanul Panaitescu, căruia i se mai zicea și spițerul și mulți alți, dispăruți de demult.

Dar printre toți aceștia, cel mai deochiat era tot Costea plăcintarul.

Toată boerimea dinspre Copou și din străzile învecinate știa că dimineața și seara la ora 8, Costea scotea zilnic covrigi calzi cu susan și plăcinte jumătate cu carne, jumătate cu brânză.

Copiii ca și lumea adunată în grădina Primăriei, așteptau cu ceasul, clipa când ieșau covrigii calzi, pe cari'i mâncau cu poftă, spre marea bucurie a lui Costea. Tejgheaua plăcintarului se umplea repede cu mărunțelele de 5 bani, căci 5 bani costa un covrig mare cu susan, pe care 'l mâncai până ce te săturai.

A rămas multă vreme întipărită în mintea ieșenilor, „inscrip-

Costea Plăcintarul

ţia“ pe care Costea a aşezat-o la plăcintăria sa: „La plăcinte înainte, la război înapoi“.

Spiritualul Ion Ianov de câte ori trecea pe la Costea şi cetea „la plăcinte înainte“,... îi făgăduia plăcintarului că o să'i facă câte o poezie şi o să se vândă astfel mai mulţi covrigi.

Copiii din Iaşi se deprinseseră cu personalitatea acestui negustor de Median, ajuns popular. Il vedeau stând la tejghea, veşnic cu ciubucul în gură, vorbind mereu ţiganului Mihalache, care servea publicul cu covrigi şi plăcinte.

Şi aşa l'au îndrăgit, încât îl imitau pe Costea în jocurile lor de teatru, dând pieselor pe care le jucau titulaturi ca de pildă „Costea plăcintarul“. De câte ori copilul Mihai Belador nu s'a prefăcut în Costea plăcintarul, imitându'i gesturile, vorbele şi apucăturile. Ceva mai târziu Belador ajunse artistul Belador dela Teatrul din Iaşi, pe care l'am cunoscut noi atât de bine şi pe care l'am iubit atâta cu toţii.

Lângă plăcintărie însă Costea îşi instalase şi putini cu borş Striga ţiganul Mihalache, când: „5 bani covrigul“, când: „5 parale ocaua de borş“ şi lumea dădea năvală şi la borş şi la covrigi.

Pentru borşul vândut, Costea îşi făcuse o socoteală deosebită. Banii pe cari'i încasa pentru borş, îi strângea într'o cutie închisă, cu lacată şi la sfârşitul fiecărei luni plătea cu ei chiria plăcintăriei.

Şi nu de puţine ori îl auzeai zicând: „din borş îmi plătesc chiria“.

Meseria de plăcintar i'a adus însă de multe ori şi ponoase. Era vestit Costea cu plăcintele pe care le făcea, dar şi la toate înmormântările tot dânsul se însărcina cu facerea pomenilor.

Costea îşi avea oamenii săi, pe care'i trimetea ori de câte ori auzea că cutare ori cutare şi'a dat sufletul.

Când nici nu apuca bine omul să închidă ochii, hop se arăta şi Costea plăcintarul în pragul casei, gata să iea dânsul comanda pomenilor.

Şi aşa s'a întâmplat că în una din zile se îmbolnăvi conu Sandu Dudescu din Toma Cosma, un cunoscut om cu stare şi mai cunoscut în târgul nostru pe atunci, ca veşnicul preşedinte al întrunirilor politice.

Costea dădea târcoale pe lângă casa lui Dudescu şi dimineaţa şi seara, ba şi în timpul nopţii, aşteptând să vadă odată pe cei ai casei plânşi şi zdrobiţi de durere pentru cel răposat.

Veni şi ceasul acesta. Tupilat pe lângă gard, a văzut eşind din casa lui Dudescu dintăi pe unul, mai apoi pe altul, cu batista la ochi. „In sfârşit“, îşi zise dânsul, şi a dat busna în casă şi nici una nici două, mergând puşcă la soţia lui Dudescu, i-a spus: — „coniţă, câte pomeni să fac“? Cu toată tristeţa momentului, pe toţi ai casei i'a apucat un râs care l'a buimăcit cu totul pe Costea plăcintarul.

Costea însă nu se lăsă. — „Dumnezeu să-l ierte! Dar câte pomeni să fac?“, mai putu să îngâne dânsul.

După ce se desmetici cu totul, îşi văzuse greşala, căci Dudescu nu murise încă. Pe cei ai casei îi cuprinseră jalea, văzând chinurile muribundului şi ieşiseră în balconul casei, cu batistele la ochi.

Cât era de mititel şi de gros, a făcut câte zece paşi deodată, aşa a alergat de acolo bietul Costea spre plăcintăria sa.

După o viaţă petrecută numai în veselie şi în câştig, a dat şi zile rele peste dânsul. L'au dus la azilul dela Galata, unde damblaua l'a strâns de pe lumea aceasta.

Notchi

(1890)

De pe când era și arcul din strada Academiei, ce lega fostul liceu de actualul liceu național, exista și Notchi. Actuali și foști miniștri, cari au trecut pe la Liceul național din Iași, ca d-nii Trancu, dr. Lupu și alții, generația trecută de elevi, mii și mii de liceani cari au avut de directori pe d. A. B. Brandia, pe Vasile Burlă și pe Vasile Paladi, cu toții au cunoscut, l'au îndrăgit și l'au căutat, în clipele de pauză, între o lecție de grecească a lui Vasile Burlă și alta de exerciții militare a lui Chiabur sau de gimnastică a lui Ghiță Dimitrescu, pe Notchi, pe vânzătorul de turtă-dulce care s'a înfipt cu voluminosul său panier, înaintea foastei Bolta Rece, apoi Amira, din str. Academiei, alături de Liceul național. Ce nu găseau băieții în panierul lui Notchi? Acadele, bombonărit, turtă dulce, rahat, alune.. Cu 5 bani Notchi te îndulcea, atât în minutele de pauză, cât și în orele de „fugă" dela lecții. După o oră grea de grecească, cu digresiunile lui Vasile Burlă și cu amenințarea lui la sfârșitul ceasului, aproape de sunarea clopotului: „data viitoare vom examina. Ei Demnilor, ați scăpat astăzi de ascultare"... bieții băeți ieșeau înfierbântați din clasă, aprinși la față, ca trecuți prin foc și tăbărau de-adreptul asupra panierului lui Notchi, îmbucând din turta lui dulce și deșertându-l într'o clipă de bomboanele cari stau întotdeauna înșirate, după forma și grosimea lor. Și când i se golea panierul, venea rândul loteriei lui Notchi. Băeții îi trăgeau chiulul lui Notchi, dar și acesta nu se lăsa mai pre jos. Te încurca, scoțind din mânecă bila cu numărul câștigător al vre-unei turte-dulci sau al vre-unui pachet de șocolată. Notchi câștiga aproape întotdeauna. Și chiar dacă câștiga vre-un elev, câștigul se mărginea doar la două, trei bomboane și atât. Era o întreagă „combinație", în loteria lui Notchi. Dar și băeții își răsplăteau din belșug paguba dela loterie. Inhățau în loc de un

pachet de șocolată, două, trei deodată, plătind bine înțeles numai pentru un pachet. Clopoțelul pedelului Maxim, fiul primarului din comuna Vânători jud. Neamț, căruia Vasile Burlă ca director, îi recomanda întotdeauna să sune exact când trebue să iasă și să între elevii în clasă, îi aduna pe toți din nou în sălile de clasă și numai așa bietul Notchi își mai ferea panierașul său de furia sutelor de liceani.

Ani de zile Notchi a stat în acelaș loc, cu acelaș voluminos panier încărcat în fiecare zi cu atâtea bunătăți, nedespărțit de săcușorul cu loterie, poate singurul său câștig. Cunoștea toți elevii, știa pe de rost cine-i datorește și cât îi datorește. Le cerea datoriile azi, mâni, și dacă nu i se plăteau, renunța până la urmă la ele. Apărea zilnic, dimineața la locul său, odată cu venirea elevilor la liceu și nu pleca decât atunci când suna clopotul, la ora 11 și 20 dimineața, pentru ca să revie la ora 2 îndărăt și la ora 4 și 10 după amiază să plece acasă, odată cu toți elevii. Pe atunci orele de clasă erau dela 8—11.20 dimineață și dela 2—4.10 după amiază. Notchi avea și dânsul o zi de odihnă pe săptămână, Duminică, când aveau și elevii repaus, — și când se duceau elevii la Copou, ori în ce ocazie, își lua și el panierul și se ducea și el după băeți. I-a mers bine ani de zile. Din clasa I-a până la ultima clasă, a VII-a, băeții îl vedeau zilnic pe Notchi, îi consumau zilnic turta-dulce și zilnic pierdeau sau câștigau te mieri ce la loteria lui Notchi.

La un început de nou an școlar, în prima zi de clasă din luna Septembrie, Notchi apărea iarăși cu panierul său, par'că mai lustruit, mai curat, încărcat cu marfă proaspătă, iar dânsul eșit ca din cutie și aducând prin aceastá cinste noului an școlar ce se deschidea. Elevii, cei noi și cei vechi, îl încunjurau și îl întrebau: — dar ce e cu tine Notchi, ce atâta lux pe tine? Și dânsul se grăbea să răspundă: — am trecut și eu clasa ca și voi. Anul trecut am fost cu o clasă în urmă, acum am trecut și eu cu o clasă următoare...

Și, după socoteala lui Notchi, câți ani a stat dânsul lângă Liceul Național, putea să fi eșit de trei ori absolvent al liceului. Dar într'o bună zi, Notchi nu s'a mai arătat. A absolvit, dacă nu liceul, a absolvit-o cu viața. L'a dat gata un atac. Parcă le lipsea de aici încolo elevilor, ceva. Din sălile de jos de clasă ale liceului național, nu se mai zărea prin ferestrele cele mari, pofticiosul

panier al lui Notchi pe care în timp de ploae îl acoperea cu o bătrână muşama, pe care o avea desigur de ani de zile. Generaţia de elevi de după noi, nu a mai putut înşfăca în fugă, din picioare, din bunătatea de turtă-dulce şi din zaharicalele din panierul

Notchi

lui Notchi. Astăzi, a dispărut şi turta dulce şi colţul cela de lânga Liceul Naţional, unde sta toată ziulica Notchi. Pentru un pahar cu apă, elevul de abea ieşit din şcoala primară şi trecut la liceu, se oboseşte să se ducă la cofetărie unde comod, pe scaun şi servit cum nu se poate mai bine, înghite tacticos apa.

Şi par'că sărăcia de turtă-dulce de atunci dela Notchi, era în-

sutit de ori mai bună şi mai gustoasă. Cu aluatul neamestecat încă bine în gură, la auzul clopotului, fugeam repede — pentru că ne cunoşteam datoria — mai înainte ca să'şi fi făcut intrarea în clasă Vasile Burlă, deşi ştiam că de va fi indispus, catalogul se va umplea cu note rele, Burlă va vorbi încet, în şoapte, cu ochii plecaţi şi cu graiul plângător şi desgustat, iar de va fi cu chef, spre bucuria clasei, vor curge poveştile din mitologie şi va face glume pe socoteala frumoaselor... zeiţe şi va râde de... Elena, făcând aluzii subţiri şi transparente, cu deplină mulţumire, iar gura-i se lărgea de zâmbet, ochiul privea ştrengăreşte, guşa se umfla şi genunchiul tremura, iar băeţii aşteptau să... tragă clopotul.

Plăcintarul din Sfânta Vineri
Moş Mihali
(1885)

In piaţa Halei, cam după 1880...

Pe unde a fost mai de multă vreme biserica Sfânta Vineri, din piaţa Halei astăzi nerămânând doar decât o slabă amintire, se afla şi pităria lui Moş Mihali, mai bine zis plăcintăria lui; iar lângă dânsul se afla crâşma vestitului Alecu Roşu, tovarăş bun de chefuri al plăcintarului.

Amândoi, cheflii, au pornit într'o bună zi împreună în plimbare. In dreptul băcăniei Arghiropol din str. Carol s'au oprit. N'au putut merge mai departe. Le stătea vinul de aici în cale. Şi avea Arghiropol un vin bun, care atrăgea toată lumea la dânsul. După ce s'au cinstit unul pe altul, odată, de două ori, ce s'au gândit cei doi negustori din poarta Sfintei Vineri? Inserase de-abinelea şi porţile teatrului dela Copou trebuiau să se deschidă. Ameţiţi cu totul, au ieşit în stradă şi acolo au dat de un bătrân lăutar, dintre acei care pe vremuri, în Iaşul nostru blând şi bun ce a fost altă dată, plângeau pe coardele vioarei timpurile ce au fost şi n'au să mai fie niciodată: când galbenii dezmierdau căptuşala buzunarelor lor. Erau dintre acei lăutari cari, cu gândul la acel trecut al Iaşului, îşi vedeau ochii umezi de lacrimi, vocea tremurândă, oftând din greu, căci doar care poate fi povestea vieţei lor, de trişti cântăreţi.

Cu lăutarul în frunte, moş Mihali şi Alecu Roşu au pornit spre teatrul dela Copou.

Cât de poetic trebuia să fi fost alaiul acesta, în acea seară de toamnă pâcloasă, pe strada cea mai principală, cu felinarele cu gaz cari luminau pe atunci oraşul nostru!

Au ajuns la teatru. Numai catifele şi mătăsuri în firuri grele, pretutindeni. Parcă erau arătări din basme, aşa păreau toate acele cuconiţe din loje, lui moş Mihali.

Mai departe, în celelalte locuri bune de teatru, au trecut pe dinaintea lui moş Mihali, care vedea de astă dată dublu, doar venea dela Arghiropol, cuconaşi cu cilindre, alţii în redingote, ba unii şi în fracuri. I se părea lui moş Mihali din poarta Sfintei Vineri o altă lume aici. Aşezaţi într'o lojă, căci moş Mihali şi Alecu Roşu în seara aceia vroiau să fie şi ei odată boeri, aşteptau să se ridice repede cortina. Şi cortina s'a ridicat şi doar atâta au putut dânşii afla, că se juca „Ernani".

Şi parcă auzeau cum unul Carol (Don Carlos) se temea să nu fie asasinat de altul de pe scenă (Ernani).

Din versurile pe care Don Carlos le recita, moş Mihali n'a reţinut nimic. Nimic n'a înţeles dânsul din:

Vrei să m'asasinezi ?
Gândiţi, tâlhari ce sunteţi, că ţara mea e dată
Să fie jaful vostru ? Că fruntea-vă pătată
De sângele atâtor omoruri în deşert
E frunte de om, care mai poate zice „ert" ?
Şi că v'am făcut cinstea, înobilând a voastre
Pumnale, să le-atingem cu dunga spedei noastre ?
Nu ! Voi sunteţi pe lume pentru omor lăsaţi !..
Nu-i pentru voi duelul ! Nu ! Voi asasinaţi !...

Doar atât, că un duel trebuia să aibă loc pe scenă.

Şi când a văzut înaintând pe Ernani, învârtind în mână pumnalul ameninţător spre Don Carlos, numai atunci şi'a revenit o clipă moş Mihali şi emoţionat, de acolo din lojă, râdicându-se de pe scaun şi făcând gesturi eroice spre scenă, a strigat:

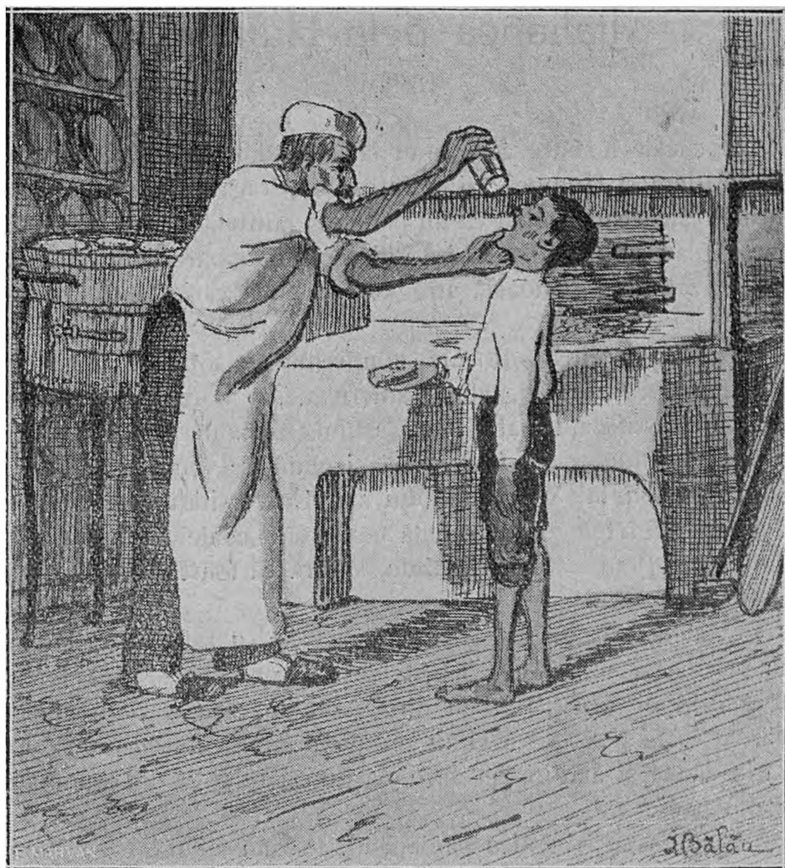
— „Dăi, măi, dăi", adecă să'i dea cu pumnalul. Un hohot general se stârni deodată în teatru. Moş Mihali nu se fâstici. El mereu striga spre scenă:

— „Dăi, măi, dăi", iar tovarăşul său Alecu Roşu era de aceiaşi părere, ca Ernani să asasineze cu pumnalul pe Don Carlos.

Toate au însă un sfârşit: jandarmii vizitară în lojă pe cei doi negustori din Sfânta Vineri şi îi poftiră la comisie.

Trecură zile de atunci şi tot nu se dumeriră amândoi de ceia ce a fost în seara aceia la teatru. Atâta numai îşi amintea moş Mihali şi spunea tuturor clienţilor săi dela plăcintărie că, a îndemnat şi dânsul pe Ernani să vâre pumnalul în Don Carlos, dar că nu l'au lăsat jandarmii şi din această cauză a scăpat Carol.

La plăcintăria sa însă moş Mihali era bun şi dulce ca şi zaharul ce'l ţinea într'o cutie, al cărei capac era bortilit şi pe care'l turna în gura copiilor, ori de câte ori aceştia veneau şi îi lăsau câte 5 bani pentru o plăcintă. Ajunsese de-l visau copiii de prin împrejurimi în somnul lor adânc şi îl visau aşa cum era el întotdeauna faţă de ei: cu cutiuţa turnându-le în gură zahar.

Moş Mihali Plăcintarul

Mai avem noi astăzi la fel pe un moş Mihali, plăcintarul din Sfânta Vinere?

Italianca dela Humpel

(1890)

Ieşencele noastre care şi-au făcut studiile la vechile pensionate Warlam şi Humpel, îşi amintesc cu drag de Rozina, de italianca Rozina, care umbla cu un panieraş mititel, în care de departe se zăreau smochine zăhărite înfipte în beţişoare subţirele, nuci şi alune zăhărite, gustoase, atrăgătoare, după cari elevele alergau nebune.

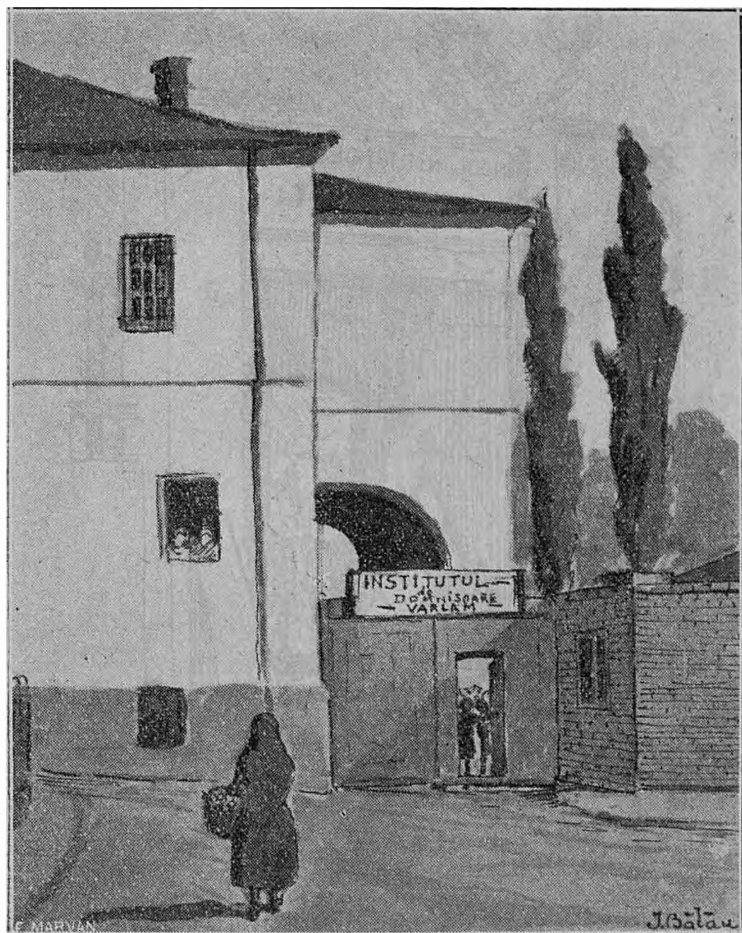
Des de dimineaţă Rozina, dimpreună cu soţul ei, vânzătorul de castane prăjite şi de alune americane, o pornea din sărăcăcioasa lor căsuţă din mahalaua Ţicăului, cu panieraşul plin cu zaharicale, făcându'şi apariţia veselă şi plină de viaţă, mai întâi în poarta pensionului Warlam — din str. Universităţii — apoi, plină de curaj, căci fetele zărind'o dela ferestrele şcoalei îi făceau semn să intre în ogradă, Rozina înainta, sigură că foarte repede îşi va deşerta panieraşul.

Unul după altul dispăreau beţişoarele cu zaharicale, iar Rozina primea sficioasă câte 5 bani dela fiecare elevă. Dela fereastra cancelariei, Caty Warlam directoara de care elevele prinseră frică, cu toată severitatea ei nu se putea opri să nu cheme pe Rozina la dânsa şi alături de eleve, să nu guste şi ea din bunătăţurile din panieraş.

Şi după ce 'şi golea panieraşul, Rozina îşi trăgea tulpanul peste cap, cu un gest de mulţumire că i-a mers bine, urca dealul Muzelor şi scoborând apoi strada Scăricică, intra în mahalaua ei sărăcăcioasă, în căsuţa ei unde, după ce îşi umplea de sărutări pe cel mai mic copil al ei, îşi încărca din nou panieraşul cu zaharicale şi o pornea de astă dată spre celalt pensionat, Humpel, din str. Carp, unde alte eleve o aşteptau...

Şi aşa, în fiecare zi, Rozina pe deoparte, mustăciosul ei soţ

pe de altă parte, o porneau, nedând greş niciodată. Rozina întotdeauna a fost la postul ei, când la pensionatul Warlam, când la institutul Humpel.

Rozina la Institutul Warlam

Seara, după ce dela orele şase în jos se'nchideau porţile şcolilor aceste, Rozina îşi lua rămas bun dela eleve şi abătându-se spre foasta grădină Trayan din Piaţa Unire, îşi lua italianul şi se ducea acasă.

Italianul sta neclintit pe soclul de piatră al grădinei Trayan, pe un mic scăunaş, veşnic cu luleaua în gură şi cu şapca sa ori-

Rozina la Institutul Humpel

ginală. Nu spunea nimic, nu chema pe nimeni: numai mirosul pofticios al castanelor prăjite şi al alunelor americane oprea pe trecător. Ani de zile, ca şi Rozina care nu a cunoscut alte drumuri decât acele ce duceau la pensionatele Warlam şi Humpel, italianul nu s'a mişcat din Piaţa Unirei, din locul pe care'l credea că'i aparţine.

Intr'o bună zi însă, nici Rozina, nici italianul nu s'au mai arătat. In sărăcăcioasa locuinţă, încunjuraţi de copiii lor, tatăl se

sinucise. Rozina care ani de zile a colindat cele două mari pensionate, n'a mai fost în stare să'şi iea din nou zilnic drumul cu panieraşul cu zaharicale.

Luând în braţe pe copilul ei cel mai mic, după sărutul ei călduros de mamă, cu glas tremurător, îi tot spunea: — Când îi fi şi tu mare şi vei avea meseria tatălui tău, să te duci şi să te aşezi tot în colţul din Piaţa Unirea.

Tristă şi amărâtă de viaţă, şi'a dat sfârşitul nu după multă vreme şi Rozina.

De-alungul străzii Română

(1880—1890)

Strada Lascar Catargi de astăzi, odinioară strada Română, număra pe vremuri numeroase clădiri vechi, ocupate de vechii ieşeni, unii dispăruţi de mult dintre noi.

Pe când oamenii politici din Capitală făceau politică şi în alte oraşe, Lascar Catargi bătrânul moldovan, om politic al ţării şi fost şef de guvern, obişnuia să'şi pue candidatura în alegerile de deputaţi sau senatori, şi la Iaşi. Şi de câte ori venea în oraşul nostru, trăgea în gazdă la Leon Bogdan, care-şi avea casele sale frumoase în strada Lascar Catargi, foastă Română, astăzi proprietatea d-lui J. Lewin. Parcă'l văd şi astăzi apărând în balconul casei lui Leon Bogdan, mulţumind ieşenilor pentru concursul ce i l'au dat în una din alegerile de senator.

In amintirea acestui bun moldovan, care în plină Cameră, ca şef de guvern, trântea scurt deodată cu moldoveneasca lui: — „aiasta nu se poate, oameni buni", sau — „mai bine hodiniţi-vă decât să vorbiţi ce vorbiţi", în amintirea fostului locotenent domnesc şi al întemeietorului partidului conservator, care a vizitat foarte des Iaşul, s'a dat foastei străzi Română, numele lui.

Foasta stradă Română era considerată pe vremuri ca cea mai liniştită şi retrasă stradă a Iaşului nostru.

Cum urcai, în partea stângă, erau foastele case Gherghel, cumpărate mai târziu de către preotul Possa.

Aici a fost şi şcoala primară de sub direcţia d-nei Profira Giurcăneanu, mama d-nei Maria S. Zăhărescu. Mai târziu a fost şi institutul Rang, iar ceva mai în susul străzii, tot în casele Possa, multă vreme a fost institutul Schenk. In locul actualelor case ale d-lui dr. Possa, erau mai de mult nişte case mici locuite de către fostul perceptor Iasinschi.

Mai sus, veneau vechile case clădite de către preotul Andrei.

Panuş. Eram copii, când întâlnind pe stradă pe părintele Panuş, ne ţineam de dânsul, atât ne impresiona pe atunci omul acela înalt, bătrân şi totuşi voinic şi având ceva original în întreaga sa făptură.

Casele au fost vândute mai târziu d-rului Russ junior — lui „Papà Russ“ cum i se spunea de către colegii săi medici şi studenţii dela medicină. Alături erau casele clădite de către fostul consilier de curte Meleghi şi moştenite de către d-na dr. Hurmuzescu, apoi trecute d-nei maior Văleanu, iar astăzi aparţinând d-lui Wachtel.

Urmau: casele Triandafil, foaste ale unei d-ne Carp; casele Cervinov, donate epitropiei casei Sf. Spiridon, dela care le-a cumpărat d-ra dr. Macarovici, astăzi fiind proprietatea d-lui inginer Hurmuzescu; casele foaste ale Anicăi Borş, apoi ale d-lui dr. M. Manicatide, astăzi ale d-lui avocat L. Pilat; casele Neculai Gheuca, care dimpreună cu alţi doi cunoscuţi ieşeni de pe vremuri Iancu Botez şi Iancu Alexandrescu, făceau parte trustrei în permanenţă din consiliul judeţean. Au rămas de spirit cuvintele lor, de atunci, în mintea ieşenilor, când erau întrebaţi de ce mereu fac parte din consiliul judeţean: „Noi nu ne schimbăm nici odată; guvernele se schimbă“. Neculai Gheuca a fost un om avut, vesel şi bisericos. De sfântul Neculai onomastica sa şi a Ţarului Rusiei, se ducea la biserica Sf. Neculai cel domnesc, îmbrăcat în frac, clac, ghete de lac şi punându'şi toate decoraţiile ce le avea. Cu Neculai Gheuca a dispărut un bătrân ieşan simpatic, cu un suflet foarte larg şi bun.

Alături sunt casele mai recent clădite, ale d-nei Maria Tulbure, după care urma palatul Sturdza, care ocupa parte din str. Română, din str. 40 de Sfinţi (astăzi general Berthelot) şi str. N. Gane.

Când bezede Grigorie Sturdza a cumpărat acest palat, s'a mutat din foasta locuinţă domnească din str. Lozonschi, care a fost vândută pentru construirea Seminarului Veniamin Costachi. Palatul din str. Română a fost transformat cu totul, construindu-se încă o casă mai mică pentru fiul lui bezedea Grigorie, unde era şi o sală pentru diferite sporturi, gimnastică şi scrimă.

Pentru a face un parc mare împrejurul casei şi a avea spaţiu larg, bezede a răscumpărat toate proprietăţile dimprejur, dărâmân-

du-le şi făcând o frumoasă grădină, în care a cultivat singur tutun bectimis, cel mai bun tutun ce se găsea pe atunci la Iaşi.

S'a lovit fiul de Domn însă de încăpăţinarea unui vecin al său, conu Iancu Vidraşcu, proprietarul imobilului care astăzi face colţul între strada Lascar Catargi şi str. foastă 40 de Sfinţi, imobil încunjurat de proprietatea lui bezede, care dorea foarte mult să nu aibă nici într'o parte vre'o altă proprietate străină. A oferit lui Iancu Vidraşcu o sumă însemnată de bani, pentru ca să'i răscumpere imobilul; totul a fost în zadar, căci Vidraşcu ca şi morarul dela Sans-Souci, a vrut să-şi păstreze casa.

Se mai putea vedea în palatul Sturdza, în timpul răsboiului nostru, când era instalat aici ministerul muniţiilor, iniţialele şi stema familiei Sturdza, frumos lucrate, deasupra uşelor, a sobelor, precum şi deasupra geamurilor de sticlă mat dela ambele mari saloane din etajul de sus şi cel de jos. In palatul Sturdza, în ziua de Sf. Grigorie — onomastica lui bezede Grigorie Sturdza — se'ntindea în totdeauna o masă mare, iar după masă cunoscutul avocat ieşan de pe vremuri Ion Barozzi, care era şi avocatul casei lui bezede, făcea împreună cu soţia sa muzică, amândoi fiind pianişti talentaţi, iar cei mai tineri dansau. Printre musafirii obişnuiţi erau căpitanul Găluşcă şi soţia sa, Costică Bogonos, Vlad Cuzinschi, prieteni de ai fiului lui bezede; Leon Gheorghiu cu soţia sa, profesorul tânărului fiu al lui bezede; Vântu, cunoscut la Iaşi şi la Huşi. La sfârşitul mesei Vântu râdica un tuast în sănătatea principelui şi a elevului său, adăugând şi citaţiuni latineşti, pe care a doua zi le dădea elevului său, să le traducă.

Tânărul Sturdza, care era foarte vesel, se ruga de profesorul său Vântu să danseze. Acesta habar n'avea de dans, însă cedând rugăminţelor şi ale lui bezede Grigorie, se amesteca şi dânsul la joc, în hazul tuturora.

Dincolo de palatul Sturdza, după ce treceai partea despărţitoare d'ntre imobilul Vidraşcu şi spitalul de copii „Caritatea", veneau casele unde au fost cândva instalate şi secţiile III şi IV ale tribunalului Iaşi, după arderea tribunalului dela Palatul Administrativ. Aici a stat multă vreme şi Al. Ghica Brigadir, căsătorit pe atunci cu d-na Maria Mavroeny, în urmă Dahon. Multe petreceri frumoase au avut loc în această casă primitoare. Alături era o grădină care se prelungea până la casele locuite astăzi de d. C. Sturdza, unde odinioară locuia colonelul Boronescu. In spre deal,

a fost de mult şi institutul Daudin de Perier şi locuinţa bătrânului fost profesor Pangrati, tatăl d-lui E. Pangrati, rectorul Universităţii din Bucureşti. Astăzi o alee frumoasă leagă strada aceasta de fundacul 40 de Sfinţi.

In spre piaţa Sturzoaei, era un întins loc viran, unde de câţiva ani încoace s'au construit mai multe case; apoi o casă veche, pe locul căreia astăzi este orfelinatul Principesa Maria; apoi piaţa Sturzoaia, unde a fost şi pensionatul Curius. De partea cealaltă a străzii dinspre piaţa Sturzoaiei, în spre vale, între casele vechi Lazaride şi Dochiţă, erau casele cunoscutului avocat de pe vremuri Gh. Pavloff, tatăl magistratului ieşan L. Pavloff, case construite de fostul epitrop al liceului din Pomârla (jud. Dorohoi). Gheorghe Pavloff a fost un foarte simpatic şi bun ieşan, care în societatea ieşană de pe vremuri, nu număra decât amici. Casele sale aparţin astăzi d-lui dr. C. Mârzescu, care le-a înfrumuseţat simţitor.

Veneau apoi vechile case Angonescu, date de zestre Sevastiei Pascu, soţia colonelului, mai târziu generalului Şerban Pascu, amândoi decedaţi. Astăzi aceste case aparţin d-lui Gh. Lascar, fostul primar căruia Iaşul îi datoreşte în mare parte multă recunoştinţă pentru tot ce s'a făcut bun în acest oraş. Alături, în valea străzii, erau vechile case Voluţă, fost consilier la curtea de apel. Urmau apoi casele foaste ale lui Leon Bogdan, unde găzduia întotdeauna Lascar Catargi când venea la Iaşi. Lascar Catargi, ieşan de origină, avea o nespusă plăcere sa vie cât de des în oraşul în care s'a născut. Pe când era şeful guvernului conservator, amicii săi politici când îl primeau la gară, ca să'l conducă la locuinţa din str. Lascar Catargi, îi cântau cam cu glas când mai domol când destul de tărişor:

Lascar e rege
Frosa'i regină,
Şi toţi lingăii
Cu guşa plină.

Nu era zor
Numai de cât,
Fostul guvern
Sa-l dam de gât. *).

cântec ce din Iaşi a pornit şi şi-a făcut drum şi la Bucureşti şi de care conu Lascar făcea şi dânsul haz întotdeauna.

Casele Luca de odinioară sunt ocupate astăzi de către şcoala de sericicultură; apoi casele de astazi ale generalului Ghercules-

1) Pe melodia ariei din „M-me Angot" : Baras est roi, Lange est sa reine.

cu; casele foaste Ciupercescu, mai târziu ale lui A. D. Holban; casele foaste Mălinescu, unde e acum o şcoală de croitorie; casele unde astăzi e şc. comercială gr. I, mai înainte vreme aparţinând defunctei Aristia Bossie; apoi foastele case Zalmanovici; şcoala primară M. Kogălniceanu; asilul Elisa Balş, foaste dintăi ale mamei contesei Elisa Balş. La moartea ei, printre diferite danii şi testamentul ce l'a lăsat, s'a găsit şi rândurile scrise de mâna ei că lasă un fond pentru întreţinerea bufniţelor din grădină. Tribunalul de atunci a numit un custode pentru a se ocupa de aceste bufniţe. La inventarierea averei s'au găsit cusute printre perdele şi ascunse prin canapele bonuri cu cupoane neîncasate şi prescrise. Până şi în rochia cu care a ţinut să fie îngropată, s'au dat de fişicuri cu bani, lucruri de artă, dantele scumpe etc.

In ograda caselor pe care le locuia, trecătorii admirau zilnic o cuşcă piramidală în care îşi trăiau traiul sute de păsări, iar în casă era o armată de... mâţi şi câni, cari nu ştiiau şi nu au ştiut niciodată ce însamnă lipsa şi foamea, atât de bine erau îngrijiţi. De pe urma Elisei Balş totuşi a rămas o instituţie atât de umană: asilul de bătrâne din strada aceasta.

Casele dr. Sculy au fost ale bătrânului bogat Brănişteanu, despre care ieşenii cei vechi ştiau mereu că e bolnav, că nu iesă de loc din casă, că e aproape paralizat şi că, aproape de sfârşitul vieţei sale, nici nu mai ştia ce face.

Inspre vale, era crâşma lui Varzare, apoi casa zidită de către avocatul Constantinescu, pe care a cumpărat'o după ce ajunsese proprietatea vărului lui Constantinescu, Cerbu, d-na Profira Giurcăneanu, astăzi aparţinând d-nei dr. Bălăceanu. In sfârşit, în spre colţul str. Română cu str. Buna Vestire, erau foastele case Făurescu, astăzi ale d-nei Maria S. Zăhărescu. Dinspre colţul celalt al str. Buna Vestire, sunt vechile case Cozadini, iar alături a fost vestita crâşmă „La Greci“, astăzi casa, prefăcută mai târziu, a d-lui C. Tăutu. Un loc viran, se'ntindea în spre str. Sf. Neculai, în dosul Medianului, unde apoi s'au construit mai recent diferite case.

Amintiri !...

(1883—1885)

Cu un glas pătrunzător de bas, l'am auzit şi noi pe Andrelici, cum striga pe străzile Iaşilor „3 chifle 10 bani, la boeri şi la golani".

Naltuţ la statura, cu nasul mare, îmbrăcat în negru, cu cilindru şi ghete de lac, aşa apărea în plină piaţa Unirii sau în dreptul foastei cofetării Tuffli. Işi cânta cântecul pe melodia marşului de paradă la retragerea cu torţe, în culmea bucuriei trecătorilor, cari aveau momente de petrecere cu Andrelici.

Purta în spete un coş plin cu chifle şi nu părea de loc obosit niciodată. După ce'şi sfârşea cântecul chiflelor, în plină stradă îşi punea bastonul la gură, imitând trompeta şi flautul atât de bine, încât părea cu adevăr o muzică de instrumente.

A dispărut într'o bună zi de pe străzile Iaşilor şi nu s'a mai auzit nici cântecul chiflelor, nici trompeta şi flautul pe care le imita cu atâta dibăcie.

Artist în toată puterea cuvântului, mai târziu ieşenii au dat peste dânsul la Conservatorul din Bucureşti, unde a urmat cursurile de teorie, canto şi solfegiu şi, la un concurs ce s'a anunţat pentru o catedră de muzică, prezentându-se, a reuşit printre cei dintăi.

D'apoi vânzătorul de lapte acru, care făcea şi pe pisaltul la o biserică din Tataraşi! Mititel şi uscăţiv, el apărea zilnic în aceleaşi străzi, la aceiaşi oră.

In zilele de vară, cu călduri mari, când oraşul era pustiu, laptagiul străbătea străzile, strigând pe tonul al şaptelea: laaaapte acru... Mai mult cânta şi îşi cânta cântecul pe un ton muzical, pe o tonalitate şi totdeauna aceiaşi, de par'că o lua după diapazon:

laaaapteaaaaaaa... Silaba din urmă dispărea, căci laptagiul lungea respiraița pe a și așa trecea toată strada în ecoul acesta și

Andrelici

se pierdea și în alte străzi.

Ani de zile, în timpul verii, a trecut laptagiul acesta pe stră-

zile Iaşilor şi a cântat pe acelaş ton cântecul său. L'a strâns Dumnezeu şi pe acesta, şi s'a sfârşit într'o bună zi şi cu „laptele lui acru".

Şi Iţic Carasu, negustorul ambulant de peşte, a fost un tip cunoscut. O namilă de om, un adevărat atlet, purtând o barbă mare neagră, apărea în plină piaţa Unirii, cu coşul plin cu peşte, strigând de se auzea şi în alte străzi: Peeeşte caraaaaas!

In fiecare dimineaţă Iţic Carasu nu dădea greş şi cu coşul pe umeri apărea în Piaţa Unirii şi trezea lumea din somn cu ţipetele lui.

Strada Carol de pe vremuri
(1880—1890)

Jockey-Club au fost casele cunoscutului avocat ieşan Vasile Sculy. El a restaurat şi transformat parterul, (care mai înainte vreme era cu ferestrele mici cu gratii) în prăvălie, în care se instalase la început restaurantul M-me Hilair, apoi cofetăria Tuffli (după ce s'a despărţit de cofetăria George), iar acum cofetăria Vlădescu.

Mai de demult a fost aici hotelul London, care împreună cu hotelul de Paris (astăzi cooperativa Frăţia Moldovei Unite), cu hotelul Binder şi cu hotelul Glantz (pe locul unde ulterior a fost hotel Europa) formau principalele hoteluri din Iaşi. Jockey-club s'a mutat apoi ca chiriaş, iar ceva mai târziu a devenit proprietarul caselor.

Casele care au fost ocupate de către comandamentul corpului 4 de armată, au fost ale familiei Cozadini, iar mai târziu ale familiei Weisengrün. Ministerul de război a cumpărat aceste case pentru comandamentul corp. 4 de armată, care fusese instalat în foastele case Mavroeny, actualmente casele Beer.

Mai în sus veneau casele colonelului Emandi, fost candidat la domnie; apoi şcoala militară, în dosul căreia era o veche casă boerească.

Cum urci pe partea stângă după colţul din strada Carp cu str. Carol, erau vechile case Müller, ale vestitului acordor de piane de pe timpuri. Era un bătrân simpatic de loc din Cernăuţi acest Müller şi de şi era foarte surd, acorda minunat pianele.

Toate casele mari din Iaşi erau vizitate de Müller în fiecare lună, fiind acordor tocmit cu anul. In salonul de sus al caselor sale era un depozit mare de piane şi pianine, de unde se alegeau

întotdeauna pianele pentru concertele ce se dădeau pe atunci la Iaşi.

Pe dreapta, după şcoala militară, era cunoscuta băcănie Arghiropol, zisă „La Greci“.

După casele Müller, astăzi Rohr se intra la şcoala privată „Liceul Nou“, care a fuzionat mai târziu cu institutul academic din str. Cogălniceanu.

Unde e acum Cercul Militar, erau mai înainte vreme casele Bălşeşti, apoi Cimara. Cimara, un mare avocat cu renume, originar din insula Chios, adunase material pentru restaurarea casei, însă încetând din viaţă, casele au fost cumpărate de Marcu Juster care le-a restaurat şi apoi vândut pentru Cercul Militar.

Urmau casele Ghica-Budeşti, actualmente ale d-lui Leon Juster. Ghica-Budeşti a fost un adevărat artist. Locuinţa sa a fost împodobită toată cu tablouri pictate de dânsul, admirate de musafirii cari luau parte la frumoasele serate din casa sa. Când a fost să se aleagă picturile plafonului şi ale cortinei dela Teatrul Naţional, a fost consultat Ghica-Budeşti şi actualele picturi au fost alese de dânsul. De câte ori era vorba a se face lucrări de pictură la vre-un edificiu public din Iaşi, Ghica-Budeşti avea primul cuvânt. Era un om foarte primitor şi de o educaţiune aleasă.

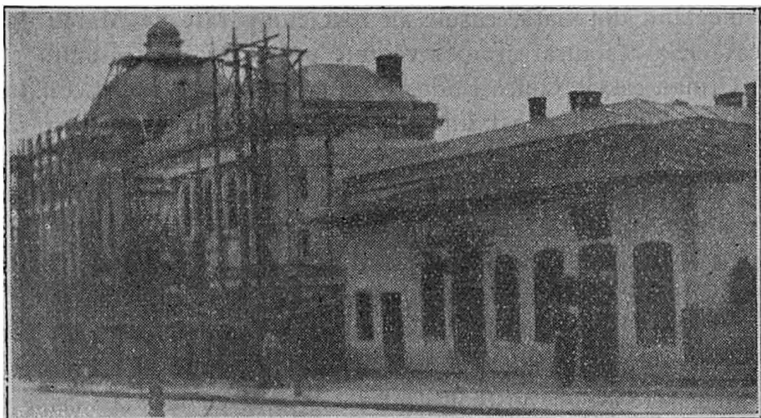
In casele Negruzzi (colţul stradei Carol cu strada foastă 40 de Sfinţi), a stat multă vreme Săftiţa Pallady, prima soţie a lui Mihai Vodă Sturdza şi mama principilor Dimitrie şi Grigorie Sturdza. Alături era locul arhitectului Reinicke-Chetner, care a împodobit Iaşul cu foarte multe clădiri mari. El a cumpărat beraria Zimbru din Păcurari, fost proprietatea Zvec amenajând grădina, care pe timpuri era vizitată în fiecare seară de ieşeni.

Reinicke a fost şi organizatorul patinajului din str. Capitan Păun, unde împreună cu soţia sa, produceau admiraţia ieşenilor, prin figurile grele de patinaj.

A mai înfiinţat în strada Carol un skäting. Lui i se datoreşte şi construirea frumosului palat Sturdza din Bucureşti, unde se află astăzi ministerul de externe.

Veneau apoi casele lui Vasile Brăescu (astăzi proprietatea d-nei Gh. Gh. Mârzescu) cumpărate mai târziu de d-na Diamandy, fiica fostului primar ieşan Ion Diamandy. Urmau casele Iancu Prăjescu, tatăl doamnei N. Krupenschi şi al d-nei Sultana Dediu de la Stolniceni.

Pe partea stângă, dela colţul str. Toma Cosma cu str. Carol, erau casele lui Muţi Balş fostul proprietar al domeniului Dumbrăveni, moştenite de Catiţa Ghica care le-a dăruit unui nepot al ei d. Caligari. Astăzi casele aparţin d-lui colonel Veisa. Mai sus, erau casele Şeptelici (astăzi seminarul de slavistică al Universităţii noastre) şi unde odinioară, pe timpul ocupaţiunii austriace, se afla o cofetărie unde se aduna societatea ieşană şi unde concerta în fiecare seară o muzică militară austriacă, compusă din elemente valoroase.

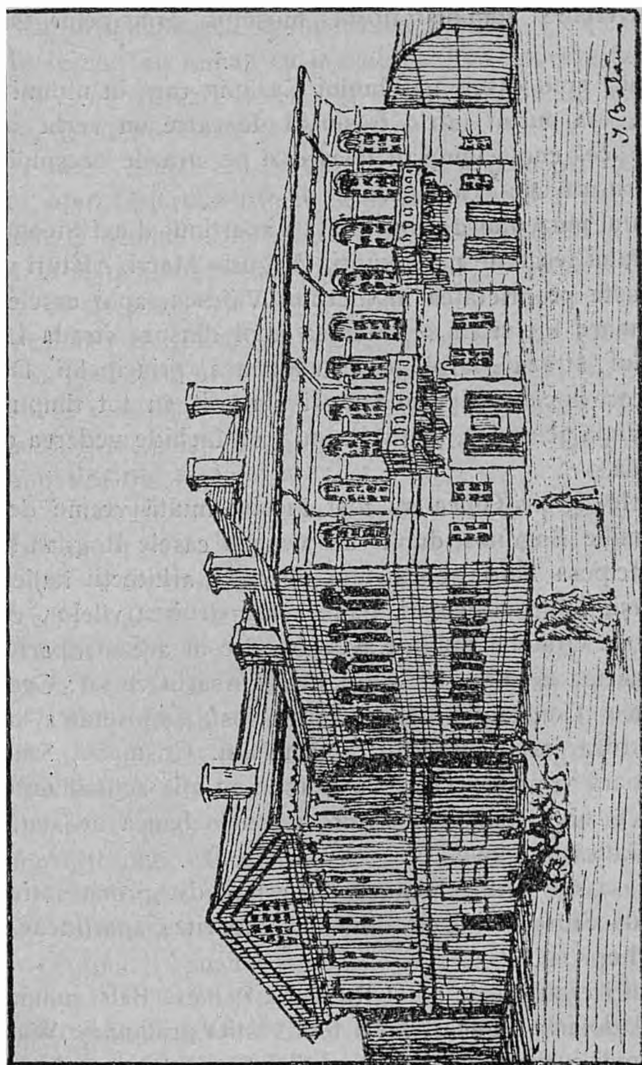
Universitatea nouă. Alături foasta crâşmă a lui Panaite Ioan

In grădina de astăzi a Universităţii, era vechiul teatru naţional, unde s'au dat atâtea reprezentaţii şi baluri de societate, cari nu se vor uita niciodată. Fostul teatru a fost o veche casă boerească. In dosul lui, unde se mai vede şi astăzi o movilă în grădină, locuia bătrânul regisor al teatrului, Delmary, Papà Delmary, cum i se spunea de ieşeni şi care era sufletul representaţiilor date de către persoanele din societate.

Pe partea dreaptă, unde astăzi este căminul studentelor, a locuit cândva familia Bălănescu, apoi institutul de d-re Daudin şi consulatul austro-ungar. Casele aceste au fost proprietatea lui Neculai Drossu, date de zestre fiicei sale Eugenia Bonardel, foastă în prima căsătorie soţia lui Emil Mavrocordato.

Mai sus venea casa Catincăi Bogdan, sora lui Leon, Lupu şi George Bogdan, decedaţi de curând.

In partea stângă pe locul unde este astazi Universitatea, era o veche casă boerească, cu două etaje, cu săli mari şi spaţioase, având în dos un parc foarte frumos unde a fost odinioară şcoala

Teatrul dela Copou

de Bele-Arte, mai înainte de a se muta în localul vechiului liceu naţional din str. Arcu.

Iar pe locul unde se află grădina botanică, era vestitul local

de vinuri al cunoscutului comerciant Panaite Ioan, cu cotnar şi tămăios ales.

Actualul sanatoriu Ţaicu, era proprietatea lui Iorgu Krupenschi, fost pe vremuri unul din avocaţii de frunte ai baroului ieşan şi multă vreme administratorul moşiilor principelui Dimitrie Sturdza.

Alături erau casele bătrânului Cazimir, care în ultimii ani ai vieţii sale, era purtat într'o trăsurică de către un vechi servitor al casei. Făcea curse lungi în fiecare zi pe străzile oraşului, în această trăsurică cunoscută până şi de copii.

Localul muzeului de antichităţi a aparţinut d-nei Steege, soacra avocatului ieşan de pe vremuri, Grigorie Macri. Alături veneau casele, foaste proprietatea inginerului Vălescu, apoi casele Jora.

Un mare loc viran se întindea apoi dinspre strada Lăţescu spre dealul străzii Carol, care aparţinea principelui Dimitrie Sturdza, care locuia chiar în faţă şi n'a voit, în tot timpul vieţii sale, să vândă acest loc, pentru a nu i se închide vederea caselor ce le locuia.

Casele Stroici-Ghica au fost locuite multă vreme de către vechea familie Bogonos, după care veneau casele Bogdan şi apoi Aleia Principesa Maria, construită de către arhitecţii italieni stabiliţi la Iaşi, Trolli şi Scolari. Până la construirea vilelor, era aici un loc viran. Grădina publică avea o eşire în această parte.

Pe partea dreaptă, în colţul străzii Asachi cu str. Carol, actualele case Constantin Climescu, au fost proprietatea lui Costachel Sturdza, tatăl lui Sturdza Şcheianu. Costăchel Sturdza a fost odinioară şi proprietarul casei unde se află actualmente Banca Moldova, unde înainte de Unire a fost o bancă de stat, denumită tot Banca Moldova.

In casa de alături locuia Săftiţa Pallady, prima soţie a lui Mihai Vodă Sturdza. Casele d-lui dr. Racovitză aparţineau odinioară familiei Gane.

Alături erau casele d-nei Ruxanda Panaite Balş, mama d-nei Natalia Vlădoianu. In acest loc a fost vestita grădinărie Waldman, renumită mai cu samă pentru trandafirii frumoşi ce se găseau aici. Astăzi este proprietatea d-lui Grigorie Ghica-Deleni, care o stăpâneşte de atâta vreme.

D. Gr. Ghica-Deleni este cea de pe urmă rămăşiţă a boierilor ieşeni de altă dată, nu numai ca nume, dar şi prin educaţiu-

nea sa aleasă, sufletul său nobil şi bunătatea sa specific moldovenească.

Actualele case ale d-nei Constanţa Ghica au aparţinut generosului donator al Academiei Române, Vasile Adamachi.

Casele au fost cumpărate mai târziu de către principele Dimitrie Sturdza, tatăl principelui Mihai Sturdza. Despre Vasile Adamachi ieşenii au rămas cu o amintire: se povesteşte că având treabă la tribunal, care se afla şi atunci în actualul Palat Administrativ, se simţi obosit şi în drumul spre casă a vrut să iea o birjă cu un cal. Cursa era pe atunci... 50 de bani, Adamachi foarte econom, oferi birjarului numai 25 de bani; acesta refuză şi tot târguindu-se şi drumul scurtându-se, Adamachi scădea şi dânsul din preţ şi în sfârşit, după o învoială amicală, birjarul îl conduse acasă cu 30 de bani.

Vechile case Pavli sunt astăzi proprietatea d-lui Pavel Michiu, om gospodar prin excelenţă, care respectă proprietatea şi caruia i se datoreşte înfrumuseţarea caselor, după ce le-a făcut o restaurare radicală, cu un salon superb, poate unul dintre cele mai simpatice din Iaşi.

In actualele atenanse din ogradă, mai de demult era o sera unde în timpul iernii găseai cei mai frumoşi trandafiri şi alte diferite flori, precum şi alămăi şi portocale.

Vechi sunt şi casele Principelui Mihail Sturdza, fiul principelui Dimitrie Sturdza şi nepotul fostului domnitor Mihai Sturdza. Ieşenii îşi mai amintesc de cuşca cu urşi din grădina acestor case. Erau doi urşi mari de munte, din munţii Hangului crescuţi de mici şi destul de îmblânziţi. Ca de obicei, îngrijitorul intră în cuşca lor în una din zile, cu o furcă de fer în mână, ca să le dea de mâncare. Urşii parcă plănuind de mai înainte un atentat împotriva îngrijitorului, când îl zăriră, unul se aşeză lângă uşă, iar celalt în partea opusă, aşa în cât îl prinseră pe bietul om în mijlocul lor. Ursoaica se repezi şi îi smunci furca de fier din mână, rupând-o, apoi îl apucară de braţ. Sări şi ursul asupră-i şi se încinse o luptă înfiorătoare. Ursul, în culmea furiei, târâi pe bietul om într'o cabină mai la fundul cuştei, unde-şi avea culcuşul, pentru a scăpa de loviturile ce le căpăta prin gratii dela cei ce alergară să dea ajutorul celui sfâşiat. Bietul om fu sfâşiat în bucăţi. In paşnicul nostru oraş, de atunci, groaznica dramă a produs multă impresie.

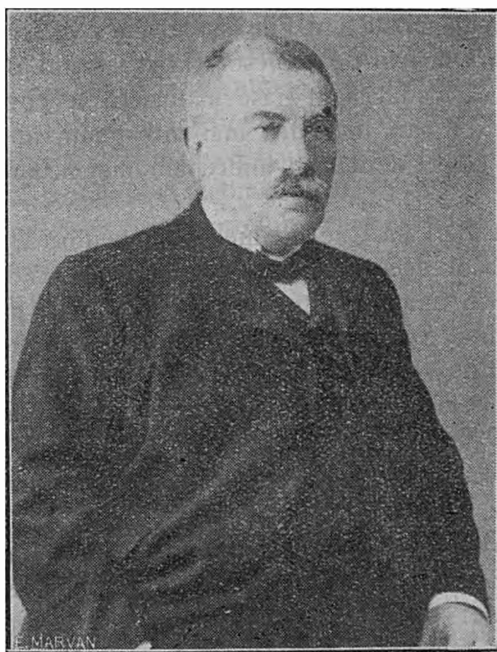
In casele Matei Cantacuzino, a locuit pe vremuri familia Olga Bartsch, mama d-nei Maria Jean Ghica.

Casele Gatoschi au fost ale lui Leon Gheorghiu. Erau la început mai mici, vechi. Moşierul Leon Gheorghiu era însurat cu o fiică a Ralucăi Sturdza, soția lui bezede Grigorie Sturdza. Vin apoi casele P. Bogdan foaste V. Dimitriu; casele V. Iamandi; casele foaste ale colonelului Jiurescu, locuite multă vreme de Ion Burada fost profesor universitar şi prim preşedinte al curții de apel; casele dr. Frey, case vechi şi una din rarele case din Iaşi care n'a suferit nici o transformare, cu aspectul ei rustic de altă dată şi unde a fost odinioară pensionatul de băeți Frey, condus de tatăl d-rului Frey.

La Moş Berl

(1890)

La moşu Berl Finkelştein, din strada Lăpuşneanu, în amurgurile târzii de odinioară s'au văzut furişându-se de multe ori um-

Moş Berl

brele lui Eminescu, Creangă, Caragiale. Şi aici nemuritorul preot şi'a depănat firul multora din poveştile sale; şi aici marele cugetător s'a coborât în adâncul gândurilor ca să stea de vorbă cu el însuşi. N'a fost numai un simplu depozit de vinuri, la Berl Fin-

kelştein din str. Lăpuşneanu. Atmosfera de aici păstra din parfumul trecutului mai totdeauna.

Berl Finkelştein, care numai de câţiva ani ne-a părăsit, era omul manierat, care ştia să atragă pe cei mai de seamă ieşeni. Boerimea Iaşilor şi intelectualii lor aici nimereau, în acest local care a ajuns centrul de întâlnire şi de recreaţie al ieşenilor.

De câte ori Caragiali nu'şi trecea ceasurile aici, stând de vorbă cu moşu Berl Finkelştein, savurând nectarul din Cotnari! De câte ori Eminescu nu se aşeza într'un colţ al unei odăi, singuratec, scriind cu creionul pe fâşii de hârtii înguste, pe care le avea gata tăiate în buzunar şi apoi le arunca pe sub masă când nu'i plăcea ce a scris! Şi de câte ori băiatul de serviciu nu a măturat dimineţele foile de hârtii aruncate de Eminescu, asvârlindu-le afară!...

Un fiu al lui moşu Berl Finkelştein îmi povesteşte că în clasa doua primară a avut de profesor (la şcoala lui Braşovanu) pe Ion Creangă, care aducea în clasă manuscrisele povestirilor sale. Cetea băeţilor pe cari îi credea mai inteligenţi, în orele de repaos, din cele scrise de dânsul, îndreptându-şi în faţa lor manuscrisele.

La moşu Berl însă se întâlneau şi membrii „Junimiei", în frunte cu d. Iacob Negruzzi, fost preşedintele Academiei Române. Şi de câte ori venea din Bucureşti la Iaşi, vizita pe moşu Berl; nu-l uita cum nu l'a uitat multă vreme nici Gheorghe Panu.

De câte ori, coborând din tren Gh. Panu, întreba pe amicii săi cari 'l aşteptau: — ce face Caragiali? Şi Caragiali era căutat pretutindeni şi nu era găsit decât târziu la moşu Berl, unde la o masă scriia discursurile politice pentru alţii, cari trebuiau să ţie o întrunire, pe atunci, în sala Pastia.

La plecarea fruntaşilor politici la Bucureşti, Caragiali întârziat la moşu Berl, sosise într'un suflet la gară. Take Ionescu văzându-l, îi spuse: — Caragiali, se vede că Iaşul te-a prins!

— Ba nu, răspunse Caragiali, m i ' a prins! Iar Ion Ianov ceru generalului Manu... o cameră şofată. — Fii mulţumit, răspunse generalul Manu, că ţi'oi da un loc la Cameră.

De-alungul străzii Păcurari

1880—1890

Este una din foastele frumoase străzi ale Iaşilor.

Incepând dela actuala farmacie dr. Căpăţină, case cari au aparţinut cândva cunoscutului avocat de pe vremuri Ghiţă Anastasiu, apoi defunctei Emilia Popovici, alături având pe proprietarul unei case mai mici d. Galenzovschi, care pe vremuri ţinea o hamurărie de lux în strada Lăpuşneanu. Se 'ntindea apoi fostul Penitenciar central, astăzi Cantina Studenţilor, case cari au fost proprietatea familiei Cananău. A rămas amintirea despre poarta verde dela Penitenciarul din Păcurari, că aici apărea călăul Gavril Buzatu, aşteptându-şi victimele să iează din închisoare. Le bătea cu arcanul şi le arata norodului ce stă adunat pe uliţa Păcurarilor. Şi pornea Gavril cu deţinuţii, cari urlau sălbatec, îngrozind liniştea molcomitoare a oraşului, până ce ajungea cu dânşii la Manta-Roşie dela Frumoasa. Gavril purta o manta roşie, lungă, pe cap avea o beretă tot roşie, la mijloc era încins cu un brâu, în care 'i strălucea vârful unui iatagan.

Ţiganul fugit dela robie care era Gavril Buzatu şi care prăda şi ucidea la drumul mare mai înainte de a fi fost calău, aşa mergea îmbrăcat din Păcurari până la Frumoasa, unde punea ştreangul în gâtul celor condamnaţi. El a locuit multă vreme într'o uliţă dosnică din apropierea fostului penitenciar, pe unde a fost odinioară strada Fătu.

Câte bătăi până la sânge nu a comis Gavril Buzatu în beciurile şi chiliile închisorii din Păcurari, beciuri şi chilii ce astăzi nu se mai văd aici. De altminteri ţiganului Gavril îi plăcea să aibă suită mare, când pornea dela închisoarea din Păcurari cu cei osândiţi. Aceştia erau scoşi sub privigherea marelui armaş şi a unui pluton de 12 soldaţi darabangii, cari sunau un marş cadenţat. Două companii de soldaţi se aşezau pe două linii, formând câ-

te un lanţ deoparte şi de alta, pentru a opri amestecul publicului, având în mijlocul lor pe deţinuţi. Un preot în veşminte, cu o cruce în mână, mergea înaintea condamnaţilor, iar calăul Gavril Buzatu, îmbrăcat în mantaua lui roşie, purta pe umeri două ştreanguri de frânghie, bine soponite.

Când a ieşit la pensie Gavril Buzatu, a fost trimes să-şi sfârşiască restul zilelor sale la Mănăstirea Secu, unde se şi călugări. La penitenciar a fost închis şi Costea Balş, când cu manifestaţia din Piaţa Unirii, la sosirea Regelui Carol, în timpul guvernării de 12 ani a lui Ion Brătianu tatăl, prefect de poliţie fiind atunci la Iaşi, Gh. Morţun.

După clădirea Penitenciarului, spre strada Păcurari, venea capătul foastei străzi Fătu, cu vestitele ei băi şi cu grădina botanică. Mergea tot Iaşul la aceste băi. In celalt capăt al străzii Fătu-Păcurari, erau vechile case foaste M. Gane, apoi ale lui Gheorghiu, date de zestre fiicei sale d-na Micu. Aici a locuit multă vreme fostul consilier de curte Roiu. Astăzi casele acestea sunt proprietatea d-lui I. Leatris.

Alături era, ca şi astăzi, localul „La Greci", cu o grădină frumoasă, cu o vedere încântătoare spre gară şi cu chefurile cari se menţin şi astăzi. Mai înainte vreme era aici şi un restaurant, condus de o nemţoaică pricepută „M-me Tereza", unde luau masa în deosebi studenţi.

Casele construite de inginerul Stamatopol au fost cumpărate mai târziu de către Gheorghieş Racovitză, tatăl savantului Eduard Racovitză, astăzi profesor la Universitatea din Cluj şi care ştim, a făcut o expediţie la polul sud. Astăzi casele aceste aparţin d-lui Verona.

Veneau apoi nişte case mici, ale sculptorului de monumente Placa, case făcute din paianţă, cari dăinuesc şi astăzi. Mai târziu casele au fost cumpărate de Const. Lepadatu. Placa, în grădiniţa dinaintea casei, aşezase nişte lei sculptaţi în piatră. Ani de zile leii aceştia au fost ca nişte păzitori, cum spunea deseori Placa în glumă, ai diferitelor pietroae şi mici monumente din grădina caselor sale din Păcurari. Aici a locuit multă vreme şi Vasile Atanasiu, fostul profesor de l. franceză dela liceul naţional, fostul cumnat al regretatului Petru Fântânaru.

Urmau casele foaste Sturdzescu, locuite de dr. Peride şi de bătrânul Emandi, tatăl d-lui Todiriţă Emandi, ministrul nostru în

Jugoslavia, — astăzi casele d-lui Mendelsohn şi pe un fost loc viran mai târziu construindu-se casele Praja.

In colţul str. Păcurari cu str. Gafencu, erau ceva mai la vale casele lui Anton Naum, poetul şi profesorul universitar, pudicul Naum, amicul intim al lui P. P. Carp. Aceste case aparţin astăzi d-lui profesor Vasile Costin.

Ceva mai la vale erau casele lui Cotiţă Morţun, bătrânul vesel, cunoscut de toţi ieşenii. In una din zile, Cotiţă Morţun veni la tribunal, unde avea un proces. Morţun, deja la o vrâstă foarte înaintată, suferind şi de surzenie, sosit la tribunal, fu pe dată încunjurat de avocaţi tineri cari 'l întrebară ce proces are şi ce avocat a angajat. Morţun a numit avocatul. Colegii avocatului s'au simţit datori să'i spue lui Morţun, că avocatul său va spune numai prostii, la care Cotiţă Morţun, în hazul tuturora, le răspunse râzând: eu am un avantaj, căci nu le aud...

Veneau apoi casele lui Teodor Bonciu, un şahist de forţă, poate cel mai interesant şahist de pe vremuri. Cine nu'şi mai aminteşte de păţania calului dela cupeaua lui Teodor Bonciu, cupea a cărui schelet până mai dăunăzi încă mai rătăcise în dosul caselor sale şi a fost vândută şi refăcută?

Bătrânul Bonciu obişnuia să facă regulat în fiecare seară naveta, cu cupeaua sa, între casa din Păcurari şi cafeneaua Trayan, unde juca şah. Calul se deprinsese de ani de zile să facă acest drum şi să aştepte la scară pe stăpânul său, pentru a-l conduce acasă. Intr'o seară, Teodor Bonciu renunţă să meargă la Trayan. In schimb, vezeteul puse calul la sacaua cu apă, pentru a aduce apă dela cişmeaua din Păcurari. Ajuns aici, vezeteul se coborî de pe saca, spre a umplea cofele, lăsând calul cu sacaua, ceva mai depărtişor de cişmea. Când se reîntoarse cu cofele pline spre a le deşerta în saca, n'o mai găsi. Dur la deal, dur la vale, sacaua cu calul nicăeri. In cele din urmă fu găsită, pe un omăt mare ce căzuse în seara aceia, staţionând în faţa cafenelei Trayan: calul îşi făcuse şi în seara aceia singur obiceiul.

Alături de casele Bonciu, erau casele colonelului Bogonos, după care veneau casele lui Grigore Buicliu, fostul consilier dela Curtea de casaţie. O amintire ieşană se ţine de familia Buicliu. Venise în una din zile la Iaşi un bucureştean şi se opri la cofetăria Tuffli, unde 'şi luă cafeaua. Aici se întâlni cu un prieten ieşan, cu

care apoi se 'nţelese ca să viziteze oraşul. Deodată apare un domn dinspre Păcurari.

Ieşanul se salută cu dânsul şi 'l prezentă şi bucureştianului: — d. avocat Grigorie Buicliu. Nu trecu multă vreme şi apăru un alt cunoscut al ieşanului. Şi pe acesta îl recomandă bucureşteanului: — d. profesor, pictorul Asfadur (Teodor) Buicliu, care a pictat minunat „Lunca dela Mirceşti". Şi nici nu apucă să se depărteze şi pictorul Buicliu, când apărură deodată şi ceilalţi Buiclii din Iaşi, Abgar, Vaham şi Aramis, cari şi ei au fost recomandaţi bucureştianului. Când fu din nou singur cu prietenul ieşan, îl luă de surtuc şi îi spuse răspicat: — D-ta ţi'ai bătut joc de mine. Mă rog, toată lumea din Iaşi se chiamă Buicliu?

Avocatul ieşan Ion Barozzi a cumpărat casele sale din Păcurari, dela Grigorie Buicliu. Era tatăl pianistului Barozzi. O grădină mare, frumoasă, cu o terasă şi un pavilion înfrumuseţa casa aceasta, de unde se arăta o privelişte încântătoare spre gară. Ion Barozzi, un avocat de samă din Iaşi, a tipărit şi o colecţie de jurisprudenţă a Curţii de casaţie. Astăzi aceste case aparţin d-lui Lazăr Iosif.

Alături au fost casele d-rului Rojniţă, fost medic primar al oraşului nostru şi profesor la facultatea de medicină. Soţia sa era o pariziană, care şi astăzi trăeşte dimpreună cu fiul ei Ion Rojniţă, la Paris.

Veneau apoi nişte case mai mici, în care a stat şi artistul comic dela Teatrul Naţional ieşan, Luchian, iar capătul spre cişmeaua Păcurari, îl ocupa o veche crâşmă din Iaşi, Herşcovici.

In Cişmeaua Păcurari, a locuit neîntrerupt, fostul prefect de judeţ Vasile Gheorghian, din a cărui iniţiativă se făcuse în valea cişmelei Păcurari, o grădină publică, — această parte fiind una din cele mai pitoreşti, de unde se putea vedea cea mai frumoasă privelişte a Iaşilor. Grădina însă a dispărut, întru cât era pe un loc particular.

Mai departe, în Păcurari, erau vechile case ale maiorului Leca din regimentul XIII Ştefan cel Mare. Aici, o bună bucată de vreme a fost şi sediul Curţii de apel, după ce a ars Palatul Administrativ şi după care s'a instalat şcoala primară de fete, de sub conducerea defunctei d-ne Sion, soţia ieşanului Lascar Sion şi mai târziu de sub conducerea d-nei Ana Gr. Buţureanu.

Urmau casele locuite de colonelul Vrabie, un moş al concetăţeanului nostru d. colonel Vrabie, după care în colţul dinspre str. Spinzi, erau casele Eichencatz, Eichencatz a debutat ca belfer la o şcoală din Iaşi. Vroind să parvie, a început a face din economiile adunate, diferite afaceri. A început prin a se ocupa de afacerile fostului proprietar al moşiei Răpiceni, Păncescu, după care s'a lansat în altele mai mari, luând pe sama sa mai târziu diferite procese mari, privindu'l pe dânsul toate cheltuelile şi angajarea celor mai de samă avocaţi ieşeni şi bucureşteni. Cu această ocaziune, s'a ocupat mult şi cu chestiunile de drept, ajungând a cunoaşte toate fineţele procedurii civile. Fiind însărcinat de d. dr. N. Racovitză, al cărui om de afaceri era, să facă o plată de 20.000 lei, a pus aceşti bani în unul din buzunarele pantalonului său, iar seara desbrăcându-se, a lăsat aşa banii în haină, până a doua zi când trebuia să se ducă să'i depue. Nişte hoţi în timpul nopţii, i-au furat banii cu... pantalon cu tot. Nimeni n'a vrut să creada în acest furt, cu toate protestările lui Eichencatz. A fost arestat şi ţinut în prevenţie şi probabil că ar fi fost condamnat, toate aparenţele fiind împotriva sa, dacă prin o întâmplare poliţia din Tulcea, mirată de cheltuelile mari pe care le făcea un soldat de curând sosit în acel oraş, n'ar fi descoperit în acest soldat pe adevăratul hoţ, care a şi fost imediat arestat şi Eichencatz eliberat.

Mai înspre valea Păcurarului, era şi grădina vestită „La Strachină“, care aparţinea lui Panaite Ioan, grădină în care ieşenii au petrecut mulţi ani de-arândul. Mai târziu grădina şi-a schimbat denumirea în „Grădina Ştefan cel Mare“. După mai multe case mai vechi, cum e acea a d-lui Ioan Ermacov, venea vechea berărie Zimbru, foastă proprietatea dintâi Zveck, apoi Müller, N. Nanu, Reinicke şi astăzi Caţap şi Beniaminovici.

Pe partea dreaptă a străzii Păcurari era locul viran, unde mai înainte vreme se începuse a se clădi case cari însă nu au putut fi terminate, cu temelii făcute, cu subsoluri. Aici se instalaseră gazarii, în aceste subsoluri, vânzând gaz. Mai târziu locul a fost cumpărat de d. A. C. Cuza.

Tot aici în Iaşul mai demult, se instalau cele mai de sama menajerii şi circuri. In acelaş loc mare viran, era şi căsuţa fotografului vechi din Iaşi Brand, care în orele lui de odihnă, ieşea şi se plimba în tot oraşul pe o bicicletă cu două roţi, cea dinainte de o înălţime extraordinară, iar cea dindărăt atât de mică încât de abea se zărea.

Comisia I-a îşi are în actualul local de foarte multă vreme sediul ei. Casele aparţin epitropiei bisericei Prapadoamna sau Cuvioasa Paraschiva, de alături, unde era preot părintele Constantinescu, tatăl d-lui prof. I. Constantinescu şi al decedatului artist dela teatrul naţional din Iaşi, D. Constantinescu.

Comisia I-a era condusă de comisarul Deoghenide, care ani de zile a rămas în această calitate. Era foarte cunoscut la Iaşi, cunoştea la perfecţie câteva limbi străine, era om purtat prin lume, foarte hazliu şi bun ieşan. Casele actuale ale d-lui dr. E. Riegler, medicul şi savantul profesor care face cinste Iaşului nostru, au fost odinioară ale lui P. P. Carp.

Alături erau casele bătrânului cofetar Richard Tuffli, astăzi ale fraţilor Florescu. Urma apoi masivul caselor Goldenthal, cu peste 800 locatari. Goldenthal avea nenumărate case în Iaşi: în Păcurari, în str. Carp, în strada Procopie, etc. In str. Păcurari era şi farmacia Maugsch frate cu librarul vechi ieşan Maugsch şi care mai târziu şi-a deschis farmacia unde astăzi este farmacia dr. Căpăţină.

Alte case mai mici, se sfârşeau în colţul dinspre Păcurari cu str. Carp, la o crâşmă foarte veche din Iaşi, crâşma zisă „la două fete“, din cauza celor două fete care erau mute, ale crâşmarului.

Venea grădina caselor avocatului Teodor, foaste proprietatea vechei familii Blancfort cu intrare în str. Buzdugan, astăzi proprietatea d-lui prof. I. Borcea.

Vecin cu casa aceasta era şi este d. Em. Cernătescu, fost consilier la Curtea de apel, având alături pe vechii proprietari d. G. Leca şi A. A. Badareu. Legată de str. Păcurari e şi strada Buzdugan, cu vechile case foaste proprietăţi ale căp. Zotta, Ene, Stamatiu şi colonelul Cocriţă Cazimir, unde a locuit multă vreme şi colonelul Costescu şi unde azi e azilul de bătrâne, înfiinţat de Maria Catargi.

Foasta casă proprietatea Russovici, a fost făcută de vechiul profesor de dans ieşan Cotovici, mai târziu a lui Leonaş Botez, iar azi a d-lui Mendelsohn.

Un lung şir de case mai mici continuau str. Păcurari, acele ale lui P. Comarnescu şi Bosie, după care venea vechea casă a lui Alecu Vărnav Liteanu, fost epitrop al Spiridoniei.

O casă vestită a fost şi crâşma lui Luzăr, denumită „La scă-

ricică", cu o grădină frumoasă şi vin bun; de asemeni mai era aici o casă veche cu prispă şi cu stâlpi de lemn, a lui moş Leib crâşmarul, dărămată în timpul din urmă. După crâşma aceasta era o grădină mare cu intrarea principală în casă în str. Toma Cozma, care a aparţinut d-nei Leon, sora lui Mihai Cogălniceanu. O coincidenţă de nume: astăzi aci locueşte d. dr. N. Leon, profesor universitar.

Bătrâna d-nă Leon care a trăit aproape 90 de ani, a fost îngrijită până la sfârşitul vieţii sale de d-na Burry soţia fostului prof. de l. franceză din Iaşi care se ştie în ce împrejurări tragice şi-a încheiat viaţa.

In colţul străzii Păcurari cu str. Toma Cosma, erau casele foaste ale d-lui prof. I. Peretz, apoi ale ing. Costea, iar azi ale d-lui prof. univ. Tr. Bratu. Pe aici, în stradela Manolescu, după numele col. Mladian Manolescu, acesta şi-a clădit mai multe case mici, cărora le-a dat numele de „insula pe uscat".

Mai multe case mici urmau, până la vechea crâşmă Horovitz unde în nopţile de iarnă, cântăreţii de noapte ai tăcutului Iaşi de odinioară, ai celor cu „Păpuşele", după ce străbăteau cât ţinea de lung str. Păcurari cu păpuşile lor, îngânând:

Păpuşi, păpuşi dela Huşi
Cu capul cât un căuş,
Păpuşele franţuzeşti
Tot să stai să le priveşti,

se opreau la crâşma aceasta şi'şi împărţeau câştigul.

Inspre fundul Păcurarilor, venea cartierul vechilor birjari ai Iaşului, cu trăsuri luxoase, cu cupele, birjari cari purtau mântăli de catifea, încinşi cu un brâu de diferite culori şi cu tradiţionala şapcă albă, în timpul verii.

Era birjarul Vasca, care umbla cu familiile Păstrăvanu, Bogdăneşti, Rosnovanu şi alţii, iar de câte ori veneau Regele Carol şi Regina Elisabeta la Iaşi, Vasca conducea landoul regal.

Era birjarul Carpo care îl plimba pe Leon Exarhu, care, deşi în vrâstă era mititel ca un băeţel.

In una din zile Exarhu supărându-se pe Carpo, a vrut să'l lovească, dar nu putea s'o facă, căci Carpo era sus de tot pe capră, iar Exarhu deabea se zărea în fundul trăsurii. Şi în hazul

tuturora, Carpo i'a spus: dacă vrei să mă baţi, sue-te de poţi pe capră. Şi cum era de mititel Leon Exarhu şi greoi, nu s'a putut urca până la Carpo.

Dintre vechii birjari, astăzi n'au mai rămas decât vre'o doi bătrâni la Iaşi.

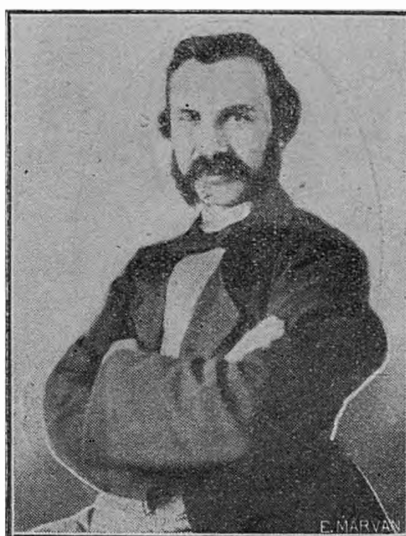
Aceştia îşi mai amintesc cum Didiţa Mavrocordat, una din cele mai distinse doamne ale vechiului Iaşi, oferea ceai, cafea şi dulceaţă celor mai luxoşi birjari la locuinţa ei din str. Săulescu.

Bătrânul birjar Ivan Macarof a condus în tinereţa sa cu trăsura pe Mitiţă Sturdza pe când era la Iaşi. Când Dimitrie Sturdza a fost prim ministru, Ivan a plecat la Bucureşti şi, în mirarea uşierilor, a fost imediat primit de Sturdza, cu cuvintele: — vino aici, maior Serdar, vino Ivanuşca. Au adormit întru Domnul de multă vreme, vechii birjari ieşeni Chirilă, Anania, Alexa, Nichita, Grişa şi atâţia alţii.

Librarul Petrini

(1866)

Unul din cei mai vechi librari din Iași, care'și avea librăria pe str. Ștefan cel Mare, în vechile case cu bolți, care se văd și astăzi, peste drum de Mitropolie.

Librarul Petrini

Pe timpul lui Petrini — prin 1864 — mai era încă un librar la Iași, Cristofor. Acești doi sunt cei mai vechi librari din târgul nostru.

Cabaretul românesc dela Paris
şi lăutarul Ionică Barbu
(1889) [1].

Bătrânul francez Henry Launay, ca şi soţia sa, au fost două figuri foarte cunoscute în societatea ieşană.

Henry Launay

Henry Launay a venit la Iaşi, cam prin 1874. Dela Viena a călătorit împreună cu surorile Keşcu, pe atunci fetiţe mici, între cari era şi Natalia, regina Serbiei de mai târziu.

La Iaşi, Launay a ţinut multă vreme restaurantul dela Jockey-club, unde mai târziu a fost cofetăria Tuffli, iar astăzi Vlădescu. Mai târziu, a închiriat un local din vechile case ale lui Dimitrachi Mavrocordat din foasta uliţă Golia, deschizând aici hotelul Europa. In faţă era şi grădina unde se mânca în timpul verii, restaurantul fiind din cele mai de samă şi unde venea toată

boerimea din Iaşi. In 1887 hotelul a ars. A fost atunci un foc nemai pomenit, de care şi astăzi îşi mai amintesc vechii ieşeni. Focul a luat naştere dela bucătăriile hotelului, de unde s'a întins apoi la vechea crâşmă din bolţile din Piaţa Unirea a lui Ghetşin Horn, iar de aici la fostul circ dindărătul hotelului, pe locul caselor Paşcanu, ocupat în urmă de grădina cinema Modern.

La Expoziţia universală din Paris — din 1889 — soţii Launay

Cabaretul românesc dela Expoziţia din Paris

pleacă din Iaşi şi deschid la Paris un cabaret românesc, — comisar al expoziţiei, fiind principele Bibescu.

La cabaretul românesc al lui Launay, organizat cu un gust ales, veneau să mănânce şi să bea din vinurile dela Iaşi, Sadi Carnot fostul preşedinte al republicei franceze, Şahul Persiei de atunci, Eduard al VIII-lea pe atunci Principe de Galles şi cu familia sa, printre care şi actuala regină a Norvegiei.

S'au dus la Expoziţie şi lăutarii noştri, vestiţii lăutari din Iaşi, în frunte cu Ionică Barbu, îmbrăcat în portul nostru naţional. Şi, la restaurantul românesc al lui Launay a cântat în fiecare zi taraful baritonului ieşan Ionică Barbu.

In una din zile Ionică Barbu a fost invitat de un aghiotant,

Ionică Barbu

la preşedintele republicei Sadi Carnot, care i-a şi remis carta sa de vizită. După ce se recomandă, Ionică Barbu fu invitat să cânte cu taraful său la o recepţie la preşedintele Republicei. Ionică Barbu se prezentă şi el, remiţând la Palat o frumoasă cartă de vizită, pe care era tipărit: Jean Barbô, artiste roumain.

In acelaş timp anunţă că primeşte invitaţia ce i s'a făcut. Şi a cântat dumnezeeşte Ionică cu lăutarii săi, la recepţie. Nu mai slăbea cu cântecele noastre naţionale, pe care ştia să le cânte cu atâta duioşie şi talent.

După ce se isprăvi muzica, preşedintele republicei care fusese pus în curent cu obiceiurile din România, umplu un pahar cu şampanie şi întinzându-l lui Ionică Barbu, îl pofti să bea. Şi după ce goli paharul Ionică, preşedintele i'l umplu cu napoleoni şi tot aşa au făcut şi ceilalţi invitaţi.

După expoziţie, rudele şi părinţii lui Henry Launay îl rugară să rămâie în Franţa. Launay însă care ţinea deja la Iaşi ca la a doua lui patrie, se reîntoarse la gospodăria lui de aici şi la via, proprietatea lui, dela Şorogari. Din munca lui a făcut avere şi a cheltuit-o. Aici la Iaşi a făcut avere, aici a pierdut-o şi tot aici a murit, în 1896.

Nu era masă regală, de câte ori veneau Suveranii la Iaşi, ca să nu fie servită de Launay.

Prima oară, când vin la Iaşi Regele Carol şi Regina Elisabeta, după proclamarea Regatului, banchetele se servesc de casa Launay. In timpul unui banchet, bătrânul Launay e prezentat Regelui, care, cu mâna sa i-a atârnat pe piept decoraţia Bene Merenti cl. I-a; iar după plecarea Suveranilor din Iaşi, Launay a primit dar dela Rege un splendid ceas de aur cu lanţ, iar soţia sa dela Regină un frumos medalion cu perle fine.

De altminteri, nu era serată, nu era bal mai deosebit la Iaşi, unde mesele să nu fie servite de casa Launay.

Cam între 1892-93 soseşte în Iaşi Natalia Obrenovici, născută Keşcu, regina Serbiei, care a fost găzduită la d-na Rosetti Rosnovanu, în palatul Rosnovanu din str. Ştefan cel Mare. D-na Rosnovanu era bunica Nataliei Obrenovici. Natalia a fost însoţită atunci de fiul ei Saşa şi de doamna sa de onoare Draga Machin de Lungevitza, nefericita regină de mai târziu. Launay e căutat şi serveşte aici, în palatul Rosnovanu, adevărate banchete princiare.

După moartea lui Launay, soţia lui îşi câştigă modest şi cinstit existenţa, ţinând o mică pensiune de familie şi fiind protejată şi iubită de toată boerimea din Iaşi.

Ea ţinea un local unde se mânca minunat pe vremuri, în ograda foastelor case Capucinschi, astăzi proprietatea d-lui Ion Axinte.

Toţi copiii în număr de trei, ai soţilor Launay, au învăţat aici la Iaşi, iar doi din ei au fost funcţionari la calea ferată, după ce au trecut mai întâi pe la Institutele Unite, când director era Petru Novleanu. Singur care a mai rămas din această veche familie, e d. Alfred Launay, absolvent al şcoalei de Bele-Arte din Iaşi şi care actualmente are un atelier de fotografie.

D-na Launay

Soţii Launay au ţinut pe timpuri şi Casinoul dela băile Slănic, precum şi grădina Sans-Souci dela Copou, foasta vie Gafencu şi mai târziu Tuffli.

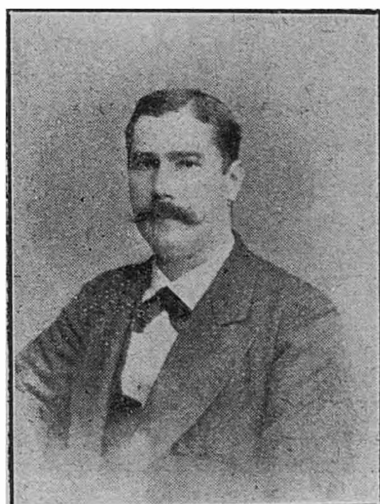
Bătrâna d-na Launay, care e decedată nu de mult, a condus pe vremuri şi fabricaţiunea diferitelor produse ale fabricei de conserve alimentare dela Abator. După un răstimp de doi ani, s'au găsit cutii cu produse alimentare, în cea mai perfectă stare, ca şi cum ar fi fost fabricate atunci.

A trecut pe aici mâna batrânei artiste în arta culinară, care a fost Launay.

Cu dânsa a dispărut o casă veche şi cinstită din Iaşi.

George şi Tuffli
(1870-1900)

Sunt ani de atunci, (din 1870, după cum arată şi însemnarea de pe firma cofetariei George), de când doi elveţieni, George şi Richard Tuffli, au deschis la Iaşi o cofetărie în str. Lăpuşneanu — foasta strada Mare — care, încet, încet a mers progresând, atrăgând întreaga societate ieşană. Şi George şi Tuffli, erau foarte simpatici şi prin felul lor de a fi, au ştiut repede să'şi facă nu-

Cofetarul George

mai prieteni. Această cofetărie nu şi'a schimbat niciodată localul şi există şi astazi sub firma de „George", deşi este condusă de alţii, în casa din str. Lăpuşneanu, care a fost însăşi proprietatea lui George. Cofetăria, neavând destul loc pentru a instala mese pe trotuarul strâmt, se vedea în timpul verii pe când erau tova-

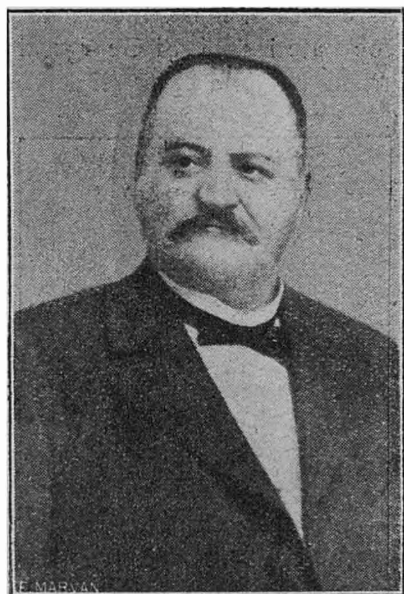
raşi cei doi cofetari, un şir lung de cupele şi trăsuri din cele mai elegante, care începeau dela foastele case Mavrocordat şi mergeau până'n dreptul fabricei de apă gazoasă a fraţilor Konya.

In cofetărie era numai eleganţă şi lux. Care mai de care se 'ntrecea a se distinge, cucoanele prin toaletele lor splendide, domnii, înmănuşaţi şi jobenaţi, curtenitori şi galanţi...

Numai la această cofetărie era îngăduită intrarea elevilor de la şcoala militară şi dela diferite şcoli secundare.

Duminica şi sărbătorile cofetăria era plină de elevii şcoalei fiilor de militari, cari umpleau sala dinspre stradă.

Mai târziu, Tuffli s'a despărţit de tovarăşul său, deschizând o elegantă cofetărie sub Jockey-Club.

Richard Tuffli

Curând, cofetăria aceasta a devenit locul de întâlnire al ieşenilor. Aici în timpul iernei, se adunau membrii cercului patinorilor, de sub preşidenţia generalului Şerban Pascu. După ce se isprăvea patinajul, după orele 5 seara, cu toţii încalziţi şi îmbataţi de aerul... rece, veneau la Tuffli. In jurul mai multor mese, în frunte cu generalul Pascu, luau loc toţi patinorii.

Băeţii cari serveau, îmbrăcaţi curat, ba chiar eleganţi, servind frumos, urmăriţi în toate mişcările lor de privirea serioasă a bătrânului Tuffli care şedea nemişcat într'un colţ de cofetărie, începeau să înşire pe mese, pe tăblăli strălucitoare, diferite prăjituri, bombonărit, ceai, cafea, pateuri. Alţii, în urma lor veneau cu băuturile: acestea numai pentru domni. Pe atunci nu beau şi nu fumau prin cofetării, decât numai bărbaţii. Se aduceau sticle veritabile de Malaga, Portho şi liqueruri, neprefăcute şi nefabricate aici la noi, ca astăzi...

Cu muncă şi cu cinste şi George şi Tuffli, fiind oameni economi, au adunat o avere frumuşică, având amândoi vii frumoase, case în oraş şi câte un nume negustoresc demn.

Bătrânul Tuffli era un om foarte bun. In după amezele zilelor de vară, se aşeza în faţa uşei cofetăriei şi împărţea bomboane copiilor cari treceau pe stradă; le împărţea cu drag şi cu toata inima.

Fiul cel mai mare al lui Tuffli, care a continuat meseria tatalui său, pe acelaş loc — unde şi astăzi mai dăinueşte sub o alta firmă—are astăzi o cofetărie mare la Cluj. Fiul cel mai mic, absolvent al şcoalei comerciale din Iaşi, este astăzi funcţionar superior la ministerul muncii.

Halvița turcească...

(1890)

Nu era ieșan, care să nu cunoască pe bătrânul Iani, vânzătorul de halviță, cunoscut și de cei bătrâni, așteptat cu friguri de copii mai cu samă, să treacă la ora fixă pe aceiași stradă.

Halvițarul Iani

Pe Iani, când nu era în toane bune, îl auziai strigând de departe la capătul străzii:—Hal-vi-ța tur-ceas-ca cinci bani bu-ca-ta. Alergau copiii, din toate părțile, din toate ungherile spre borcanul de sticlă al lui Iani, în cari stăteau îngrămădite bastonașele

de halviţe de toate culorile. Halviţele dispăreau într'o clipă din borcanul lui Iani.

Amintirile despre fiecare lucru, despre fiecare om, care în trecutul Iaşului au fost viaţă din viaţa noastra, nu s'au şters, nu se pot şterge cu uşurinţă.

Oraşul acesta, cu un trecut atât de bogat, cu viaţa-i paşnică de altă dată, cu copiii zburdalnici cari nu depăşeau însă niciodată măsura, însfârşit cu poezia lui ce a fost cândva, te duce cu gândul la tot ce te-a putut impresiona.

Bătrânul Iani alerga şi el după copii, după cum copiii îl aşteptau zilnic pe la colţurile de stradă, pe unde avea să treacă.

Şi când se vedea din depărtare apărând halviţarul, cu pestelca albă dinainte, cu borcanul de sticlă prins cu sfoară după gât, şoptind vorbele dulci:

Hal-vi-ţa, tur-ceas-ca
Cinci-bani bu-ca-ta
Picături de minta,

strada se umplea deodată de copii.

Şi Iani se înveselea pe dată şi după ce mulţumea pe fiecare, scotea alte zeci de halviţe din nişte săcuşoare, le punea în borcan şi păşind a lene dinspre strada Carp, spre Păcurari, îşi începea din nou cântecul:

Hal-vi-ţa
Tur-ceas-ca
Cinci bani
Bu-ca-ta.
Pi-ca-turi
De minta.....

Şi pentru ca să-şi mai schimbe cântecul, pe alt ton, adăoga: „şo-co-la-ta, man-ga-la-ta, că te fură, mitradata, aribidiu".

Au rămas cuvintele aceste spuse de Iani halviţarul, de pomină. Şi mic şi mare îl cunoşteau pe Iani, din orice stradă, din orice casă.

Dar, în una din zile s'a isprăvit şi cu bietul Iani. In mahalaua Ţicăului, pe unde îşi făcuse drum pentru a-şi desface şi aici halviţa,

în una din dimineţile de vară când copiii şi-au legat cartea de gard, se auziră iarăşi acele cuvinte plăcute: „hal-vi-ţa tur-ceasca“... L-au încunjurat droaia de copii din mahala, au pus mâna pe halviţă, i-au spart borcanul, l-au îmbrâncit şi l-au gonit.

Bătrânul n'a putut înghiţi gestul copiilor lui dragi, cărora în atâtea rânduri le dăduse el singur fără a le cere un ban, halviţa lui turcească. A cercat să le pue frâu gurei, s'a rugat de copii să fie cuminţi, să nu-şi bată joc de un om bătrân care ani de zile i-a îndulcit. O tusă seacă l-a apucat care l-a ţintuit la pat. A doua zi glasul lui Iani nu s'a mai auzit nicăeri.

Cu dânsul a pierit parcă ceva şi din poezia copilăriei noastre. Străzile nu mai răsunau de strigătul lui Iani — hal-vi-ţa tur-ceasca..., iar în sufletele copiilor un regret adânc a încolţit. Figura lui Iani a rămas pe multă vreme întipărită în minte, căci cu dânsul ne-am trăit şi o bună parte din copilăria noastră.

CAPITOLUL III

Viaţa culturală, artistică şi muzicală a Iaşului

Institutele-Unite.—Institutul Academic: Mihai Eminescu profesor—Vechi profesori şi elevi ieşeni—Preoţimea de altă dată a Iaşului: preoţimea la revoluţia de la 3 Aprilie 1866 de la Palatul Administrativ; diaconul Ioan Creangă şi cioarele dela Golia—Şcoala de sericicultură dela M-rea Galata—Gh. Mârzescu şi discuţiile universitare de pe vremuri...—Bacalaureatul de pe vremuri—Profesorul Lucescu de la Liceul Naţional—De Max elev la Liceul Naţional—Profesorul Ioan Paul—Unde se 'nvaţa în Iaşii noştri: pensionatele Scenk-—Champalbert—Herovanu – Profesorul Ioan Caragiani—Cântăreţii de odinioară: Ghiţă Borteanu—Institutorul Tincu—Gheorghe Panaiteanu—Bardasare—Profesorul Victor Castan—Ieşenii la teatrul de la Copou: „Olteanca" lui Eduard Caudella—Neculai Culianu—Seminarul de la Socola—Emil Lehr, capelmaistrul muzicei regimentului XIII Ştefan cel Mare—Vechii artişti ai teatrului nostru naţional—Profesorul Mihai Tiedmain—Profesorul A. Weitzecker—Dr. Ioan Ciurea—Iaşul muzical de odinioară: muzica comunală, primul cor bisericesc, concertele, sprijinitorii mişcării muzicale; „Amicii Artelor"; corul lui Gavril Muzicescu; Conservatorul filarmonic dramatic; compozitori ieşeni—Nuovina—Profesorul Petru Râşcanu—Cărturarul Dimitrie Moruzzi—Ioan Burada—Dr. Ludovic Russ—D. D. Pastia—Elevul Gr. Trancu—Profesorii vechi de la facultatea de ştiinţi.

Institutele-Unite

(1866)

Şcoala care s'a înfiinţat în 1866, este una din cele mai vechi din Iaşi. Conducătorii şcoalei formau aşa zisa „Asociaţie" a „Institutelor-Unite" şi din această asociaţie făceau parte acei ce nu mai sunt astăzi, profesori universitari ieşeni eminenţi: Ion Caragiani, dr. Ion Ciurea, Const. Climescu, Grigorie Cobălcescu, Neculai Culianu, Ion Melik, Pavel Paicu, Petru Poni, Miltiade Tzony, Ştefan Vârgolici, A. D. Xenopol.

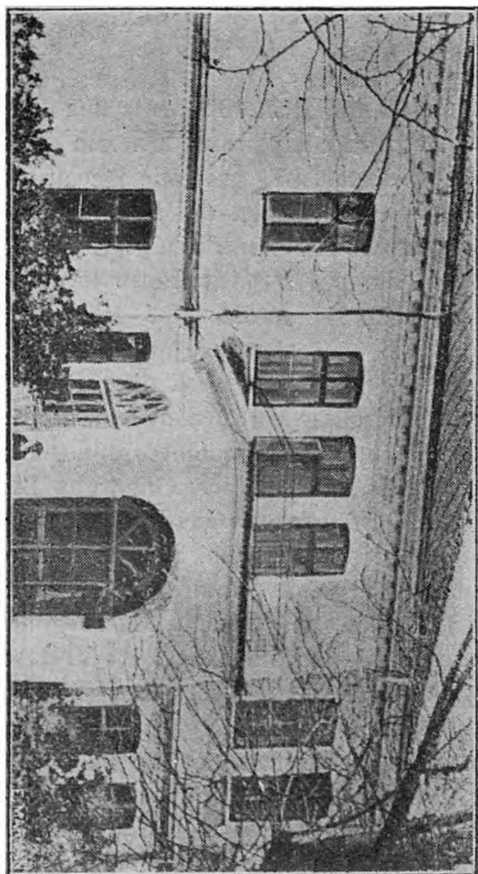
De altminteri, la această şcoală funcţionau cei mai de samă profesori din Iaşi. Pe lângă profesorii din „asociaţie", mai erau:

Const. Leonardescu, Aron Densuşianu, Petru Missir, Petru Râşcanu, Anton Naum, Xenophon Gheorghiu, părintele Georgescu, Ion Constanţiu, dr. Em. Riegler, Gheorghe Buţureanu, Petru Novleanu, Grigorie Buţureanu, Gavril Muzicescu, Eduard Caudella, Benotti Menotti (vioară), Gh. Skeletti (piano), I. Freihube, institutor german, căpitan A. Munteanu, August Gonsorovschi (profesor privat), C. Novleanu student, M. Vârgolici licenţiat în litere, L. Spinzi maistru de gimnastică, P. Vidraşcu repetitor de franceză şi o sumă de pedagogi, repetitori şi supraveghetori.

Mai târziu, s'au adăugat alţi profesori, în locul celora cari au ieşit la pensie sau s'au retras cu totul din învăţământ: dr. Leon Cosmovici, Octav Erbiceanu, Const. Botez, N. Basilescu, Victor Castan, Gh. Urziceanu, Chr. Dima, C. David, D. Petrovanu, I. Sibi, State Dragomir, Ion Averescu, Gh. Tuduri, econom Gh. Maxim, C. Caramfil, T. Stihi, P. Costin, Gh. Scorpan, D. Stupcanu, Th. Berescu, Şt. Goraş.

Acestei şcoli i s'a acordat dreptul ca, elevii absolvenţi ai cursului liceal să se poată prezenta la examenul de bacalaureat, fara a mai depune examene de cele două ultime clase la liceele statului.

De altminteri, țelul studiilor în Institutele-Unite, a fost pregătirea la examenul de bacalaureat și la examenul de primire în școala militară. Erau diferite secții, grupate astfel: școala primară alcătuită din secțiile I, II, III și IV și liceul din curs inferior cu secțiile I, II, III și secția militară și curs superior cu secțiile I, II, III și secția de bacalaureat.

Fostul Institutele-Unite, astăzi școala „Oltea Doamna"

Dintr'un vechi anuar — din 1883-1884 (anul al 18-lea), pe când era director C. Climescu, găsesc în cursul primar pe următorii foști elevi: Eugen Melik, Alexandru Paladi, Vasile Ciurea, Bertol Weisengrun, Eugen Alcaz, Const. Constandache, Alexandru Sturzescu, Alex. Stoianovici, (premiul II studiu), Mihai Ne-

gruzzi (premiul III studii), Nec. Gane, Petru Gane, Dimitrie Anghel, Mihai Leca, Christea Capri.

In cursul liceal, în acelaş an: Ernest Cananău, Grigore Sturdza, Ştefan Negruzzi, Emil Rosetti, Alex. Culianu, Solom. Löbel, Iacob Capri, Victor Teleman, Emil Lepadatu, Ercol Rosetti, Gh. Scorţescu, Const. Buţureanu, Vasile Baltă, Ion Stan, Gh. Cominţă, Martin Daniil, Alex. Blancfort, Neculai Filipescu, Maier Weisengrun, Petru Culianu, Const. Negruzzi, Romus Şoarec, Lascar Rosetti (premiu pentru caligrafie), Th. Botezatu, Alex. Gane, Al. Văsescu, Paul Anghel, Gh. Lăţescu, Virgil Holban, Edg. Crupenschi, Mihai Grigoriu.

In cursul superior al liceului: Alex. Scorţescu, Gh. Diamandi, Const. Crupenschi I. Zarifopol, Dan. Daniel, Vasile Brăescu, Eduard Deoghenide, Eduard Max, Nanu Lascar, M. Rotbard, Titus Cananău, Vas. Pavli, C. Cosmovici, Nestor Cincu, Ion Teohari, Gh. Buzdugan, M. Vuluţă, Emil Iorga, Victor Miclescu, C. Eraclide, Vas. Lateş, C. Balasinovici, Pascal Zadik, E. Racoviţă, Nec. Cananău, Const. Drosu, H. Unter, C. Cernat.

La secţia de bacalaureat: Leon Grigorescu, Ninu Cantacuzino (fratele lui Matei Cantacuzino), Petru Grecianu (generalul decedat), Dimitrie Bogonos, I. Ţaranu, N. Daniil, D. Voinov, Gh. Caracaş, Octav Erbiceanu; iar în secţia preparatoare pentru şcoala militară: Scarlat Rosetti, Neculai Scorţescu, Anibal Teleman, Gh. Ursianu, Iacob Zadik.

A avut epoca ei de glorie această veche şcoală, având un curs primar complect, un curs de liceu cu două secţiuni, una pentru învăţământul clasic, alta pentru învăţământul modern şi o secţiune pentru învăţământul comercial. Educaţiunea şi îngrijirea specială a tinerilor elevi din cursul primar, a fost multă vreme sub privigherea d-nei Aspasia Culianu, soţia marelui profesor dispărut Neculai Culianu, sub al cărei control se aflau şi toate celelalte servicii ale menajului interior al şcoalei.

Zeci de ani de zile şcoala a funcţionat în acelaş local, din str. Muzelor (actualul liceul de fete „Oltea Doamna"). Şi aici, ca şi în alte pensionate, nărăvaşii de băeţi săreau gardurile în timpul nopţii, părăsindu-şi dormitoarele şi după ce petreceau câteva ore în oraş, se înapoiau şi tot sărind gardul, intrau tiptil în dormitoare, dupa ce aveau grija ca în coridorul spre dormitor să se des-

brace, pentru ca nu cumva să-i vadă în plină noapte cineva intrând îmbrăcați în sala de dormit.

Elevii care învățau aici, cu un aer mândru spuneau celorlalți colegi de ai lor, de prin alte școli: — Noi învățăm la Institutele-Unite, nu ca voi la... liceul național sau la gimnaziul Ștefan cel Mare. Pe atunci, internii la această școală plăteau anual 700 lei pentru cursul primar, 900 și 1000 lei pentru cursul liceal.

Nu erau însă atât de mulți elevi. Așa, în cursul unui an, la cursul primar, au fost numai 19 elevi, iar în cursul liceal 17 elevi.

Institutul Academic din Iaşi

— Mihail Eminescu profesor —

(1866)

O sumă de tineri profesori, dela Universitate şi dela şcolile secundare din Iaşi, au hotărât,—în 1866 — să înfiinţeze o şcoala particulară, care să cuprindă toate clasele, dela întăia primară până la ultima liceală, cu o secţie de bacalaureat. Şcoala a început să funcţioneze în August 1866, sub numele de „Institutul Academic", într'o casă din str. Sf. Haralamb, cuprinzând 3 clase primare, 3 inferioare de liceu, 2 superioare şi un an şi cel din urma, secţia de bacalaureat.

In primii 3—4 ani, a fost şi o clasă preparatorie pentru şcoala militară curs inferior, ce era pe atunci numai în Iaşi. Elevii purtau uniformă. Localul din str. Sf. Haralamb însă, devenind neîncăpător, şcoala s'a mutat mai târziu în str. Muzelor, unde astazi este externatul de fete „Oltea Doamna".

Sub numele de „Institutul Academic", această şcoală a dainuit dela 1866—1879, când s'a contopit cu o altă şcoală similară „Liceul Nou", fundată pe la 1870 în Iaşi de alţi profesori universitari şi secundari, cu care a încercat să rivalizeze până la 1879, când s'a contopit, sub numele de „Institutele-Unite", nume sub care a continuat până la închiderea sa, în 1907.

Fundatorii „Institutului Academic" au fost: Tit Maiorescu, profesor de literatură şi filosofie la cursul superior al şcoalei; Ion Melik, profesor de aritmetică raţională şi geometrie tot la cursul superior; Neculai Culianu, profesor de algebră, trigonometrie şi cosmografie la cursul superior; Petru Poni, profesor de fizică şi chimie la cursul superior; Pavel Paicu, profesor de limba română, latină şi germană, curs inferior şi superior; dr. Ion Ciurea, profesor de higienă şi medic al şcoalei, şi D. Quinezu, profesor de matemateci la cursul inferior.

In anul şcolar 1872—1873 devin profesori în cursul superior, precum şi asociaţi, următorii profesori universitari: Grigorie Cobălcescu, ca profesor de ştiinţi naturale, Ştefan Vârgolici, ca profesor de limba latină şi elină; A. D. Xenopol, ca profesor de istorie şi geografie; în 1873—74, Anton Naum, ca profesor de limba franceză; în 1878—79, N. Quintescu, ca profesor de limba latină şi în 1879—1880, Ion Caragiani, ca profesor de limba elină.

Caragiani şi cu Quintescu în 1871, împreună cu alţi profesori universitari, au fundat „Liceul Nou", care în 1879—80 s'a contopit cu „Institutul Academic", sub numele de „Institutele-Unite".

In această şcoală, totul mergea ca ceasornicul, aici domnind o perfectă disciplină, datorită autorităţii morale ca şi ascendentului ce ştiuse a'şi câştiga faţă de elevi cât şi chiar de corpul didactic al şcoalei, Ion Melik, ca director al acestei şcoli dela întemeierea ei 1866 până la 1883, când a devenit ca director C. Climescu, după care a revenit din nou I. Melik, apoi P. Novleanu, E. Melik, O. Erbiceanu şi la urmă N. Culianu.

Aici a fost profesor şi marele poet Eminescu. A fost profesor de limba germană în semestrul al doilea al anului şcolar 1874—75, în locul lui Samson Bodnărescu, numit director al Liceului Başotă. Un episod din acest timp, povestit de cei ce mai trăesc şi astăzi. In una din zilele lunei Mai 1875, câţiva elevi ai „Institutului Academic", au propus să facă o demonstraţie în contra lui Eminescu, simţindu-se nedreptăţiţi de notele ce le pusese la l. germana Eminescu. A doua zi, la ora de germană, conform înţelegerei avute, cei 37 elevi din clasă (secţia I superioară), s'au retras cu toţii în sala de gimnastică, unde s'au închis pe dinauntru, aşa că la intrarea sa în clasă, Eminescu o găsi goală. Nedumerit şi surprins, se duse în cancelarie unde comunică cazul şefului pedagogilor Hurzui.

Când a sunat ora 9, elevii au părăsit sala de gimnastică şi au reîntrat în clasă. Aici îşi făcu intrarea directorul Melik, care întrebă de ce elevii nu au întrat în clasă, la ora de l. germana. Elevii răspunseră că Eminescu se poartă cam brusc cu ei, punându-le în acelaş timp şi note mai mici decât li se cuvenea, conchizând ca nu'l mai vor ca profesor.

Melik, cu calmul cel mai perfect, le-a răspuns: — Bravo, foarte frumos! Va să zică de aci înainte d-voastră vreţi să dictaţi în şcoala şi să impuneţi profesorii, după alegerea şi aprecierea dumneavoastră!

Şi, cu tonul apoi grav, a replicat: — după cum v'aţi facut cheful de a nu asista în ora întăia la cursul de germană, tot astfel să mi'l faceţi şi pe al meu, de a nu vă coborâ la dejun în refectoriu".

Şi într'adevăr, când a sunat de dejun, elevii au găsit farfuriile dela masă, întoarse pe dos. Afrontul li s'a părut mare de tot şi atunci elevii au întors farfuriile pe faţă, au smuncit din mâna feciorilor farfuriile de mâncare pe care le duceau la celelalte mese şi au mâncat. Directorul Melik apăru din nou, dispunând încetarea din acel moment a cursurilor secţiei I-a. Elevii s'au răsvrătit. Elevii secţiei III inferioară de liceu, printre cari C. Mille, cunoscutul fost ziarist şi V. G. Morţun, au vroit să facă cauză comună. Consiliul profesoral a hotărât în prima zi excluderea lui V. Dimitriu, şeful clasei, astăzi profesor universitar la Cluj, C. Tatovici, Al. Stamati etc.

Mai târziu tuturor le-a părut rău de această răsvrătire, împotriva celui mai dulce şi ilustru poet al neamului nostru. Eminescu s'a retras din profesorat şi i-a urmat Paicu.

Printre pedagogii „Institutului Academic", ai secţiei de bacalaureat, erau şi Al. Viţu şi d. Em. Cernătescu, fost consilier la Curtea de apel. Viţu se purta mai aspru şi din această cauză elevii, mai cu samă că pe atunci era la ordinea zilei... criza de bani, se ţineau mereu de Viţu care, tocmai se pregătea să plece la Paris pentru studii, cântându-i astfel:

La Paris la învăţătură
Se duc de cască gură
Şi se 'ntorc tot gogomani
Iată dar... criza de bani.

Vechi profesori şi elevi ieşeni
(1877)

La 8 Septembrie 1876, împlinindu-se 10 ani dela fundarea „Institului Academic", s'a celebrat această aniversare printr'o serbare, urmată de un banchet. Au rostit atunci cuvântări: Neculai Culianu, Ştefan Vârgolici, Ion Melik, A. D. Xenopol — profesorii, precum şi foştii elevi: Filip şi Neculai Xenopol, Leon Cosmovici, şi d-nii Const. Meissner şi C. B. Pennescu.

In Septembrie 1891, împlinindu-se 25 de ani dela fundarea „Institului Academic", s'a comemorat această aniversare, denumită „nunta de argint a acestui Institut-model", printr'o serbare în localul şcoalei, serbare prezidată de fostul Mitropolit al Moldovei Iosif Naniescu. Profesorul Ştefan Vârgolici a făcut istoricul înfiinţării „Institutului Academic" ca şi al împrejurărilor cari au contribuit la contopirea lui cu „Liceul Nou" la 1879, sub denumirea de „Institutele-Unite". S'a facut tot atunci şi apologia dispăruţilor I. Melik, fostul director model al şcoalei, părintele intelectual şi moral al mai tuturor elevilor dela 1866—1891, cât şi al defunctului dr. I. Ciurea, medicul institutului, părintele sufletesc al aceloraşi foşti elevi, bunul lor prieten şi sfetnic.

In Iulie 1907, aceasta veche şcoală şi-a încetat activitatea, şcoală care timp de 41 de ani fusese un centru luminos de cultură al Iaşului, servind de pilda tuturor şcolilor similare înfiinţate după 1866, nu numai în Iaşi şi în ţară, dar chiar şi în Bucureşti, unde nu se gaseau decât pensionate de băeţi şi de fete, conduse cele mai multe de straini.

Aceloraşi profesori asociaţi ai „Institutului Academic", se datoreşte înfiinţarea la Iaşi, în 1872, a vechiului pensionat de fete, cunoscut sub numele de „Pensionatul Humpel", după numele Emiliei Humpel, sora lui T. Maiorescu, sub direcţiunea căreia a fost pus, un model de directoară ce poate fi dată de pilda şi astazi şi căreia la 1879 a fost cedat acest pensionat.

La 1900 Emilia Humpel, după 28 de ani de muncă rodnica în ogorul instrucţiunii şi al educaţiunii, s'a retras dela conducerea acestui pensionat, cedându-l unei asociaţiuni, sub direcţia d-rei Elena Buznea, (devenită apoi d-na Meissner), foastă directoară a azilului „Elena Doamna" din Bucureşti şi a şcoalei normale de fete din Iaşi. După o muncă de 10 ani, d-na Meissner s'a retras dela direcţie, fiind înlocuită prin d-na Ada d'Albon, (fiica lui Neculai Culianu). In 1913 pensionatul a fost cedat „societăţii ortodoxe a doamnelor române".

Camarazii secţiilor de bacalaureat din 1877—78, 78—79, precum şi din seriile 1866—67 ale „Institutului Academic", ca şi din celelalte serii, au serbat, aproape fără întrerupere, aniversările aceste.

Dintre bacalaureaţii din 1878, ieşeni cunoscuţi au fost: dr. C. Miclescu (colonel), V. Lacinschi fost silvicultor şef la Iaşi şi alţii.

La alte serbări, a secţiei de bacalaureat dela „Institutul Academic" din 1876—77, foştii elevi s'au fotografiat, la fotograful Brand din Iaşi. Printre aceşti elevi figurau: Const. Alevra, magistrat, inginer C. Antoniade, Titus Cerne, Vasile Dimitriu, Alex. Fotino, Sebastian Grecianu, Ion Lambrino, Petru Manea, Vasile Miclescu, Dimitrie Mitache, Gheorghe Pilat, Ion Stamatiu, Em. Stroici, Eugen Vincler.

Din seria de bacalaureat din 1875—78, figurau: C. Buzdugan fost consilier de curte, Teodor Cincu, Iosef Frey, Aurel Mănescu, D. Moţoc, C. Nanu, N'cu Nanu, I. Neniţescu, Mih. Orleanu, I. Pilat, I. Pruncu, A. Sakelaride, C. Stroici, M. Vârgolici, Em. Turbure, M. Voinescu.

In seria de bacalaureat din 1866—67 figurau: A. D. Xenopol şi G. Ciurea; din 1867—68: Ion Burada, G. Popovici; din 1869—70:T. Stihi, A. Drăghici, A. Fătu; din 1872—73: A. Cotescu, C. Buzdugan, I. Bastachi, Ilie Stroici, N. Neculaide, Ştefan Albu, Const. Codrescu.

Foarte mulţi ieşeni cunoscuţi au trecut prin această veche şcoală model, unii ca pedagogi: C. Botez, D. Balif, Em. Cernatescu, A. Cosmiţă, P. Costin, T. Crudu, Gh. Duzescu, I. Freihube, G. Gheorghiu, P. Râşcanu, C. Severin, T. Sibi etc.

Profesori au fost: Dr. I. Ciurea, (şi fondator al „Institutului Academic"), Neculai Culianu, Ion Caragiani, Grigore Cobălcescu, Const. Climescu, Aron Densuşianu, Al. Philippide, T. Maiorescu,

Ion Melik, Petru Poni, Ion Rallet, Ion Stravolca, Miltiade Tzoni, dr. C. Thiron, Andrei Vizanti, Ștefan Vârgolici, A. D. Xenopol,— cu toții profesori universitari.

Repetitori au fost: Vasile Burlă pentru partea literară, Ion Praja pentru cea științifică și alții.

Tot dela vechiul „Institut Academic", dela bacalaureații acestei școli, a rămas cântecul dedicat lui Verusi, cunoscutul pictor de pe vremuri din Iași. Verusi, autor a foarte multe opere de artă, printre altele a pictat și capela dela cimitir, unde a trântit aici niște sfinți mari, de se vedeau de o poștă. Tot Verusi a făcut și portretul lui Conta și l'a expus la o papetărie din str. Lăpușneanu, ce pe vremuri se afla, cam pe unde astăzi e fotografia Packer. Pe atunci în toi era un cântec al lui Petrino... „Am vrut să știu ce'i poezia"...

Licienii dela „Institutul Academic", întâlnind pe stradă pe Verusi, se țineau după dânsul și îi cântau:

Am vrut să știu ce'i... pictura
Ș'am întrebat pe Verusi
El a spus că'i mănjitura
Expusă la... Papetării.

Preoţimea de altă dată a Iaşului

(1866-1900)

Mai înainte vreme, sfântul cel mai invidiat dintre toţi sfinţii, la noi la Iaşi, peste care puseseră cândva monopol cucoanele şi duduele ieşene, era acel al făcătorului de minuni, Sfântul Mina. Astăzi ne apar în minte figurile câtorva din preoţii vechilor biserici ieşene, despre cari cei bătrâni cari mai vieţuesc încă, ne povestesc cu atâta duioşie, amintiri frumoase.

N'or fi istorice toate scenele şi cuvintele rostite de vechii preoţi ieşeni Andrei Panuş dela biserica Buna Vestire; Isaia Teodorescu poreclit Duhu dela Sf. Neculai Domnesc; Alexandru Ionescu dela Sf. Ilie şi de alţi mulţi, pe cari i-am cunoscut şi noi, pe unii, în copilăria noastră. N'o fi fost viaţa acestor vechi preoţi atât de însemnată, de pildă ca acea a fostului episcop de Roman, mai târziu Mitropolit al Moldovei, care şi în clipele sale de odihnă, în somnul greu ce-l avea, par'că vedea mereu înainte'i cele trei iniţiale fatale: M. M. M. Deşi ele arătau că Meletie este Mitropolitul Moldovei, totuşi fostul episcop ştia bine că mai înainte de aceasta, ele se tălmăceau altfel: erau Mii, Mii şi Mii, cât l'a costat locul de Mitropolit.

Preotul Andrei Panuş dela biserica Buna-Vestire a luat parte la revoluţia dela 3 Aprilie 1866. După ce'şi sfârşea cele sfinte la biserică, părintele Andrei în grabă o pornea pe la casele boerimei de altă dată, acolo unde se adunau Todiriţă Lăţescu, Nunuţă Rosnovanu cu mama sa, Moruzi şi mulţi alţii. Şi cu cât se apropia Duminica Tomei, cu atâta şi părintele Andrei părea din ce în ce mai înflăcărat. In casa Rosnovăniţei, în săptămâna mare, erau mese încărcate numai cu bunătăţuri: cozonaci, pască, vinuri.

Şi aici, se şoptea că în Duminica Tomei va fi la Mitropolie... paradă. Lipovenii din Păcurari şi Ciurchenii din Tataraşi, gata ori când pentru manifestaţie, veniră şi ei, unii pe lângă uşe, alţii pe

lângă ferestrele casei Rosnovăniţei, de unde aflară că va fi paradă mare în Duminica ce vine.

Dă Domnul că a venit şi Duminică 3 Aprilie 1866. Se începu slujba mare de către Mitropolitul Calinic Miclescu, în faţa norodului şi a boerimei, adunate în număr foarte mare. După ce a luat sfârşit slujba, Mitropolitul Calinic luat şi el de curent, se puse în fruntea convoiului alături de Rosnovanu, Lăţescu şi ceilalţi. N'au lipsit prapurile cu cruci. Părintele Andrei se'ndesa ca să fie şi el printre primele rânduri. O porniră cu toţii dela Mitropolie spre Palatul Administrativ, pentru a proclama Desunirea ţărilor şi să proclame Domn pe Nunuţă Rosnovanu. Apare colonelul Davila, comandantul garnizoanei, înaintea manifestanţilor, îi somează să nu înainteze, aceştia nu'l ascultă şi atunci s'au tras focuri, cari au culcat la pământ peste o mie de manifestanţi. Pe Mitropolit, îl împingeau mereu înainte ciurchenii, crezând că într'însul nimeni nu va trage şi nu se va atinge. Un sergent însă a rănit pe Mitropolitul Calinic, care a şi căzut în nesimţire. „Revoluţionarii" l'au ridicat repede şi l'au dus în pivniţa crâşmei Anghel, apoi Stihi, peste drum de casa de economie dela Palat, pentru a-l scăpa dela moarte. A fost găsit însă, arestat şi trimes la spitalul Sf. Spiridon. Nunuţă Rosnovanu şi ceilalţi au fost arestaţi. De asemeni şi mama lui Rosnovanu, care a îndemnat pe oameni să scoată pietrele din stradă, pentru a face baricade.

Părintele Andrei văzând că nu e de glumă, a făcut ce a făcut şi a şters'o din vreme, pentru a nu fi arestat.

Participarea lui la acest mare eveniment petrecut, a fost pentru dânsul întotdeauna, una din clipele cele mai frumoase din viaţa sa. In totdeauna, în orice ocazii, povestea tuturora cu căldură cele întâmplate în ziua cea mare pentru dânsul.

La biserica Sf. Neculai Domnesc era preotul Isaia Teodorescu poreclit Duhu. Ion Creangă a scris mult despre dânsul. Era rau de gură, mânia lui Dumnezeu.

— Unde te duci părinte Isaia, îl întrebă într'o bună zi un alt preot Arbore. — Iaca unde mă duc... (şi părintele Isaia scuipă în palmă)... încotro a sărit scuipatul, acolo mă duc. Dar şi părintele Arbore nu se lăsă mai pre jos: — Iaca, drept înspre Golia te duci părinte Isaia. Şi s'au despărţit împăcaţi că n'au rămas datori cu vre'un răspuns unul altuia.

Alta dată pe când era şef pedagog la seminarul Veniamin,

iar Neofil Scriban ţinea loc de director, fiindcă nu ducea casă bună cu Scribăneştii, a venit de hac unuia din aceştia. La seminar era un cerdac lung de tot. Neofil luă alături de dânsul pe un profesor al Seminarului, cu care se plimbă de zeci de ori dintr'un capăt la celalt, iar de câte ori treceau pe lângă odaia lui Isaia, băga capul în geam şi se uita înăuntru sa vadă ce face popa. Isaia îl aştepta a doua oară, a treia oară şi văzând că Neofil nu-l mai slăbeşte, se apucă şi se desbrăcă gol şi se puse aşa la geam, iar când trecu Neofil şi a patra oară, la vederea dosului lui Isaia, nu se reţinu să-i spue — Hai, bată-te Dumnezeu ticălosule!

Preotul Garofeanu dela biserica Buna-Vestire, avea pasiunea petrecerilor. De câte ori pleca în străinătate, unde îşi încerca norocul, se ducea la Mitropolit, sa ceară concediu şi atunci aşa îi grăia Prea Sfântului:

— Vă rog, Inalt Prea Sfinte, să-mi daţi un concediu pentru a pleca în străinătate, la Moaştele Sf. Ion, ca să mă închin.

— Iţi dau, răspundea Mitropolitul, dar cred că n'ai să mai faci un... hotrocol prin Europa.

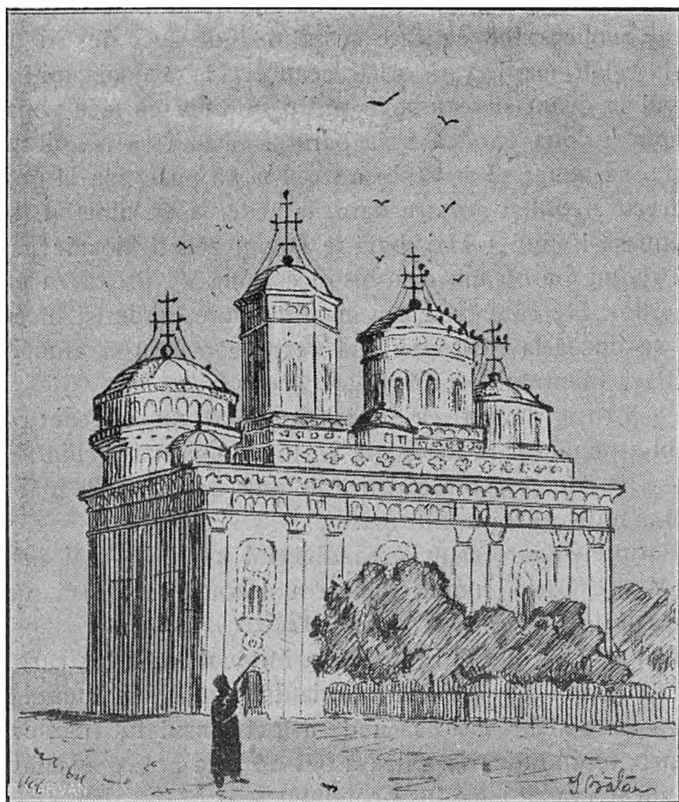
Părintele Garofeanu avea obiceiul să plece mai în fiecare an la Monte Carlo, unde îşi încerca norocul care însă niciodată nu i s'a arătat.

D'apoi păr. Ilie Grigoriu dela Mitocul Maicelor care povestea ca generalul Iacovachi, comandantul armatei în timpul lui Vodă Cuza, care şedea cu casa unde a fost consulatul rusesc din str. Unirea, botezându-i un copil, i-a dat de ziua botezului atâtea carboave încât era să-i înăduşe copilul.

La biserica Golia, multă vreme a fost ca diacon şi Ioan Creangă, pe când Mitropolit la Iaşi era Calinic Miclescu. Pe atunci păzitor la biserica Golia era arhimandritul Ieronim Buţureanu, pe cari popii îl scoseseră că ar fi evreu. Ioan Creangă umbla cu puşca după cioare şi când părintele Ieronim i-a spus de ce umblă cu puşca, Creangă i-a răspuns: — Eu nu mă tem de puşcă. Diaconul Creangă se ducea foarte des la Titus Maiorescu, care pe atunci era directorul şcoalei normale dela Trei-Erarhi. Maiorescu ajuta foarte mult pe Creangă.

Preotul Costachi Buţureanu, tatăl aceluia care a fost profesorul Grigorie Buţureanu, om inimos şi unul dintre cei mai de samă profesori de istorie din trecut şi al d-lui Vasile Buţureanu

profesor universitar, a fost protoereu al orașului, foarte deștept și în anturajul Mitropolitului Sofronie Miclescu.

Diaconul Ioan Creangă, trăgând în cioarele dela bis. Golia

Preotul Deoghenide dela biserica Sf. Haralamb, tatăl fostului comisar Deoghenide, avea și porecla de Popa Grecu. Pronunța rău românește. In sările de denii, cetea Evanghelia și nimeni nu-l pricepea ce spune.

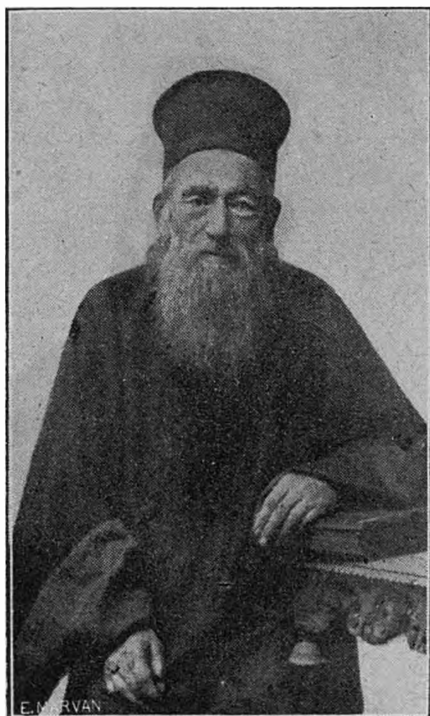
Preotul Andrei Bănescu dela bis. Sf. Ilie, pronumit Popa Cârnu—nume rămas la Iași—era în relații cu lumea cea mai bună din oraș. Era nelipsit dela toate botezurile și cununiile, pe care le oficia.

Pe vremuri, pe la casele boerești din Iași, erau paraclisuri. In fiecare Sâmbătă spre Duminică, boerimea trimetea după preo-

tul Bănescu, care venea într'o trăsură cu doi cai, pusă la dispoziţie şi făcea aghiasmă acasă, pe unde era chemat.

La vechea biserică Talpalari, a servit timp de peste 30 de ani diaconul Simionescu, iar părintele Vereanu a restaurat biserica şi împreună cu preotul Enăchescu a fost sufletul acestei biserici. Tot aici a slujit şi păr. Georgescu, iar mai de mult şi preotul Cornescu.

La vechea biserică Dancu, care a fost în dosul teatrului naţional şi care nu de mult s'a dărămat, biserică din timpul lui Petru Rareş, singurul preot cunoscut ce a fost aici şi de care îşi mai

Preotul Gavrilescu

amintesc preoţii de astăzi, e preotul Caimacan, om deştept care se amesteca şi în politică. La biserica Dancu au slujit multa vreme călugării greci.

La biserica Sf. Sava, preoţi mai vechi au fost Alex. Popovici care era şi institutor, preotul Borcea, preotul Dionisie Cre-

ţescu şi preotul Vasiliu, tatăl decedatului profesor Raki Vasiliu. Aici, mai de demult era un arhimandrit grec, care primea venituri mari pentru biserică.

La un hram al bisericei, s'a dus să slujească Mitropolitul Calinic Miclescu, în ziua de 5 Decembrie. După hram, au întins grecii o masă mare, pentru popor şi pentru clerul nostru şi când a venit timpul să plătească pe Mitropolit pentru că a slujit la hram, i-au dat două căuşele cu galbeni austriaci, iar celorlalţi preoţi câte un căuşel de carboave.

Preotul Gh. Possa

La biserica 40 de Sfinţi, un preot vechi a fost Ion Anastasiu, fost protoereu al oraşului, tatăl generalului Anastasiu, fost prefect de poliţie. La biserica Buna-Vestire preoţi bătrâni au fost păr. Al. Gavrilescu, tatăl colonelului dr. Gavrilescu; părintele Gh. Possa. fost mulţi ani protoereu al judeţului, tatăl d-lui dr. Ştefan Possa. Preotul Possa a fost pe vremuri unul din cei mai iubiţi preoţi din Iaşi. Blând, bun peste măsură, ieşenii îl iubeau şi'l stimau.

La biserica Toma Cosma au fost preotul Gh. Alexandrescu, care era şi profesor la şc. primară din Toma Cosma şi păr. Mihalache Mână Scurtă care era şi duhovnicul scapeţilor din Păcurari.

La vechea biserică Cuvioasa de Sus (Prapadoamna) din Păcurari, un venerabil preot a fost Gh. Constantinescu, tatăl d-lui profesor Ion Constantinescu, iar la bis. Sf. Neculai de Sus (cel sărac) preotul cel mai cunoscut din oraşul nostru, fost mult timp revizor eparhial, a fost părintele Gh. Carp, om blând şi bun.

La biserica Sf. Haralamb mai erau păr. V. Deoghenide zis Popa Grecu şi părintele C. Stamati.

La biserica Sf. Spiridon erau păr. Savin şi diaconul Idriceanu, doi buni cântăreţi, iar la biserica Mitocul Maicelor erau preoţii Pompilian, Niţescu, Răileanu, Ilie Grigoriu şi C. Agapi. La bis. Banu, vechi preoţi, cunoscuţi de ieşeni, printre ei şi profesori secundari, au fost preoţii I. Vasiliu, C. Vasiliu şi Leahu.

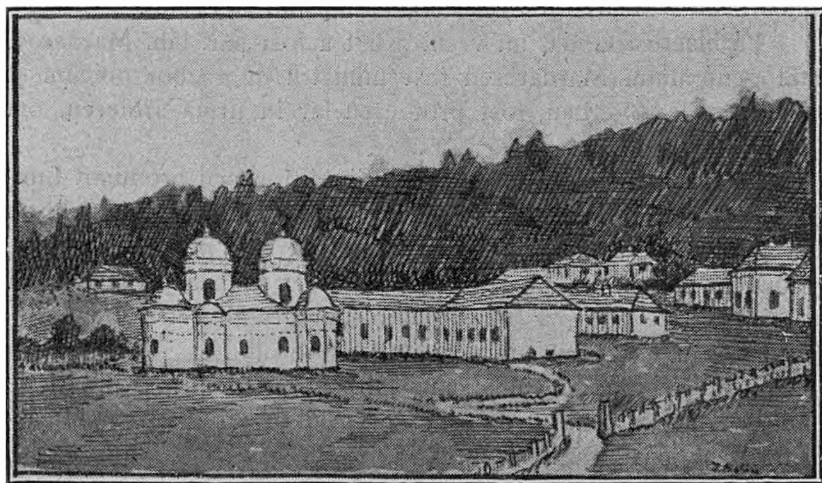
La biserica Golia, un vechi preot a fost păr. Gh. Mardarov, tatàl generalului Mărdărescu fost ministru de război precum şi părintele Alex. Şerban, fost protoereu iar în urmă arhiereu, om plin de carte.

La biserica Sf. Ilie au fost preoţii Al. Ionescu pronumit Lungu, şi Andrei pronumit Cârnu. La bis. Trei Erarhi preoţi vechi au fost părintele Al. Vartic şi părintele Ursu fost preot militar cu gradul de maior; era preot de polc cum se spunea pe atunci. La biserica Sfinţii Voevozi (Roşca) unul din preoţii vechi era părintele Profiriu, fost mult timp preotul cimitirului.

Iaşul a numărat până acum 20—30 ani în urmă, preoţi de samă, despre care clerul de astăzi ieşan, nu poate să-şi amintească decât cu foarte mult respect.

Şcoala de sericicultură dela M-rea Galata
(1895)

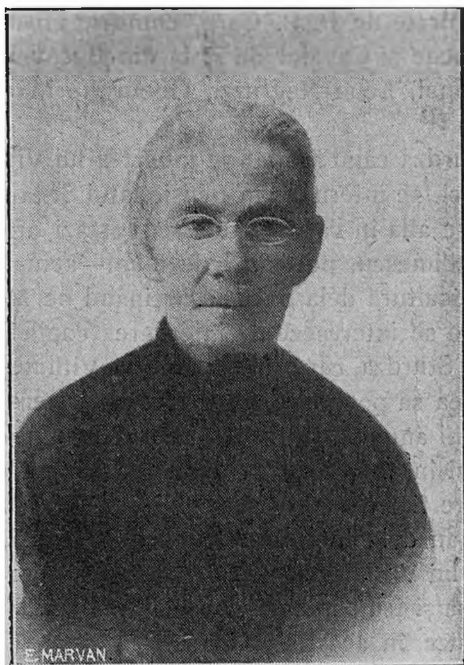
O urmaşă vrednică a acéluia care a fost Mihail Vitlimescu, mi-a pus la dispoziţie câteva note preţioase asupra primei şcoli de sericicultură dela M-rea Galata din Iaşi, condusă de Mihail Vitlimescu, apoi de către soţia sa Zamfira.

M-rea Galata

Nu mulţi ieşeni ştiu că Mihail Vitlimescu a fost întroducătorul în Moldova al culturii viermilor de mătasă şi al filatului în mod sistematic al mătasei. Vitlimescu a fost trimes pentru studii în străinătate de către Mihalache Vodă Sturdza, maí întâi la Viena, apoi la Berlin şi la Paris. Reîntors în ţară, a căutat de a introduce cultura viermilor de matasă în mod sistematic. A stăruit şi a înfiinţat şcoala de sericicultură în încăperile M-rei Galata, unde se făcuse şi o plantaţie de duzi, tot din îndemnul său. Noul guvern,

după cel ce ajutase la înfiinţarea acestei şcoli, a tăiat subvenţia acordată, astfel că nu ţinu mult şcoala. Vitlimescu nu se descuraja şi graţie lui se făcură întinse plantaţii de duzi în Iaşi, la Socola, Galata şi Copou, iar în judeţul nostru, la Cucuteni şi Cristeşti, precum şi în judeţele Vaslui şi Fălciu.

D-na Vitlimescu

Soţia sa Zamfira, a fost subdirectoara şcoalei de sericicultură înfiinţată de stat la 1865, la M-rea Galata. A fost o femee activă, muncitoare peste măsură pentru răspândirea sericiculturii, a filaturei şi a ţesătoriei. In unire cu fiica ei Sofia Mironeanu şi cu ginerile ei Anibal Mironeanu, au reînfiinţat şcoala de sericicultură. „Vitlimescu & Mironeanu", şcoală care face cinste şi astăzi Iaşului şi lăudată până şi în străinătate.

Contesa Asachi, când i se făcea dor de Iaşi, sosea dela Paris şi trăgea în gazdă la Iaşi la generalul Mavrodin, care şedea pe atunci în str. Muzelor. Se interesa de şcoala lui Mihail Vitlimescu, la care ţinea foarte mult. In casa generalului Mavrodin, se

dădeau în onoarea contesei Asachi, petreceri la cari luau parte ieşenii de pe atunci. Venise şi Vitlimescu la o serată şi chiar în toiul petrecerii a fost muşcat de un câne turbat.

Neputând fi îngrijit şi tratat cum trebue, căci nu exista pe atunci leacul contra turbării, după trei luni a murit în cele mai groaznice chinuri, plâns de toţi cari i-au cunoscut munca şi priceperea sa, admirate de P. P. Carp, Dimitrie Gusti, Petru Poni, Baron Hurmuzache şi Cavaler de Zota din Bucovina, Neculai Gane, A. D. Xenopol, Leon Negruzzi, Gheorghe Mârzescu şi mulţi alţi.

Mihail Sturdza când a aflat de moartea lui Vitlimescu, a dispus imediat ca să se interneze în pensionatul Sf-ta Maria din Iaşi care pe atunci se afla în casele Codrescu (astăzi orfelinatul Triaj), pe copila lui Vitlimescu, pe atunci de 6 ani—actuala directoară a şcoalei de sericicultură dela noi—însărcinând pe Mitropolitul Calinic Miclescu să se intereseze de internarea copilei în şcoală.

Tot Vodă Sturdza, care ţinuse mult la Vitlimescu, a mai dispus ca din averea sa personală să se plătească pensionatului Sf-ta Maria 50 galbeni anual, pentru învăţătura şi îmbrăcămintea copilei, prevăzând şi în testament ca după moarte, să se dea 50.000 galbeni ca zestre fiicei lui Vitlimescu. Dar... ca la noi.

După un an dela internarea copilei în şcoală, s'a făcut cunoscut văduvei lui Vitlimescu de către administraţia averei lui Vodă Sturdza, ca să'şi iea copila din şcoală, fiindcă ar fi primit ordin dela Vodă Sturdza, în acest sens.

Ceva mai târziu, bezede Dimitrie Sturdza, fiul mai mare al fostului Domnitor venind la Iaşi şi aducându-i-se la cunoştinţă despre măsura de mai sus, a răspuns că nu crede ca Voda sa fi luat el hotărârea aceasta. Mihail Vitlimescu, cât a locuit la Iaşi, a stat şi în palatul lui Vodă Sturdza, unde astazi este Seminarul Veniamin.

După moartea sa, văduva şi copila lui, s'au mutat la Galata, iar de aici iar în oraş, cu şcoala pe care o înfiinţase în 1895 în localul viei dela Galata.

Regele Carol, de câte ori venea la Iaşi, a vizitat şcoala de sericicultură. Il interesa progresul pe care'l făcea şcoala şi îi plăcea să stea de vorbă cu Mihail Vitlimescu, care'i vorbea în dialectul prusian.

După un interval aproape de 30 ani, se întâmplă ca într'o zi

Regele Carol vizitând expoziţia agrară din Bucureşti, din 1904, a dat deodată de vitrinele cu produsele sericicole de gogoşi, matasă filată şi ţesături de matasă, dela şcoala din Iaşi „Vitlimescu Mironeanu".

Imediat fostul nostru Suveran şi-a adus aminte de numele Vitlimescu, adăugând că era numele unui director al şcoalei de sericicultură dela Galata din Iaşi, al unui om cum se cade, cult şi muncitor. Regele a ţinut atunci să vadă pe directoara şcoalei, a felicitat-o şi a lăudat faptul că fiica lui Vitlimescu continuă opera atât de folositoare ţării. Iar Regina Elisabeta, de câte ori vizita Iaşul, vizita şi această şcoală, făcând comenzi şi arătându-se mulţumită de progresele şcoalei, în special de mătăsurile de aici.

Sunt 15 ani de când Regina Elisabeta a făcut ultima vizită Iaşului şi acestei şcoli.

Sunt peste 60 ani de când există această şcoală, care a trecut prin atâtea mari greutăţi, cu foarte puţină încurajare din partea tuturora. Şcoala însă a continuat să dăinuiască, pentru că unde e muncă şi dragoste de propăşire, fie sărăcia şi nepăsarea cât de mari, răsbate omul cum poate mai departe.

Gh. Mârzescu şi discuţiile universitare de pe vremuri...

(1860—1870)

Din primele şedinţe ţinute de către consiliul profesoral al Universităţii din Iaşi: pe când era preşedinte al consiliului şcolar al Universităţii noastre—în 1860—V. Alexandrescu, care era şi directorul departamentului Ministerului Instrucţiunii, făceau parte din acest consiliu la Iaşi, inspectorul general al şcoalelor, pe atunci Neculai Ionescu, directorul internatului din Iaşi şi 3 profesori aleşi de către profesorii şcoalelor secundare şi din profesorii învăţământului superior, printre cari: Lupaşcu, Velini, Columb, părintele Ionescu, Barnuţiu. In una din aceste şedinţe, Vasile Alexandrescu Urechia, în calitate de preşedinte, a rostit o cuvântare spunând că ministrul l'a însărcinat „să proecteze" statute pentru Universitate, în care să se cuprindă fiecare facultate. In acelaş timp, s'a prezentat şi bula pentru facultatea de drept din Iaşi, din partea fostului Domnitor Mihalache Sturdza, dimpreună cu acte relative la înfiinţarea facultăţii de atunci.

După ce s'a ales o comisiune compusă din Barnuţiu, Suciu, Mârzescu, Teodori şi Călinescu, pentru a „proecta" statutele Universităţii, s'a rădicat un incident asupra discursului făcut de Barnuţiu, în numele consiliului şcolar, pentru deschiderea facultăţii juridice. Şi atunci au urmat convorbiri interesante:

Preşedintele V. A. Urechia a cerut să se numească o comisiune compusă din Barnuţiu, Mârzescu şi Urechia.

Gheorghe Mârzescu a răspuns că mai bine ar fi să facă fiecare profesor discursul său, la care Urechia a replicat: d. Mârzescu ar vroi să facem o nuntă literară, iar Suciu a sărit şi a spus: ca să se facă un discurs în două zile, ar fi peste putinţă şi dacă discursul d-lui Barnuţiu nu e îndestulător, să însărcinăm pe Strat, să facă altul mai bun. Urechia a mai crezut să spue că şi Mârzes-

cu, în înţelegere cu Barnuţiu să compue un alt discurs sau „să redeagă“ pe celălalt.

Gh. Mârzescu a mai adăugat că a făcut de mult o parte din discurs, însă numai în consideraţiune că consiliul a însărcinat pe Barnuţiu, nu a anunţat pe nimeni. Consiliul în urmă, a fost de părere ca Mârzescu şi Barnuţiu să compue un alt discurs şi dacă Barnuţiu nu va consimţi la aceasta, atunci Mârzescu să fie preparat pentru discurs.

Şi, dela chestiunea discursului, profesorii de atunci au trecut la chestiunea înfiinţărei facultăţii de medicină la Iaşi.

Unul din membri vine la o şedinţă şi anunţă că Domnitorul Carol şi-a exprimat dorinţa ca să se facă o facultate de medicină în ţară, de care se simte necesitate. Cuciureanu care a adus această veste, a adăogat că el are proectat un program pentru chirurgie, dar că e lipsă de oameni speciali, nu e cabinet de anatomie, greutăţi în procurare de cadavre şi că vor fi multe dificultăţi, pentru că poporul român nu vrea nici morţii să-i spintece. Se teme ca deschiderea facultăţii de medicină să nu fie o prăpastie pentru Iaşi, sfârşindu-şi cuvântarea cu următoarele cuvinte: mai puţin primejdios ar fi jumătate de teolog sau jurist, decât jumătate de medic: acesta tae în carne vie, omoară.

Ultimile cuvinte ale lui Cuciureanu au dat naştere la următoarele riposte: Gh. Mârzescu a spus că dacă se vor primi superstiţia şi prejudiţiul ca motiv împedecator la înfiinţarea facultăţii de medicină, atunci niciodată nu se va putea înfiinţa această facultate. Părintele Scriban a fost de părere că Universităţile când s'au înfiinţat, n'au dispus de toate mijloacele necesare. Să mergem şi noi înainte, a zis părintele, căci tot începutul e greu şi doresc ca cel puţin medicii ce vor ieşi din facultatea noastră, să poată înlocui măcar pe babe, dar să fie români.

Gh. Mârzescu nu a lasat pe părintele Scriban să-şi spue bine ultimile cuvinte şi a strigat: desconsideraţi facultatea noastră.

Un incident s'a mai ridicat asupra numelui Universităţii. Strat a zis că sunt Universităţi cari n'au facultate de medicină şi totuşi au titlul de Universitate, iar V. A. Urechia a amintit că la Bârlad—pe vremea aceia—s'a înfiinţat un gimnaziu cu 3 clase numai şi atunci cum se poate numi şcoala aceasta: gimnaziu sau nu? Desigur că gimnaziu şi tot aşa se poate numi Universitate, cu 3 facultăţi.

Toate discuţiunile aceste frumoase între cei dintăi profesori ai Universităţii ieşene, se făceau pe când în Universitate nu erau decât 106 studenţi repartizaţi astfel: 72 la facultatea de drept, 15 la cea filosofică, 5 la amândoua facultăţile şi 14 la cea teologică.

Din aceşti 106, 102 erau români, 2 armeni, 1 catolic şi 1 evreu. Şi aceşti studenţi erau unii din ei cu studii diferite: 48 erau gimnazişti absolvenţi sau seminarişti (cu 7 clase); 41 aveau numai câteva clase gimnaziale; 9 studiasera numai în institute private şi 8 în clasele primare private.

Bacalaureatul de pe vremuri
(1890)

In actualul local al facultăţii de medicină, unde era mai înainte vreme Universitatea, se ţineau examenele de bacalaureat, pentru elevii şi elevele tuturor liceelor din Moldova şi anume în două sesiuni, în Iunie şi în Septembrie.

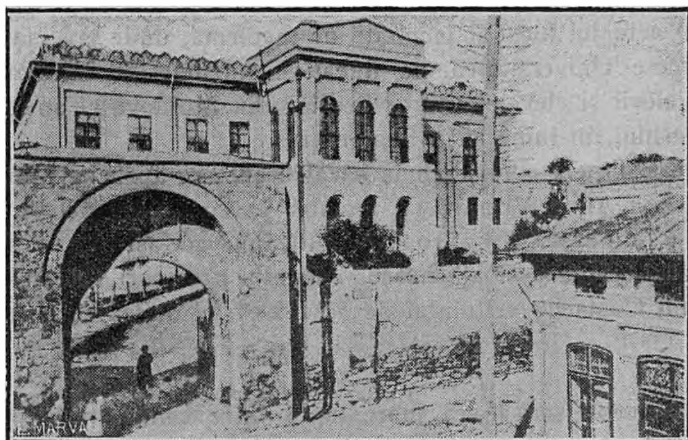
Preşedintele comisiunii la bacalaureat era aproape întotdeauna acelaş: Andri Vizanti, iar membri în comisiune pentru grecească şi latinească, tot aproape întotdeauna aceiaşi profesori: bătrânul Erbiceanu şi Costăchescu, amândoi profesori la Seminarul Veniamin Costachi, cel dintâi de grecească, al doilea de latină.

*

La proba scrisă era mare luptă între candidaţi şi profesori, cei dintâi pentru... a copia, iar profesorii pentru a-i prinde. Candidaţii erau împărţiţi în trei săli: d-rele puţine la număr pe atunci, din absolventele liceelor de d-re din Iaşi Humpel şi Varlam, dimpreună cu candidaţii, a căror nume începeau cu literile A şi B, în aşa zisă sală a Potcoavei, din cauză că în această sală senatul universitar de pe vremuri îşi ţinea şedinţele în jurul unei mese în formă de potcoavă. In această sală era foarte greu de... copiat. Profesorul care supraveghea candidaţii, se aşeza în mijlocul potcoavei, de unde lesne avea putinţa să vadă ce fac toţi elevii. A doua sală fiind cea mai mare—sala actuală a paşilor perduţi şi a bibliotecii facultăţii de medicină—cuprindea elevii dela litera B până la S inclusiv. In această sală, parte dintre candidaţi erau aşezaţi în bănci, parte câte unul la nişte măsuţe. Copierea aici era mai... uşoară, căci studenţii Universităţii şi alţi elevi staţionau în curte, iar pe ferestrele deschise, se puteau arunca făşiile de hârtie, legate cu şfoară şi cu petricele, din cari dacă nu toate, mare parte din ele—cu tezele gata făcute—ajungeau la candidaţi.

Sub motiv de a bea apă, candidaţii mai găseau în căni de apă puse în acest scop în câte un colţ din sală, teze gata făcute, pe cari mânile binevoitoare ale odăiaşilor le aduceau dela cei din afară. In sala a treia, din mâna stângă de lângă sala precedentă, copiarea... se făcea şi aici cu uşurinţă, candidaţii aşezaţi prin bănci primind din afară tezele.

După proba scrisă, candidaţii reuşiţi treceau la proba orală, iar cei căzuţi primeau dela secretariat, jumătate din taxa depusă, adică 10 lei, cu cari chefuiau spre a-şi îneca necazul căderei.

Universitatea veche

La examenul oral, care dura vre'o 10 zile, candidaţii erau liberi să se prezinte în acest interval de timp profesorilor din comisiune, la cari vroiau, împărţindu-şi obiectele, după cum le venea la socoteală. Fiecare profesor, sau cel puţin doi, avea câte o sală deosebită, aşteptând candidaţii cari se prezentau pe rând în zilele alese de ei însăşi. In o sală, profesorii Erbiceanu şi Costăchescu, şedeau fiecare la câte o măsuţă, peste care stateau maldare de autori latini şi greci.

Candidaţii erau întrebaţi ce autori au pregătit pentru bacalaureat şi anume ce parte, pentru a fi examinaţi din această materie.

Amândoi profesorii, erau ursuzi şi morocănoşi, ţipau şi ocărau pe candidaţii ce nu răspundeau la întrebările ce li se puneau. Cuvintele ce li se adresau erau cam acestea:

— „Bine bre omule, dacă nu ştii latina şi greaca, apoi ce ai învăţat în 7 ani de liceu. Cum ai să trăeşti în lume, fără să poţi traduce măcar un autor aşa de uşor. Rău, foarte rău. Avem să ne mai întâlnim la bacalaureat. Aşa nu se trece".

Având însă şi Erbiceanu şi Costăchescu inimă de aur, totul se mărginea aici şi candidatul trebuia să fie prea de tot slab, ca să cadă, căci de obşte mai toţi treceau.

In una din zilele de examen, se prezintă profesorilor Erbiceanu şi Costăchescu, doi absolvenţi locali, actuali distinşi profesori ieşeni: d. Mihai Carp şi sora sa Elena, actuala d-na prof. I-brăileanu.

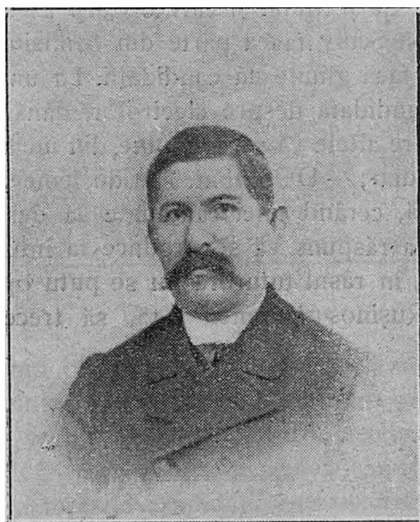
Venind mai întăi la profesorul Erbiceanu, acesta fără a rădica ochii de pe catalog, întrebă: — Dar dv. cine sunteţi? Răspunsul fu: — Carp Mihai şi Carp Elena. — Da, da, îngână Erbiceanu. Dar care e Carp Mihai şi care e Carp Elena?

Şi d-rul Leon Sculy făcea parte din comisiunea de bacalaureat. Ii plăcea să facă glume cu candidaţii. La un examen, întrebând pe o d-ră candidată despre electrofor, dânsa a descris aparatul, spunând între altele că se compune din un fir de păr. D-rul Sculy întrebă imediat; — De bărbat, sau de femee, d-ră?

Iar altă dată, cerând unei candidate să descrie camera lui Sausure, aceasta a răspuns că se produce la întunerec combinarea... D-rul Sculy, în râsul tuturora nu se putu opri să nu-şi plaseze gluma: — „Ruşinos fenomen d-ră, să trecem la altă chestiune".

Profesorul Lucescu dela Liceul Naţional
(1895)

Deşi seminarist, Lucescu a ocupat catedra de Matemateci de la Liceul Naţional, curs superior. Incă din cursul inferior, băeţii vorbeau cu frică de străşnicia lui Lucescu şi chiar profesorii de matemateci din cursul inferior, ca Paladi şi Roşu, când aveau la

Profesorul Gh Lucescu

lecţie un băiat ce nu ştia, îi spuneau: „vei vedea ce ai să păţeşti când vei fi în cursul superior, dacă vei ajunge acolo, la d. Lucescu. Acesta nu glumeşte". Şi, în adevăr, cum ajungeai în clasa V-a, în prima lecţie ce o aveai cu Lucescu, el te întreba: unde ai făcut cursul inferior şi ce profesor de Matemateci ai avut? Apoi, începea explicaţia, vorbind rar şi apăsat, cerând cea mai de-

săvârşită linişte şi obligând pe toţi elevii să urmeze pe un caet special intitulat „brulion“, explicaţia dela tabelă.

Când te scotea la lecţie şi nu puteai răspunde, îţi spunea cu un aer zâmbitor, ca şi cum ţi'ar fi spus lucruri plăcute: „rău, rău, ai să rămâi repetent. Iaca îţi pun 1“.. şi acesta odată pus, era greu de corectat. De schimbat o notă nici vorbă nu putea fi şi nimeni nici n'ar fi îndrăznit să'l roage de aşa ceva.

Sever era cu elevii slabi, ştia însă să aprecieze pe cei buni cari însă nu trebuiau să se lese pe tânjală, căci repede îşi schimbà părerea şi devenea şi mai straşnic cu aceştia.

— „Ştiu că poţi, zicea el de multe ori, dar nu vreai. Eşti deci de două ori vinovat“.

La teză nu era chip de copiat. Dădea trei, patru chestiuni deosebite, astfel că fiecare elev avea alături, în spate şi în faţă alţi elevi cu chestiuni de teză deosebite, neputând deci copia unul dela altul. Şi cum chestiunile ce le dădea erau cele mai adese ori probleme, nici din carte nu se putea copia.

Şi paza riguroasă pe care o exercita, silea pe elev să scrie numai ceia ce ştia, sau să dea... teza albă.

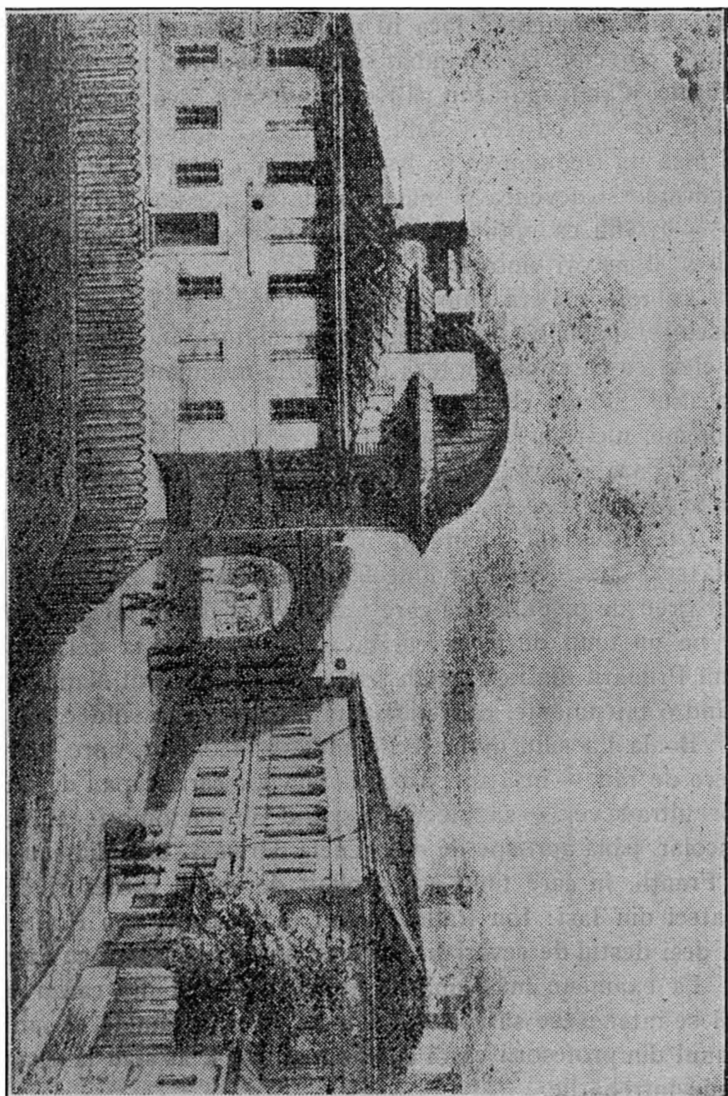
Cu câţiva ani înainte de moartea sa, cu toată aparenţa robustă ce o avea, căci era bine legat şi rumăn la faţă, s'a îmbolnăvit greu de piept, boală care i-ar fi venit dela o alegere unde a stat pe un timp de ploae, toată ziulica, sub bolta dela intrarea vechii Primării din Iaşi, (unde astăzi se află Teatrul Naţional), căpătând o pneumonie, care niciodată n'a fost bine vindecată.

Boala l'a silit, după recomandaţia medicilor, spre marea sa părere de rău, — însă spre bucuria elevilor cari scăpau de un profesor ultra-sever, — să plece, începând din Octombrie al fiecărui an şcolar, până aproape de examenele din vară, în Italia sau în sudul Franţii, în care timp era suplinit de vechii profesori de matemateci din Iaşi: Ion Rallet, Aurel Mănescu şi Ion Praja, cari, toţi, deşi destul de severi şi ei, nu se puteau compara cu Lucescu.

La examene însă, apărea Lucescu şi deşi din cauza boalei lui, i se interzisese să vorbească mult, totuşi examina el sau ruga pe unul din profesorii cari'l suplinea şi cari îl asistau la examene, să pue întrebările.

Nota însă, în tot cazul, o punea Lucescu şi vai de acel care bizuindu-se că nu mai are pe Lucescu ca profesor, n'ar fi învăţat în timpul anului.

Frica de Lucescu era atât de mare printre elevii, cari'l porecliseră Lucifer, încât întreaga preparaţie de 10 zile dinainte de examene, era întrebuinţată, de elevii cei buni şi cei răi, numai pen-

Arcul dela Academie

tru Matematecile lui Lucescu.

Deşi foarte sever, Lucescu a fost un profesor eminent şi drept. A scos elemente de valoare dintre elevii săi. Atât de scru-

pulos a fost Lucescu, încât chiar o sutime dacă ar fi lipsit unui elev la examen, cu toate rugămințile ce i s'ar fi făcut, nu i'o dădea. Conferința clasei însă adeseori complecta sutimea ce lipsea elevului. Lucescu a murit în străinătate, de cruda boală de care suferea.

De Max elev la Liceul Naţional din Iaşi

(1887)

Fiul mai mic al d-rului Max, pe care ieşenii cei vechi l'au cunoscut cu toţii, era drăcos peste măsură. Pe cât era de inteligent, pe atât era de leneş. De abea a putut absolvi cele 4 clase liceale şi cu tot regretul lui Vasile Burlă, pe atunci director al liceului naţional, Eduard Max n'a isbutit să treacă în cursul superior.

Liceul era pe atunci unde e astăzi şcoala de Bele-Arte, iar ca să ajungi până la şcoală, trebuia să te opreşti mai întăi pe la Ghiţă Olteanu. Aici nu era elev al liceului naţional, ca să nu'şi petreacă timpul când lipsea dela şcoală. Eduard Max era şi leneş şi absenta dela şcoală, iar când îşi dădea osteneala să fie prezent în clasă şi când era chemat la lecţie, foarte liniştit se râdica de pe bancă şi spunea profesorului că n'a preparat lecţia. Colegii lui de şcoală cari mai trăesc astăzi, îmi povestesc multe din ghiduşiile lui Eduard Max—mai târziu celebrul de Max, care a uimit Parisul prin jocul său admirabil.

Profesorii dela liceul naţional, din clasa IV-a, îi puneau nota 1 la toate obiectele. Intr'o zi însă, Eduard Max se 'ntrecu. La clasa de fizică a profesorului Gh. Urziceanu, s'a hotărât nu numai să se rădice în picioare din bancă, ci să vină chiar la tabelă, când a fost scos la lecţie. Colegii din bancă nu ştiau ce să creadă. O fi ştiind în ora aceia lecţia Eduard Max, că s'a dus puşcă la tabelă?

A bolborosit dânsul câteva cuvinte, dar imediat, foarte liniştit, a spus profesorului că nu s'a preparat şi, fără a mai aştepta vre'o vorbă din partea lui Gh. Urziceanu, s'a reîntors în bancă, de unde a auzit apoi cuvintele profesorului său: — deşi n'ai spus nimic, dar fiindcă tot văd un progres, căci ai venit până la tabelă, îţi pun nota 3.

La sfârşitul anului şcolar, media generală a lui Eduard Max era 2.50.

Şi dacă moda în afară de şcoală la tinerii cheflii era ţinută cu multă sfinţenie, Eduard Max a vrut s'o întroducă şi în şcoală. Venea la şcoală, în ghete de lac, cu jobenul pus pe o ureche şi cu monoclu.

Elevul Eduard Max

Il prinde directorul Burlă într'o zi îmbrăcat astfel.

Luat din scurt, de ce umblă cu joben, Eduard Max a spus că nu are altă pălărie, aşa încât trebue să vie la şcoală cu joben sau cu capul gol şi neputând umbla cu capul gol (moda aceasta a prins la băeţii de astăzi din licee) este nevoit să poarte joben.

Părintele său drul Max, avea o vie la Socola (astăzi proprietatea d-lui Trihub). Era în culmea fericirii Eduard Max când putea spune colegilor săi că tatăl său are proprietăţi. Pentru ca toată lumea să afle că familia sa are o vie, şi-a tipărit cărţi de vizită astfel:

„Le Prince Edouard de Maxembourg de Socola". A făcut mereu vizite pe la toţi cunoscuţii, spre a lăsa cărţile de vizită astfel tipărite.

Disperarea părintelui său că Eduard nu se dădea la carte, ajunsese la culme. Soarta băiatului era hotărâtă de către părinte: să fie dat la cismărie, chiar la cismăria care se afla în localul actual al Camerei de Comerţ unde la etaj locuia d-rul Max.

Sosise însă vremea băilor. In fiecare an familia Max pleca în străinătate şi niciodată nu ocolea Parisul.

Eduard Max care avea dispoziţii, de când era în liceu, pentru teatru, în mai multe rânduri a declamat la diferite reprezentaţii de binefacere ce aveau loc în sala „Amicii Artelor" unde astăzi este Conservatorul de muzică şi declamaţie, dovedind că are talent.

A rugat pe tatăl său, când au plecat în străinătate, ca la Paris să-l ducă la un profesor, care să-şi dea părerea dacă poate sau nu să între la Conservatorul din Paris.

D-rul Max nici n'a vrut să audă la început de aşa ceva, dar odată ajunsă familia Max la Paris, băiatul îi tot dădea zor tatălui său, să-l ducă numai decât la un profesor renumit, care să-i dea sentinţa, dacă are sau nu are talent la declamaţie. Şi după ce Eduard Max s'a prezentat profesorului şi a arătat ce ştie, a primit următorul sfat părintesc: — dă-mi voe să-ţi dau un sfat părintesc: arta şi d-ta nu sunteţi făcuţi unul pentru altul; dacă părintele d-tale are vre-o bucată de pământ, dute şi o cultivă...

Cel mai încântat de acest răspuns a fost d-rul Max, care-şi luă imediat fiul şi plecă în altă parte, la băi în Franţa. După trecere de două luni dela această scenă, familia Max s'a reîntors din nou la Paris, pentru ca de aici să plece în ţară.

Fără ştirea tatălui său, Eduard Max se duse la acelaş profesor, rugându-l să-l examineze din nou. Şi după ce mai ascultă încă odată pe tânărul Eduard, încântat de progresele vădite făcute într'un timp atât de scurt, profesorul scrise d-rului Max câteva rânduri, prin care-i arăta că revine asupra primului său verdict şi că consimte a pregăti pe fiul său pentru a intra la Conservatorul din Paris.

Nu trecuse nici 3 ani şi Eduard Max care intrase printre cei dintâi la Conservatorul din capitala Franţei, absolvi şcoala cu premiul I, la dramă şi comedie, ceia ce, scriau ziarele pariziene de atunci, nu se întâmplase decât de 3 ori de când exista Conservatorul din Paris.

Ioan Paul

(1890)

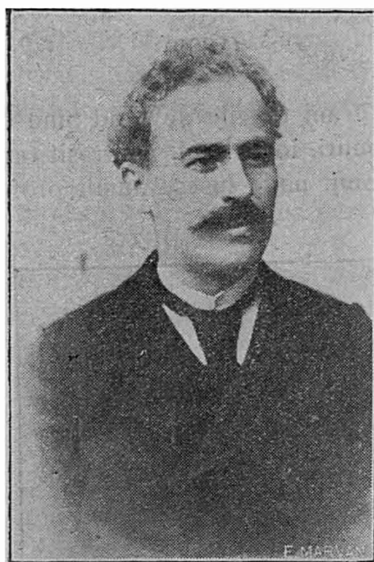
Sunt aproape 7 ani de zile de când bine cunoscutul profesor ieşan de pe vremuri, Ioan Paul, a părăsit oraşul nostru, pentru a se stabili la Cluj, unde fusese numit profesor la Universitatea din acel oraş.

Ion Paul

Cu acea ocaziune a avut loc o agapă de despărţire, oferită de numeroşi prieteni ieşeni şi când acel ce a fost Ioan Paul, mişcat până la lacrimi de dragostea ce i s'a arătat, a spus: „cuvintele ce mi le adresaţi, e merindea cu care mă voi duce dincolo de munţi. Cea mai mare dorinţă a vieţii mele a fost să trăiesc în Iaşi, în oraşul unde au scris: micul Homer român Ioan Creangă şi Mihai Eminescu şi unde împreună cu vechiul meu amic Miron Pompiliu, am lucrat împreună la alcătuirea de cărţi pentru tinerime“.

Iar acum câteva luni în urmă, Ioan Paul trebuind să se retragă la pensie, şi-a exprimat dorinţa ca restul vieţii să'l petreacă la Iaşi, dorinţă pe care nu a putut'o îndeplini, din motive necunoscute. Doar rămăşiţele sale pământeşti au fost aduse şi înmormântate la cimitirul Eternitatea, alături de ale vechiului său prieten intim Ioan Praja.

Miron Pompiliu

Plecat din ţara Moţilor lui Iancu, Ioan Paul acum vre'o 37 de ani, a venit în vechiul regat, încălzit de focul sacru al patriotismului şi cu cele mai mari iluzii despre viitorul neamului românesc. Incetul cu încetul, Ioan Paul a devenit o figură însemnată a învăţamântului românesc din regat şi ca profesor şi ca scriitor şi ca conducător al şcoalei şi ca autor didactic.

Cu aceleaşi simţiminte, cu aceiaşi menire culturală, Ioan Paul, care a lăsat în urma sa, în special la Iaşi, experienţa didactică dobândită prin devotamentul său pentru problemele şcolare de tot soiul, a plecat în Ardeal, unde era nevoia mai mare şi răspunderea mai grea, a plecat la datorie, dar a plecat şi pentru că glasul rugător al celor de unde a plecat, îl rechema.

Pe unde, aici în Iaşi, n'a fost Ioan Paul profesor? La liceul

naţional, la liceul internat, la şcoala normală de fete, la şcoala militară, la institutul Humpel, la seminarul Veniamin Costachi

Şi când în gara Iaşi, în ziua plecării sale la fraţii noştri din Transilvania, ieşenii l'au condus şi i-au urat drum bun, unul din vechii prieteni îmbrăţişându-l, i-a spus:

— Du-te şi spune celor cu care vei trăi şi pe care-i vei cuceri, ca şi pe noi, că nu e totul putred în vechiul regat al României; du-te şi spune că o viaţă întreagă am servit credincioşi idealului care a călăuzit sufletele pe drumul biruinţii de astăzi; mai spune-le că suntem dintr'o bucată, corecţi şi muncitori şi că o lume nouă, nu pentru noi ci pentru cei de după noi suntem hotărâţi a clădi, cu orice mijloace şi peste capul tuturor, la care chemăm la lucru şi pe fraţii de acolo.

Unde se'nvăţă în Iaşii noştri

(1880)

In foarte multe case, unde astăzi nici pomeneală nu mai este, că altă dată în ele au fost vechile şcoli sau pensionate particulare din Iaşi, în aceste câteva case s'a dat de către dascalii de atunci, o educaţiune aleasă fiilor de ieşeni. Se preda germana şi franceza în deosebi.

Ieşenii îşi amintesc de cele mai de samă pensionate de băeţi, cari au dispărut odată cu cei cari le-au înfiinţat. La pensionatul Caracaş din strada Armeană (astăzi casele d-lui avocat Veiler), s'au perindat nenumăraţi elevi, cari mai târziu s'au relevat prin soliditatea cunoştinţelor dobândite. Aici a învăţat şi elevul Ioan Botez, actualul director al Băncii Iaşilor şi profesor universitar.

De ce nu s'ar aminti printr'o modestă placă aşezată la intrare, că a fost cândva aici pensionatul Caracaş?

Şi care dintre ieşeni nu'şi aminteşte de vechiul pensionat Scenk, condus de bătrânul modest Scenk şi de soţia sa, cari au adus atâtea servicii şcoalei, ceia ce însă n'a împiedecat ca la sfârşitul vieţii să simtă amar greutăţile existenţii lor. Intr'o căsuţă mică mai întăi, din str. Coroi, îndărătul Comandamentului Corpului IV de armată, zi cu zi soţii Scenk s'au sacrificat pentru ca şcoala pe care au condus-o, să fie la înălţime. Devotamentul lor însă faţă de nenorociţii copii surdo-muţi, a fost neîntrecut.

Dela pensionatul Scenk au ieşit absolvenţi fraţii Gane, Albert şi Henry Ghica, Arthur Sion, fraţii Botezatu, G. Rosnovanu, fraţii Gruchol, Maugsch etc.

De numele Rang este legată o bună parte din amintirea ce o avem despre primele pensionate şi şcoli particulare ce au fost cândva la Iaşi. Grădina de copii condusă de d-ra Julieta Rang şi mai târziu de concetăţeana noastră d-na Rang, a avut timpul ei de splendoare.

Tot asemenea şi de pensionatul Curius şi de pensionatul Frey, primul din piaţa Sturzoaei, al doilea din str. Carol dela Copou. La acest din urmă pensionat a învăţat şi d. Henry Catargi, fost mareşal al Palatului.

Scenk

Pensionatul Weitzecker din str. Tăutu, se deosebea prin frumoasele producţii de scrimă. Aici printre alţii a învăţat şi Paul Ventura, fratele aceleia care a fost o distinsă doamnă din Iaşi, Lucia N. Cananău. In sfârşit, un alt pensionat de băeţi era Chaiol din str. Sărărie.

Printre pensionatele de fete, a fost în primul rând Humpel din str. Carp, pensionat care a desvoltat atât mintea cât şi sufletul copilelor încredinţate lui. Apoi, pensionatul Daudin de Perrier, condus de soţia fostului director al închisorilor şi care ocupa clădirea unde este astăzi căminul studentelor din str. Carol, peste drum de Universitate. In fostul pensionat Varlam din str. Universităţii, mai înainte se afla pensionatul Maevschi.

Două licee însă de mare însemnătate au fost liceul nou, pe locul unde acum este şcoala normală de fete din str. Carol şi institutul academic unde acum este şcoala Oltea Doamna din str. Cogălniceanu, ambele fuzionând mai târziu sub denumirea de In-

stitutele-Unite, având la început cursul inferior în str. Carol, iar cel superior în str. Cogălniceanu. Pe aici au trecut generalul Petru Grecianu, Dimitrie Bogonos, G. Dunkan, generalul Manolescu Mladian, Neculai Cananău, Alex. şi Lascar Rosetti, Ernest Canano etc.

Să le ţinem minte pe toate aceste, şcoli vechi cu oameni cari le-au condus, cu toată vrednicia şi cu toată dragostea pentru Iaşul nostru.

Un alt pensionat vechi din Iaşi, a fost acel al lui Jordan din strada Sărărie, în actualele case Cozadini, ocupate astăzi de către Siguranţa generală. Cam de pe când a fost focul cel mare în Sărărie, a început a fiinţa şi acest pensionat. Jordan era elveţian, frate cu profesorul Jordan dela şcoala centrală din Paris. A sosit la Iaşi, adus ca repetitor al tinerilor Canta, al lui Vasile, tatăl lui Matei Cantacuzino, al lui Iancuşor şi al celui de al treilea frate.

La început Jordan nu a primit ca elevi în pensionatul său, decât pe fiii celor mai cunoscuţi ieşeni, iar mai târziu pe toţi aceia cari veneau şi cereau înscrierea la şcoala sa.

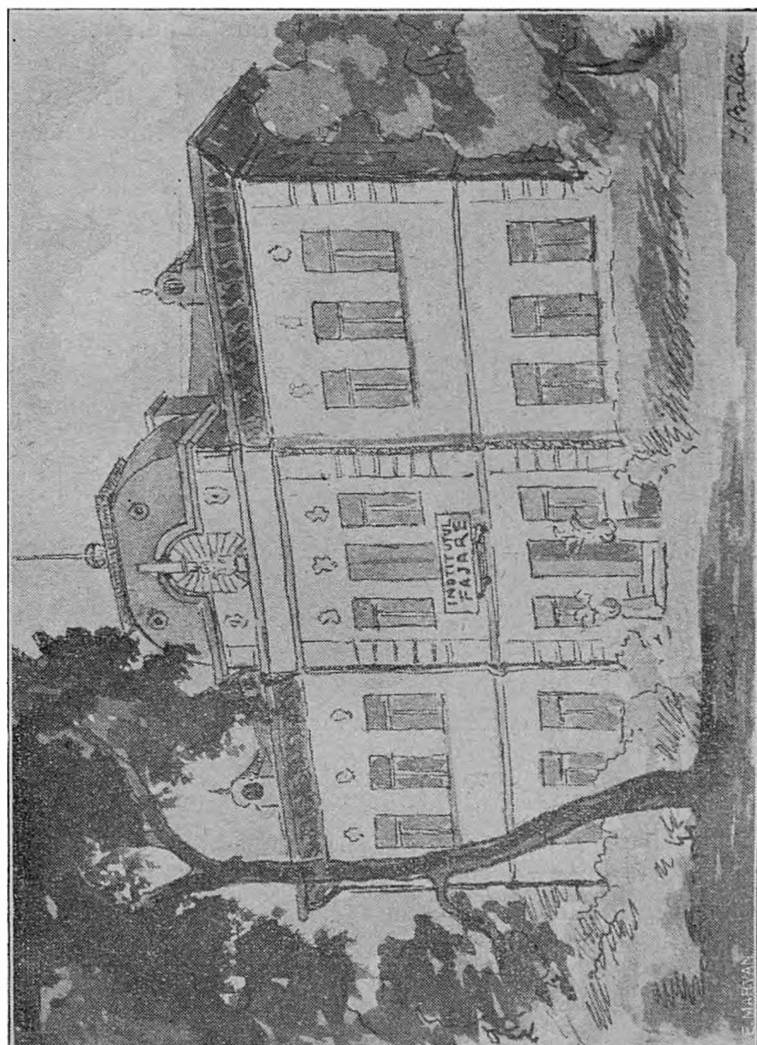
Pe aici au trecut fraţii Alexandru şi Gheorghe Liteanu, fraţii Alexandru, Neculai şi Mihail Suţu, fraţii Ghica Brigadir, Macarovici (generalul Macarovici), Crupenschi (colonelul Crupenschi), fraţii Catargi, Oscar Moruzi, Dimitrie Moruzi (cneazul şi publicistul), Cantacuzino, d-rul L. Russ, dr. Gh. Bogdan, fraţii Gall, Grigorie Cogălniceanu, Vasile Jora, Matei Gane, Neculai Gane şi atâţia alţii, ieşeni despre care păstrăm amintiri frumoase şi duioase.

Jordan a fost şi profesor de l. franceză la Academia Mihaileană.

La pensionatul lui, erau între alţii profesorii: I. Burry de limba franceză, dr. Oscar Mihailis de limba germană, bătrânul Toma Săvescu.

Vechi pensionate de fete din Iaşi mai erau: al Doamnei Joie, care din str. Pacurari s'a mutat mai târziu în str. Muzelor; al doamnei Sacheti, care îşi avea pensionul la deal la Copou; al doamnei Gall, mama d-lui Gall, fost secretar general al Primăriei com. Iaşi. Pensionatul era în stradela Sf. Atanase. Dintre foastele eleve dela acest pension, trăesc astăzi numai două: d-na Elena dr. Peride şi d-na maior Vasilescu, doamne cari n'au părăsit de loc Iaşul.

Mai erau: pensionatul Doamnei Fajare, din strada foastă Română şi din str. Asachi, local ocupat astazi de către orfelinatul „Regina Maria“. M-me Fajare era o bătrână franceză, devo-

Institutul Fajare de pe vremuri

tată creşterei şi educaţiunei fetelor şi dânsa se facuse repede cunoscută la Iaşi, ca o bună profesoară.

In str. Toma Cosma era pensionatul doamnei Grandjin. Aici au învăţat multe eleve. Printre acele cari nu au părăsit de loc Ia-

șul, rămânând și trăind în acest oraș, sunt d-nele dr. Sculy și Triandafil.

Doamna Petit, era o femeie foarte instruită. Se ocupa mult de eleve. Ieșenii cei vechi își mai amintesc de dânsa, când ducea elevele la școală, într'o trăsură mare, iar seara le aducea îndarat.

Un vechiu pension cunoscut era și Knoch.

Un alt vechiu pensionat, care funcționează și astăzi, făra întrerupere de aproape 60 de ani, a fost înființat de către d-na Ma-

D-na Maria Herovanu

ria Champalbert, în anul 1867. Maria Champalbert, era diplomată a Academiei din Montpellier, femee foarte cultă, superioara și distinsă. Institutul înființat de dânsa, a luat ființă mai întăi la Piatra-Neamț și aceasta datorită unei întâmplări: venind din Franța să'și vadă niște rude stabilite la Piatra, a rămas în acest oraș, fiind rugată de prefectul de pe vremuri Miluș, precum și de multe alte mari familii din Piatra, să fundeze un institut francez, cari în acele timpuri lipseau cu desavârșire în acel oraș. Și, înțelegând nevoile timpului, inteligentă, cultă și înzestrată cu o energie deosebită, și-a câștigat repede încrederea și admirația tuturora.

Multe generații îi slăvesc memoria. România îi ajunsese a

doua patrie. De câte ori vorbea de ţara noastră, îşi arăta toată dragostea pentru dânsa.

Pe singura ei fiică, actuala distinsa d-nă M. Herovanu, ma-

Elevele şcoalei Herovanu având la mijloc pe foasta lor directoară

ma eminenţilor noştri concetăţeni d-nii Eugen şi Alfons Herova
nu şi a d-nei Lucia Nicolau, a măritat-o după un român.

Sosită în ţară în urma autorizaţiei date de Ministrul instruc-

ţiunei publice din 1867, Tell, a înfiinţat institutul sub denumirea de „Pensionat privat franco-român“, iar dela anul 1893 acest pensionat fiinţează la Iaşi. Din acest an pensionatul a funcţionat sub conducerea fundatoarei încă acum câţiva ani, iar după moartea ei, conducerea a luat-o d-na Herovanu dimpreună cu fiicele ei d-na Lucia Neculau şi d-ra V. Herovanu.

Lozinca fundatoarei institutului se păstrează cu sfinţenie şi astăzi: seriositatea în cultură şi în educaţia elevelor.

Ioan Caragiani

(1890)

Intr'un ajun de Anul Nou — în 1921 — acel ce a fost Ion Caragiani, profesor de limba şi literatura elină la facultatea de litere din Iaşi, decan al facultăţii de litere, membru al Academiei Române, — şi'a dat obştescul sfârşit.

A fost un om modest toată viaţa, cât a trăit'o. Şi tot aşa de modestă i'a fost ultima lui trecere prin străzile Iaşului, atunci când în seara zilei în care Ion Caragiani a închis ochii pentru totdeauna, un simplu car funebru tras de doi cai şi urmat de o singură trăsurică, i'au condus rămăşiţele pământeşti la cimitir.

A trăit savantul acesta fără sgomot, fără paradă.

Era de loc din Clisura (Macedonia) din părinţi celnici cari stăpâneau turme de oi. A fost dat să înveţe la o şcoală grecească din Macedonia, de unde apoi a nimerit'o tocmai la Iaşi, unde a învăţat româneşte şi încetul cu încetul a ajuns unul dintre cei mai de samă profesori universitari.

La facultatea noastră de litere a fost numit profesor de limba şi literatura grecească la 1 Aprilie — ziua farselor şi glumelor — 1865, fiind deci cel mai vechi profesor al Universităţii ieşene, dimpreună cu Neculai Culianu.

Facultatea din Iaşi l'a avut aproape 50 de ani profesor, stând alături de A. D. Xenopol, Anton Naum, Petru Râşcanu, C. Leonardescu, Teohari Antonescu, cu toţii dispăruţi şi de d-nii profesori Ion Găvănescul, Al. Philippide, P. P. Negulescu.

Dar prelegerile sale de limba şi literatura elină cu atât au fost mai gustate, cu cât studenţii ca şi profesorii îi sorbeau anecdotele, pe cari Caragiani ştia să le povestească în chip deosebit.

De câte ori n'a povestit păţania sa cu un lăutar ţigan! La o petrecere din Iaşi, a fost invitat şi Caragiani. Printre invitaţi erau profesori universitari, colegi de ai lui, persoane din societa-

tea ieşană, profesori secundari şi... un taraf de lăutari ţigani. Cântau lăutarii de asurzeau întreaga casă.

După miezul nopţii, când lumea începuse a se rări, un profesor se apropie de lăutari şi adresându-se celuia care conducea orchestra, îi spuse:

— Uite, vezi pe cela de colo (arătând spre Ion Caragiani). E profesor universitar, om mare, însă ştie să cânte din scripcă ca şi voi, căci e de al vostru. Duceţi-vă şi'l rugaţi să cânte şi el cu voi.

Ioan Caragiani

Şi, lăutarul ţigan nici nu mai aşteptă altceva şi se duse puşcă la Caragiani. Râzând şi cu aerul de prieten şi de... compatriot, îi dădu de-adreptul lui Caragiani: — Ne pare bine că ai ajuns aşa de mare şi că unul din ai noştri e şi profesor universitar; dar, uite ce te rugăm, trage-i şi d-ta din vioară cu noi şi nu-ţi fie ruşine.

— Taci măi, replică Caragiani, ce tot vorbeşti...

— Lasă că ne faci cinste, răspunse ţiganul lăutar, mai cântă şi d-ta, să auzim şi noi...

Şi Caragiani a trebuit să încerce totul spre a convinge pe ţigan, că nu e nici lăutar, nici ţigan.

Şi acel care avea studii serioase asupra Macedoniei, acel care a tradus şi a adaptat din greceşte, acel la care se găsise, du-

pă ce a închis ochii, un început de dicţionar macedo-român,—în

Ion Caragiani invitat de un lăutar ţigan să'i tragă din vioară

una din zile ducându-se cu căruţa spre Podul Iloae, a dat pe şosea de o şatră de ţigani, cam pe la Valea Lupului. Ţiganii zărindu-l,

au crezut că e unul de-ai lor şi pe dată, şireţi cum sunt, s'au sfătuit să'i tragă chiulul şi anume când Caragiani ajunsese chiar în faţa lor, ţiganii s'au făcut că se bat între ei, ameninţându-se cu drugi de fier, scuipându-se, sbierând şi producând un sgomot infernal: ca la ţigani. Caragiani crezând de-al binelea că e curată bătae, se coborâ din căruţă şi venind în mijlocul lor, căută să'i împace: — bine mă, ce vă bateţi, că nu e frumos, li se adresă. Atâta aşteptau dihaniile de ţigani şi atunci unul dintre ei, începu să'i mângâe pe Caragiani şi să le spue celorlalţi: — Iaca, boeru o să ne împace... şi cu toţii încunjurându-l, chipurile că au găsit în el pe zeul împăciuitor, i'au pipăit hainele, pe la buzunarele surtucului, pe la acele ale jiletcei... până în sfârşit, s'au împăcat.

Caragiani a plecat mulţumit că a putut face o faptă într'adevăr mare, împăcând ţiganii.

S'a urcat din nou în căruţă, şi'a aprins mucul de ţigară, care'i ardea buzele, şi'a trântit pălărioara pe cap şi a pornit mai departe; şi când a vrut să'şi şteargă fruntea de sudoare iea batista de unde nu'i şi când a mai vrut să se uite câte ore sunt, ioc şi ceasul şi atunci a întors căruţa şi a venit din nou în mijlocul ţiganilor şi vorbind cu bulibaşa cel mare, i'a spus că nici batista, nici ceasul lui, nu sunt cu nimic vinovate de sfada ţiganilor şi că să i le dea îndărăt. Şi i le-au dat.

Acei cari l'au cunoscut pe Caragiani, par'că'l văd şi astăzi: scurt, bine legat de trup, rotund şi plin, cu fruntea largă, mustăţi lungi şi groase, ochi lucitori, sprincene dese, în sfârşit o figură originală.

Intra în clasa dela facultate, iarna, cu capul înfundat în gulerul unui modest palton, spre a'i fi mai cald, purtând la gât, o legătoare lată de lână, care'i acoperea aproape întregul obraz.

Şi când vorbea din Tucidide şi când istorisia din Oedip, de Prometeu şi de atâţia şi atâţia, îi curgeau anecdotele, snoavele şi glumele.

De câte ori nu a fost văzut numai în halat şi cu fesul în cap, stând îngândurat, privind pierdut spre copacii din grădina Universităţii, de pe prispa caselor unde locuia (astăzi Seminarul de slavistică).

Cu prilejul unei vizite a Regelui Carol la Iaşi, Regele dorind să aibă la dejun pe Caragiani care era neîntrecut în anecdote,

a trimes un aghiotant să'l invite. Şi aghiotantul a dat de Caragiani îmbrăcat numai în halat, cu fesul roş în cap, tologit pe prispa caselor dela Seminarul de astăzi de slavistică.

Ioan Caragiani (după o ultimă fotografie)

Niciodată însă Caragiani n'a uitat să povestească tuturora păţania sa din Turcia când vroind să o viziteze, cu ocaziunea plecărei sale la Ianina, a fost dat drept spion şi făcândui'se un simulacru de percheziţie, s'a găsit că aparatul de fotografie, ar constitui o dovadă de vinovăţie. A stat Caragiani mai bine de o lună de zile arestat, până a intervenit ministrul României la Constantinopol. Când a fost eliberat, Caragiani a luat vre'o 15 albanezi marinari, i'a dus într'un vârf de munte, a pus la fript mai mulţi miei, şi a tras un chef cu lăutari, de a mers vestea hăt departe...

Cântăreţii de odinioară
(1890)

E unul care şi acum mai vieţueşte şi care pe vremuri, făcea să răsune centrul Iaşului de glasul său frumos, Gh. Borteanu.

Cânta cu atâta căldură şi dădea atâta expresie cuvintelor, încât înduioşa pe cei ce-l ascultau.

Incepuse să cânte în Iaşul nostru, la Hala de bere, instalată unde astăzi este poşta din str. Lăpuşneanu.

Nu era sară, ca să nu i se spue lăutarului : — Zi-ne, zi-ne cum ştii tu să ne zici, ştii cu dor, cu foc la inimă, o doină...

Şi începea să cânte şi cânta cu atâta uitare de sine, cu atâta căldură, încât îi se zăreau şi lacrimile. Şi plângea şi cânta şi de era întrebat de ce plânge, răspundea: — asta nu se poate spune.

Şi lăutarul din Iaşi n'a lipsit dela nici o petrecere a altora. El era sufletul, el era acela care încălzea, care mişca pe toţi.

Şi cânta tot ce i se spunea, mai mult jalnic. La una din aceste petreceri, a cântat „Steluţa". Dar nu sfârşi versul al doilea şi-i podidi un plâns, care l'a înecat aproape, iar chitara i'a amorţit. Lacrimile l'au muiat cu totul.

— Lăsaţi'l cucoane, zise unul din tovarăşii lui. Nu mai poate, eri şi-a îngropat o fată de 17 ani, termină şcoala anul ăsta...

In „Lăutarul său", N. Beldiceanu spune: „Când aveţi un mort în casă, nimeni din voi nu cântă... pe când bietul lăutar, el vă zice când sunt fiere a lui zile de amar"...

Nu mult după aceia, în una din veri, nişte lăutari cântau în grădina Tanasachi dela foasta Chateau-aux-fleurs. Era lună şi frumos. De gardul grădinei, în stradă, stătea răzimat un bătrân ascultând muzica lăutarilor. Era el, cântăreţul de odinioară, fără de care nu se putea petrece şi acuma era dat uitării.

Nici un lăutar din ceilalţi nu mai voiau să-l iee, căci era bătrân. In ochii lui erau parcă lacrimii trecutului—ce nu se mai întoarce—şi ai viitorului, a cărui taină nimeni n'o poate şti.

Şi acum când îl văd, de abea tărâindu-şi paşii şi de abea ducându-şi existenţa, parcă i-aşi spune:

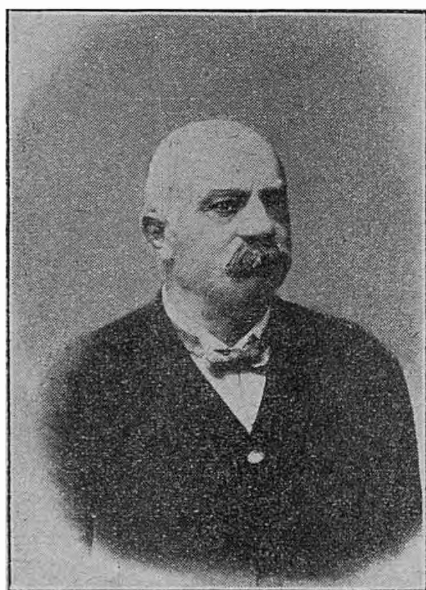
Gh. Borteanu cântând în unul din saloanele Iaşului

— Ai înveselit odinioară atâta lume, ai făcut prin cântecul tău jalnic de multe ori pe atâţia să lăcrimeze şi n'ai dus greul vieţii atunci printre cei ce te-au înţeles. Cu ce te-ai ales însă azi, bătrân duios, din tot farmecul care l-ai împrăştiat cândva în lumea trecută a Iaşului?

Institutorul Tincu

(1890)

Const. Tincu era unul dintre cei mai vechi institutori din Iaşi dimpreună cu batrânul Stăuceanu, unde atâţia şi atâţia am învăţat, la şcoala primară din foasta stradă 40 de Sfinţi, astăzi general Berthelot.

Institutorul Tincu

Constantin Tincu a venit la Iaşi din comuna Vânatori judeţul Neamţ, de acolo unde arhimandritul Chiriac Neculau dela Mănăstirea Neamţ a înfiinţat şcoala care'i poarta numele.

După ce a urmat cursurile gimnaziului Ştefan cel Mare şi

apoi ale liceului naţional, a fost numit institutor la Tg. Neamţ unde învăţase şi dânsul cursul primar, iar de aici la Bacău şi în urmă la Iaşi, la şcoala No. 1 Sărărie, astăzi Vasile Alexandri unde a funcţionat timp de 10 ani. Mai târziu a fost director al şcoalei primare No. 2 Sărărie, care pe acea vreme era în casele unui preot dela biserica 40 de Sfinţi, situată chiar peste drum şi vecină cu liceul militar. In urmă această şcoală s'a mutat în localul propriu, pe locul caselor Quinezu din strada Română, astăzi Lascar Catargi, purtând numele de Mihail Cogălniceanu. Tincu a funcţionat aici multă vreme, până ce oboseala şi munca l'au silit să se retragă la pensie. O viaţă întreagă, ca toţi dascălii care-şi înţeleg menirea lor, şi-a trecut-o numai şi numai pentru instruirea şi educarea copiilor, în aerul închis şi colbăit al şcoalei.

In timpul carierei sale de institutor, foarte mulţi oameni de samă şi'au câştigat primele cunoştinţi instructive şi s'au condus în urmă în viaţă, după poveţele lui părinteşti. Nu se'ngrijea numai de hrana sufletească a şcolarilor, ci şi de hrana de toate zilele. La câţi copii săraci, Tincu, după ce se isprăvea clasa de dimineaţă, nu le dădea gologani, ca să aibă ce mânca!

Era de o blândeţă şi bunătate neîntrecută. Toată viaţa a muncit numai pentru şcoală.

In orele de după clasă, acasă scria cărţi pentru şcolari, într'un stil foarte uşor şi cu multă metodă pentru a înlesni învăţământul geografiei. Manualele de geografie ale lui Tincu au fost, pe vremuri, mult căutate.

Când se punea să alcătuiască geografia unui judeţ, Tincu călătorea, scotea vederi, aduna date, mergea dela autorităţi la autorităţi şi aşa întocmea întotdeauna o lucrare de samă.

Din toată munca lui, grea şi atât de producătoare pentru şcolari, nu s'a ales cu nimic, decât doar cu sărăcia, căci a murit sărac.

A fost şi membru activ al societăţii geografice române din Bucureşti.

Foarte prietenos şi vesel, aşa era cu colegii ca şi cu elevii săi. La o lecţie de Religie, pe când vorbea despre crearea lumii, un elev din bancă nu era atent la cele ce spunea Tincu, ci vorbea într'una cu vecinul său.

— Cine a făcut lumea, Georgel, — a întrebat deodată Tincu pe elev.

— N'am făcut'o eu domnule, răspunse elevul.

Elevul era Georgel Mârzescu, pe care Iaşul l'a pierdut de timpuriu, pentru totdeauna.

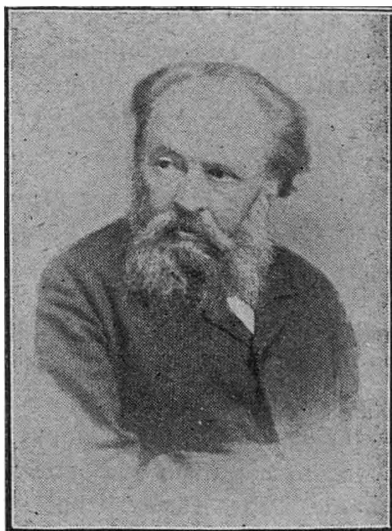
George Panaiteanu-Bardasare

— Corespondența cu D. A. Sturdza —

(1859)

G. Panaiteanu-Bardasare este unul dintre bărbații moldoveni cari a introdus pentru întâiași dată cultura înaltă artistică.

Egumenul mănăstirii Todireni din Burdujeni, Sofronie, l'a adus pe Gheorghe Panaiteanu-Bardasare la Iași, unde a urmat

G. Panaiteanu-Bardasare

cursurile școalei dela Trei-Erarhi și Academia Mihaileană. Gheorghe Asachi găsind în el un talent mare, a stăruit de i s'a dat o bursă pentru a pleca la München, ca să se perfecționeze în arta litografiei, cu von Pilloty, și în Arta picturei la Academia de Arte-

frumoase de acolo. A stat aici timp de 18 ani, unde îşi făcuse popularitate şi a fost încurajat prin comenzi artistice, având prieteni din România, oameni însemnaţi ca: fraţii Sturdza-Micläuşeni, Diamandopol, Dassiade, pictorul Lemene colegul său şi alţii.

Dimitrie Sturdza, fostul prim-ministru şi şef al partidului liberal, i-a scris nenumărate scrisori, ca să vie în ţară, pentru ca să introducă arta, de unde însă colegul său Lemene artist-pictor, care venise înaintea lui la Iaşi, îi scrisese că puţină încurajare se dă aici artei. Cu toate acestea, se 'ntoarce în ţară, după ce mai urmă la Berlin şi arta fotografiei spre a-i folosi.

Sunt foarte interesante şi bine de reţinut scrisorile şi o întreagă corespondenţă dintre George Panaiteanu-Bardasare şi Dimitrie A. Sturdza, pe atunci tânăr de tot, făcându-şi studiile la Berlin, de unde reîntors în ţară şi asvârlit în politică, a fost mai târziu în atâtea rânduri prim-ministru şi şef al partidului liberal.

Multe din aceste scrisori, adresate marelui artist ieşan, nu sunt de loc cunoscute. Pentru viaţa atât de bogată a Iaşului mai vechi, le redau aici întocmai. Din cuprinsul lor se va mai vedea şi ce bun român a fost Dimitrie A. Sturdza.

Berlin, 11 Aprilie, 1854.

Scumpe prietene,

De nu ţi'am scris mai de demult, pentru ca să'ţi mulţumesc pentru frumosul roman, pe care ai avut bunătatea să-mi trimeţi, te rog să mă ierţi şi să primeşti acuma ale mele mulţumiri, ca şi când le-aşi fi dat atunci, fiindcă ele sunt întocmai aşa de sincere. In adevăr, ai făcut mie şi fraţilor şi d-lui Câmpeanu o bucurie nespusă, deodată par'că nu ne mai aflam în Bonne ci în mijlocul Carpaţilor; nu numai îmbrăcămintea căruia îi lipsesc numai ochineele (românii la noi au întocmai aşa ochinei ca italienii din Roma sau Neapoli). Este foarte bine aleasă şi compusă, însă şi faţa, caracterul, mărimea trupului, postura sunt caracteristice, cu totul expresive şi naţionale.

Toţi cunoscuţii din Bonne care l'au văzut, au fost încântaţi laudând pe acel care l'a compus, — vreau numai pe o autoritate să'ţi aduc, pe prof. Weleken, unul din cei dintâi cunoscători ai ar-

telor. Am încă o rugăminte să'ţi fac, şi aceia este să'mi trimeţi şi pe o romancă, fiindcă am gândit că bietului român îi va fi urât în singurătate. Şi de nu ai timp, te rog să nu'ţi dai osteneala".

Iar în altă scrisoare:

August, 1870.

„Am văzut la d. Radovici la Bucureşti, portretul soţiei sale, făcut de Lempart din Monac. Am fost încântat de aceasta pictură, căci ea este fără îndoială una din cele mai bune ce am văzut în timpul mai nou. Mi-a venit în minte să pun să facă acelaş pictor portretul în oloi al neuitatului nostru Matei. I-am trimes d-lui Radovici fotografiile făcute de Loescher şi Petsch, însă îi mai trebue o fotografie fie colorată, pentru ca pictorul să poată cunoaşte colorul incarnaţiunii, al ochilor, al părului, al sprincenelor, al barbei. Bazându-mă pe vechia noastră amiciţie, vin astăzi să te rog, ca pe unul ce ai cunoscut pe neuitatul nostru Matei, să faci din fotografia alăturată aceia ce'i trebue pictorului".

Viena, Noembrie, 1872.

Când trăeşte cineva în mijlocul străinilor, ori ce semn amical este îndoit de preţuit. Mă cunoşti îndestul ca să mă crezi că telegrama ce mi-ai trimes, dimpreună cu alţi doi scumpi amici din Iaşi, mi-a făcut nu numai cea mai vie bucurie, ci mi-a cauzat în timpul de astăzi, o adevărată mângâere. Sunt cu familia mea de trei luni aici în Viena. Nu pierd timpul zădarnic şi artele de care noi suntem atât de străini, mă ocupă aici foarte mult. Societatea artiştilor a expus în timpul din urmă patru picturi foarte remarcabile, cu toate că nu sunt în acelaş grad admirabile. O sară în insula Aladeira de Hildebrandt, e una din picturile cele mai minunate, care există: ardoarea apusului soarelui pe această pânză ar lumina singura cameră unde este expus acest tablou şi schimbările coloritului, după poziţiunea localităţii, sunt de o delicateţă şi de un adevăr inimitabil.

Un pictor polonez a expus un tablou istoric foarte mare, meritoriu în detaliuri, dar care, are o greşală capitală — îi lipseşte perspectiva şi toate figurile sunt pe acelaş plan şi ceva încă

mai mult sufletul vieţii. Mai bine sunt două tablouri — doi pictori unguri — Benegar şi un altul. Printre ele, ungurii fac o apariţiune demnă în arte.

Benegar a depins familia regească la Versailles, pe când poporul lua în asalt palatul, şi trebue să spun că a deslegat problema ce s'a propus, cu talent şi cu iscusinţă. Mi se pare că pânza lui a fost cumpărată pentru America...

Ce mai faci? Ştiu că te lupţi necontenit. Şi ştiu cât e greu a lupta la noi. Ştiu cât de mult te apucă adesea descurajarea şi desgustul. Cu atâta mai meritoriu este că ai putut răsbate şi ai răsbătut, căci ai produs ceva care nu exista la noi. Graţie silinţelor d-tale de zi şi de noapte, artele au pătruns la noi şi ai şcolari cari ştiu admira cu sinceritate şi modestie ceia ce e frumos, ştiind că sunt încă departe de vârful Parnasului şi cunoscând cât e de grea calea care duce acolo.

Am mai dat aici peste portrete de Domni şi am cumpărat şi un portret al lui Matei Basarab. Am văzut şi colecţiunea de portrete particulare ale împăratului şi am făcut un catalog de toate portretele ce'mi sunt cunoscute. Şi colecţiunea mea de medalii româneşti, a crescut. Pun să'mi sape aici 14 tabele care vor conţine monedele vechi ale Principatelor Moldova şi Valachia...

In anul 1858 George Panaiteanu-Bardasare a venit la Iaşi, unde i se oferi locuinţa şi ateliere, în casa unde a fost Universitatea veche (astăzi facultatea de medicină). A venit în contact cu Dassiade, Sofronie Vârnav, Costachi Negri şi alţi oameni de samă şi cari cu multă bucurie şi tragere de inimă au donat şi au depus tablourile lor pentru a se înfiinţa o „Pinacotecă" la Iaşi, al cărei director a şi fost numit Bardasare.

Din îndemnul lui Mihai Cogălniceanu, s'a cumpărat pentru marile instituţii: Universitatea şi Pinacoteca, casele foaste Alecu Roseti-Rosnovanu. George Panaiteanu a emis ideia că trebue să se înfiinţeze şi o şcoală de desemn şi pictură, pentru ca viitoarele generaţii să ştie să aprecieze operile artistice de valoare.

Şi în 1860—26 Octombrie—s'a făcut inaugurarea oficială a acestor înalte instituţii. Ca primi elevi au fost ucenicii de pe la zugravi.

In anul 1862, George Panaiteanu aducând pe nepotul său, un copil de 12 ani — Em P. Bardasare, în care descoperise un ma—

re talent, l'a pus de a lucrat tot timpul vacanţii până în Noembrie când s'a deschis prima exposiţie de lucrări ale alevilor acestei şcoli. Lumea a vizitat expoziţia cu bucurie şi dragoste, rămânând încântată de lucrările copilului Bardasare, căruia 7 cetăţeni întruniţi i'au oferit un ceasornic de aur ca încurajare.

De atunci s'a înmulţit numărul elevilor şi s'a continuat cu expoziţia în fiecare an.

In anul 1864, după programul şcoalei din Iaşi, s'a întocmit regulamentul pentru şcolile din Iaşi şi Bucureşti şi astfel s'a urmat până la 1866, când cu începerea anului bugetar a fost ştearsă şcoala din buget şi atunci Panaiteanu a intervenit pentru reînfiinţarea ei, susţinând'o pe socoteala sa proprie şi rămânând numai ca director al pinacotecei.

Soseşte la Iaşi şi Domnitorul Carol. Pentru întâiaşi dată vizitează oraşul nostru. Cu această ocaziune s'a înjghebat o expoziţie din lucrările elevilor, în 6 saloane, după ghips, natură, desemn şi pictură, între care lucrări s'au distins acele ale tânărului Bardasare, care făcuse în mărime naturală (desemn) portretul Măriei Sale.

Vizitând această expoziţie, fostul nostru Suveran a rămas încântat şi observând talentul tânărului Bardasare, a cerut să'i fie prezentat. L'a felicitat şi i'a oferit o bursă din caseta sa particulară, trimiţându-l la Berlin cu o scrisoare autografă către profesorul Lachert, ca să urmeze mai departe arta desemnului şi a picturei. Domnitorul şi'a dat cuvântul că această şcoală se va reînfiinţa şi într'adevăr şcoala luă din nou fiinţă în acelaş an. Plecând la Berlin ca să ducă pe nepotul său, după stăruinţa lui George Panaiteanu se dădu un fond pentru a se cumpăra statui în ghips pentru studiul antic şi pentru îmbogăţirea colecţiei de sculptura. Astfel, se cumpără grupul Laocoon şi grupul Niobé compus din 12 statui, pe care le aduse la reîntoarcerea sa.

Panaiteanu a stăruit ca să se capete un local propriu, deoarece localul de până atunci era insuficient pentru două instituţiuni.

A avut norocul că Costăchel Ghica-Deleni a oferit palatul său din strada Carol, cu un preţ foarte mic, pentru a fi cumpărat de stat. După câţiva ani, profesorii universitari ieşeni au cerut ca în acest local să se mute Universitatea. Guvernul aprobând, Panaiteanu a rămas adânc mâhnit, văzând că e forţat să se mute în

localul fost al școalei normale din str. Muzelor, care cu toate îmbunătățirile făcute, era neîncăpător pentru școală.

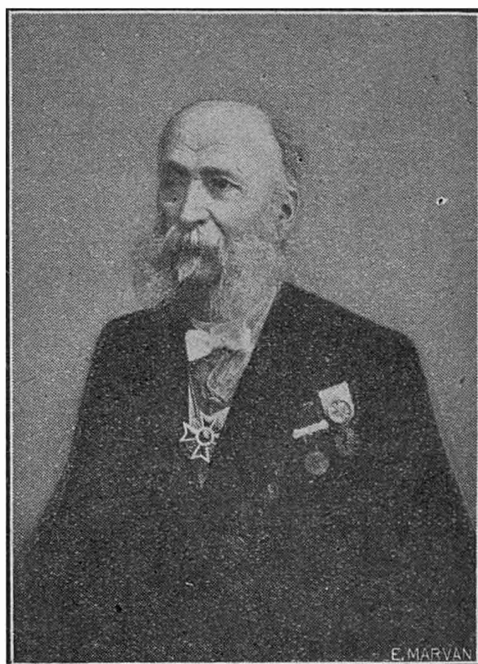
Și atunci și'a aranjat drepturile la pensie, în 1893.

Din școala aceasta, din mânile aceluia ce a fost George Panaiteanu Bardasare, au ieșit mai mulți artiști cari au pus artele în activitate în România. El moare în casele sale proprii din strada Mitropoliei (foaste ale lui N. Zisu), în anul 1900.

Profesorul Victor Castan

(1890)

Printre vechii profesori ai liceului național, unul din cei mai cunoscuți era Victor Castan, profesor de limba franceza în cursul inferior. Câte generații de elevi nu au trecut dinaintea lui. Cine nu'și amintește de modul cum explica și comenta aventurile lui

Profesorul Victor Castan

Telemac, în clasa a patra, când cu o voce traganata și puțin cântăreață, începea: — Calypso, ne pouvait se consoler du départ

d'Ulysse. Se grotte ne résonnait plus de son chant... Apoi, deodată simţind că elevii fac nebunii la spatele său, pe când stătea cu faţa la tabelă şi transcria fraza de mai sus, se întrerupea brusc din explicaţie şi zicea: — mă rog, buiţel, astâmpără-te, sau: — ne vous genez-pas, où il y a de la gêne, il ny'a point de plaisir.

Băeţii care ştiau ceva franceză de acasă, erau denumiţi de Castan, la vieille garde şi când vre'unul din ceilalţi elevi nu răspundea la o întrebare pusă, se adresa celor dintăi, zicându-le: — c'est au tour de la vieille garde à marcher.

Intre alţii, a avut elev pe defunctul Claudiu Rivalet, care, deşi făcând parte din la vieille garde, era foarte neastâmpărat în ora de franceză şi îşi atrăgea observaţii din partea profesorului său, în mod invariabil, sub forma aceasta: — Rivalet, vous m'agacez, iar acesta în surdină, repeta: — Et vous de même.

Printre elevii săi, Castan avea un nepot, pe Ştefan Castan, astăzi colonel în retragere, care, deşi foarte inteligent, nu'şi prea dădea osteneală la studii. Spre a'l face să se ambiţioneze, la fiecare început de clasă, se adresa Victor Castan celorlalţi elevi, zicându-le: — Vă rog să nu luaţi exemplu dela nepotul meu, care deşi îmi este rudă apropiată, totuşi nu este de imitat. Cel dintăi care făcea haz de aceasta, era nepotul Fănică, cum i se zicea, care se rădica în picioare şi răspundea: — de acum înainte voi fi un exemplu pentru colegii mei.—Bine, bine, Fănică, îl complecta Castan, —însă această promisiune nu se realiza nici odată.

Când se dădea teză la l. franceză, greşelile erau însemnate de Castan cu câte o cruce, făcută cu creionul roş sau albastru. La acei cari aveau multe greşeli, Castan le spunea: — la mata, buiţel, este un adevărat cimitir. Când te prindea copiind, pe lângă nota 1 la teză, îţi mai punea şi 1 la purtare şi chema pe pedelul Felix şi mai târziu, pe pedelul Maxim, trimeţându-te la carceră.

Când explica, ţinea ca toată atenţiunea elevilor să fie concentrată numai asupra celor ce spunea dânsul.

In clasa III-a, odată pe când explica terminaţiile verbelor, îl supăra sgomotul unor elevi din fundul clasei şi atunci amesteca terminaţiile cu observaţiile pe care le adresa imediat elevilor. Aşa, ne-a rămas în minte şi astăzi şi par'că'l aud pe Victor Castan, rostind cu glas tare lecţia pe care o explica şi pe care a întrerupt'o cu observaţia adresată elevului Fântânaru, un frate al regretatului Fântânaru fost prefect:

J'aimais-ais, tu aimais-ais, il aimait-ait, nous aimions-ions, vous aimiez-iez... Fântănar taisez-vous, ils aimaient-aient.

Când băeţii făceau prea multe nebunii, Castan bătea cu creionul în catedră şi striga cu ton rădicat: — buiţel, nu mă îndrăci, că eu sunt bun, dar ştiu să fiu şi rău.

Totuşi, Victor Castan era bun şi cu toate notele mici ce le punea în timpul anului, chiar dacă lăsa corigenţi, nimeni n'a pierdut un an de şcoală din cauza sa.

Ştiia să'şi facă cursul atrăgător şi priceput chiar şi de cei mai slabi elevi ai săi.

Când a murit, cu Victor Castan a dispărut un vechi apreciat dascăl.

Işi avea şi părţile lui originale. E o anecdotă care multă vreme a făcut deliciul ieşenilor: Tăgăduindu-se de către un cunoscut ieşan, că ar fi francez şi lăsându-l să înţăleagă că de şi din Franţa, ar fi de origină semit, Castan l'ar fi provocat la duel şi după ce s'ar fi schimbat cele două focuri de rigoare fără nici un rezultat, Castan ar fi propus adversarului său, ca pe însuşi câmpul de luptă să-i dea o dovadă materială de origina sa latină. Şi după ce i-a dat'o, s'a legat între amândoi, de atunci, o prietenie care a ţinut apoi până la moartea lui Castan.

Ieşenii la teatrul dela Copou

(1880)

Şi în ce priveşte muzica, piesele cari se jucau mai înainte vreme în Iaşul nostru, erau cu totul diferite de cele de astăzi. Se jucau pe atunci piese patriotice şi, se vede că atât de mult şi-a găsit loc pe vremuri muzica frumoasă patriotică, încât de aceia astăzi e celaltă muzică în toi, acea, pe alocuri, cu pornografia în floare.

Gustul muzical a fost întotdeauna de altminteri foarte desvoltat la Iaşi şi mai cu samă genul de operetă, care încă cu multă vreme în urmă a luat fiinţă la Iaşi, întăi sub directoratul lui Teodor Aslan care a montat cu mult fast celebra operetă M-me Angot, făcând serii, apoi mai târziu, imediat după răsboiul Independenţei, valoroşii compozitori ieşeni colonel dr. Otremba şi Eduard Caudella au compus, pe motive naţionale, frumoasa operă comică „Olteanca", cu libretul de colonelul Bengescu, pe atunci căpitan, operă jucată de nenumărate ori la Iaşi, cu elemente numai ieşene. Rolurile principale erau ţinute de Iosefina Gäluşcă, în rolul Mărioarei, de d-ra Zail, apoi d-na Şerban, în rolul Oltencei, de Hasnaş şi vestitul tenor Gavrilescu în Jănică Fluturel; Meissner, apoi Constantinescu în rolul lui Chir Sandu Chircudescu; Teodor Aslan, apoi Petrovici, în rolul lui Moş Glumici şi mulţi alţii.

Corurile, admirabil compuse, erau sub conducerea soţului Iosefinei Găluşcă, iar orchestra, în care cântau profesorii şi elevii Conservatorului de muzică, era sub direcţiunea proprie a autorului, Eduard Caudella.

Vechii ieşeni îşi mai amintesc de frumoasele melodii din această operă comică naţională, jucată în atâtea rânduri în teatrul dela Copou. Ca, de pildă, cântecul plin de humor al lui Chir Sandu Chircudescu, când se întoarce dela răsboi, îmbrăcat în haine turceşti, cu carabine, pistoale şi iatagane şi este întrebat, ce a făcut la răsboi, iar el răspunde: — ce am făcut? Am şezut...

Ba, adică într'o seară
Stam sub cort şi beam tutun,
Când deodată văzui o pară
Şi auzii pocnind un tun.

Sau, duetul cântat de Olteanca şi fina ei Mărioara, cu refrenul reluat de cor, cu o foarte frumoasă armonie imitativa,—scena reprezentând grădina unui conac de moşie din Oltenia, unde proprietăreasa (Olteanca) în tovărăşia finei sale (Mărioara) şi înconjurată de fetele din sat, toate îmbrăcate în costum naţional, aşteaptă sosirea lui Chir Sandu Chircudescu şi a oştilor cari se întorceau dela război:

Cum asfinţeşte frumosul soare
Fetele mândre, spice de grâu,
Se adun voioase la şezătoare
Cu fusu'n mână, cu furca'n brâu,
Apoi vin babe, fete, neveste,
Bătrâni pe cârje, se'adun la sfat,
Spunând moşnegii vre'o nouă veste
Incât se'adună întregul sat...

„Olteanca" a făcut deliciul ieşenilor din toate treptele sociale, cari se îngrămădeau să vadă câte de două şi de trei ori această frumoasă operetă românească, care nu s'a mai jucat apoi până la 1903, când, după multe rugăminţi a fost reluată de Eduard Caudella, însă a fost jucată numai odată şi representaţiile au trebuit să fie întrerupte din lipsă de elemente.

O altă scenă frumoasă şi hazlie din această operetă, care din nefericire nu se mai joacă astăzi, era când ofiţerii regimentelor întoarse dela razboi şi găzduite în conacul lui Chir Sandu Chircudescu, fiind invitaţi la un ospăţ, la sfârşit se scoala în picioare şi cu paharele pline închină în sănătatea frumoasei neveste a lui Chir Sandu:

Vivat, vivat, să trăiască
Păhăruţul plin cu vin
Vinul în el să se sfârşească
Când sub cer n'a mai fi vin,

Gazda'i bună şi frumoasă
Bobocel dintre boboci,
Vinu'i suc de tămăioasă,
Ce te face nevrând să joci.

Nimeni n'a încercat să monteze această frumoasă operă comică, care a făcut furori pe timpuri la Iaşi.

La fiecare reprezentaţie dela teatrul dela Copou, artiştii erau acoperiţi de flori, aruncate din toate părţile teatrului, iar autorilor, la prima reprezentaţie li s'au oferit frumoase cununi de lauri. Toate cucoanele din loje erau şi ele îmbrăcate în atrăgătoare costume naţionale, ca şi artistele de pe scenă. Era par'că o întrecere între sală şi scenă, cine va avea cel mai frumos costum naţional.

Dar, acele vremuri au trecut. Ieşenilor le-au rămas doar amintirile şi atât. Ele le mai îndulcesc viaţa de astăzi.

Neculai Culianu

(1890)

Este unul din acea pleiada de profesori cari şi-a considerat cariera ca un apostolat, căruia s'a devotat cu totul, contribuind atât de mult la progresele învăţământului şi la reputaţia de oraş cultural al Iaşilor. Când a avut vrâsta de şcoală, a fost dat să înveţe carte la un dascal din târguşorul Ştefăneşti, care era în apropierea moşiei pe care tatăl său o ţinea în arendă. A fost dat la şcoală împreună cu fratele său Ştefan, Ştefan Nei, frate drept, care şi-a schimbat numele de familie, fiindcă un văr al său nu era cuminte la şcoală şi nu învăţa bine. Numele Nei nu-i decât o parte a cuvântului Iene, numele tatălui său, pe care l-a întors invers. Nei a fost prim preşedinte al Curţii de apel din Iaşi şi apoi membru la Curtea de conturi.

Dascălul dela Ştefăneşti nu-i învăţa însă mai nimic, în schimb soţia lui care nu avea copii, îi îngrijea foarte bine, le dadea mâncare bună şi îi culca de vreme. Părinţii văzând că la dascăl nu învăţau aproape nimic, îi iea dela el şi îi duce la şcoala primară dela Trei-Erarhi.

După ce au mai învăţat în familie, după ce au terminat şcoala primară, Neculai Culianu a figurat mai târziu printre elevii Academiei Mihailene, ale cărei clase le absolvă în 1855. La împărţirea premiilor, părintele Mitropolit al Moldovei de atunci, care a prezidat serbarea, i-a dat un ceasornic de argint, pe care l-a păstrat ca amintire toată viaţa.

Pe cine n'a avut Neculai Culianu ca profesori? Pe marele August Trebonni Laurian, directorul Academiei, cu totul devotat datoriei sale; pe Neculai Ionescu care preda istoria; pe Cossin profesor de limba franceză şi de l. latină, fost elev al şcoalei normale superioare din Paris, cu care se traducea din limba latină în limba franceză. De limba greacă profesor era A. Metaxa. La

dansul elevii făceau mult sgomot şi în particular Gheorghe Mârzescu, unul dintre colegii de clasă şi prieteni ai lui Neculai Culianu, făcea multe năzbâtii. La l. latină, era profesor D. Stoica, cu care se învăţa bine etimologia. Despre Stoica, spunea Culianu, că în fiecare an repeta scena următoare: vorbind elevilor despre poezie, le spunea că nu e aşa greu de făcut una şi, ca dovadă, îşi punea mâna la frunte, încreţia sprincenile, ca şi cum ar fi făcut o sforţare şi începea:

Toată lumea câte are
Sunt ca fumul trecătoare,
Numai bunătatea una
Statornică-i totdeauna,
Căci ea până la mormânt
Stă, pe nimeni vătămând,
Cine vrea ca s'o vâneze
Mândria să'şi depărteze.

După ce a absolvit Academia Mihaileană, Culianu împreună cu Gh. Mârzescu au fost trimeşi bursieri ai statului la Paris. Acolo, îi conduce Neculai Ionescu, îi instalează şi îi înscrie la facultate.

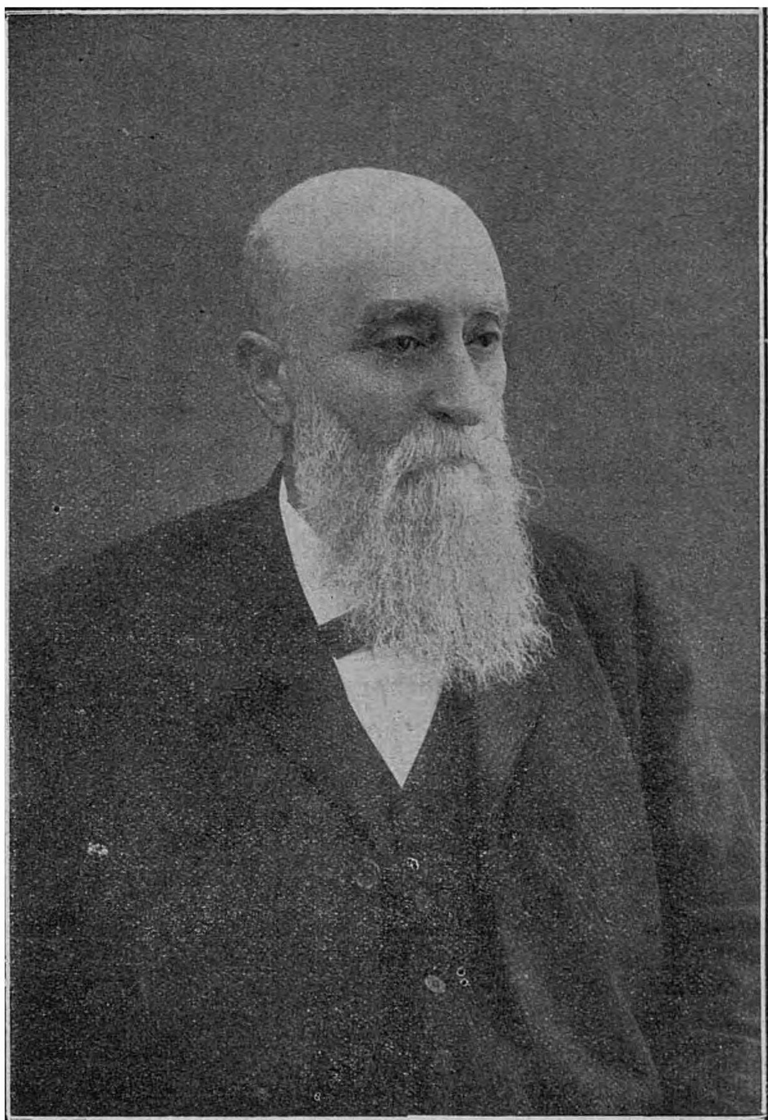
Culianu se înscrie la liceul Saint-Louis, în secţiunea de Matemateci speciale, urmând şi cursurile dela Sorbona cu cei mai eminenţi matemateciani şi trecându-şi licenţa în 1860, fiind printre cei dintai români licenţiaţi în Matemateci dela Sorbona. A mai urmat la Paris, 3 ani, observatorul astronomic, care avea ca director pe Le Verrier şi apoi pe Delaunay.

Mai erau bursieri ai statului român, pe atunci la Paris, C. Pillat (generalul), V. Agapi (medic de plasă), D. Quinezu (profesor de matematecă), D. Ulea, Bossie, Ciurea (dr. Ioan Ciurea), Codrescu (dr. Const. Codrescu), Cobălcescu, D. Petrescu etc.

Culianu se distingea printre toţi, prin seriositatea sa. La el recurgeau acei cari aveau nevoe de vre'un sfat, sau când terminau banii. De aceia chiar, de acolo i se zicea: „Papa Culianu". Bursierii noştri primeau vre'o 200 lei lunar fiecare şi mulţi dintre ei, mai rămâneau datori pe la restauratorii din Paris.

Reîntors în ţară, Culianu a fost numit — în 1863 — profesor provizor de Calcul Diferenţial şi Integral, la facultatea de Ştiinţi

din Iaşi, de catre ministrul adinterim la instrucţie Al. Odobescu. Numit definitiv, trece la catedra de Astronomie şi de Geodezie, pe

Neculai Culianu

care a ocupat-o neîntrerupt până'n 1905, când cade greu bolnav, iar în 1906 se retrage la pensie, după o activitate de 42 de ani, bine îndeplinită.

El a înființat, împreună cu Ioan Melik, dr. I. Ciurea, Titus Maiorescu, P. Poni, Pavel Paicu, și D. Quinezu, Institutul Academic din Iași. Mai târziu asoicația se unește cu Liceul Nou și formează și Institutele-Unite.

Culianu a îndeplinit și diferite însărcinări în învățământ, aproape toate în mod gratuit. A fost membru al comitetului central de inspecțiune al școalelor de dincoace de Milcov, împreună cu V. A. Urechia, T. Maiorescu, Gh. Mârzescu, I. Pangrati. A fost decan al facult. de științi, rector—în 1880—al Universității în 4 rânduri, ocupând acest loc de onoare fără întrerupere timp de 18 ani. El a luptat pentru menținerea facultății de medicină, care era să fie desființată în 1884. In 1888, mișcarea opoziției conservatoare devenind foarte vie, se lansează cu ocaziunea vizitei Regelui Carol la Iași, un manifest, pe care 'l iscălise profesorul de geografie dela Liceul Național din Iași, D. D. Pastia și profesorii universitari Mârzescu și Tzony. Ministrul instrucțiunii de atunci D. A. Sturdza îi dă în judecată. Pastia trebuia să fie judecat la Iași de către o comisiune de profesori universitari, iar Mârzescu și Tzony la București. Culianu se împotrivește la condamnarea lui Pastia și isbutește să facă ca juriul să'și decline competența. Juriul din București, de altă parte achită pe Mârzescu și Tzony.

Ca rector, Culianu a organizat alături de A. D. Xenopol și C. Erbiceanu, serbarea de 50 ani a Academiei Mihailene, cu ocazia căreia s'a făcut și o expoziție de cărți vechi românești de școală. El a stăruit pentru construirea inst. de anatomie al facultății de medicină și pentru construirea palatului Universității, care s'a făcut sub conducerea arhitectului francez Blanc și are mulțumirea să instaleze Universitatea în noul său local.

In timpul rectoratului său, erau curente de agitație la Universitatea din Iași. Socialismul era în floare. La școala normală superioară erau dese neînțelegeri între studenți și director. Culianu le-a aplanat pe toate, fără măsuri extreme.

A fost și președintele Ligei culturale, el a prezidat întotdeauna congresele corpului didactic, cari se țineau la Iași, fiind chiar și președintele cercului didactic ieșan, dela înființare. Dar cât n'a scris și n'a publicat Neculai Culianu? Cursuri de algebră, calcul diferențial, curs de cosmografie, cari au adus servicii reale învățământului matematecilor.

Primul anuar al Universității, a fost publicat de Culianu. A

făcut parte din societatea „Junimea“, încă dela începutul ei, asistând regulat la şedinţele ei şi apoi a luat parte la activitatea ei politică. A fost şi vice-preşedinte al Senatului şi membru al Academiei Române.

In anul 1915, după o grea boală, Neculai Culianu a încetat din viaţă. Ca profesor, Neculai Culianu a iubit ştiinţa şi tinerimea şcolară. Ca om, a fost modest, bun, răbdător, generos. A fost şi foarte religios. Culianu a fost dintre vechii ieşeni zugrăviţi astfel: O faţă liniştită şi bună de patriarh, cu barbă albă; un grai aşezat şi dulce, ochi de părinte opriţi cu iubire asupra copiilor săi studenţi, o grijă exemplară pentru lecţiile sale ca şi pentru purtările sale, ca să aibă dela cine să înveţe tinerii...

Impreună cu D. Petrescu, fost profesor de Astronomie la Bucureşti, pe când învăţa la Paris, Culianu locuia într'o odae la al cincelea cat, într'o casă din Rue Soufflet, în apropierea Pantheonului, pregătind amândoi examenele. Intr'o noapte, uşa se deschide şi un individ intră în odae, pretextând că ar căuta pe cineva. In mâneca sositului, Culianu zăreşte un cuţit. Individul stătea pe gânduri pe cine să lovească întâi, dar observând că arma lui a fost zărită, s'a retras imediat. Amândoi, Culianu şi Petrescu, s'au luat după dânsul, dar nu l'au mai ajuns.

Altădată, fiind la Observatorul din Paris, fără să fie anunţată, soseşte împărăteasa Eugenia. Culianu necunoscându'o, îi arătă totul, adresându-se cu epitetul simplu de „Madame“ şi rămâne foarte confuz, mai târziu, când i s'a spus că a fost însăşi împărăteasa.

Seminarul dela Socola

(1826)

Ce a fost odinioară Seminarul dela Socola din Iaşi? Acest aşezământ şi'a avut pe vremuri, importanţa lui deosebită, el întemeindu-se tocmai pe când era mai în floare epoca fanariotă. Mitropolia din Iaşi nu avea pe lângă dânsa nici o şcoală specială de preoţie.

Şcoala domnească din Capitala Moldovei nu producea preoţi. La Socola până la 1804 a fost o mănăstire de maici, care însă a fost strămutată în acelaş an de Mitropolitul Veniamin, la Agapia. Şi când s'a înfiinţat la Socola Seminarul, el s'a înfiinţat pentru „învăţătura, îndreptarea şi desăvârşita catehesie a celor cari se vor învrednici prin bisericeştele canoane a se hotărâ să primească darul cinului preoţiei".

Se preda la început în şcoala dela Socola, gramatica română şi alte cunoştinţi ce se socoteau trebuitoare pentru „epanghelma" de paroh. Cei întăi dascăli au fost aici: Constantin Enachi şi un călugăr Ioil, dascăl de teologie, înlocuit mai târziu prin Isaia Socoleanu. Nu mult după aceasta, mitropolitul Veniamin fu scos din scaun de ruşi şi trimes la M-rea Neamţ, unde a stat timp de 6 ani. Reîntors şi reurcat pe scaunul arhipăstoresc, se îngriji din nou de prosperarea aşezământului său. Era fericit şi vesel, când era în mijlocul elevilor seminarului dela Socola. Venea aici încărcat de bunătăţuri, de daruri scumpe, pe care le împărţea cu mâna sa elevilor. Ce nu aducea Veniamin cu dânsul?

Cuţitaşe, materie de strae, colţuni, papuci, fructe...

Şi au învăţat în acest timp elevii gramatică, catihis, aritmetică, cartea facerei, istoria religiei, cele trei lucrări ale minţei, începutul limbei latineşti, bogoslavia, cântările şi rânduiala bisericească.

Către apropierea eteriei greceşti, şcoala dela Socola se de-

sorganizează din ce în ce, încât nu mai rămăsese aici decât un singur dascal.

Mai târziu, se spune că Gheorghe Asachi a făcut un plan după care s'au zidit casele principesei Elena Sturdza Păstrăvanu, lângă biserica Sf. Neculai cel Sărac, alături de actuala cofetărie Vlădescu. Iar, în şcoala domnească din oraşul nostru, a mai deschis un curs de inginerie şi hotărnicie în limba română. Elevii lui Asachi mai toţi au fost fiii de boeri, ca: Alexandru şi Teodor Balş, Dimitrie Carp, Iordachi şi Scarlat Cantacuzen, Alexandru Crupenschi, Mihail Mavrodin, Gh. Iamandi, Ioan Grecianu, Alexandru Calimah, Alexandru şi Constantin Sturdza, etc.

Seminarul dela Socola însă se reorganiza mereu. S'au adus profesori români din Transilvania, ca: Ioan Costea pentru retorică şi poetică, Ioan Manfi pentru l. latină, Vasile Fabian pentru teologie şi Vasile Pop cu direcţiunea seminarului. Pe la 1826 seminarul dela Socola mai funcţiona.

Venind ruşii în ţară la 1828, seminarul s'a desorganizat iarăşi, nerămânând decât o şcoală de cântări bisericeşti. Temându-se de holera din oraş, ruşii şi-au stabilit lagărul lor lângă pădurile şcoalei dela Socola, unde au construit cuptoare pentru facerea pânei pentru soldaţi. Din nebăgare de samă, sărind scântei dela cuptoare, s'a aprins şcoala împreună cu biserica, arzând cu totul.

La seminarul dela Socola de mai târziu, a învăţat şi actualul Episcop al Huşilor, P. S. S. Iacob Antonovici.

Căpitanul cel frumos şi bun cântăreţ

(1895)

Pe când se afla la Iaşi în garnizoană regimentul 2 roşiori, de sub comanda colonelului Chiriţescu, unul din cei mai frumoşi bărbaţi de pe vremuri, cavaler perfect şi mult apreciat în societatea ieşană, şeful muzicei acestui regiment era tânărul Emil Lehr, adus dela Hamburg de unde era originar.

Căpitanul Emil Lehr

Această muzică era una din cele mai bune din ţară şi a fost înfiinţată chiar de însuşi Lehr. De şi e mult de atunci, ieşenii îşi mai aduc cu drag aminte când regimentul ieşea la paradă având în fruntea sa excelenta muzică, care era nelipsită dela ori ce bal şi serată ce se dădeau la Iaşi. Frumoşi mai erau roşiorii de pe a-

tunci în strălucita lor uniformă şi fercheşul lor colonel, care ştia să facă să bată atâtea inimi ale sexului frumos şi slab, când defila în fruntea regimentului său. Dar nu mai puţin şi capelmaistrul Lehr, cu cântecele sale marţiale şi pline de foc, contribuia şi el la faima regimentului.

După războiul Independenţei, regimentul 2 roşiori a fost mutat din Iaşi, ţinând garnizoană întâi la Bucureşti, apoi un timp mai îndelungat la Slobozia în Ialomiţa. Astfel că numai amintirea rămăsese în Iaşi despre vestita muzică a regim. 2 roşiori şi de căpitanul Lehr.

Căpitanul Lehr dirijând muzica reg. XIII Ştefan cel Mare

Când pe timpul ministeriatului la războ a generalului Jack Lahovary se unifică regimentele de linii cu dorobanţii şi se suprimară în acelaş timp muzicile dela cele 3 regimente de roşiori ce fiinţeau pe atunci, căpitanul Lehr reapăru la Iaşi ca şef al muzicei regimentului XIII Ştefan cel Mare, format din contopirea a parte din regim. 7 de linie şi din regim. 13 dorobanţi. In această nouă comandă, Lehr s'a distins din nou, formând o muzică din

cele mai bune, care a rivalizat cu muzica vestitului căpitan Ivanovici şi cu acea a regimentului de geniu din Bucureşti, de sub comanda căpitanului Kratosvil.

Cele mai grele bucăţi erau executate de această muzică. Intre altele şi muzica grea vagneriană, pe care muzica le executa cu o măestrie incomparabilă.

Capelmaistrul Lehr era scurt de statură, bine legat, spătos, cu o barbă mică cam surie, totdeauna vesel şi bine dispus. A fost însurat cu fiica unui alt maestru al muzicei, vestitul Wies.

Lehr locuia în str. Sărărie, în vechile case Giurcăneanu, unde adeseori se'ntruneau prietenii săi, făcând muzică. Intre alţii, venea Bombonel Aslan, cu care era în strânsă legătură de prietenie. Apoi, mai venea şi Alexandru Giurcăneanu, proprietarul caselor în care şedea Lehr şi cu care cânta din flaut.

In casa lui Lehr se petrecea întotdeauna admirabil, graţie veseliei şi bunei primiri de aici. Soţia lui era o gospodină harnică. Deşi foarte corpolentă şi destul de înaltă, când era bine dispusă, dânsa spunea soţului ei: — Emil, invită-mă la un tur de vals, ceia ce Lehr făcea cu plăcere.

Cam prin 1892, Lehr moşteni dela o rudă a sa din Hamburg o sumă de bani. Plecă după moştenire la Hamburg, dar, neputând pleca în haine milităreşti, se duse dintăi cu doi prieteni ai săi să'şi cumpere un rând de haine civile pe la magaziile din Iaşi, în care scop, soţia lui Lehr care era „casieriţa comunităţii" cum spunea ea pe atunci în cercul familiei lor, dădu o sumă de bani soţului ei, recomandându-i însă că dacă va cheltui mai puţin, să-i aducă restul.

Lehr şi-a cumpărat haine. I-a rămas încă şi un rest de bani, cu cari a petrecut cu cei doi prieteni la „Respect general", care pe vremuri era în str. Lozonschi. După chef, Lehr şi-a rugat prietenii să nu spue nimic soţiei sale, pentru că nu ieşea niciodată din vorba ei. Ba, îi rugă să spue acasă că întreaga sumă a fost cheltuită pentru hainele sale.

Cum ajunse însă acasă, cel dintăi care destăinui „secretul", fu însuşi Lehr, zicând soţiei sale că, cu diferenţa de bani rămaşi a petrecut împreună cu prietenii săi. Aceştia protestară, Lehr însă le-a spus: — nu mai insistaţi, căci eu nu pot să am nimic ascuns pentru iubita mea Catherina; altfel a-şi avea remuşcări.

Şi când se întoarse din străinătate cu mica moştenire, o dă-

du dragă doamne cu împrumut unui cunoscut avocat ieşan, în schimbul unei... frumoase poliţe, scrisă caligraficeşte şi presărată cu nisip aurit. Cu atâta însă s'a ales bietul Lehr, căci banii nu i-a mai văzut niciodată. De astă dată însă d-na Lehr n'a mai fost pusă în curent şi, la fiecare 6 luni, din economiile ce le putea face, Lehr aducea soţiei sale o sumă de bani, chipurile... procentele pe care le-ar fi primit pentru banii împrumutaţi. Aceasta, spunea Lehr prietenilor săi, pentru a nu supăra pe Catherina.

Lehr a murit, sunt astăzi mai bine de 20 de ani, în casele dărămate din fundul ogrăzii caselor Krupenschi din str. Carol.

Muzica militară, care l-a condus până la cimitir, cu durere mare a cântat din marşurile triste de înmormântare, cari atâta i-au plăcut lui Lehr.

Vechii artişti ai teatrului nostru naţional

(1890)

Atena Georgescu, sau „Coana Veta", cum ştiam noi că i se mai spune, era dintre artistele teatrului Naţional din Iaşi, cari şi'a atras numai dragoste şi simpatie din partea publicului ieşan. In comediile de salon, ca şi în cele mai sguduitoare drame, Atena Georgescu provoca în jurul ei numai simpatie. In „Cele două orfeline", care prin tradiţie se joacă la Iaşi în zilele de Crăciun,

Artista Atena Georgescu

rolul văduvei Frochard era jucat numai de dânsa. Şi'l juca atât de bine încât par'că, nouă celor din sală, ne părea rău că Atena Georgescu, acolo pe scenă, îşi juca atât de bine rolul. Am fi dorit par-că să mai... greşească, să fie o Frochard mai bună ceva, să nu chinuiască pe biata fată oarbă, orfană... Dar, Atena Georgescu era ea, artista desăvârşită, înţelegătoare a dramelor şi comediilor pe care le juca.

A lăsat un nume mare după dânsa, numele ei de artistă ieşană, din Iaşul mai de demult.

De câte ori juca într'o piesă Atena Georgescu, de câte ori numele ei figura pe afiş, eram încredinţaţi că spectacolul va reuşi.

I se spunea „Coana Veta“, din cauza rolului care l'a jucat în „Noaptea Furtunoasă“ de Caragiali şi în care excela. Actorii şi colegii ei, îi mai spuneau şi „Fifiţa“. Era una din cele mai bune camarade, cu un caracter admirabil şi gata întotdeauna să dea ajutor elementelor tinere din teatru, să se ridice.

In tinereţă, a jucat cu Pascaly, cu Demetriad senior şi cu alţi artişti, dispăruţi şi ei astăzi.

In teatrul dela Copou, de câte ori a jucat, numai succese a avut. In toate piesele lui Caragiali, a excelat, ca şi în „Căsnicia“ de Ursachi, în baba sgârcită din „Crimă şi Pedeapsă“ şi în piesele lui Molière: „Doctorul fără voe“ etc. Mai în toate piesele în care juca, avea rol de soacră. Partener îi era Miţu Arceleanu, un neîntrecut artist şi un foarte iubit ieşan.

Marea artistă Aristizza Romanescu, în amintirile ei „30 de ani“, vorbeşte despre marele proect care-l ispitise pe Grigore Manolescu ani de zile, acela de a juca la Viena în româneşte. Trupa ajunsă la Viena, a jucat la Karlteater „Hamlet“, „Mândrie şi Amor“, „Nervii“ şi „Romeo şi Julieta“. Dar aşa a mers de bine, încât artiştii noştri n'aveau nici cu ce se'ntoarce îndărăt în ţară. Şi când cu chiu cu vai s'au înapoiat, au început să joace — într'o vacanţă mare de vară, când la Brăila, când la Galaţi, fără căştig, cu deficite mari, cu necazuri şi desamăgiri.

In jurul Aristizzei Romanescu şi a lui Grigore Manolescu — cei doi mari artişti de pe vremuri — se strânseră artiştii ieşeni: Const. Ionescu, Atena Georgescu, C. Momuleanu, dispăruţi şi ei şi Vlad Cuzinschi, Mihai Popovici, C. B. Penel, Verona Cuzinschi, Em. Manoliu — artiştii pe cari ieşenii mai noi nu'i cunosc destul de bine, sau poate chiar de loc.

Despre Atena Georgescu, Aristizza Romanescu în amintirile ei, aşa s'a exprimat: — „Atena Georgescu, totdeauna cum se cade, mi'e martoră câte am suferit în vacanţa aceia. Aşa groază se'ncuibase în mine, în cât mult timp în urmă, întoarsă la Bucureşti, tresăream din somn, speriată de vise, în care mă vedeam la Brăila, jucând într'o grădină.

Se cuvine însă să declar că, în general, femeile erau mult

mai înverşunate şi că era mare deosebire între actorii moldoveni cari aproape toţi ne compătimeau şi cei dela Bucureşti „ingraţi fără păreche".

Atena Georgescu — Coana Veta a artiştilor şi a publicului ieşan de altă dată, a rămas în amintirea noastră, vie şi ca una ce a onorat vechiul nostru teatru.

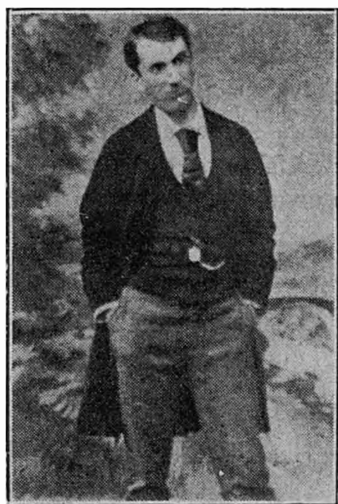
Mihai Arceleanu—Măluţă sau Mieluţ, cum îi spuneau colegii lui de teatru, căci era blând ca un miel, când a venit la Iaşi, a jucat în teatrul dela Copou, împreună cu Demetriade, tatăl Aristizzei Romanescu, roluri de caracter şi de socrii, mai mult în comedie. Când l'a văzut Caragiali în „Noaptea Furtunoasă", în „Scrisoasoarea pierdută", în „Conu Leonida", a spus'o faţă de toată lumea, că piesele lui s'au jucat mai bine aici, rădicându-le Arceleanu şi Atena Georgescu—coana Veta. Arceleanu era actor foarte natural, coleg admirabil. Din sumedeniile de roluri pe cari le-a creiat la Iaşi, primul a fost moş Tanasă din „Răzvan şi Vidra", care rămâne ca un monument, jucat cu Grigore Manolescu şi Aristizza Romanescu. Apoi, în Coltuc din „Deputaţii în halat", în „Bolnavul închipuit", în „Doctorul fără voe" şi „George Dandin" din Molière, iar succesul succesului său a fost în „Baba Hârca", creat de Millo, iar după Millo nimeni n'a păstrat tradiţia decât Mieluţul de Arceleanu. Era neîntrecut în acest rol. Ieşenii umpleau întotdeauna locurile din teatru, când juca Arceleanu în „Baba Hârca".

Cu dânsul a dispărut unul dintre marii actori ai Iaşului.

Pe cât era de pipernicit, mic de statură, pe atât era de mare actor Rădulescu Mariu. La dânsul s'au întrunit şi talentul real şi inteligenţa şi de aceia a fost atât de simpatizat de publicul ieşan. Naturalul nu l'a părăsit niciodată, în tot ce a jucat el. Era un „diseur" perfect; frază aşa, că se auzea tot ce vorbea. A creiat în comedii şi în drame, roluri principale. A scris o piesă „Moş Teacă", care a prins, fiind admirabil în rolul ordonanţei, cum foarte bine era şi în locotenent Smeureanu din „Manevrele de toamnă", Cărăbuş din „Don Vagmistru", Conu Iorgu din „Jucătorii de cărţi" etc. Dar o boală crudă l'a silit să plece în străinătate să se caute. Şi a plecat la staţiunea „Eaux bonnes" din Pirinei, de unde după un an s'a reîntors la Iaşi, fără nici o îmbunătăţire a boalei sale şi

foarte curând s'a stâns din viaţă, scena teatrului ieşan, rămânând văduvă după un actor de elită cum a fost Rădulescu Mariu.

Cine din generaţiile trecute nu'şi aminteşte de marele artist comic Ghiţă Dimitrescu? A jucat, deabea sosit la Iaşi, în teatrul dela Copou, teatrul din „deal", cum se spunea pe atunci. Juca roluri comice, dar mai mult farsa i'a plăcut şi în care lumea râdea cu hohote. A jucat şi în melodrame ca în „Ingerul Morţii", în „Două orfeline", într'un rol mic de tot, pe care însă Ghiţă Dimitrescu, îl făcuse să fie uriaş. A mai jucat şi în „Vlad Ţepeş",

Artistul Ghiţă Dimitrescu

unde umblà cu o bombă grea legată de un picior, căreia Ghiţă Dimitrescu, în râsul tuturora îi zicea „sarmaua". Publicul îl primea cu urale, când apărea în „Manevrele de toamnă", în „Spiţerul Nicşoi". A jucat şi în drame şi, publicul atunci era foarte mişcat şi nu mai râdea. Actor cu vază şi profesor de gimnastică la liceul naţional în acelaş timp, n'avea niciodată farduri de deghizat şi n'avea nici masa lui în cabinele artiştilor, căci nu'i trebuia, cum spuneà el întotdeauna. Se deghizà în picioare, la spatele altuia şi afumà pe dos o farfurioară de cafea şi cu un chibrit uns pe afumătură îşi făcea deghizamentul. Dacă trebuia să fie roş la faţă, lua hârtie de matasă roşie dela colegii lui, în care era învelit colcrem.

şi se ungea pe faţă. La sfârşitul piesei fiecare actor se ştergea pe obraji cu colcrem sau vaselină. Ghiţă Dimitrescu nu făcea la fel, ci, punea un deget în uleiul de rapiţă cu care se lumina pe vremuri teatrul din Iaşi şi se ungea pe obraz, ca să scoată mastica cu eterul cu cari se lipesc barbele sau mustăţile.

Era comic Ghiţă Dimitrescu, care încărcà mult în rolul lui, adecă care spunea dela dânsul multe, improvizând, peste rolul lui, cu toate acestea niciodată, nici autorii, nici publicul nu s'au plâns de dânsul din această cauză.

S'a dus şi el, cum au dispărut şi ceilalţi artişti ieşeni, bolnav şi sărac.

El odihneşte de aproape 30 de ani la cimitirul Eternitatea.

A părăsit şcoala, urmând numai 5 clase liceale şi s'a dus la Conservatorul de muzică şi declamaţie, înscriindu-se la clasa de declamaţie sub marele Galino şi după ce a absolvit'o, Costică Ionescu, din primul moment a arătat că va fi un artist deosebit.

Artistul Costică Ionescu

A fost repede angajat la Teatrul Naţional şi înaintat societar de clasa IV-a. La începutul carierei sale de artist, a jucat roluri de tineri naivi, mai târziu de „bărbaţi" de comedie, gen în care a avut mari succese.

După o trecere de vreme, lui Costică Ionescu i-a intrat în

cap să joace şi în amorezi de dramă, dar nu i'a reuşit. A încercat pe amorezul în „Fiul lui Giboyer".

Tenorul Gabrielescu, pe atunci profesor la Conservator, într'o critică publicată prin ziare, i'a făcut o recenzie defavorabilă. Venind director de scenă Napoleon Borelli, l'a pus pe Ionescu în resoneuri, în roluri pe care le-a jucat până la moarte, cu succese strălucite. In câte din aceste piese, Costică Ionescu, n'a fost ovaţionat de publicul ieşan? In „Să ne despărţim", în „Răpirea Sabinelor", „Concentrările armatei", „Năzdrăvăniile divorsului", „Microbii Bucureştiului", „Femeile noastre", „Demi-monde", „Gura Lumei", „Ginerile d-lui Prefect", „Intimii noştrii" etc. etc., Costică Ionescu avea succesul zilei. A suplinit, dela 1895, pe Galino la catedra de declamaţie dela Conservator. A jucat împreună cu marea artistă Agatha Bârsescu şi cu marele Nottara, în turneurile din toate oraşele mari ale ţării şi de pe urma cărora Ionescu, econom din fire, şi'a adunat o avere frumuşică. Ca director de scenă al teatrului din Iaşi, a fost la locul său. A tradus mai toate comediile franţuzeşti cari s'au jucat pe vremuri pe scena Teatrului Naţional ieşan.

Ca om de societate a fost iubit de ieşeni. Vesel, spiritual, familiar, Costică Ionescu mai era şi omul căruia îi plăcea şi eleganţa: eleganţa în vorbă, eleganţă în gesturi şi eleganţa în îmbrăcăminte.

...A murit, bolnav, într'o cameră a spitalului Sf. Spiridon. Era dat ca un artist să moară aşa, deşi în mod excepţional, Costică Ionescu dispunea de o avere destul de însemnată.

Profesorul Mihail Tiédmain

(1890)

Ieşenii vechi îşi mai amintesc de profesorul Mihai Tiédmain. Era fiul colonelului din armata franceză Tiédmain. Născut la Paris în 1818. Din capitala lumei, Tiédmain a nimerit'o tocmai la Iaşi, la răposatul Alecu Rosnovanu, ca profesor al fiului acestuia, Iorgu Rosnovanu, mai târziu general.

In anul 1842, Tiédmain a fost chemat de Toderiţă Balş, fost caimacan al principatului Moldovei, pentru instruirea fiului său

Profesorul M. Tiédmain

Eugen Balş. Iar după vre'o 5 ani, a fost luat ca profesor pentru cei 4 fii ai lui bezedea Grigorie Suţu, pentru Alexandru Suţu, tatăl meu, fost profesor de limba franceză la liceul naţional, pentru Mihail Suţu, fost consilier la curtea de apel din Iaşi şi pentru Neculai şi Grigore Suţu.

Mai târziu, Tiédmain a fost şi pedagogul lui Alexandru Balş, fiul lui Alecu Balş, fost ministru al Moldovei.

In 1851, în urma unui concurs ce l'a depus, Tiédmain a fost numit profesor la şcoala centrală de fete din Iaşi. Este o dată care trebue reţinută bine de lumea şcolară ieşană, aceasta de 1851, care priveşte şcoala centrală de fete.

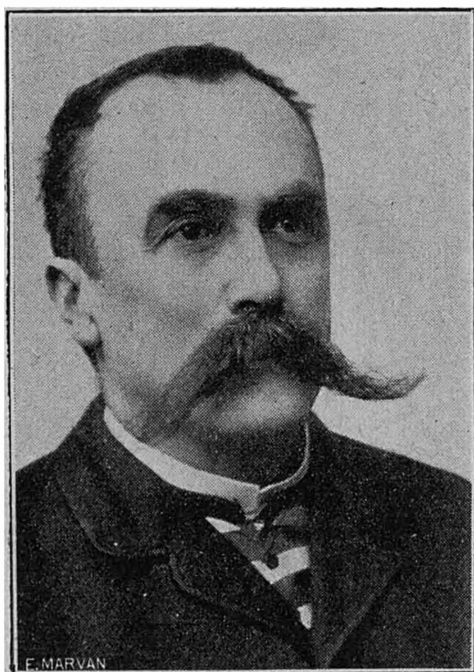
Grigorie Ghica, Domnul Moldovei, văzând meritele sale şi luând în consideraţie serviciile aduse statului de către Tiédmain, i'a conferit rangul de serdar.

Şi, mai târziu, înfiinţându-se în anul 1882 la Iaşi externatul secundar de fete, Tiédmain a fost trecut la această şcoală, după cererea sa, unde a urmat ca profesor al statului, până la 1891, când s'a retras la pensie, după un serviciu de 40 de ani.

A. Weitzsecker

(1890)

Profesorul Amedeu Weitzsecker, între anii 1869—1901 preda cursul de limba italiană la liceul național. Deși obiectul acesta era facultativ, aproape toți elevii urmau cu drag și folos cursul

Weitzsecker bătrânul

de italiană. Pedagog desăvârșit, prin bunătatea lui era un adevărat părinte pentru băeții de școală.

Poliglot distins, A. Weitzsecker a avut un trecut bogat în.

şcoală. Cine l'a avut ca profesor, nu l'a putut da uitării niciodată.

Idealist şi poet, căci de mai multe ori cucerise premii la concursuri poetice din Bordeaux, apoi lui îi se datoreşte traducerea în limba italiană a imnului „Latina Gintă“ de Alexandri etc.

El nu s'a preocupat niciodată de partea materială a vieţii, deşi solicitat să intre în politică, firea lui nu i-a permis să se încătuşeze într'un partid. Nici chiar Maiorescu cu care a stat în aceiaşi casă, ca prieten şi coleg, n'a putut să-l convingă.

Soţii Weitzsecker au părăsit oraşul Roman unde deschiseseră un mare pensionat de fete şi s'au stabilit la Iaşi. Renunţaseră să facă o concurenţă imposibilă pe atunci, marelui pensionat de fete înfiinţat la Iaşi de maicele catolice dela Notre-Dame-de-Sion.

Stabilit în Iaşi, Weitzsecker a fost imediat numit profesor la Institutul Academic, apoi la Liceul Naţional.

Cunoscând la perfecţie limbile franceză, germană, engleză, olandeză, latină, greacă, şi italiană, de câte ori era nevoe de a suplini o limbă, Weitzsecker era solicitat şi niciodată nu refuza.

Cel mai mult timp a suplinit catedra cursului superior de limba franceză, rămasă vacantă până la venirea tatălui meu, suplinindu-l cu drag şi după venirea sa de câte ori îl rugă.

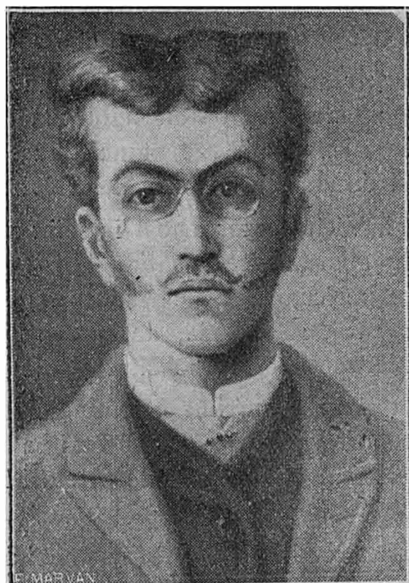
Atât Weitzsecker cât şi d-na Weitzsecker care poseda brevetul superior din Nançy, ca buni părinţi şi oameni de carte, nevrând să se despartă de cei doi copii ai lor, un băiat şi o fată, s'au decis să deschidă un mic pensionat de băeţi cu un număr foarte restrâns de elevi, însă aleşi cum se spune, pe sprinceană. Acest sacrificiu, al libertăţei lor a fost răsplătit din belşug, căci fiul lor Emil Weitzsecher pe lângă studiile liceale, îşi cultiva marele talent de pianist.

La vrâsta de 18 ani, absolvind Conservatorul din Viena, obţinuse premiul I cu unanimitate de voturi. Fiica Louise—d-na col. Vrabie—pasionată pentru pictură, a fost cea dintâi absolventă a şcoalei de Belle-Arte din Iaşi, acea care a deschis fetelor o nouă branşă de activitate. Din nenorocire, bucuria familiei Weitzsecker s'a prăbuşit fulgerător, căci tifosul le-a răpit pe fiul şi fratele adorat în anul 1886, când împlinise de abea 22 ani.

De atunci, adânc lovit, Weitzsecker n'a mai fost acel Weit-

zsecker de mai înainte şi curând după moartea fiului său, închide micul pensionat.

Dintre elevii cari se perindase în aşa mulţi ani, ne amintim de: Fraţii Alexandru, Dimitrie şi Petru Grecianu, care ne-au părăsit prea de timpuriu. Ei întotdeauna ne vorbeau cu căldură de A. Weitzsecker şi de dragostea pe care acesta o avea pentru oraşul nostru şi limba românească, pe care o învăţase aşa de per-

Weitzsecker fiul

fect încât şi astăzi d. Al. Philippide îl citează în cursurile sale de Filologie dela Universitate. Apoi fraţii Alex., Nicu şi George Scortzescu, deasemenea dispăruţi în floarea vrâstei; Dimitrie şi Costică Bogonos, Nicu şi George Petala, Emile şi Eduard Max, Mihai şi Arthur Holban, George şi Mihai Liteanu, Pallady, Mitică şi Georgică Cristescu, Lăţescu, Aslan, Griguţă Iacobson, Paul Ventura, Costică Rusovici, Tăchel şi Georgică Kapri, Aurel Warlam, Eugen Herovanu, Solomon, Goilav, Tatos, Basarabeanu, Corjescu, Răşcanu, Racoviţă, etc. etc.

A. Weitzsecker a făcut parte din pletora de profesori modeli ca: Burlă, Brânză, M. Slătineanu, V. Palady, X. Gheorghiu, Gruber, Malgouverne, Suţu, Lambrior, Lucescu, unul şi unul.

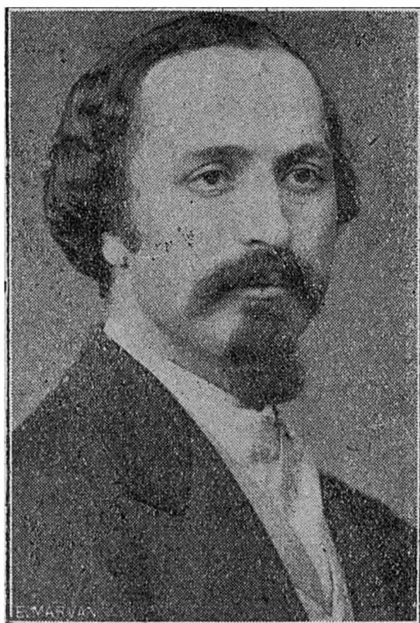
Din foştii elevi ai lui Weitzsecker, distinşii profesori universitari de astăzi: d-nii Ermil Pangrati, Dr. Obreja, prof. Obreja, Longinescu, dr. Ştefănescu-Galaţi, etc. îşi aduc cu drag aminte de el.

Noi foştii săi elevi dela liceul naţional, ni-l amintim pe Weitzsecker ca pe un profesor bun, blând şi drept. Aşa ne-a rămas în minte.

Dr. Ioan Ciurea

(1880)

O viață bogată în bine a avut'o și vechiul ieșan dr. Ciurea. S'a născut la Iași în anul 1839. La vrâsta de 20 de ani a plecat la Paris pentru studiul medicinei. Timp de 7 ani a studiat serios aici și cu diploma de doctor în medicină dela Paris, s'a reîntors

Dr. Ioan Ciurea

în țară, unde a trecut examenul de liberă practică la București înaintea comisiunii care pe atunci număra pe medicii: dr. Davila, Athanasovici, Felix, Protici, Hepites. Repede fu numit medic secundar la secția operatorie chirurgicală dela Sf. Spiridon. In a-

nul 1867, dimpreună cu Neculai Culianu, cu Ion Melik, cu Petru Poni, Quinezu şi Paicu, înfiinţează Institutul academic, în casele Vogoride din str. Carol. In anul 1868, ministrul de instrucţiune publică de atunci Gusti, îl roagă ca dimpreună cu d-rii Russ senior, Cuciureanu, Racoviţă, Grecianu, Fătu şi Steiner, să arate ministerului modul de înfiinţarea facultăţii de medicină, suma de 2000 galbeni fiind prevăzută în buget, conform dorinţei Domnitorului nostru, care stăruià să se înfiinţeze neîntârziat această facultate

Dr. Ioan Ciurea în grup la băile Slănic, printre cari Ion Creangă, Gr. Cobălcescu, dr. Botez, Gh. Mârzescu etc.

D-rul Fatu fiind mutat la Roman, ca medic primar la secţia medicală dela spitalul Sf. Spiridon, este numit d-rul Ciurea. In anul 1872, împreună cu Neculai Culianu, Petru Poni, Grigorie Cobălcescu, Ion Melik, Titu Maiorescu, P. Paicu, Ştefan Vărgolici şi A. D. Xenopol, înfiinţează pensionatul de domnişoare, cumpărând casele Elisei Millo din strada Gh. Gh. Mârzescu, foastă Primăriei.

In anul glorios 1877, dr. Ioan Ciurea a fost medicul şef al diviziei a IV-a şi al spitalului întocmit la Iaşi de către comitetul central al doamnelor pentru ajutorul ostaşilor români răniţi. Or-

ganizatoarea acestui spital a fost Maria Rosetti Rosnovanu. Atunci s'a fixat şi regulamentul acestui spital, împreună cu d-rii Felix, Iuliano şi Buicliu.

Rând pe rând, dr. Ioan Ciurea a fost ales senator al colegiului II de Iași; decan al facultăţii de medicina; preşedinte al societăţii de medici şi naturalişti; membru de onoare al societăţii de asistenţă franceză, împreună cu Cazabon, Fournel, Parret, Mouille, Mousselet, Theodori şi Flaudin; vice-preşedinte al colegiului medical etc. Iar departamentul medical din St. Petersburg, în 1883, îi face cunoscut că i se acordă şi libera practică în Rusia.

Dr. Ioan Ciurea, între profesorii săi dela Paris.
Jos pe scaun, în mijloc, Velpeau, între Baudret şi Desprès, cari formau comisiunea pentru susţinerea tezelor de doctorat ale doctoranzilor. In spate, se află *dr. Ioan Ciurea,* având în faţă pe d-rul Bouchard, mai târziu profesor al facultăţii de medicină din Paris.

După recomandarea francezilor, stabiliţi la Iaşi, dr. Ciurea obţine şi Legiunea de onoare. Iată cine a făcut atunci această recomandare: Paul Petit, C. Petit, J. Darmet, Jules Hette, Labro, de Cazabon, E. Fleury, E. Gérardin, A. Fournel, J. Delpeuch, Robert Gaussen, A. Hette, Maxime Dausse, Weitzsecker, Parret, Mayaud, Al. Poitevin, V. Dupleick, B. Dupleick, I. Cazaban, F. Cazaban, I. Mouille, Emil şi Victor Castan.

D-rul Ciurea a predat cursul de medicină legală, la Universitatea din Iaşi. Era iubit de studenţi, cu cari se purtă blând şi carora le dădea exemple plastice, pentru a ilustra diferite cazuri

ce se prezentau. Prelegerile sale, foarte substanţiale şi documentate, erau totuşi agrementate prin hazuri şi glume pe cari le făcea eminentul profesor. Când făcea câte o glumă şi studenţii râdeau, dr. Ciurea le spunea repede:—acum destul, să trecem iarăşi la lucruri serioase şi, în medicina legală terenul era destul de propice pentru a da joc liber humorului neîntrecutului profesor.

Deşi prea bun din fire la examene pretindea studenţilor carte. Celor slabi, le spunea, cu blândeţa care'l caracteriza: eu vreau să te trec, dar nu pot, crede-mă că nu pot şi nu te supăra...

De câte ori prezida vre'o comisiune de teză punea la dispoziţia candidaţilor cărţi şi diferite reviste medicale, din bogata sa bibliotecă. Era mult iubit şi de clienţii săi, din cauza jovialităţii sale căci, ori cât de bolnav ar fi fost cineva, când îl vedea pe d-rul Ciurea, bolnavul se înveselea ascultând anecdotele pe care le povestea cu mult haz şi încurajările ce le dădea pacientului.

Şi când a fost condus la cimitirul Eternitatea, pe toate străzile, descoperiţi, mii de oameni la trecerea cortejului, au plâns moartea acestui vechi ieşan, care în viaţă a ştiut ce este mila, blândeţa şi ajutarea aproapelui.

Iaşul muzical de odinioară

(1860-1880)

Săli multe de spectacole nu prea erau mai înainte vreme în Iaşul nostru. După ce a ars teatrul dela Copou, rămăsese ca săli de spectacol: circul Sidoli, sala Pastia şi sala corului metropolitan.

Cântăreţele străine cari ar fi vrut să vină, în trecere, prin Iaşi, auzind de simplicitatea acestor săli, se hotărau greu, dar până la urmă tot veneau la noi să concerteze.

O celebră cântăreaţă anunţă odată, printr'o telegramă, un concert cu câteva romanţe, între cari şi „Si vous n'avez rien a me dire". Un glumeţ ieşan i'a adresat imediat distihul: „Si vous n'avez rien a nous chanter, pourquoi passez vous par ici?

Şi cântăreaţa... n'a mai venit la Iaşi.

Totuşi, câte elemente de valoare din străinătate, n'au concertat la Iaşi, odată şi odată.

Oraşul în care mai de mult a cântat şi celebrul Franz Liszt şi care a compus celebrul său op: „Des bohémiens et de leur musique", unde şi-a înregistrat impresiunile ce i-au produs muzica lăutarilor ieşeni, Iaşii noştri a numărat şi profesori mari de muzică, profesori de violină, ca Flechtenmacher, Wiest etc.

In Iaşii noştri se auzea odinioară, cântându-se pe străzile oraşului său de catre lucrătorii ieşeni, pe câte un acoperemânt de casă, cântece populare, ca:

Frunză verde de lalea
De-ar veni Duminica
Să bem păn ne-om îmbăta
Hai cumătră, hai.
Lunea, Marţea, Mercurea,
De-ar veni Duminica
Să bem păn ne-om îmbăta
Hai cumătră, hai.

Se cânta „Ester“ pentru mezzo-sopran, bariton, cor şi orchestră de Titus Cerne. Titus Cerne a fost unul din cei mai mari profesori, compozitori, dirijori de coruri. Alături de Gavril Muzi-

Lucrătorii de pe acoperemintele caselor, cântând.. Frunză verde de lalea.,.

cescu, au dat o mare desvoltare muzicei la Iaşi. Audiţiunea aceasta a fost executată în unul din concertele corului metropolitan, cu concursul domnişoarei Alice Holban (mezzo-sopran), al lui C. Georgescu (bariton) şi al mai multor profesori şi diletanţi formând orchestra.

La 2 Aprilie 1880 are loc la Iaşi prima reprezentaţie cu: „Scara Mâţei“, operetă cu muzică de Flechtenmacher.

Se înfiinţează în Iaşi muzica comunală. După însemnările lui Eduard Caudella, această muzică s'a înfiinţat la 8 Aprilie 1871. Şef al muzicei a fost numit mai întâi Eduard Caudella, care retrăgându-se, a fost înlocuit de P. Benotti, fost profesor la Conservatorul din Iaşi. Mai târziu muzica comunală cânta în grădina Primăriei, care se afla în dosul berăriei Elisée.

In 1884, are loc la Iaşi, primul concert al fraţilor Grunfeld.

Acest concert dat în sala teatrului dela Copou, a fost urmat de un altul dat în sala Conservatorului. A fost un adevărat entusiasm în publicul ieşan pentru cei doi fraţi, pianistul Alfred şi violonistul Heinrich.

Diva Darclée

Tot în 1884, Zoe Miclescu dă un concert la Iaşi, în sala Rosnovanu, la care a dat concurs şi d-na căpitan Gh. Hartulari, care mai târziu a avut un renume în lumea muzicală, sub pseudonimul de Darclée. Hariclée Darclée a avut seccese mari, în special în „Tosca“, unde excelà.

Zoe Miclescu, dintr'o familie veche moldovană, a fost una

din cele mai distinse profesoare de piano dela Conservatorul nostru, iar mai târziu dela Conservatorul din Bucureşti.

Pe la pensionatele de fete din Iaşi, la producţiile ce aveau loc, corurile intonau cântece populare, cari luau un farmec cu totul particular modulat de drăgălaşele voci ale coristelor, ca de pildă:

Cucuruz cu frunza'n sus
Sărut ochii cui te-a pus!

Şi faimosul Hübsch a trecut pe la noi. Tot am auzit mereu vorbindu-se de „Ţara lui Hübsch". Cine era şi de ce i se pomeneşte din când în când numele?

Eduard Hübsch era născut în Ungaria. S'a consacrat cu totul muzicei, studiind violina şi compoziţia. După ce a fost concertmeister la Hamburg, Hübsch făcu parte din orchestra operei din Viena.

Venit la Iaşi, ca şef de orchestră al unei trupe de operă italiană, se stabili aici şi fu numit şef de muzică militară, iar la suirea pe tronul României a prinţului Carol de Hohenzollern, Hübsch a fost numit inspector general al muzicelor militare din ţară, cu gradul de maior. Muzicile noastre militare sunt organizate de Hübsch. Mai târziu a fost numit şef de orchestră al teatrului naţional din Bucureşti.

De câte ori venea la Iaşi, pieptul îi era plin de decoraţii române şi străine. Aşa îi plăcea să se plimbe pe străzile oraşului nostru. Era foarte spiritual şi îi plăcea să spue anecdote, aşa încât toată lumea nu ştia şi nu cunoştea de cât pe Hübsch, cu anecdotele şi spiritele lui: era doar ţara... lui Hübsch.

Muzică clasică era în toi la Iaşi. Primele serate au fost organizate de Eduard Caudella, în 1883 şi principalii interpreţi la aceste serate au fost la violina I Eduard Caudella, la violina II G. Fotino, la violă L. Brill, la violoncel A. Meissner şi la piano E. Weitzecker.

Primul cor bisericesc alipit pe lângă conservatorul de muzică din Iaşi — Conservator înfiinţat de către guvernul din 1860 — s'a înfiinţat după stăruinţile fostului Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Calinic Miclescu. Şeful corului avea 900 lei vechi cursul

fiscului lunar; 3 tenori, a 300 lei cursul fiscului, 4 bași, a 200 lei și 16 băeți soprani și alții (interni cu un pedagog).

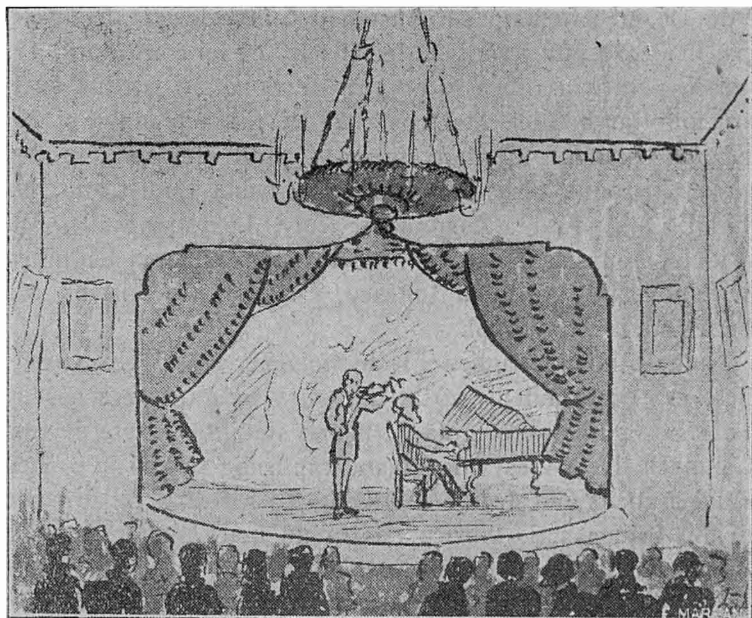
Șeful acestui cor până la 1869 era răposatul George T. Burada. In anul 1866 acest cor s'a desființat. Fostul director al Conservatorului Franz Caudella a cheltuit bani din propria sa pungă în interesul corului, ca să'l susție la înălțimea misiunei sale. Repertorul consta din compozițiunile autorilor ruși. Pe lângă acest cor s'a mai înființat încă un cor bisericesc sub ministeriatul (al instrucțiunii publice) lui D. Gusti, la Nicorița în Tatarași, dar... găsindu-se că 333 fr. pe lună, întreținerea acestui cor pentru o suburbie ca Tatarașul e o ruină pentru stat, a fost șters din buget. Un alt cor bisericesc, sub acelaș ministru, a fost înființat la Sf. Lazăr, care mai târziu a fost strămutat la Sf. Neculai Domnesc. Corurile Mitropoliei și Sf. Spiridon ne sunt prea cunoscute deja, tot așa și vechea societate a artelor frumoase sau „Amicii Artelor". Muzica, dramaturgia, pictura, arhitectura, poezia au cercat să se unească într'o singură societate generală; specialiști, diletanții bărbați și femei, s'au unit pentru un scop comun: progresul și răspândirea gustului muzical în țară.

In acest scop, primele întruniri s'au ținut la M. Galino, La ele au luat parte ieșenii de atunci: Gavril Muzicescu, Al. Gr. Suțu, Gheorghe Pavloff, Grigorie Cobălcescu, dr. Peride etc. S'a hotărât atunci să se aranjeze serate muzicale și dramatice, expozițiuni de tablouri, fundarea unui jurnal artistic, organ propriu al societății și altele. S'a ales o comisiune compusă din 9 inși: G. Panaiteanu, G. Muzicescu, Gh. Skeleti, N. Luchian, Al. Gr. Suțu, N. Badărău, Gh. Pavloff, E. Weitzsecker și Titus Cerne, cu toții decedați astăzi, căreia i s'a dat însărcinarea de a formula un proect de statute, care discutat apoi de adunarea generală să servească de baza noei societăți.

Este interesantă activitatea pe care a depus'o Francisc Caudella ca director al Conservatorului de muzică și ca profesor de piano.

Când a sosit la Iași dela Paris, — unde fiul său Eduard Caudella a dat în sala Pleyel din capitala Franței un concert și când Francisc Caudella a improvizat pe piano-orgul de o mare fantezie cântece naționale române, fiind ovaționat de compozitorul Marschner, de vestitul critic Scudo și alții, Francisc Caudella a fost introdus în mai multe familii din societatea ieșană ca profesor de

piano. Prin protecţiunea lui Alecu Sturdza, a intrat ca profesor de piano în casa lui Costache Sturdza, mare logofăt. Timp de 17 ani a rămas în această distinsă familie. In 1861 Cuza-Vodă l'a numit director al Conservatorului de muzică din Iaşi şi când a funcţionat şi ca prim violoncelist al operei italiene de sub direcţiunea lui V. Delmary. Ca director al Conservatorului şi'a sacrificat şi sănătatea şi viaţa, pentru a face ca această şcoală să prospereze. A suferit multe decepţiuni, ca tot omul ce lucrează fără vre'un interes material. A murit sărac.

„Amicii Artelor" (astăzi Conservatorul de muzică)

Decepţiuni au întâmpinat şi alţi artişti ieşeni. Se anunţă un concert în sala circului Sidoli dat de fraţii Scorpan, cu concursul domnişoarei E. Waldman, astăzi d-na O. Velciu, al artistului State Dragomir, al lui I. Colceag şi al d-lor E. Mezzetti şi C. B. Penel.

Rezultatele morale ale acestor concerte, mai întotdeauna erau deplorabile.

Când veneau trupe străine, mediocre, care puneau preţuri

ridicol de mari la intrare, lumea se'ngrămădea ca la cine ştie ce minune, ca să audă ce? voci răsuflate, tocite de fumul şi aerul greu al cafenelelor. Sau trupe de saltimbanci de iarmaroc, cărora li se făceau reclame fără rost. Iar când se prezentau tineri artişti, născuţi şi crescuţi la Iaşi, dar care nu se căciuleau după reclamă şi puneau totuşi preţuri accesibile pungilor celor mai modeste, de abea îşi scoteau cheltuelile.

Săli de concerte nu existau la Iaşi. Concertele se dădeau la circul Sidoli şi costau: 250 lei sala circului, 40 lei chiria mobilelor către comitet, 22 lei încălzitul sălei, 25 luminatul cu lămpi, în număr de 12, în care timp se consumau 6 litri de gaz de fiecare... lampă, în 3 ore jum.; apoi 20 lei afişele, 19 lei controlorii, 15 lei maşiniştii pentru a ridica şi pogorâ de două ori cortina şi 3 lei pentru măturarea sălei. Mai costa 40 lei chiria pianului şi 30 lei taxa către comună. Cântau atunci la corul metropolitan d-nele Virginia Cristodulo, Elisa Bodescu, Eufrosina Budişteanu, Natalia Grigoriu şi d-rele: Esmeralda Sculy, Lucreţia Linke, Maria Cristodulo, Aspasia Macarovici, Maria Carp, Olimpia Săghinescu, Elena Soloveanu, Agripina Ionescu, Ortansa Mocranschi, Maria Galbază, Aneta Stravropol.

Numele lui Alexandru Flechtenmacher, când era vorba de muzică, era pretutindeni purtat din gură în gură. Era născut la Iaşi, dintr'o familie de origină germană, stabilită în ţară pe timpul lui Calimach. Dela vrâsta de 11 ani, cântà din violină în orchestra teatrului francez din Iaşi. Mai târziu, ca şef de orchestră al teatrului din Iaşi, a scris muzica pentru un mare număr de vodeviluri, apoi Baba Hârca, Cinel-Cinel.

Când n'a mai putut lucra pentru artă, i s'a acordat o recompensă naţională de... 240 lei lunar.

Corul bisericei Sft. Spiridon făcea furori şi dânsul. Cu ocaziunea hramului acestei biserici — la 12 Decembrie — s'a executat pentru prima oară la Iaşi, marele concert „Auzi-te domnul în zi de necaz“ de Bortnianski.

Părţile de solo şi decor redus au fost ţinute de V. şi Gh. Scorpan, A. Cirillo, T. Pavelescu, D. Dimitrescu, I. Duca, C. Cortez, I. Colciag, şi de copiii Traian Ichim, C. Teohari, V. Agapi, C. Ichim, C. Popovici, N. Pralea şi A. Boscovschi.

Intâiul examen la conservatorul de muzică din Iaşi, s'a ţinut la 12 Iunie 1861.

Conservatorul nostru a fost înfiinţat la 1 Octombrie 1860 şi direcţiunea lui încredinţată lui A. Spiru.

In primul an al înfiinţării, şcoala a fost frecventată de 40 elevi şi 20 eleve, repartizaţi astfel:

La clasa de piano: 11 elevi (profesor C. Gros), 15 eleve (profesor Winiartz), cânt: 5 elevi şi 5 eleve (profesor Galea), teoria elementară: 11 elevi (profesor G. Burada), violină: 13 elevi (profesor T. Burada).

Aşa a mers conservatorul până la 1864, când s'au adăogat clasele de violoncel, contra-bas, armonie şi declamaţie, clase suprimate din nou în 1866.

Pe urmă s'au adăogit succesiv, flautul în 1867, violoncelul şi viola în 1868, armonia şi declamaţia în 1872 şi instrumentele de şuflare în 1877.

La 1 Iulie 1864 se înfiinţează şi corul nostru metropolitan, care depindea la înfiinţarea sa absolut de Conservator şi şeful său era profesorul de principii elementare. In 1876 el trece însă în sarcina profesorului de armonie, care era Gavril Muzicescu şi care a luat, precum ştim toţi ieşenii, un avânt devenind cel întăi cor bisericesc ce avem în ţară.

In totdeauna trebue amintit ce loc de frunte l'a ocupat corul Mitropoliei din Iaşi, cu voci admirabile, cu execuţia plină de siguranţă şi de preciziune a cântărilor. Erau la început 75 voci şi anume: 25 bărbăteşti, 25 femeeşti şi 25 de copii, între 11-14 ani. Cine auzea vocile aceste amestecate, la urechia ascultătorilor ajungea numai un singur sunet, un singur val de armonie. Şi măestrita organizare a acestui cor, unic la noi şi despre care s'a dus vestea prin toate părţile locuite de români, se datoreşte priceperei şi râvnei neobosite ce a desfăşurat acel ce a fost marele Gavril Muzicescu, care a prelucrat, a compus, a dat în studiu cântări bisericeşti potrivite, acomodate cultului bisericei noastre. A mai întrodus în repertorul corului cântări religioase clasice, ca Heruvicul celebrului compositor rus Bortnianschi, precum şi cântări transpuse de dânsul, de pe muzica orientală pe cea armonică.

Acest minunat cor, al Mitropoliei din Iaşi, sub conducerea marelui Gavril Muzicescu, a fost şi la Chişinău — Chişinăul sub Ruşi — unde a dat două concerte în marea sală a Cercului militar, concertele fiind patronate de generalul Constantinovici, fostul guvernator al Basarabiei, având un mare succes.

Boerii noştri de altă dată când întâlneau talente muzicale, fie chiar dintre băeţi şi dintre lăutari, îi luau în casele lor, ca să-i procopsească, ajungând aceştia unii cântăreţi în strană, alţii şi ceva mai mult.

De unul din ei, un anume Petrache Nănescu, se povesteşte că a făcut şi următoarea satiră:

Ah ma şer, să'mi vezi mantela,
Mai sublim, mai lucru fen...
C'o dublură înfricoşată
Şi faţa amur san fen...

Era la adresa cucoanelor noastre cari începuseră să îndruge franţuzasca, cu bonju, bonsua, a livoa.

Nănescu, crescut de boeri, a fost vătav de curte, vătav de spătărie, judecător de tribunal şi a murit îngrijitor la spitalul brâncovenesc. Cânta bine din vioară şi compunea cântecile lăutarilor.

In Iaşul nostru s'au executat mai de mult bucăţi de muzică de către persoane din „nobleţa ţării".

Cu prilejul serbării organizate în Iaşi în zilele de 10 şi 11 Aprilie 1834 în onoarea generalului Kisselef, s'au cântat două bucăţi muzicale, din care pe una este muzica scrisă pentru voce şi piano. Textul baladei se găseşte în întregime în limba franceză şi are ca titlu: „Ballade tirée de la fête pastorale, représentée au théatre des varietés à Iassy, le 10 Avril 1834, le berger Nicandre. A doua bucată muzicală este: „La Tente, cantate de la Fête pastorale, donnée au théatre de Iassy, le 10 Avril 1834, traduction du Moldave et mise en musique par Hélène Asaky, lithografe de l'Abeille".

După ce au cântat simfonia, demoazelele Aristia Ghica, Maria Cantacuzino şi Ermiona Asachi, împreună cu ai lor părinţi, „au depus în loja d-lui plenipotent o cunună alcătuită de dafini, de flori numite nemuritoare şi de frunză de măslini, pe cari toţi privitorii au urat cu aplause obşteşti şi de strigătul: Vivat Prezidentul".

Asachi întemeiază la Iaşi o societate menită a creia un conservator filarmonic dramatic, în care să se înveţe arta jocului scenic: Intreaga boerime de pe vremuri din Iaşi subscrie cu toată inima pentru înfăptuirea şcoalei.

In muzică, elevii au făcut progrese mari, căci numai după doi ani dela înfiinţarea şcoalei, au jucat Norma, opera atât de grea, şi care a fost cântată pe un text românesc, prelucrat tot de Asachi.

Mulţumită străduinţelor lui Flechtenmacher, Conservatorul de muzică din Iaşi, a fost pus pe baze solide. Corpul didactic la început, era compus din Fr. Caudella director şi profesor de vioară, George Burada de solfegiu, C. Gros de piano, Fr. Winiarszi de piano, S. Pascuale şi P. Mezzetti de canto, I. Soltys de pedag. şi muzică, M. Galino de mimică şi C. Dimitriadi de declamaţie. In 1860 Conservatorul nostru avea o populaţie şcolară de 97 elevi.

La Iaşi, la Conservator erau pe atunci: două „claviruri“, 3 vioare, 4 exemplare metode de vocalisaţie şi canto de Panseron şi Tescher; o metodă a lui Bertini şi Hintun pentru piano; o metodă complectă dela Blaj pentru voce de bas; o metodă a lui Romberg pentru violoncel etc.

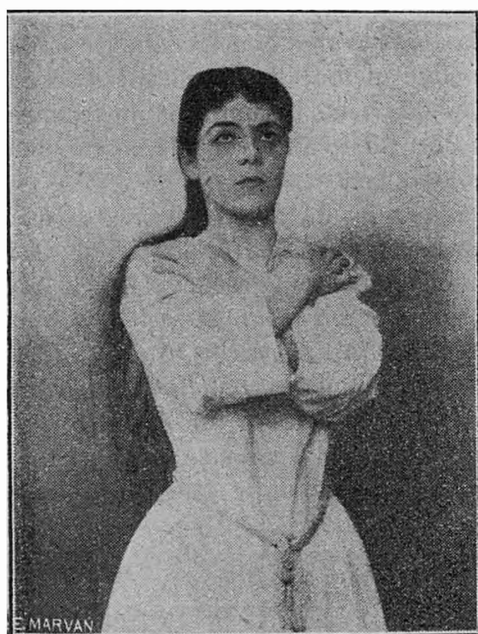
Bărbaţi valoroşi au lucrat pentru crearea muzicei naţionale. Alex. Flechtenmacher, fiul jurisconsultului din Iaşi, care şi-a făcut primele studii muzicale în Iaşi, a plecat la Viena pe spesele prinţului Vogoride, ruda d-nei Lucia D. Grecianu. Din Iaşi, Eduard Caudella, Gavril Muzicescu, P. Mezzetti, T. Georgescu, au compus arii devenite populare, composiţii bisericeşti, potpurii etc.

Iar Dimitrie Vulpan, care a întocmit cea mai complectă colecţie de cântece naţionale, a urmat conservatorul de muzică din Iaşi, după ce a terminat cursurile colegiului naţional din Iaşi.

Nuovina

(1880)

Margareta Iamandi, aşa cum ieşenii au cunoscut'o că se nu-

Nuovina

meşte marea cântăreaţă de mai târziu Nuovina, prima soţie a d-lui Eugen Uhrinovschi din Iaşi.

Profesorul Petru Râşcanu

(1900)

A făcut parte din pleiada marilor profesori universitari de pe vremuri din Iaşi, alături de A. D. Xenopol care preda Istoria Românilor, de Aron Densuşianu care preda Istoria şi literatura latină, de Ştefan Vârgolici, apoi Anton Naum care preda limba şi literatura franceză, de Ion Caragiani (istoria şi literatura elină), de Const. Leonardescu (etica şi istoria filosofiei), de Teohari Antonescu (arheologia şi antichităţile).

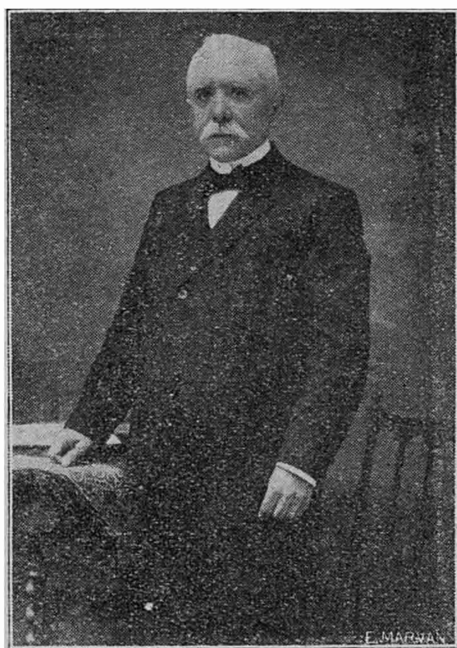
Cursul lui Petru Râşcanu la facultatea noastră de litere, era de istoria veche cu ştiinţele auxiliare. Toţi aceşti eminenţi profesori ne'au părăsit de multă vreme. Ei sunt însă pomeniţi mereu, căci li se simte lipsa.

A figurat Petru Râşcanu şi ca director al şcoalei normale superioare, dela 5 Iulie 1893 şi până'n Decembrie 1895, pe atunci pe când întreaga Universitate ieşană număra doar între 100-130 studenţi la toate facultăţile.

Şcoala această normală superioară funcţionà în foastele case Negrutzi, ocupate actualmente de către Poştă, din strada Acadedemiei. Erau 32 normalişti, numai dela facultăţile de ştiinţi şi litere. Printre aceştia, în timpul directoratului lui Petru Râşcanu, studenţi ai facultăţii de ştiinţi din Iaşi erau: Petru Bogdan, actualmente rector al Universităţii ieşene, Ion Mitru, Spiridon Popescu, Em. Brüll, I. Chiriceanu, Ion Simionescu (membru al Academiei Române, profesor universitar), Călugăreanu, Emil Severin, Teodor Badareu, Neculai Savin, Pârgaru, Nec. Pivniceriu. De la facultatea de litere erau studenţii: G. Ibrăileanu, I. Darie, C. Graur, D. Timuş, Moga etc. Şcoala normală superioară a avut epoca ei de glorie la Iaşi. Printre marii ei directori, alături de Petru Râşcanu, au mai fost d. Ion Găvănescul, Ion Stravolca, Anastasie Obreja şi Aurel Mănesc

Ca profesor de istoria antică la facultatea noastră de litere, Petru Râşcanu era ideal. Prelegerile sale atrăgeau pe studenţi, pentru că vorbea pe înţelesul tuturora şi pentru că ştiia să cucerească auditorul, prin graiul lui dulce moldovenesc.

Şi ca inspector general al învăţământului secundar, Petru Râşcanu îşi făcea pe deplin datoria.

Petru Râşcanu

In societatea ieşană, Petru Râşcanu şi buna sa soţie Aglaia P. Râşcanu, erau foarte iubiţi. Aglaia Râşcanu a fost fiica marelui filantrop ieşan colonel Constantin Langa. Avea un suflet generos şi o inimă largă, făcând parte din aproape toate societăţile de binefacere ale Iaşului. A fost timp de 30 de ani membră activă în comitetul „Reuniunei Femeilor Române“, apoi a făcut parte şi din comitetul azilului de bătrâne „Maria Catargi“ din str. Buzdugan, din colonia şcolară „Spiru Haret“, din societatea „Crucea Roşie“, care s'a înfiinţat la Iaşi, sub preşidenţia Principesei Moruzzi, din comitetul şcoalei de corecţie a copiilor cu rele porniri,

de sub preşidenţia I. P. S. S. Mitropolitului Pimen al Moldovei, din comitetele „Ligei Culturale“, a societăţii „Invăţătura Poporului Român“ etc.

Au fost doi oameni modeşti, Petru şi Aglaia Râşcanu, şi, de aceia au fost stimaţi şi iubiţi la Iaşi.

Aglaia Râşcanu

Petru Râşcanu a început prin a'şi face studiile la Iaşi, la Academia Mihaileană, având în ultimii ani ca director pe marele Maiorescu. In ultima clasă, a fost numit institutor şi director al şcoalei primare din Tataraşi, apoi la seminarul Socola, unde a funcţionat până la 1880, când plecă la Paris, unde a urmat la Hautes Etudes. Reîntors la Iaşi, îşi susţine licenţa, cu o teză remarcabilă: „Lefurile şi veniturile boerilor moldoveni sub A. Mavrocordat“, lucrare premiată de Academia Română.

A fost şi profesor la şcoala militară, după ce în 1878 a suplinit pe Al. Lambrior. In urma unui concurs strălucit, a fost numit profesor de istoria antică la facultatea de litere din Iaşi, la catedra foastă odinioară a lui Neculai Ionescu.

A fost profesor şi la Institutele-Unite şi la liceul de d-şoare Humpel şi a lucrat cu marii dascali ai trecutului Petru Poni şi Spiru Haret, la multe proecte de legi ale învăţământului.

In total, Petru Râşcanu a muncit 50 de ani neîntrerupţi pen-

tru şcoala românească, din cari 40 de ani la Universitate. In tot acest rastimp, o singura zi de concediu n'a avut Râşcanu. Un om al datoriei mai ideal nici că s'a mai vazut.

Lucrările sale au fost de mare valoare: Istoria universala în 6 volume pentru cursul secundar. Ca fost elev al sau la cursul de istorie dela facultatea de litere, împreuna cu colegii mei, ne orientam dupa lucrarea aceasta a profesorului nostru, care ne prindea atât de bine.

Un volum de peste 500 de pagini în care Petru Râşcanu şi'a trecut rapoartele sale de inspector general al învaţamântului, conţinând istoricul învaţamântului la noi, apreciat şi astazi înca de oamenii de şcoala.

Ca conferenţiar, era mult gustat. Intre altele, s'a remarcat conferinţa sa despre Simeon Barnuţiu; despre Cuza-Voda, lucrare care a şi fost tiparita în volum şi care a atras mulţumirile Doamnei Elena Cuza pentru descrierea în chip atât de adevarat a vieţii Domnitorului Cuza. Iar articolele sale din vechile reviste „Arhiva", „Albina" etc., sunt nenumărate.

Petru Râşcanu a avut o viaţă muncită de om al şcoalei. Chiar în orele libere, îşi petrecea vremea alături de marii învăţaţi de pe vremuri din Iaşi şi ai ţării, Lambrior, Vasile Conta, Costachi Erbiceanu, A. Vitzu, A. D. Xenopol, în discuţii filosofice şi istorice

---

Cărturarul Dimitrie Moruzzi

(1900)

Mimi Moruzzi, cum i se spunea între rudele sale, era fiul Catincăi Moruzzi, născută Sturdza, a doua soţie a lui Constantin Moruzzi din Rusia. Dimitrie Moruzzi era var şi cu Natalia Cheş-

Cneazul Moruzzi din Tataraşi

cu, regina de mai târziu a Serbiei şi cu fraţii Rosnovanu şi Sakelaridi.

Ieşenii cei vechi au stimat întotdeauna pe „cneazul Moruzzi din Tataraşi", pe cărturarul modest care, acolo într'o căsuţă ce

de abea se zărea şi se pierdea printre copacii înalţi şi verdeaţa ce'i plăceau atâta cneazului, a scris minunatele lucrări: „Pribegi în ţara noastră", „Instrăinaţii" şi atâtea altele. Era şi un pasionat muzicant.

In ultimile lui zile, acest boier moldovan din Rusia, retras aici la Iaşi unde şi'a trăit viaţa lui închisă numai în biroul său de lucru, a dus mare lipsă.

Ioan Burada
(1900)

A fost fiul operilor sale. A debutat pe când era student, ca funcţionar judecătoresc, lăudându-se în glumă către colegii săi, când ajunsese la gradul înalt cu care'şi încheiase cariera: — am fost arhivar şi mă pricep să cos un dosar...

Treptat, treptat, a trecut prin toată erarhia judecătorească, funcţionând în diferite localităţi, între cari şi în Basarabia înainte de răsboiul dela 1877, în calitate de procuror la tribunalul din Cahul.

A fost numit preşedinte de secţie la curtea noastră de apel, în locul defunctului consilier Vrânceanu, — o figură frumoasă a Iaşului nostru — apoi ieşind la pensie Dimitrie Rosetti primul preşedinte al acestei curţi, a fost înaintat în locul sau.

In toată cariera sa, pe unde a funcţionat, Ioan Burada n'a lăsat decât amintiri plăcute, prin spiritul său de dreptate şi prin bunătatea şi blândeţa lui.

Avea un mod deosebit de a conduce desbaterile, când prezida Curtea, cu atâta tact pentru toţi, încât chiar atunci când se perdea procesul, nimeni nu avea inimă rea pe dânsul, căci toţi împricinaţii, mici şi mari, aveau o mare încredere în nepărtinirea lui.

In lunga sa carieră, i s'a propus în mod stăruitor de către diferiţi miniştri de justiţie, să primească un loc de consilier la Casaţie. Burada însă a refuzat întotdeauna să părăsească curtea de Iaşi şi Iaşii, cari îi erau atât de dragi.

Când a ieşit la pensie, cu greu s'a despărţit de colegii săi şi în clipa când i s'a oferit, în şedinţa solemnă ce a avut loc cu această ocaziune, un frumos pergament lucrat de profesorul V. Costin şi cuprinzând semnăturile tuturor consilierilor curţii şi ai parchetului general, cu ochii în lacrimi, Ioan Burada a spus că nu se va despărţi niciodată de această scumpă amintire.

Cu inferiorii sai, atât magistraţi cât şi funcţionari judecătoreşti, era un adevărat părinte, sfătuindu'i cu blândeţă şi bunătate şi când era nevoit să iea vre'o măsură mai energică, căuta pe cât îi sta în putinţă, s'o îndulcească. In anchetele şi inspecţiunile ce erá însărcinat să le facă, căuta întotdeauna să ocrotească pe cei mici, ferindu-se să facă ca cei vizaţi să fie pedepsiţi, din cauza vreunui raport nefavorabil al său.

Ioan Burada

Obţinând doctoratul în drept dela Universitatea din Bruxelles, Ioan Burada a ocupat una din catedrele de Drept Roman dela facultatea juridică din Iaşi. Aici iarăşi se devotă cu tot sufletul, căutând să insufle studenţilor dragostea de studii, făcându-le pe cât posibil atrăgător şi învăţarea istoriei dreptului roman, pe care'l făcea doi ani consecutiv, cu studenţii anilor I şi II.

Ioan Burada a fost primul care a introdus la facultatea de drept din Iaşi, aşa zisele conferinţi cari consistau din o parte din materia explicată în cursul a două, trei săptămâni, asupra căreia doi sau trei studenţi hotărâţi de el, trebuiau să conferenţeze faţă

de colegii lor şi faţă de Burada, care îi corecta cu buna voinţa sa obişnuită.

La examene era foarte îngăduitor şi rar erau acei studenţi cari cădeau. Când însă studentul era prea slab şi trebuia să'l amâe pentru altă sesiune, o făcea cu multă părere de rau, având aerul că se scuzează de aceasta, zicându'i cu blândeţă: — lasă că rână la sesiunea viitoare, te vei întări în materie şi sunt sigur că vei trece cu notă mare examenul de Dr. Roman.

Studenţii între ei, îl porecleau Moş Titius, după numele ce-l întrebuinţa de preferinţă în exemplele ce le da la cursul său. In timpul răsboiului nostru, un fiu al său, căpătând tifos, Ioan Burada l'a îngrijit, deşi în vrâstă destul de înaintată, cu tot devotamentul, murind şi el pe lângă copilul său.

Dr. L. Russ senior

(1880)

S'a născut în 1816. Familia sa era stabilită de câtă-va vreme în Austria de jos, dar de origină se trage din țările baltice și a aparținut nobilimii germane baltice dela Riga.

Studiile în medicină și le-a făcut la Viena. Fiind încă tânăr doctorand, și'a câștigat atașamentul și recunoștința ducelui de Chambord, care aflându-se în trecere prin Austria, a suferit un grav accident de trăsură, fracturându'și un picior. Deși toate somitățile medicale de atunci erau pentru amputarea piciorului, datorită însă îngrijirilor dibace ale tânărului doctor Russ, ducele s'a restabilit pe deplin, ceia ce a contribuit mult la creiarea renumelui chirurgului Russ.

Mihai Vodă Sturdza având nevoe de un specialist chirurg, de care se simțea pe vremuri mare nevoe în Moldova, a adus la curtea sa pe d-rul Russ, după recomandarea ducelui de Chambord, pe care Vodă îl cunoștea foarte bine, cinstindu-l și cu rangul de spătar. Când a venit în țară, d-rul Russ avea 26 ani. De atunci s'a stabilit la Iași, rămânând aici, legat de Iași și n'a fost prilej ca să nu'și arate cele mai calde și statornice sentimente de iubire pentru țară.

D-rul Russ, pe vremea când știința chirurgiei era încă la începuturile sale la noi, executa cele mai grele operații, cu un succes deosebit. Om de știință, în special practician minunat, a devenit în scurt timp cunoscut nu numai în țară, dar în toate țările învecinate.

Marele chirurg Nothnagel din Viena, spunea de multe ori: — ce căutați la mine, când îl aveți pe d-rul Russ în România. Chemat de altfel în cele mai grele cazuri, în țară cât și în țările învecinate, în Rusia, în Austria, în Serbia, d-rul Russ era în cele mai strânse legături de prietenie cu înalta societate din toate aceste părți.

In războiul pentru Independenţă, a făcut în mod strălucit dovada sentimentelor sale româneşti, punând în serviciul patriei sale adoptive, talentul şi ştiinţa sa, îngrijând răniţii în marile spitale ale Crucii Roşii la Turnu Măgurele.

Dr. L. Russ senior

La 1877 el era medic colonel, conducătorul ambulanţelor de Cruce-Roșie din Moldova. A fost bolnav de tifos şi există şi astăzi o fotografie de atunci, care'l reprezintă înaintat în vrâstă, spijinindu-se ca convalescent, de bunul său prieten dr. Carol Davilla şi de fiul său dr. Russ junior, pe atunci locotenent.

D-rul Russ era în cele mai strânse raporturi cu Domnitorul

Carol şi Doamna Elisabeta, cari îl iubeau şi îl apreciau foarte mult. In urma unor neînţelegeri în comitetul Crucii-Roşii, dr. Russ dându'şi demisiunea, Doamna Elisabeta i'a adresat atunci următoarea scrisoare autografă. Dat fiind importanţa rândurilor foastei noastre Regine, către bătrânul medic ieşan de pe vremuri, reproduc în întregime scrisoarea:

Cotroceni, 5 Noembrie 1877.

Domnule Doctor,

„Aflu că în urma unei confuziuni, pe care nu mi'o pot explica, aţi fost demis din funcţiunea d-voastră de medic şef al ambulanţelor din Iaşi. Nu vreau să întârzii nici o clipă, pentru a vă aduce la cunoştinţă că nu voi admite niciodată retragerea şi cu atât mai puţin înlocuirea d-voastră.

Rapoartele elogioase cari mi'au fost adresate din toate părţile, asupra meritului imens, meritul şi zelul pe care aţi ştiut să'l arătaţi în mijlocul penibilelor împrejurări ce străbatem, mă determină să ieau de îndată hotărârea de a vă mulţumi în numele meu şi al tuturor celor ce au fost obiectul solicitudinii d-voastră, pentru întreaga şi desăvârşita d-voastră abnegaţiune, comunicându-vă că consider ca un act de recunoştinţă şi de dreptate menţinerea persoanei d-voastre în funcţiunea superioară ce aţi ocupat până acum. Serviciile d-voastre preţioase, nu pot fi egalate prin această satisfacţie, o ştiu, dar îi adaog încredinţarea tuturor binecuvântărilor cari se leagă de numele d-voastră cât şi partea mea de stimă şi gratitudine.

Vă rog să binevoiţi a comunica ordinele mele asupra acestei chestiuni, comitetului central din Iaşi, pentru a curma neînţelegerile cari au adus retragerea d-voastră.

Imi mai rămâne să vă informez că dacă vă este necesar un concediu de durată scurtă, vi-l acord pe termenul pe care d-voastră singur îl veţi fixa, colegilor d-voastră dela Turnu-Măgurele".

Elisabeta.

Nu a fost scop filantropic sau cultural, care să nu fie sprijinit de d-rul Russ. Impreună cu Domniţa Elena Cuza, a fundat

spitalul de copii „Caritatea“ din Iaşi, fiind epitrop până la sfârşitul vieţii sale.

A fost de asemeni medic şef şi epitrop la Sf. Spiridon.

Anastase Başotă, printre cele cinci mari personalităţi pe cari le însărcinează să fie executorii săi testamentari pentru donaţiunea sa, desemnează şi pe d-rul Russ.

Ca om de ştiinţă, a contribuit la crearea învăţământului medical în Moldova, fiind şi profesor la facultatea de medicină din Iaşi.

D-rul Russ, ca om de societate, ducea o viaţă luxoasă, cu casă deschisă, cu slugi multe şi echipaje frumoase. Locuia singur casele sale din foasta stradă Sf. Neculai, case încunjurate cu o grădină imensă, cu sere şi plante rare. Era pasionat de flori. Avea şi o vie renumită la Valea Adâncă, îngrijită şi plantată ca în apus şi unde invită la petreceri toată societatea aleasă a Iaşului. Familia sa stătea mai mult în străinătate. Fiul cel mare îşi făcea studiile în renumitul aşezământ „Therezianum“ din Viena, apoi facultatea de aici, pentru a deveni d-rul Russ junior de mai târziu, atât de iubit şi adorat de vechii ieşeni. Una din fiicele d-rului Russ, s'a căsătorit cu marele jurisconsult român Al. Degré, fost agent diplomatic la Berlin în timpul războiului Independenţii şi apoi consilier la Casaţie. O altă fiică a sa s'a căsătorit cu dr. Knapp, profesor la Universitatea din Graz (Austria)

Plin de vigoare şi de tinereţă, până la vrâsta cea mai înaintată. In timpul unei operaţii, dându-se prea mult cloroform pacientului, toţi asistenţii au părăsit sala de operaţie, venindu-le rău. D-rul Russ, care avea atunci 72 ani, a rămas singur de a terminat operaţia, dar atât de intoxicat şi cu inima slăbită, încât peste câteva săptămâni, a încetat din viaţă, în 1886.

Atât dr. Russ senior, cât şi fiul său dr. Russ junior, erau dintre intimii Regelui Carol, care, de câte ori venea la Iaşi, îi vizita întotdeauna. De asemeni erau în cele mai bune relaţii şi cu regele Serbiei de atunci, Milan Obrenovici. Descendenţi direcţi ai d-rului Russ sunt copiii d-rului Russ junior, marele internist ieşan, profesor şi decan al facultăţii de medicină, încetat din viaţă în anul 1912 şi anume: Dr. L. Russ, a treia generaţie, dr. Ernest Russ, inginer Al. Russ şi d-na Malvina Bulgaru, mama concetăţeanului nostru d. prof. Valeriu Bulgaru.

D-rul Russ senior avea obiceiul ca la consultaţiile zilnice ce

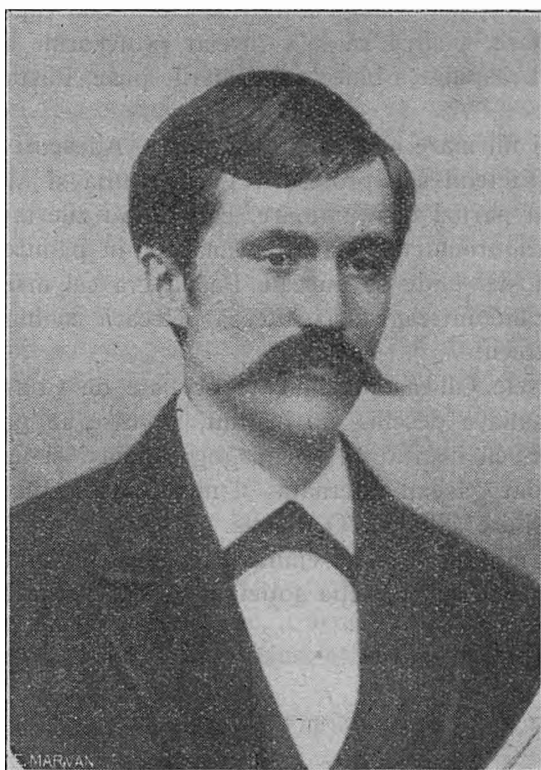
le dădea acasă la dânsul, să înşire pe toţi bolnavii în rând, întrebând pe fiecare de boala cari sufăr şi după ce îi examina pe fiecare în parte bine, trecea la biroul său, scriia reţetele și întorcându-se la bolnavii săi, dădea fiecăruia, fără nici o greșală, reţeta de medicamentele de care avea nevoe.

La moartea lui, toţi ieşenii l'au plâns.

D. D. Pastia

(1892)

Vechii elevi ai liceului național desigur că își mai amintesc

Profesorul D. D. Pastia

de simpaticul profesor de geografie, D. D. Pastia, care cu atâta dragoste și atât de frumos vorbea despre geografia țării și a provinciilor astăzi alipite, făcând să se întrevadă de atunci realizarea

României Mari. Era o emulațiune între toți elevii defunctului profesor, de a se întrece în a spune lecția cât mai bine și mai cu samă de a face hărți cât mai frumoase și mai complecte. Mulți din cei mai buni elevi, au fost trimeși la concursul de geografie care se ținea pe atunci, în fiecare an în Capitală și unii din ei au și obținut premii. Pastia era un profesor eminent. Știia să facă cursul său plăcut și pe înțelesul tuturora. Se purtà blând cu elevii săi, însă pretindea să se învețe. Când scotea la lecție, întrebà: — ai cetit pe azi? Preferà, dacă elevul nu era pregătit, să'i spue limpede aceasta. Il trimetea la loc și după o mică morală, îl îndemna ca să învețe. Vai de acel care răspundea că e pregătit și în realitate nu știa lecția. Pe lângă nota rea, elevul mai căpăta și o notă rea la purtare, pentru că și'a înșelat profesorul. Dacă însă în urmă elevul răspundea bine la întrebările puse, Pastia ștergea nota rea.

Era și un mare amator de vânătoare. Adeseori împreună cu colegii și prietenii săi, profesorii Vasile Burlă și Mihai Buznea, lua parte la partizi de vânătoare, cari durau zile întregi. La petrecerile cari urmau după aceste vânători, în pădure sau la proprietarul moșiei unde se duceau, Pastia era cel mai vesel dintre oaspeți, făcând întreaga societate să petreacă cu humorul și verva sa neîntrecute.

In casele Ghica, actualmente ocupate de Conservatorul de muzică, Pastia a deschis un institut, în care se preda întregul curs primar, cu institutori și pedagogi distinși și unde elevii de curs secundar găseau internatul și meditarea lecțiunilor, sub directa privighere a lui D. D. Pastia.

După moartea acestui eminent profesor, institutul a funcționat mai departe sub direcția soției sale, d-na Elena Pastia.

Gr. Trancu-Iaşi *)

(1895)

După ce a absolvit cu succes şcoala comercială superioară din Iaşi, a intrat la Banca Naţională, unde curând, graţie sârguinţei şi viei sale inteligenţe, a ajuns să ocupe, în erarhia Băncii Naţionale, o funcţiune de încredere. Era mult apreciat de magistraţii de atunci cari îi încredinţau cele mai grele expertize în materie de faliment, de care s'a achitat întotdeauna, în modul cel mai conştiincios, luminând justiţia în chestiunile cele mai complicate.

Mai în urmă, dorind un câmp mai vast de activitate, pe când era încă funcţionar la Banca Naţională, a trecut echivalenţa pentru liceu şi înscriindu-se la facultatea de drept, a fost unul din cei mai eminenţi studenţi ai acestei facultăţi. Luând licenţa în drept cu un deosebit succes, pentru care a fost felicitat călduros de juriul examinator, s'a înscris în baroul de Covurlui, care'l atrăgea prin multiplicitatea afacerilor comerciale şi maritime din acea localitate, pentru care avea o deosebită predilecţie.

La Galaţi, repede şi'a creiat un nume de frunte în barou, unde prin însuşirele sale de bun jurist şi prin calităţile sale sufleteşti, şi'a câştigat pe lângă o întinsă clientelă şi numeroşi prieteni şi admiratori.

Graţie calităţilor sale alese, a urcat şi cea mai înaltă treaptă a demnităţilor, fiind în două rânduri ministrul muncii în cabinetul prezidat de generalul Averescu.

Şi aici d. Trancu-Iaşi, nu s'a mulţumit a fi un simplu figu-

---

*) Dacă am făcut o excepţie la norma adoptată în această scriere, de a nu pomeni decât de cei dispăruţi, am făcut'o din pricină că d. Trancu-Iaşi, prima parte a vieţii sale, şi'a petrecut'o printre noi, făcând astfel parte şi d-sa din Iaşul de altă dată, de unde a plecat şi a ajuns la situaţiunea frumoasă de astăzi, graţie calităţilor sale excepţionale, cunoscute încă de de demult, de când fostul ministru, era: elevul Grigore Trancu dela şcoala comercială.

rant şi prin munca sa intensă şi prin priceperea sa, a adus servicii însemnate muncitorimii. Palatul muncii ce se clădeşte la Iaşi acum, pe locul vechei grădini a Primării, este opera sa. Codul muncii care este încă în studiu, va aduce şi el o reală îmbunătăţire în relaţiunile dintre patron şi muncitor.

Elevul Gr. Trancu

D. Trancu-Iaşi este originar din Tg. Frumos, unde cu drag se duce ori de câte ori vine la Iaşi, spre a'şi vedea pe bătrâna sa mamă şi pe prietenii din copilărie, pe care cu drag îi vizitează.

Profesorii vechi dela facultatea de ştiinţi

In planul întâi, dela stânga spre dreapta: Ion Stravolca, Miltiade Tzony, Neculai Culianu, Petru Poni, Const. Climescu. In planul al doilea: A. Obreja, dr. I. Cantacuzino, dr. N. Leon, Vasile Buţureanu, Ion Rallet, Victor Costin.

CAPITOLUL IV

Figuri şi tipuri ieşene

Scarlat Pastia—hotelul Petre Bacalu—Fraţii Levaditi—Şeful portărel Vasile Greceanu—Neculai Drossu—Dr. Tausig—Vasile Pogor—Petru Suciu—Carpó cel mai elegant birjar din Iaşi—Generalul Şerban Pascu; societatea de patinaj la Iaşi—Cel dintâi inginer străin la Iaşi: inginerul François Cazaban—Grefierul Victor Romanescu—Fişel Brandes—Părintele Iroftei Maximovici—Teodor Crivăţ—Gheorghe Pavloff—Mitropolitul Calinic Miclescu—Fraţii Scorţescu—Jean Miilder zis Cheval—State Dragomir—Pedelul Felix de la liceul Naţional—Avocatul Gh. Cimara—Anastasie Panu—Constantin Rojniţă şi moşul său arhimandritul Gherasim Mârzescu—Consulachi Sakelaride—Intre adversarii politici: Ion Brătianu şi Colonelul Rosnovanu—Foştii consuli din Iaşi: Vodianer, de Giers, Douroujoux, Bencik şi Pieţka—Iacovachi şi Maria Leon—Colonelul Guriţă.

Scarlat Pastia

Hotelul Petre Bacalu

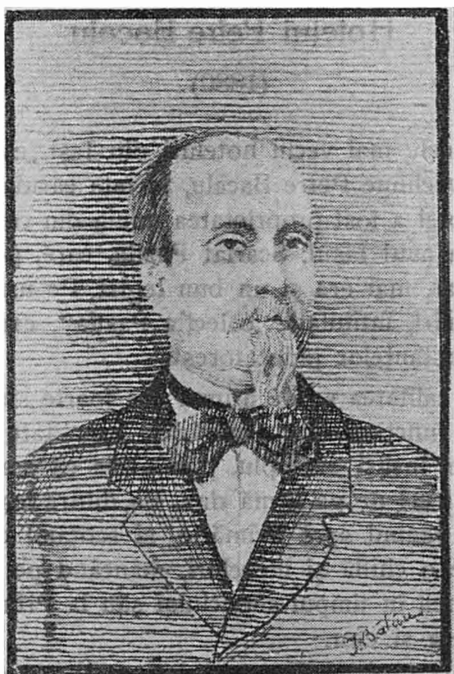
(1880)

Unul din cele mai vechi hoteluri din Iaşi, este hotelul Romania, fost în vechime Petre Bacalu, în faţa căruia s'a jucat hora Unirii. Acest hotel a fost proprietatea unuia din cei mai buni primari pe cari i-a avut Iaşul, Scarlat Pastia, care, pe lângă că era un bun gospodar, mai era şi un bun legist. Pe urma sa a rămas colecţia de legiuiri, intitulată „colecţia Pastia", care mult timp a servit tuturor instanţelor judecătoreşti.

Pastia, în calitatea sa de primar era foarte strict la serviciu, cerând tuturor funcţionarilor Primăriei, exactitate şi muncă încordată, dând el însuşi exemplu, prin aceia că era cel dintăi venit la serviciu şi cel de pe urmă dus. Ba, dintre ieşeni sunt mulţi cari l'au văzut venind spre Primărie şi scoţând din buzunarele pardesiului câte o chiflă şi mezeluri, mâncând pe stradă, spre a nu'l apuca foamea în timpul serviciului său la Primărie, ori la Epitropie unde era şi efor.

De pe urma lui Scarlat Pastia, au rămas multe îmbunătăţiri edilitare. Era de o scrupulositate extremă şi, când era în exerciţiul funcţiunei sale, uita ori şi ce. Aşa, deopildă, se povesteşte că pe când exercita atribuţiile de primar, fiind în acelaş timp şi efor la Spiridonie şi trecând în una din zile în faţa spitalului, observă nişte canaluri prin cari se revărsau apele din ograda spitalului în stradă. Imediat se duse la Primărie, dând ordin să se facă o adresă Epitropiei, pentru desfiinţarea acelor canaluri, adresă pe care o iscăli el, în calitatea sa de primar. A doua zi, în cancelaria Epitropiei, în calitate de epitrop, Scarlat Pastia primi adresa primarului... Scarlat Pastia, o ceti şi o resolvi, în sensul că acele canaluri funcţionând din timpuri imemoriale, nu puteau fi astupate.

Iar a treia zi, primind la Primărie răspunsul Epitropiei, a făcut o nouă adresă prin care înștiință Epitropia că, în caz de nu va astupa canalurile în chestiune, ele vor fi astupate forțat de serviciul technic. La această adresă, a răspuns tot Scarlat Pastia, ca epitrop, că dacă Primăria va astupa zisele canaluri, Epitropia va face proces și va cere daune simțitoare. ...Și nu se mai știe unde s'au oprit aceste adrese.

Scarlat Pastia

Scarlat Pastia, pe lângă hotelul Romania, mai era și proprietarul unui șir de dughene, cari începeau din colțul actualului hotel Trayan din str. Arcu, mergeau până 'n mijlocul pieții Unirea, apoi făceau un cot în spre strada Lăpușneanu, până 'n capătul celalt al hotelului Trayan. In dosul acestor dugheni, pe locul unde se află actualmente hotelul Trayan și noile case Teitler, era un loc viran cu câțiva salcâmi, unde băeții din școlile primare băteau mingea. In aceste dugheni erau instalate nenumărate magazii, ca, în strada Arcu, o cafenea care avea pe firmă: Deuts-

ches cafe-haus!, biliard francez şi cafea turcească. Cu faţa în spre casele Motăş, era renumitul magazin de galanterie Mittler, iar în spre strada Lăpuşneanu erau: vestitul cârnăţar (pe atunci nu se spunea magazin de conserve) Fotachi, precum şi bărbierul Pavlicovschi, care era de casa boerului Nunuţă Rosnovanu.

Scarlat Pastia în dorinţa de a înfrumuseţa Iaşul, a dărămat toate acele dugheniţi, cari ori cum îi aduceau un venit destul de frumos şi hotărî să clădească în locul lor şi în prelungire pe locul viran un măreţ teatru care după moartea sa, să rămâe Iaşului, cu condiţie însă ca statuia lui Ştefan cel Mare să fie aşezată în faţa acestui măreţ edificiu. Lucrul neadmiţându-se însă de edilii de pe atunci, Pastia foarte măhnit renunţă la proectul său şi clădi în schimb hotelul Trayan, care trebuia să treacă în proprietatea Epitropiei Sf. Spiridon, la moartea sa.

Soarta însă a vrut altfel, căci costul acestor construcţiuni depăşind prevederile şi mijloacele lui Scarlat Pastia, el făcu datorii peste datorii, ipotecă hotelul Romania şi noua construcţie la Creditul Urban, sperând a se putea acoperi din veniturile acestor două hoteluri, lucru însă ce nu s'a putut realiza, de oarece anuităţile erau destul de mari, iar chiriile foarte reduse, astfel că Pastia pierdu ambele proprietăţi care îi fură luate în stăpânire de către Creditul Urban, apoi adjudecate definitiv asupra societăţii Creditului, care însă din un spirit umanitar lăudabil, nu părăsi pe bătrânul Pastia, lăsându-i la dispoziţie un apartament din hotelul Romania, iar antreprenorul restaurantului Trayan avea obligaţiunea să-i furnizeze masa şi dejunul, zilnic.

Când a ars teatrul dela Copou, Pastia dându-şi samă de pierderea ce va suferi Iaşul dacă va rămâne fără un local pentru teatrul naţional şi alte trupe în trecere, a transformat sala restaurantului din ograda hotelului Romania, mărind-o şi înălţând-o, iar în interior construind trei rânduri de loje pentru a putea servi ca sală de spectacol. In această modestă sală, a jucat chiar la inaugurare, cei doi mari şi iubiţi artişti ai Iaşului de altă dată, Grigore Manolescu şi Aristizza Romanescu. Dar nu numai de spectacole a avut parte sala dela hotelul Romania. Cele mai frumoase şi impunătoare întruniri publice au avut loc aici, atât din partea conservatorilor, cât şi din partea liberalilor. La început întrunirile publice politice se făceau în contradictoriu, între ambele partide politice şi erau cu atât mai interesante, întrucât oratori

de forță căutau fiecare să vie cu argumente și idei sănătoase spre a convinge numerosul public care lua parte. Cu timpul însă întrunirile s'au făcut pe partid. Dimitrie Sturdza devenind președinte de consiliu, a cetit, când a luat frânele guvernului, în sala Pastia dela Iași, programul așa numit dela Iași. Multe și frumoase întruniri s'au ținut și de catre conservatori, la cari luau cuvântul Grigorie Cogălniceanu, D. A. Grecianu, Iancu Ventura și alți fruntași. După construirea circului Sidoli, această sală își pierdu din importanță, fiind rezervata mai mult numai pentru întruniri publice, care de tradiție se țineau tot acolo.

Ori cum ar fi, atât Scarlat Pastia, cât și hotelul său Romania, cu sala Pastia, au jucat un rol însemnat în trecutul acestui oraș, de și astăzi sunt alți oameni și alte localuri, mai spațioase.

...Și când s'a îmbolnăvit grav, Scarlat Pastia a cerut să fie dus la spital. A fost dus pe o targă la spitalul Sf. Spiridon, părintele orașului de pe atunci, ca cel mai umil cetățean din acest târg.

In amintirea vechilor ieșeni, a rămas pe veci chipul acelui ce a fost Scarlat Pastia.

Fraţii Levaditi

(1888)

Mai de mult, trăiau la Iaşi, cei trei fraţi Levaditi, fiii lui Alexandru Levaditi, bine cunoscut pe vremuri în oraşul nostru şi care locuia în casele sale din str. Buzdugan.

Didi Levaditi

Cel mai mare fiu, numit de intimii săi, Didi, şi'a făcut studiile universitare la Paris, de unde s'a întors licenţiat în drept. Nu s'a folosit însă de titlul universitar având avere moştenită dela tatăl său. Era un perfect cavaler, nelipsit dela toate balurile, petrecerile şi seratele ce se dădeau pe vremuri la Iaşi. Foarte bun dansator, deşi era cam scurt şi gros. Făcea parte din Jockey-

Club. Era dintre acei cari se distingeau imediat prin extrema politeţă şi bunătate, de o bunătate rară, împărţind cu prietenii nevoieşi, din ceia ce avea el. A trecut în viaţă, în societatea ieşană, ca un fulger, trăindu'şi viaţa lui de holtei foarte scurt timp, căci moartea l'a răpus foarte curând.

Al doilea frate, Alexandru, după ce a urmat un timp cursul secundar la Iaşi, simţind o puternică atracţie pentru arte, moştenită dela bunicul său,—marele pictor Levaditi, (care a produs diferite lucrări de mare valoare artistică, printre cari chipul Mi-

Alexandru Levaditi

tropolitului Veniamin, pictor foarte cunoscut pe atunci în întreaga ţară), a fost trimes să studieze artele în Italia, unde însă din cauza spiritului său neastâmpărat, n'a putut isprăvi şcoala de belearte pe care a urmat-o acolo, dobândind totuşi cunoştinţi suficiente spre a deveni un admirabil caricaturist.

Care dintre ieşeni nu'şi aminteşte de bine reuşitele caricaturi expuse prin vitrinele magazinelor mai însemnate din Iaşi şi

datorite lui Alexandru Levaditi? Aproape toate personalităţile mai marcante ale Iaşului au trecut prin penelul lui Levaditi. Iţi lucra o caricatură în câteva minute, stând la o masă dela Tuffli sau la foasta berărie Gambrinus din Piaţa Unirea, privind la trecători, pe cari imediat îi reproducea într'o frumoasă caricatură. Fiind de un temperament mai iute, a avut multe incidente, cari de obicei se sfârşeau în favoarea sa, fiind foarte... tare în muşchi. Odată conflictul vidat, firea sa bună îl făcea să regrete şi cel dintăi căuta să se scuze de cele întâmplate şi să se împrietenească cu adversarul său.

In una din zile, într'un local de petrecere a avut un conflict cu un cunoscut al său. Amândoi erau de aceiaşi forţă. S'au... luptat cât s'au luptat, fără nici un rezultat.

Auzind deodată pe partenerul său ocărând pe italieneşte, Alexandru Levaditi care'l înhaţase ţapăn, i'a dat repede drumul, spunându-i tot pe italieneşte, pe care o cunoştea admirabil:

— D-ta eşti italian? Cum de n'am ştiut? Mie îmi sunt foarte dragi italienii, căci am făcut studiile mele în frumoasa lor ţară. De ce să ne mai sfădim? Hai mai bine să dăm mâna şi să luăm un pahar împreună.

Zis şi făcut.

Şi din acea zi, Levaditi cu italianul său au devenit cei mai nedespărţiţi prieteni. Dar, Alexandru Levaditi a părăsit şi el lumea de tânăr, tocmai când se liniştise şi ducea o viaţă regulată, ocupându-se numai de arta caricaturistă, pe care o iubea cu pasiune.

Cu dânsul a dispărut de pe străzile Iaşului, o figură cunoscută, simpatică, de care par'că ieşenii mai vechi, nu vroiau să se despartă niciodată.

Al treilea frate, poreclit de prieteni Lilică, era, ca şi fratele său mai mare, scurt şi gros, cu o inimă de aur pentru care a şi fost foarte simpatizat de ieşeni.

Trimes în străinătate, n'a stat mult şi s'a reîntors la Iaşi, cu ocaziunea morţii tatălui său. A rămas pentru totdeauna la Iaşi, luându'şi licenţa în drept.

A fost magistrat şi la Fălticeni, unde după ce a plecat, a lăsat numai păreri de rău. Ca procuror la Iaşi, nu şi'a atras decât simpatii. N'a avut nici un duşman; prieteni în schimb foarte numeroşi. Această fire de elită, a avut şi un sfârşit prematur. Intr'o

vacanţă de vară, fiind oaspetele cumnatului său d. Vidraşcu, proprietar din jud. Tutova, s'a îmbolnăvit de tifos şi în puţine zile a murit, regretat de toată lumea.

Lilică Levaditi

Fraţii Levaditi au fost trei ieşeni iubiţi, trei tineri cu carī se deprinsese Iaşul nostru a'i avea mereu aici şi carī au avut multă trecere în societatea ieşană.

Şeful portărel Vasile Grecianu

(1880)

La Palatul Administrativ, cine nu cunoştea pe bătrânul acela mititel, care purta musteţi lungi şi barbişon à la Victor Emanuel şi având legaţi de după gât tradiţionalii galoşi, pe care 'i întrebuinţa iarna şi vara şi de care nu se putea niciodată despărţi, fostul şef portărel Vasile Grecianu.

Cum nu se putea despărţi de aceşti galoşi, aşa cum îi purta de după gât, tot aşa nu era chip să'l vadă cineva pe Vasile Grecianu, fără voluminoasa lui geantă, în care la olalta puteai găsi, pe lângă dejunul lui zilnic—căci aşa o pornea de acasă bătrânul portărel, în fiecare dimineaţă cu mâncarea lui dela orele 12 la amiază, în geantă — dosare, acte, gavanoşele mici cu dulceaţă şi câte odată—aceasta ca o excepţie—îşi ascundea aici şi galoşii, în zilele când nu'i mai putea purta de după gâtul său obosit.

Ani şi ani de zile a fost şef portărel la Iaşi. N'avea drept la pensie, pentru că făcuse cea mai mare parte din anii serviţi, sub vechiul regulament al portăreilor, retribuiţi numai din remize, fără a li se face reţineri.

Bătrân de peste 70 de ani, a murit în funcţie de portărel. Se deprinsese cu slujba aceasta a lui, cum nu se mai putu deprinde să dea jos galoşii de după gât când se ducea de acasă la tribunal şi cum nu ieşea de acasă, dacă nu'şi lua cu dânsul geanta încărcată cu de toate celea.

Adoptase o copiliţă, pe care a crescut'o, a înzestrat'o şi a măritat'o. La cei cari îl întrebau, ce e cu copiliţa aceasta şi de unde a găsit'o, portărelul Grecianu lăsa să se înţeleagă, zâmbind, că el e... autorul ei, la vrâsta când de bătrân ce era, de abea doar de putea semna, tremurând, citaţiile şi diferitele acte judecătoreşti.

Funcţionarii cu cari portărelul Grecianu era veşnic în atin-

gere şi care'i cunoşteau originalităţile şi superstiţiile lui, îl necăjeau veşnic, făcându'i fel de fel de pozne. Băeţii dela grefa Curţii, nu'i dădeau mereu pace. S'au sfătuit ei într'o zi să'i facă lui conu Vasile o farsă.

S'au pus de au tipărit o adresă, cu antetul Ministerului de justiţie, aplicându-i ca sigiliu, în tuş, o piesă de 5 lei, cu invitaţia şi cu încrederea pe care Ministerul o va avea într'însul, ca să pro-

Vasile Grecianu

cedeze de îndată la aplicarea semnelor de hotare între teritoriul ţării noastre şi cel bulgar. Ministerul, încheie adresa, găsindu-l ca cel mai destoinic pentru această însărcinare, era convins că portărelul Grecianu va îndeplini misiunea cu cea mai mare conştiinciozitate. Şi după ce au ticluit această adresă „oficială", băeţii dela grefă au trimes plicul cu adresa şi cu alte lucrări la poştă, iar a doua zi întreaga grefă, aştepta cu nerăbdare sosirea factorului poştal. Ceia ce şi se întâmplă. Conu Vasile primind plicul, îl deschise tacticos şi cetind adresa „ministerială", dădu buzna la primul preşedinte de atunci Ioan Burada, făcându-se că o aşa însărcinare nu-l prea bucură, dar că, în sfârşit, ca om al datoriei şi pentru cinstea ce i s'a făcut, va face-o şi asta şi se va duce.

Şi, cu totul emoţionat, întinse adresa lui Burada, care însă văzând imediat că e o farsă la mijloc, surâse şi atât. Reîntors în mijlocul poznaşilor de băeţi dela grefă, care de-abea puteau să-şi ţie râsul, fu încunjurat de toţi aceştia şi sfătuit să nu cumva să nu meargă acolo unde l'a trimes ministerul. Incurajat de funcţionari, conu Vasile se duse a doua oară la Ioan Burada, pentru a-l anunţa că este cu totul hotărât să plece.

A doua şi a treia zi, conu Vasile nu-l mai slăbea pe Burada, până când văzându'i încăpăţinarea şi stăruinţa ce o punea Grecianu ca să plece să delimiteze el hotarele, primul preşedinte adresându-i-se pe un ton amical, i-a spus: — dar nu vezi că la mijloc e o farsă, uite-te bine cum e concepută adresa şi te vei convinge că totul e o farsă a băeţilor dela grefă.

Şi convins până la urmă că aşa trebuia să fie, a venit roş ca un rac la grefă şi a ţipat: — care e măgarul acela care a făcut pozna cu adresa. Să'i fie ruşine...

N'a trecut mult după aceasta şi băeţii s'au pus pe lucru pentru alte pozne. I-au şterpelit galoşii din geantă, au făcut repede un pachet cu adresa lui Vasile Grecianu, l-au trimis la poştă şi până să plece seara dela palat acasă, pachetul şi sosi. Inainte să-l desfacă a scos banii de a plătit taxa cuvenită şi crezând că i s'a făcut vre-o surpriză, desfăcu surâzând pachetul, în timp ce batistele începură să lucreze la băeţii, pe cari îi apucaseră un râs nebun.

Pachetul fu deschis şi galoşii apărură şi când conu Vasile a văzut şi pozna aceasta, ba că a trebuit să şi scoată din buzunar bani pentru porto, furia lui a fost grozavă. Unul câte unul, de frică, se făcu nevăzut din camera grefei. Dar băeţii nu'l slăbeau de loc. De abea îi trecea lui conu Vasile supărarea pricinuita de necazurile ce i se tot făceau şi altele se iveau. I se luase într'o bună zi pălaria, tot de către băeţii dela grefă şi o suspendară de candelabrul din sala de şedinţe. Intră curtea în şedinţă şi pe când se judecau procesele, deodată primul preşedinte Neiu, chemă pe conu Vasile, pentru a-l trimete în oraş după o însărcinare. Caută el pălăria pretutindeni şi n'o găsi. Aprodul zărind'o pe candelabru, i'o arătă. Conu Vasile se uita nedumerit, în plină şedinţă, când la candelabru, când la primul preşedinte.

Nu putea să'i spue șefului său de ce nu poate plecă unde l'a trimes. In sfârșit, văzând mereu că președintele Neiu se arată mirat că nu pleacă, îi arătă cu mâna pălăria suspendată de candelabru. Și atunci și primul-președinte și avocați și publicul isbucniră într'un râs nebun..

Neculai Drossu

(1880)

A început modest, ca gramatic al familiei Paşcanu. Fiind om muncitor şi foarte cinstit, a isbutit să agoniseasca ceva, după care luând o moşie în arendă şi mergându-i bine, a ajuns treptat, treptat la o situaţiune bună, cumpărând mai multe moşii şi imobile din Iaşi. Câte case nu le-a stapânit aici la noi, Neculai Drossu? Acea în care a locuit până la moarte, cu soţia si copiii sai, din strada Lăpuşneanu, astăzi proprietatea „Bancii Uniunea"; imobilul de alături, actuala proprietate a d-nei Elena Pastia; acel construit de Drossu şi aflător peste drum de Creditul Urban, unde a fost odinioară Conservatorul de muzică şi care a trecut prin atâtea mâni, până a ajuns astăzi proprietatea d-nei Gros; imobilul Kieser în care se afla instalata poşta, cu tot locul până în strada Banu, unde s'a construit actualmente căminul liceului naţional şi unde pe vremuri au fost grădina şi teatrul de vara al cofetariei Passini; vechiul imobil Beer din str. Carol şi caminul studentelor peste drum de Universitate, unde a fost consulatul austro-ungar.

Neculai Drossu a fost un om bun şi prietenos cu toata lumea. Nu era de loc fudul. Cu o avere atât de mare pe care a avut-o Drossu, oamenii de astăzi ar căuta să sparie norodul.

Din căsătoria sa cu Ortansa Skeletty, sora generalului Skeletty, s'au născut 4 copii: colonelul de rezervă Neculai Drossu, foarte bine văzut şi apreciat la Palat; Eugenia Bonardel, casătorită cu multimilionarul francez, marele armator din Franţa Bonardel, astăzi încetat din viaţă, căsătorită întai cu fostul nostru concetăţean Emil Mavrocordat, din care căsătorie a avut o fiica, căsătorită cu fiul d-nei Marieta Ghica dela Măşcateni; apoi Constantin Drossu stabilit de mulţi ani la Paris, unde are un mare magazin de biciclete şi Alice Drossu, decedata de mult, când avea vrâsta de 16 ani.

Neculai Drossu a fost un părinte admirabil, din acei părinţi de familie, care altă dată, se ocupau mai mult de copiii lor, dându-le toată dragostea lor de tată.

Neculai Drossu

Iubea cu pasiune nu numai pe copiii săi, dar pe ori şi care copil. Duminicile şi sărbătorile aduna o sumedenie de copii, în casele sale din str. Lăpuşneanu, cari împreună cu copiii săi, petreceau cum vroiau şi cum doreau mai bine, având voe să facă totul ce pofteau, întreaga casă fiind la dispoziţia lor. Bătrânul Drossu, din uşa cabinetului său de lucru, unde sunt astăzi birourile „Băncii Uniunea", cu mânile în buzunar şedea şi privea cu drag la joaca copiilor. Ceasuri întregi privirea îi era aţintită numai asupra lor. Trimitea la cofetăria Passini şi le aducea fel de fel de prăjituri, bomboane şi bombe glacele, peste cari dădeau buzna copiii şi le dădeau repede gata. In timpul verii, Drossu ducea copiii la via sa dela Copou, alături de via foastă a lui Pandele Zamfirescu, unde se inventau fel de fel de petreceri frumoase.

Când copiii săi s'au făcut mai mărişori, i-au trimes la Paris cu soţia sa, ca să înveţe. Băeţii au fost plasaţi la St. Barbe, iar fetele aveau o guvernantă acasă. Drossu însă n'a putut sta multă vreme despărţit de copii şi repede i-a adus îndărăt acasă. Băeţii au fost daţi interni la vechia şcoală ieşană Institutele-Unite, iar fetelor li s'a adus din străinătate o guvernantă, pe d-ra Schneler,

care avea o asemănare uimitoare cu răposata marea noastră Regină Elisabeta.

Drossu a fost în diferite rânduri deputat şi senator. In politică avea simpatie pentru partidul conservator de şi nu făcea politică militantă şi n'a fost înregimentat în nici un partid. Fiului său mai mare, Nunuţă Drossu care avea aptitudine pentru ştiinţele fizico-chimice, îi instalase în o aripă din casele sale din str. Lăpuşneanu, un cabinet fizico-chimic înzestrat cu cele mai bune şi scumpe aparate. De asemeni fiii săi iubind mult călăria, aveau întotdeauna cai frumoşi la dispoziţie pentru acest sport.

In casa lui Neculai Drossu, atât de primitoare şi deschisă pe vremuri, întregei societăţi ieşene, cei mari şi cei mici au petrecut multe clipe plăcute.

Odată cu dispariţia lui dintre cei vii, unul câte unul din vechii ieşeni s'au dus şi ei acolo, unde nu este nici chin, nici întristare. Rând pe rând şi-au luat rămas bun dela viaţă şi dela Iaşul lor, ieşenii noştri băştinaşi, ce n'au nici în clin nici în mânecă nimic cu cei străini cu sufletul şi cu inima de Iaşi.

Dr. Tausig

(1890)

A fost medicul din Iaşi, cunoscut de toată lumea: şi de copii, de bătrâni şi de cei nevoeşi. Venind la Iaşi, a fost angajat cu contract la spitalul Sf. Spiridon, pe atunci fiind lipsă de medici români. Contractul îi era pe trei ani şi anii aceştia trecând, d-rul Tausig, care era şi un om foarte original, s'a prezentat epitropilor de pe atunci, întrebându-i dacă contractul său se reînoeşte. Epitropii, jenaţi, i-au răspuns mulţumindu-i pentru serviciile aduse spitalului, însă, întru cât în intervalul acelor trei ani au ieşit de la facultaţile noastre de medicină medici români, Epitropia „va angaja un român".

D-rul Tausig fără a se supăra, coborî în ograda Epitropiei, unde-l aştepta trăsura sa şi luând pe vezeteul său, îl aduse sus la Epitropie, zicând: — „Ioane, rămâi cu boerii". Foarte miraţi, epitropii îl întrebară ce însamnă aceasta. Şi au primit atunci urmatorul raspuns: — „aţi zis că aveţi nevoe de un român. Doctor sunt eu, român este el (vezeteul), rămâneţi deci sănătoşi cu Ion", şi parasi Epitropia. Pe cât era de original, pe atât de bun diagnostician era.

Era chemat pretutindeni, în cele mai grele cazuri. Il apreciau colegii săi medici ieşeni de pe vremuri: d-rul Russ senior, d-rul Philipescu, d-rul colonel Otremba, d-rul Ciurea şi alţii. Dădea consultaţii gratuite bicişnicilor, văduvelor, în sfârşit populaţiunii sărace. Şi o făcea aceasta cu atât mai mult, cu cât era foarte bogat: avea vii, case multe, acea din str. Gh. Mârzescu, lângă Banca Dacia, unde odinioară a fost şcoala comunală de meserie şi Primăria; apoi marea clădire, actuala Notre Dame de Sion, unde pe vremuri fusese seminarul Veniamin; casele din strada Stroescu foastă Zoe, unde locuia cu familia, etc.

Un fiu al său Camil şi-a făcut studiile liceale la liceul naţio-

nal, unde astăzi este şcoala Bele-Arte. Camil n'a fost botezat de tatăl său în nici o lege, căci d-rul Tausig a vrut să lase pe fiul său liber să'şi aleagă la majorat credinţa ce 'i va conveni.

Dr. Tausig

La examenele pe care le trecea băiatul sau la liceu, d-rul Tausig venea în clasă şi se amesteca şi el la întrebările pe care le puneau profesorii. Dacă Camil nu răspundea bine, d-rul Tausig în plina clasă îl făcea de râs. La un sfârşit de an şcolar, ramâne corigent băiatul d-rului la un obiect. La acelaş obiect a rămas corigent şi un alt coleg al fiului său. Tausig se duse la tatăl acestui coleg şi fără multă jenă, i-a pus întrebarea: — D-le..., ce facem noi cu măgarii noştri? Neînţelegând nimic despre ce este vorba, omul foarte mirat, îi ripostă: — care măgar d-le doctor, eu n'am nici un măgar. Şi d-rul Tausig râzând, i-a spus că unul din cei doi măgari cari au rămas corigenţi, e şi fiul său.

Dă Dumnezeu şi băiatul mai târziu absolveşte cele 7 clase liceale. D-rul Tausig adună acasă la dânsul pe mai mulţi colegi ai fiului său, oferindu-le un chef straşnic. Au mâncat şi băut băieţii cât au putut mai mult şi au băut până s'au ameţit cu toţii. I-a găsit d-rul Tausig pe sub mese, pe sub canapele.

Furios, a început atunci a striga: — Pentru asta v'am adus eu aici. Apoi staţi că vă trezesc eu îndată", şi, fugind în cabinetul

său de lucru, aduse o sticluță cu amoniac, care amestecat cu apă, făcu minuni pe lângă bieții băeți cari, apucați de nas de doctor, au înghițit cu de-asila câteva picături. Pe dată ei s'au trezit.

Altă dată, Tausig fiind chemat în str. Sărărie la un bolnav, găsi acolo numai lume cunoscută. Numai unul i se părea necunoscut. Lucru era cam rar, căci d-rul Tausig cunoștea toată lumea din Iași.

Foarte mirat, întrebă gazda pe nemțește: — ver ist dieser esel? „Necunoscutul" înțelegând că este vorba de dânsul, dar crezând că d-rul a întrebat cine este el, se sculă de pe scaun și foarte politicos, adresându-se doctorului Tausig, îi spuse: — eu sunt, mă prezint C... Râse cu poftă toată lumea de această scenă hazlie.

D'apoi cu jurământul d-rului Tausig? Se judeca cu Kornhofer, ginerile d-rului Bendela, cunoscut pe vremuri la Iași, pentru o neplată a chiriei. Kornhofer pretindea că Tausig nu i-ar fi plătit chiria și atunci s'a dat lui Tausig jurământul more judaico și ca o excepție și concesie, tribunalul i-a luat jurământul la sinagoga Neuschotz, în loc de sinagoga cea mare din Tg. Cucului. Trebuia să îndeplinească Tausig atunci toate formalitățile ritului judaic.

Nu s'a îmbrăcat însă nici cu „cămașa de moarte", nici cu talăs, ci cu un talăs boeresc. Și în momentul când ceaușul trebuia să înceapă cetirea, rabinul Taubes care asista, a fugit, fiind-că ceaușul — cumpărat de Tausig — în loc să adreseze toate blăstămile pe capul lui Tausig, le adresa reclamantului Kornhofer, reprezentat la judecată prin cunoscutul avocat Sipsomo. Ceaușul, în aprobarea lui Tausig, exclama: Să fie toate bolile pe capul... lui, să'i moară copiii... lui (adică ai lui Sipsomo) și nu: să fie toate bolile pe capul „tău", să-ți moară copiii „tăi" (adică ai d-rului Tausig).

O prezență de spirit a scăpat odată pe d-rul Tausig de o mare primejdie.

Pe când era medic la spitalul Sf. Spiridon, i s'a adus la cunoștință că gardienii dela ospiciul Golia (care ținea de Spiridonie pe atunci), scăpaseră un nebun. Nebunul se urcase în turn, care era mai înalt ca acum și care avea la partea superioară un balconaș, unde se plimba de obicei un pompier, pentru a da semnalul în caz de ar fi isbucnit vre'un incediu în oraș.

D-rul Tausig sosit în grabă, se urcă în turn și văzu pe ne-

bun plimbându-se nesupărat pe platformă, de unde tocmai atunci lipsea obişnuitul pompier.

Nebunul văzând un om înaintea lui, foarte grav şi aproape gata să se repeadă asupra lui, îi strigă: — D-le, poţi sări de aici jos? La răspunsul negativ al d-rului, bolnavul adaoga: — Să vezi cum te fac eu acum să sari jos.

Tausig văzând primejdia, cu o foarte bine venită prezenţă de spirit, căută să convingă pe bolnav: — Aceasta nu este nimic ce'mi ceri. Dar să vezi cum am să sar eu de jos în sus, tocmai lângă d-ta. Şi nebunul a fost convins, căci s'a grăbit să'i spue:— Aşi vrea să văd şi eu aşa ceva. Du-te dar jos şi sai. Eu te aştept aici.

Şi dus a fost d-rul Tausig şi nu l'a mai văzut nebunul nici sus, nici jos, dar nici în turnul Goliei nu s'a mai suit niciodată după aceia d-rul Tausig.

Vasile Pogor

(1890)

Noi ne mai aducem aminte de omul acela modest, care trecea aproape neobservat pe străzile Iașului, de Vasile Pogor, fiul vornicului Vasile Pogor și al cucoanei Zoe, născută Cerchez.

Ieșanul Vasile Pogor a fost prim președinte al curții de apel din Iași, a fost prefect al județului nostru, deputat de Iași, epitrop al casei Sf. Spiridon, primar în 1880, în 1888 și în 1890, deci în trei rânduri. A fost și membru al Constituantei. Ba, a fost scurt timp și ministru al instrucțiunii publice, de care însă făcu ce facu și scăpă repede, căci nu era de dânsul.

Despre marii ieșeni de odinioară, ori de câte ori s'ar vorbi, tot e puțin.

Politicianul ieșan Pogor, a pus și bazele literaturii românești moderne, fiind unul din întemeetorii faimoasei societăți literare „Junimea".

In jurul lui Vasile Pogor, s'a adunat toată tinerimea cultă a Iașului de altă dată. Ce-i lipsea lui? Și tinerețe și bogăție și inteligență și omul în casa căruia se adăposteau și își găseau loc ideile artistice, literare și științifice.

Teatrul nostru național, sub primariatul său s'a clădit. Abatorul, Baia Comunală, sunt operile sale.

In „Convorbiri Literare", versurile sale — originale și traduceri de prin 1860, erau cetite cu drag.

Ani de zile Vasile Pogor a ilustrat coloanele „Convorbirilor Literare" cu numele său.

Trecea drept un budist convins. Sfârșitul său a venit ușor, a curs lin, fara sforțare și făra durere. Spiritul său, în convingerea sa intimă, a intrat în suprema pace, în Nirvana.

Cu câteva clipe înainte de momentul fatal, Vasile Pogor a

exclamat: — „curând voi trece în neant". A murit liniştit cu o admirabila resemnare.

Vasile Pogor

„Poesiile publicate de Vasile Pogor, când limba românească şovăia în primele faze ale formaţiunii, îşi au greutatea lor.

Nu mulţi vor fi cunoscând versurile de mai jos pe care Vasile Pogor în clipe de răgaz, printre ocupaţiunile sale politice, le publica prin „Convorbiri".

„Vezi... grădina părăsită de a oamenilor artă
E mai mândră şi convine unui suflet amărât!
Căci erorile comise de ştiinţa cea deşartă,
Sub un văl de armonie firea le-a acoperit.

Pe cărarea solitară, des piciorul întâlneşte,
Movilişti de frunzi uscate, ce de vânt s'au spulberat,
Şi privirea lor cea tristă în gândirea mea trezeşte,
Mii trecute suvenire, ce ca frunza s'au uscat.

Nu departe, stă coliba unde ploaia-odinioară
M'a silit, cu a mea dragă, să cătăm un adăpost.
O ţinu-i pe-a-mele braţe, până' trecu ploaia de vară!
Vară! Ploae aşa frumoasă, nu ştiu dacă a mai fost.

Dar şi traducerea sa din Leconte de Lisle: în „Veranda":

La murmur de valuri pure, ce se varsă 'n roş porfir,
A Iranului dulci roze, unesc tainic a lor şoapte,
Cu suspinuri de columbe, legănate de zefir.
Pe când pasărea micuţă şi insecte de safir,
Intrecându-se cu sborul, muşcă din smochine coapte,
A Iranului dulci roze unesc, tainic a lor şoapte,
La murmur de valuri pure, ce se varsă 'n roş porfir.

Pe lânga una din ilustraţiunile literaturii noastre naţionale şi din cei mai de samă prozatori şi făuritori de măestrite versuri, Vasile Pogor era şi un om ales de societate.

La vrâsta de peste 70 de ani Vasile Pogor era acelaş om plăcut şi spiritual, cum era şi în tinereţe. Se'ntrecea în glume cu Petru Carp. Pe vremuri, şedeau cei doi mari oameni ai ţării, în străzi învecinate în Iaşul nostru: în strada Carp şi în strada Coroi.

In una din zile Vasile Pogor şi P. P. Carp se aflau în colţul străzei Carp, stând de vorbă. La un moment dat, se apropie un individ şi intrând direct în vorbă cu Vasile Pogor, l'a întrebat dacă ştie vre-o casă de închiriat. Vasile Pogor s'a uitat la P. P. Carp şi P. P. Carp s'a uitat la Vasile Pogor. Inţelegerea se făcu pe dată, numai dintr'o privire. Vasile Pogor îi spuse ca să vie a doua zi la Primărie, unde îi va da răspunsul, iar P. P. Carp adăogă ca şi dânsul tot de casă vorbea, aşa că amândoi, adecă el, P. P. Carp şi individul aveau acelaş interes.

A doua zi dimineaţă în sala Primăriei, care era pe locul unde astăzi e Teatrul Naţional, şi-a făcut intrarea „tovarăşul" de o clipă al lui P. P. Carp care venea să se întâlnească cu... „telalul" de casă, cum l'a crezut un moment, pe Vasile Pogor. Aştepta o jumătate de oră, o oră, se uită în dreapta, în stânga, nu văzu pe nimeni. Nici urmă de „telal", nici urmă de „tovarăş", în căutare de casă ca şi dânsul. Deodată pe la ora 10, intră aprodul

Primăriei în sala de şedinţe a consiliului comunal şi anunţa: „d. primar". Care'i fu mirarea celui care aştepta de mai bine de două ore, când văzu în închipuitul „telal", pe d. primar Vasile Pogor şi după câteva momente mai târziu în „tovarăşul" din ajun pe ministrul Carp.

Vasile Pogor şi P. P. Carp n'au făcut decât să privească zâmbind spre cel ce rămase uimit, ştiind de abea atunci acesta cu cine vorbise cu o zi înainte şi drept cine îi luase.

Petru Suciu

(1880)

In ograda bisericei Talpalari, în partea intrărei dinspre strada Petru Rareş, locuia bătrânul profesor universitar Petru Suciu, în casele sale proprii.

Era originar din Transilvania, de unde venise cu o soră a sa şi două nepoate, din care una a fost adoptată de dânsul. Foarte scrupulos în îndeplinirea atribuţiunilor sale de profesor de Drept Roman la Universitatea din Iaşi şi de o severitate excesivă, era spaima chiar a studenţilor buni, cari lăsau examenul de Drept Roman la urma tuturor examenelor şi rar erau acei cari să treacă acest examen dela prima dată. Mulţi din studenţii buni s'au prezentat de câte două, trei ori, până ce isbuteau să treacă. Pretindea studenţilor să traducă şi să comenteze cu cartea deschisă ori şi ce pasaj din „Digeste" sau „Corpus juris" şi vai de acela care ar fi schimbat un gen sau un timp. Imediat i se lua cartea din mână şi la examen era trântit fără milă.

Suciu era de o exactitate proverbială. Nici odată nu intră în clasă cu un minut mai târziu, decât la ora reglementară. Cu această ocazie se povesteşte că vrând odată să între în sala de prelegeri şi în care înaintea sa se ţinea un curs de către un profesor al facultăţii de litere şi văzând că a sunat ora de începerea cursului său şi că colegul său nu mai ieşă, Suciu a întrat în sala de curs şi văzând paltonul şi pălăria colegului pe catedră, (ştiind că acesta temându-se de răceală, nu va ieşi din sala de curs fără a'şi lua paltonul), înşfăcă paltonul şi pălăria colegului său şi plecă spre cancelarie cu ele.

Astfel, profesorul dela litere, fu nevoit să ieasă din clasă şi să cedeze locul lui Suciu.

In viaţa sa privată, Suciu era foarte gospodar, îngrijind

singur de grădina lui, unde cultiva fel de fel de flori frumoase şi unde avea copaci roditori.

Petru Suciu, într'un grup de foşti rectori ai Universităţii din Iaşi.

Grădinărea zile întregi şi nu era îngăduit nimărui, chiar celor mai intimi ai săi, să-l deranjeze când era ocupat în grădină.

Casa îi era îmbelşugată. Avea de toate în abundenţă. Că-

mările şi beciurile sale erau pline şi încărcate cu toate bunătăţurile şi cu tot soiul de vinuri alese.

De sarbătorile Crăciunului primea călduros pe toţi urătorii cari veneau să'l ureze, Nimeni nu era întors dela poartă, ba dimpotrivă era chemat, căci Suciu ţinea foarte mult la datinele strămoşeşti şi, de şi era cam strâns la pungă, cu urătorii era foarte larg, dându-le bacşişuri mari.

Mulţi ani a fost epitrop al bisericii Talpalari, unde a adus servicii, descurcând nişte afaceri grele ale bisericii. Ii plăcea să mănânçe mult şi bine şi mai cu samă mâncăruri gospodăreşti, făcând întotdeauna puţin caz de mâncărurile mai deosebite.

Aşa, bună oara, aflându-se odată la un restaurant din Bucureşti, Suciu întrebă pe chelner ce bucate are. Şi se încinse următorul dialog:

— Maioneză.

— Mâncă tu.

— Pasere cu smântână.

— Mâncă tu.

— Curechi cu slănină.

— Adă două porţii.

Era mâncarea lui favorită, pe care cel puţin odată pe săptămână o mânca acasă.

Suciu a fost un profesor eminent, un romanist de forţă, un om de o cinste exemplară şi un original al Iaşului de odinioară.

Carpo

(1890)

In manualele de geografie franceză, vorbindu-se despre Iașul de altă dată, se zicea printre altele că este renumit acest oraș pentru eleganța trăsurilor sale—și era adevărat, caci nicăeri, nici la București, nu erau trăsurile de stradă atât de elegante, ca la Iași. Pe lângă numărul cel mare de birjari sau droșcari cum li se zicea pe atunci, cari toți erau scapeți și umblau cu lumea bogată, cu luna, fiind plătiți cu câte 600 lei lunar pentru cupeurile elegante și cele mai frumoase Victorii sau Lorenz (după numele fabricantului din Viena), apoi mai erau și nenumărate trăsuri elegante, cari pentru 5-6 lei te plimbau la Copou, până pe tapșanul din capătul aleei și îndărăt în oraș. O cursă era un leu, o trăsură pe o zi întreagă costa 20 de lei. E vorba aici de trăsurile cu doi cai, căci cu cele cu un cal, nu mergeau decât oamenii cu totul nevoieși. Numai mai târziu, când și scapeții au început a scoate la stradă trăsuri mai îngrijite cu un cal, a făcut începutul princesa Aglaia Moruzzi, care'și avea trăsurica cu un cal, elegantă și frumoasă, plătind'o 300 lei lunar.

Printre birjarii mai renumiți din Iași, era *Vasca* care umbla cu luna cu d-rele Cheșcu, nepoatele Coanei Smărăndița Roznovanu și surorile foastei Regine Natalia a Serbiei; Vasca conducea și landoul cu care era primit Regele Carol, de câte ori venea la Iași. Avea Vasca și o decorație, pe care o purta în totdeauna, fiindu'i dată proprio moto de Regele Carol. Mai era *Feodor*, care umbla cu luna, cu Misica Paladi; apoi *Martin*, birjarul lui Costică Suțu; *Alexa* fratele lui Martin, birjarul Coanei Maria Catargi; *Egor Ivanof*, care umbla cu defuncta Princesă Olga Sturdza, fiica lui Bezedea Grigore; *Piciu*, birjarul lui Alex. Ghica Brigadir și mulți alții cari de cari întrecându-se a avea cai și trăsuri mai elegante.

Mișa avea trăsuri și cupele luxoase. Umblà cu Iancu Palladi și cu d. Nicu Nanu și pe vremuri a condus și el pe Regele Carol, când venea la Iași și pe Regele Ferdinand.

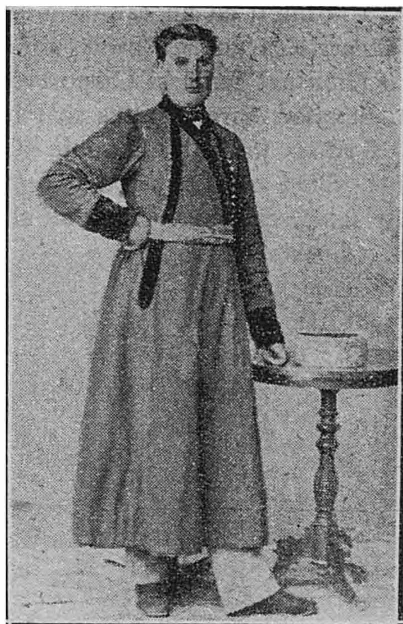
Birjarul Vasca

Cel mai cunoscut însă dintre toți era vestitul *Carpó*. Inalt, gras, bine făcut și care spre deosebire de ceilalți coreligionari ai săi, mânca carne și bea vârtos. Avea mușteriii săi de predilecție și nu mergea cu ori și cine. Ii plăcea adesea să petreacă în diferite localuri în Tatarași, cu conașii de bani gata din Iași, pe care'i plimba în trăsura sa, printre altele la Aron băiatul, supranumit Picior de Paris, mai târziu Anton, peste drum de comisia 5-a.

Când era mai tânăr, Carpo a fost distins pentru vioiciunea sa pe capră și pentru repeziciunea cu care mâna caii, de prefectul de poliție de pe vremuri, Iorgu Lățescu, care, conform uzului de atunci, avea drept la o trăsură cu luna. Carpo a fost angajat și ieșenii cei vechi își amintesc de frumoasa manta rusască de culoare verde, strânsă la șolduri și cu brâul roș, cu care era îmbrăcat Carpo, conducând pe prefect și el îmbrăcat într'o frumoasă uniformă.

Inaintea trăsurii prefectului, mergea întotdeauna un ofiţer de sergenţi călare, care făcea loc.

Vai de acela care nu s'ar fi ferit. Carpo lovea de pe capră pe cei ce i se punea în cale, cu toate ordinele severe ale prefectului Lăţescu, căruia nu'i plăceau „loviturile" aceste ale birjarului său.

Birjarul Carpó

Când Iorgu Lăţescu n'a mai fost prefect şi Carpo revenise cu trăsura sa la stradă, era o luptă printre tinerii de atunci de a face o plimbare cu Carpo, vara, la Copou. El mâna nebuneşte şi nimeni nu putea să'l întreacă. Fluera între dinţi şi caii săi care cunoşteau acest fluerat, o luau în trap mare până ce se făceau albi ca spuma. Adeseori cei din trăsură îl rugau sa încetinească mersul, dar Carpo se făcea că nu aude sau răspundea: aţi vrut să mergeţi cu Carpo, apoi lăsaţi să vă ducă cum ştie el.

La plată însa, trebuia sa fie toţi galantoni, căci altfel îşi găseau beleaua cu Carpo, cari repede spunea: — „am umblat cu luna cu d. prefect şi am mai purtat pe cutare şi cutare boer şi dacă voiţi să faceţi pe boerii, plătiţi boereşte"

Vara, când lumea elegantă din Iaşi făcea plimbări pe la Stânca lui Rosnovanu, la Cristeştii lui Alexandru Mavrocordat sau la Cilibiul Săftiţei Palady, Carpo era nelipsit. Inhama 4 cai în şir, pe care'i mâna cu multă măestrie, cu o singură mână, iar cu cealaltă pocnea voios din bici.

Acest om al veseliei, atât de bine cunoscut în Iaşul de demult, a avut un sfârşit tragic. Desfăcându-se de cupeaua sa şi de trăsura cu doi cai, a pornit'o cu un cal, cu o birjă elegantă. Intr'o iarnă cu troian mare, avându'şi calul înhamat la o săniuţă, calul a luat vânt, a răsturnat sania şi Carpo având hăţurile învălătucite împrejurul mânilor, spre a putea mai bine stăpâni calul pe care'l ştia plin de foc, a căzut sub sanie şi a fost târât astfel o bucată de loc. Când calul a putut fi oprit de trecători şi Carpo scos de sub sanie, era numai cu răni şi lovituri şi după puţin timp a încetat din viaţă.

Petrecerile mondene
şi generalul Şerban Pascu
(1885)

Una din cele mai cunoscute familii din Iaşul de altă dată, a fost familia generalului Şerban Pascu, care locuia în frumoasa sa

Generalul Şerban Pascu

proprietate din strada Română de pe atunci, acum Lascar Catargi, casă proprietate astăzi a d-lui Gh. Lascar. Generalul Pascu, după ce a absolvit cursul şcolii militare din Iaşi ieşind unul dintre cei dintăi, a trecut la şcoala de artilerie şi geniu din Bucu-

reşti pe care a absolvit-o cu mult succes, fiind avansat sub-locotenent. Ca militar, a fost unul din cei mai străluciţi ofiţeri din armata noastră. A luat parte ca ofiţer de pioneri în răsboiul Independenţii şi toate gradele le-a dobândit prin muncă şi pricepere. Mult timp a fost şi comandantul regim. 4 artilerie, care îşi avea pe atunci garnizoana în Iaşi. A trecut şi ca şef de stat major al corpului 4 de armată, după care încetând din viaţă colonelul Costescu comandantul brigăzii de artilerie care 'şi avea sediul la Iaşi, Şerban Pascu a luat comanda acestei brigăzi, de şi era numai colonel. Ca general, a comandat divizia 7-a din Roman.

S'a căsătorit cu d-ra Sevastia Angonescu, fiica unui vechi şi mult cunoscut ieşan, amic intim al defunctului Neculai Drossu. Din această căsătorie, s'au născut doi copii: George Pascu, devenit inginer şi Adelina, căsătorită cu d. Stan din Roman. Amândoi copiii au decedat în floarea vrâstei.

Soţii Pascu erau de o fire foarte veselă, iubind mult lumea şi petrecerile, cu deosebire sporturile. Aşa, în anii 1887—1888 au înfiinţat în Iaşi, o societate de patinaj, intitulată „Patinul". Preşedinte era generalul Pascu, pe atunci colonel.

Locul unde se patina era situat între actuala uzină a tramvaiului electric şi rampa căilor ferate. Aici era instalat şi un bufet, unde puteai să te reconfortezi şi un chioşc unde cânta muzica militară, Joile şi Duminicile. Din timp în timp, aveau loc la patinajul acesta şi serbări veneţiene, cu lumină electrică, ceia ce pe acea vreme, era o raritate pentru Iaşi.

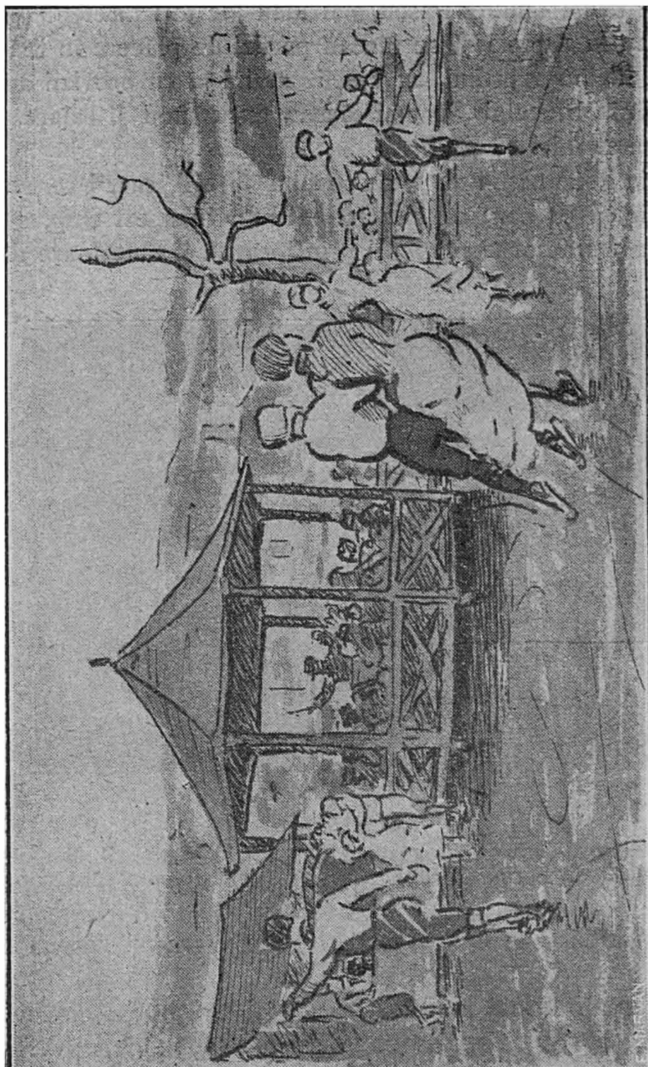
Toată lumea amatoare de patinaj, facea parte din acestă societate. Intre cei mai buni patinori, erau soţii Reinicke, cari executau cu măestrie figurile cele mai grele şi cari avuseseră şi ei, cu mai mulţi ani în urmă, un patinaj în strada Căpitan Păun şi un skäting pe locul viran de lângă casele Mârzescu din str. Carol.

După patinaj, toată lumea care se aduna acolo, trecea la cofetaria Tuffli, actuala Vlădescu, unde se lua câte o gustare şi unde se glumea şi se râdea până la ora mesei.

Generalul Pascu mai avea o mare pasiune pentru cai şi în fiecare an trecea în Basarabia, de unde aducea cai frumoşi de călărie şi de ham, pe cari vezeteul său Franz, care era un dresor de frunte, în scurt timp îi făcea buni pentru călărie sau pentru a fi înhamaţi la frumoasele echipaje ale generalului.

Soţii Pascu erau nelipsiţi dela ori şi ce petrecere. Nu era

bal, serată sau reprezentaţie teatrală, la care să nu iea parte. La teatrul cel mare dela Copou, îşi aveau loja lor, rezervată pentru

Fostul patinaj dela uzina electrică.

ori şi ce spectacol şi d-na Pascu, de şi destul de corpolentă, dansa cu plăcere la ori şi ce ocazie.

Vara obişnuiau să se ducă cu toată familia la M-rea Agapia, unde şedeau întreaga vacanţă. Odată cu ei, aduceau şi un

brec mare, proprietatea generalului, care, înhamat cu cinci cai, din cari doi la roată și trei înaintași, era condus cu măestrie de însuși generalul Pascu care era neîntrecut în aceasta. In brecul acesta, pe lângă familia Pascu, mai luau loc toți prietenii familiei, ce se aflau la Agapia și se făceau partizi de plăcere în toate localitățile din împrejurimi, cu veselie multă și cu provizii delicioase în lădițile brecului. Se mai făceau excursiuni și călare, la cari luau parte mici și mari.

Soția generalului avea un costum special, care'i servea pentru calărie și cu care călărea bărbătește. In acest chip, s'au făcut multe și frumoase plimbări prin locurile încântătoare din jud.

— în 1888 —
Sevastia Pascu în grup: 1. Sevastia Pascu, 2. Dea Suțu, 3. Margareta Catargi, 4. Dudu Pascu, 5. Elena Catargi, (dela dreapta spre stânga).

Neamț, plimbări ce erau însuflețite de verva și veselia soților Pascu.

In timpurile mai recente, ieșenii își mai pot aminti de d-na Pascu, făcându'și obișnuita plimbare la Copou, însoțită de frumoși cațeluși negri, cu pete galbene, pe care'i adora și pe care'i îmbraca cu un fel de mântăluțe, ce atrăgeau privirile tuturora. Acești cațeluși făceau fel de fel de nebunii, sărind unii peste alții și dându-se de-a tumba, în plină stradă. Trecătorii îi privea cu drag.

Generalul Pascu a suferit o operaţie la picior, care a împiedecat pe sportmanul de altă dată de a mai putea umbla, fiind condus de soţia sa, vara, în fiecare zi la Copou, într'o trăsura cu un cal, trăsură care intra în grădină şi staţiona lângă chioşcul muzicii, unde generalul asculta cu plăcere accentele răsboinice, cari i-au fost atât de dragi, ale vechii muzici militare din Iaşi.

Numeroşi din prietenii sai veneau lângă trăsura sa şi vorbeau ore întregi împreună.

Astăzi această familie atât de bine cunoscută în Iaşul mai de demult, nu mai există, atât generalul cât şi soţia sa fiind decedaţi.

Cel dintăi inginer străin la Iaşi

— Inginerul François Cazaban —

(1896)

Din timpurile mai vechi, guvernele de pe atunci obişnuiau să aducă în special din Franţa, oameni cu carte, specialişti, pentru croirea drumurilor, facerea podurilor peste ape şi alte îmbunătăţiri.

Printre cei dintăi ingineri aduşi în ţară, la Iaşi, a fost şi inginerul François Cazaban, care a venit la Iaşi împreună cu un alt inginer Céléste Peytavin, amândoi făcând parte până atunci din misiunea încredinţată lui Béguin, fostul inginer şef al corpului imperial de poduri şi şosele din Franţa. Inginerul Cazaban demisionând din această misiune, cam prin anul 1853, a încheiat un contract cu guvernul din Moldova—pe când era domn Grigore Ghica, ministru al lucrăriior publice fiind Petru Mavrogheni. Contractul încheiat, a fost scris în franţuzeşte, iar ca încheiere a contractului, s'a pus resoluţia tot în franţuzeşte, de către ministrul Mavrogheni şi ceva mai târziu s'a prelungit acest contract încă pe trei ani, de către alt ministru al lucrărilor publice, Costachi Negri. Iată şi aceste două documente:

„De par l'apostille de Son Altesse le Prince Régnant de Moldavie, sur le rapport du département des Travaux-Publics No. 2961, vû et approuvé par ce départament". Ce 5 15 Juillet 1853 Iassy. Le chef du Département des Travaux-Publics. (ss) P. Mavroyeni.

„Par ordre de Son Altesse Le Prince Régnant, le présent contract est prolongé pour trois ans". Ministre des Travaux-Publics. (ss). C. Negri. 1855.

De loc din oraşul Carcassonne din sudul Franţei, François Cazaban şi-a făcut studiile în Franţa, iar la terminarea lor a in-

trat în serviciile technice făcând mai bine de zece ani diferite lucrări de drumuri, poduri, construcţii civile, până în anul 1844. A plecat apoi dimpreună cu tatăl său şi cu un frate în Algeria, unde a proiectat şi a executat lucrarea de alimentare cu apă potabilă a oraşului Alger, apa fiind captată dela sud, din localitatea Colea. După opt ani de şedere în Algeria, s'a înapoiat în Franţa, unde a şi primit propunerea guvernului din Moldova, încheiând contractul, din care se constată că a fost retribuit cu 25.000 piaştri pe an şi 4500 piastri pentru cheltuelile de deplasare.

Inginerul François Cazaban

A funcţionat la Iaşi, în serviciul statului şi judeţului Iaşi, ca inginer şef de judeţ, cea mai înaltă funcţiune ce era pe atunci, de la 1853—1896, adică timp de 43 de ani, cu o întrerupere numai de un an şi jumătate.

A stat tot timpul la Iaşi. A proiectat şi executat şoseaua Galaţi-Bârlad; apoi Bacău-Roman-Tg. Frumos-Paşcani-Iaşi-Ungheni; şoseaua naţională mihaileană Bacău-Roman până la Iţcani, precum şi cea mai mare parte din reţelele de drumuri din Moldova. In oraşul Iaşi, a proiectat şi executat Hala şi casele Negrutzi, unde se află astăzi Poşta şi Telegraful şi unde mai de mult a fost şi şcoala normală superioară, având de director pe Petru Râşcanu.

François Cazaban a fost adus la Iaşi şi pentru instalarea şi organizarea serviciului de telegrafie, pe care l'a şi făcut, trecând apoi la executarea şoselelor.

Era un om, François Cazaban, artist în toată puterea cuvân-

tului, dintr'o bucată. Nu'şi cunoştea decât datoria şi o cerea de la toţi subalternii săi.

De câte ori trecea pe strada Ştefan cel Mare, prin faţa Mitropoliei, era ceva care-l supăra. Admira catedrala ca lucrare mare, impunătoare, însă nu se împăca cu estetica ei. Spunea foarte adeseaori: — păcat că e mare, frumoasă prin stilul ei simplu, dar are o aparenţă ciudată, părând a fi o masă cu patru picioare, răsturnată cu picioarele în sus.

Atâta l-a chinuit ideia aceasta despre Mitropolie, încât într'o bună zi s'a apucat şi a măsurat biserica în lung şi lat, luând toate detaliile şi punându-se să croiască un proiect de restaurare, păzând bine înţeles stilul şi forma, cu deosebire numai că a introdus încă un turn la mijloc, între cele patru turnuri existente, turn înalt de 63.50 m. Proiectul l-a sfârşit şi o planşă a acestui proiect mai exista şi astăzi. A fost o lucrare de artă şi tehnică, cum rar s'a mai văzut şi se vede şi astăzi. E vorba de lucrarea proiectului, căci aplicarea lui a rămas baltă. Vremuri tulburi, lipsă de fonduri... erau motivele, pe care şi astăzi le mai întâlnim, cari au împiedecat înfăptuirea lucrurilor bune şi serioase.

Când a plecat din Franţa în Africa, François Cazaban era însurat cu o d-şoară Marguerite Fabre şi avea trei băeţi: Jules, Pierre şi Eugen şi o fată Eugenia.

De inginerul Jules Cazaban îşi mai amintesc ieşenii de astazi. Ca şi tatăl său, a fost inginer şef de circomscripţie din nordul Moldovei, un exemplu de om al datoriei, de cinste şi de devotat în exercitarea profesiunii sale.

Al doilea fiu Petru, a fost şi un pasionat vânător şi călăreţ, din a caror pasiuni, i s'a tras şi moartea. A scris versuri frumoase în franţuzeşte, unele din ele foarte gustate pe vremuri de ieşeni. Inginerul şi literatul Petru Cazaban, dispărut de mult dintre vechii ieşeni, este tatăl scriitorului Alexandru Cazaban.

Fiica lui François Cazaban, Eugenia şi dânsa dispărută, este mama generalului Ştefan Botez din Iaşi.

Murindu-i soţia la Iaşi, inginerul François Cazaban s'a însurat din nou şi anume cu o d-ră Paulina Walter, având 11 copii, 7 fete şi 4 băeţi.

Figura lui François Cazaban era bine cunoscută de generaţia trecută a Iaşului. Purta barbişon à la Napoleon III, era micuţ la statură, spatos. Păşea încet şi în mersul lui, pe când se du-

cea zilnic la serviciu, îşi frământa mintea numai cu planuri de construcţii şi de lucruri frumoase. Era ager la minte, vesel şi comunicativ şi peste tot un om foarte modest.

A murit în vrâstă de 86 ani, în 1896, fiind până în ultima zi a vieţii, tot în serviciu. Când a fost vorba să fie scos la pensie, atâta s'a întristat, încât a căzut la pat. Serviciul îi ajunsese a fi a doua lui viaţă. Şi l'au lăsat atunci să'şi continue ocupaţiile, pâ-

Familia lui François Cazaban

nă într'o zi când, întorcându-se dela un studiu, dela proectarea pe teren a unei şoşele ce trebuia să lege Iaşul prin Voineşti de Roman, s'a simţit rău şi nu după multă vreme, a încetat din viaţă, după un serviciu neîntrerupt de 61 de ani. De pe urma lui n'a rămas nimic, nici o avere. Şi ce om corect a fost. La una din lucrările de recepţie, unde i s'a cerut să'şi spue cuvântul, François Cazaban a refuzat să semneze procesul verbal de recepţie, zicând că el nu poate primi lucrări, cari... nu existau. In comisiunea de recepţie făceau parte, pe atunci, şi delegaţi din partea comitetului permanent, cari au vrut să impue lui Cazaban să semneze actul de recepţie. El a preferat să'şi dea demisia, de cât să semneze un act fals.

Grefierul Victor Romanescu

(1905)

Cine nu'şi aduce aminte de mult cunoscutul grefier de pe vremuri dela s. I a tribunalului Iaşi, Victor Romanescu? Era un om de statură mijlocie, spătos şi foarte vânjos, gras la faţă şi la trup, fruntea lată, cu un început de chelie. Purta un cioc totdeauna

Victor Romanescu

tuns cu îngrijire, vorbea lat şi apăsat. Foarte inteligent şi activ. Sever cu funcţionarii grefei şi foarte apreciat de şefii săi, căci Romanescu fusese înscris şi la facultatea de drept, unde a urmat vre'un an.

Funcţionând multă vreme ca grefier la tribunalul s. I, a dobândit o mare practică în lucrările judecatoreşti, care unită cu cunoştinţele sale juridice din facultate, făcuse din Romanescu un funcţionar model, astfel că nimic nu se lucra în tribunal, fără ca Romanescu să fie consultat de şefii săi care îl considerau mai mult ca un prieten decât ca un subaltern.

Era foarte vesel şi îi plăceau mult petrecerile.

Când începea însă să petreacă, cu greu mai era scos dela chef. Aceasta se'ntâmpla mai cu samă la luarea lefei, pe care o cheltuia toată. Pe ori şi cine întâlnea dintre cunoscuţi şi prietenii săi, îi lua cu voe sau cu sila şi trebuia să petreacă cu el. Fiind foarte darnic, nu lăsa pe altul să plătească consumaţia.

Vai de acela care se împotrivea. Alte ori, când era bine dispus, se aşeza în Piaţa Unirea, în faţa berăriilor şi băgând mânile în buzunar, scotea pumni de franci şi gologani, pe care îi asvârlea copiilor ce se adunau în jurul lui, zicându-le:

— „Na, petreceţi şi voi".

Romanescu era în relaţie cu cele mai cunoscute familii din Iaşi, frecventând lumea bună, unde era cunoscut şi iubit de toţi pentru veselia şi caracterul său deschis şi binevoitor.

După legea de organizare judecătorească de pe atunci, Romanescu în calitatea sa de grefier, a primit în diferite rânduri delegaţiuni de a înlocui judecători rurali, aflaţi în concediu. Astfel, a înlocuit pe fostul judecător Garofeanu dela Voineşti şi alţii, atribuţiuni de care se achita cu multă pricepere, graţie experienţei şi cunoştinţelor sale.

Acest om plin de viaţă şi de veselie, a avut totuşi un sfârşit tragic. Fiind dus într'o permisie de câteva zile la Ungheni unde îi plăcea să meargă în timpul vacanţei mari şi în zilele de libertate, plimbându-se prin pădurea din acea localitate, a văzut un străjer care se ţinea după el, luându-l drept un „socialist", (pe acele timpuri guvernele temându-se de instigaţiuni în comunele rurale, luase oarecari măsuri de supraveghere în contra... surtucarilor ce veneau în comunele rurale).

Romanescu suferind de un timp şi de o boală nervoasă şi crezându-se urmărit, întrebă pe străjer, de ce se ţine de el. Răspunsul a fost că „aşa este porunca". Şi atunci, Romanescu scoa-

se imediat un revolver, pe care-l purta în totdeauna la el și își descărcă un glonte în cap, rămânând mort pe loc.

A fost înmormântat în cimitirul din Ungheni, localitate în care petrecuse multe clipe plăcute și vesele, cu numeroșii săi prieteni.

Fişel Brandes

(1890)

Fişel Brandes care era în special devotatul lui bezedea Alecu Ghica, (un boer bogat din Iaşi, care însă la sfârşitul vieţii de

Fişel Brandes

abea îşi ţinea existenţa, înrudit cu foasta regină Natalia a Serbiei) era şi misitul tuturor caselor mari din Iaşi. Nu se făcea o vânzare, fără Fişel Brandes. Nu se încheia o arendare, fără Fi-

şel misitul. Toamna, când marii proprietari îşi desfăceau recoltele, tot prin Fişel Brandes le făceau. Ani de zile a locuit în casele Braunştein din strada Săulescu, unde ţinea şi o trasurică înhamată cu un cal mic, cu care 'şi făcea cursele la diferiţii săi clienţi. El purta un caftan lung, era încălţat cu ciubote cu tureatcă scurtă şi cu urechile veşnic ieşite afară; în cap sub pălărie cu tradiţionala chilie sau ermurcă cum se spunea pe atunci. Cu ermurca lui Fişel Brandes a fost o adevărată comedie la o secţie a tribunalului din Iaşi, când misitului i s'a luat din cap ermurca, în hazul celor ce se aflau acolo şi a fost pusă pe capul registratorului de atunci Clemente. Fişel Brandes nu şi'a mai luat îndărăt ermurca, fiindcă a fost pusă în capul altuia. Purta o barbă mare, care 'i ajungea până la brâu, fiind întotdeauna bine pieptănată şi îngrijită. Fişel Brandes era un om întreg, cinstit şi care 'şi ţinea întotdeauna cuvântul dat. Prefera să renunţe la o afacere, dacă i se părea necurată. Vorbea rar şi tacticos. Era discret peste măsură, dar cu o pricepere deosebită în afacerile ce le făcea. Avea însă un singur cusur: nu vroia să spue nici odată vrâsta pe care o are, aceasta mai cu samă în ultimii ani ai vieţii sale, când era aproape de 90 de ani şi când credea că dacă îşi va spune vrâsta, va muri repede.

In una din zile fiind chemat ca martor la tribunalul Iaşi s. II, care pe atunci era prezidat de d. Neculai Schina, actualul preşedinte al societăţii funcţionarilor din întreaga ţară, preşedintele începu a pune lui Fişel Brandes întrebările de rigoare: — cum te chiamă, — unde locueşti etc.

Fişel a raspuns imediat la toate aceste întrebări. Când însa preşedintele îl întrebă de vrâstă, Brandes tăcu. Preşedintele repetă întrebarea, iar Brandes tăcea mai departe. In sfârşit, pentru a treia oară, preşedintele Schina îi puse întrebarea: ce vrâstă ai?

Fişel Brandes, foarte liniştit, hotărât a-i răspunde după cum dorea, zise: — De ce mă întrebaţi de vrâstă? Eu vă întreb pe d-voastră? Ce aveţi cu anii mei?

Preşedintele Schina, foarte vesel, se grăbi, pe un ton blajin să'i adreseze următoarele cuvinte:

— Uite moşule, d-ta nu mă poţi întreba pe mine, eu însă sunt obligat prin lege să'ţi pun această întrebare, încât te rog să'mi răspunzi.

Brandes însă tăcu şi de astă dată.

Judecătorul care se afla în şedinţă cu prezidentul Schina, şopti la urechea acestuia cauza tăcerii martorului întrebat.

D. Schina întorcându-se atunci către grefierul din şedinţă, cu un ton solemn, dictă: — D-le grefier, scrie te rog că martorul este major. Publicul din sală, care ştia că Brandes avea cel puţin 90 de ani împliniţi, izbucni în hohote de râs.

Părintele Iroftei Maximovici

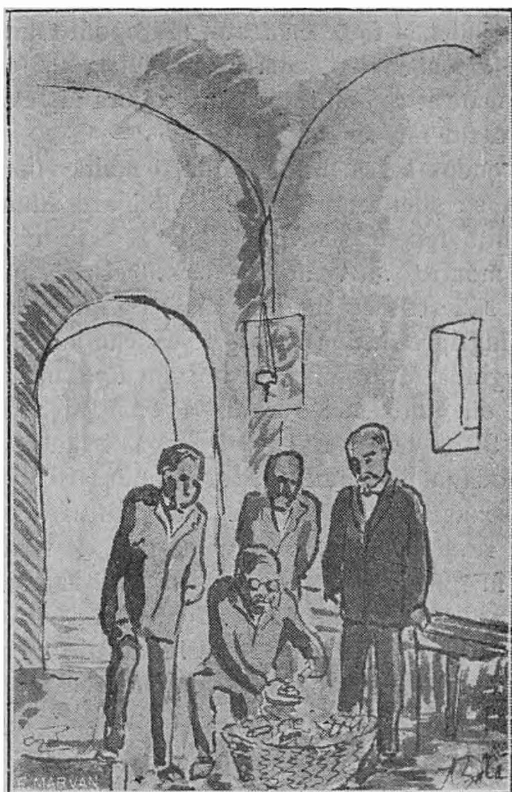
(1890)

Părintele Iroftei Maximovici a fost unul din cei mai cunoscuţi sfinţi părinţi de pe vremuri din Iaşul nostru. Era cunoscut prin sgârcenia lui fără pereche şi mai era cunoscut prin aceia că în toate actele sale, în toate răspunsurile ce le da, niciodată nu avea nici început, nici sfârşit.

Foarte econom, el nu cheltuia nimic din leafa sa. Strângea şi ascundea banii „la colţuni" cum e o veche zicătoare moldovenească. Cât a fost duhovnic, a adunat bănet mult şi poporănii ştiindu'l avut, veneau la dânsul, după împrumut de bani. Dar, în sgârcenia lui mare, făcea economii şi la vorbe. Când vedea că îi intră în casă doi, trei musafiri, apoi nici nu intrau bine în odăiţele lui şi dela uşă, părintele Iroftei îi primea cu cuvintele:—am dat tot ce am avut şi nu mai am nici un ban. O lua el înainte, pentru ca să nu mai dea curaj celor cari veneau să'i ceară bani de împrumut, să'i facă rugămintea să'i împrumute. Ba, erau mulţi cari veneau la părintele Iroftei pentru alte necazuri şi nu pentru a'i cere bani, dar părintele, care se gândea mereu numai la fişicurile de aur, credea că şi ceilalţi semeni ai săi, tot numai la bani se gândesc şi ei.

Imbătrânise de-al binelea părintele arhimandrit de scaun de la Mitropolia din Iaşi, Iroftei şi tot nu se schimbase. Sgârcenia se ţinea scai de dânsul şi Mitropolitul Iosif Naniescu cunoscându-i meteahna, îl ospăta de multe ori, iar părintele Iroftei era mai mult ca fericit în ziua când nu trebuia să cheltuiască leţcae pentru masă. Era tipul avarului care nu suferea nici să i se calce în casă, pentru ca nici colbul ce se îngrămădea zile întregi prin odai, sa nu'i iească pe uşă afară. Şi de aceia zile şi luni de zile, în cele două odăiţe ale sale, zăcea murdăria prin toate colţurile, pentru că părintele Iroftei ascundea aici bogăţii de franci, găsiţi după moartea lui.

Şi, când i se anunţă în una din zile ca poate sa ajunga şi episcop, numai să vrea să primească, parintele Iroftei nici n'a vrut să audă de aşa ceva şi fugea de episcopie pentru că ştiia că va trebui să dea atunci în dreapta şi în stânga şi sa faca cheltueli, de cari fugea ca dracul de tamâe.

Chilia părintelui Iroftei

Cu cât haz povestea el cum de şi-a îndeplinit o rugaminte pe care i-o facuse un bogataş de pe vremuri Negroponte, de casa caruia era parintele Iroftei. Ii murise lui Negroponte un copil şi nu ştia omul cum ar putea să vesteasca pe soţia sa de aceasta nenorocire. Şi atunci se gândi că părintele Iroftei, duhovnicul casei ar putea, cu duhul blândeţei si cu vorbe meşteşugite, să anunte moartea baiatului. Şi s'a dus părintele şi a înştiinţat pe mama copilului de nenorocire. Şi povestea părintele Iroftei, după

ce şi-a îndeplinit această sarcină grea că, auzind mama de aşa nenorocire, şi-a rupt rochia de durere şi-a rămas cum a făcut-o maică sa...

Dar toate au un sfârşit pe lume şi părintele Iroftei şi-a avut sfârşitul lui tragic.

Când a încetat din viaţă aici la Iaşi Vasile Gheorghian, fostul prefect de judeţ şi frate cu fostul mitropolit Gheorghian, părintele Iroftei a fost invitat, cum e obiceiul la noi, la un praznic şi după ce a mâncat cât şapte pe când cobora nişte scări, s'a împiedicat şi a căzut rău de tot.

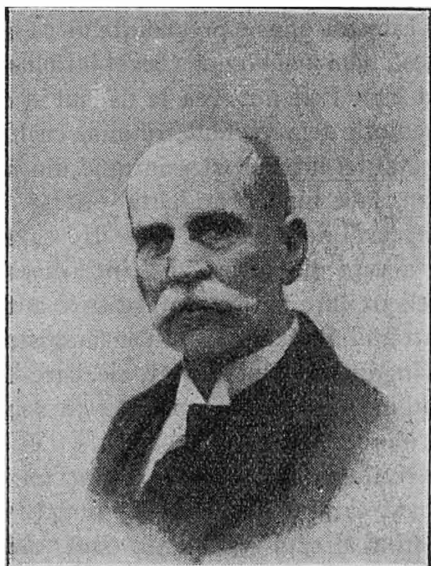
A fost condus acasă, unde nu după multă vreme încetă din viaţă. Fiindcă se ştiia că părintele Iroftei are adunat mult bănet „la colţuni", repede s'au pus sigilii la casa lui. Iar după 40 de zile dela moarte, au venit rudele şi cei ce i'au pus sigiliile şi au început să'i scotocească prin casă. Părintele trăise în sgârcenie şi fără îngrijire în două odăi, ce dădeau una în alta, în chilioarele din ograda Mitropoliei. In cea din faţă, mai era cum era, dar în odăiţa din fund, nici dracul n'ar fi intrat, aşa era de urâtă la vedere. Şi au tras saltarele şi au găsit mult bănet şi când au trecut în odăiţa din fund au dat de murdării de zile întregi, iar de tot ascuns, într'un colţ de odae, au zărit ei un lighean peste care se revărsau gunoae, or fi fost ele de săptămâni aruncate aici, iar în fundul ligheanului, peste care zăceau petici murdare, amestecate cu cenuşă, au dat de bani în hârtie, vor fi fost vre-o 90.000 lei. Şi au luat nepoţii părintelui Iroftei banii şi a rămas acolo doar numai amintirea că a trăit cândva părintele Iroftei Maximovici, care şi la vrâsta de 90 de ani nu s'a putut lepăda de sgârcenie.

Teodor Crivăţ

(Moş Crivăţ)

(1900)

Unul dintre vechii magistraţi cari au făcut cinste magistraturii ieşene, a fost Teodor Crivăţ, care acum vre'o 30 şi ceva de ani în urmă, a fost preşedintele s. III din localitate. Om de o severitate extremă. Dinaintea lui toţi tremurau: funcţionarii şi împricinaţii şi lucru curios, aceiaşi severitate o insuflase şi regretatului Teodor Mavromati, de curând decedat, care ocupa pe atunci, deşi licenţiat în drept, funcţiunea de grefier la s. III.

Teodor Crivăţ

Teodor Crivăţ, când se prezenta cineva cu un act la autentificare, nu se mulţumea numai a-l ceti în faţa şi auzul părţilor, după cum scrie la carte, ci, discosea părţile când era vorba de un act de vânzare, dacă s'a numărat preţul sau dacă era vorba de un act de împrumut chirografar sau hipotecar, de ce se plătesc procente atât de mari, dacă suma s'a primit integral şi multe alte. Mai cu samă când venea bătrânul Uşer Felţ, bine cunoscut pe vremuri la Iaşi, Moş Crivăţ — cum îl numeau colegii săi magistraţi din Iaşi — nu'l mai slăbea cu întrebările.

Aşa, bună oară, într'o zi defuncta Elisa Liteanu contractând un împrumut la Felţ, după ce Teodor Crivăţ primise actul, a spus Elisei Liteanu de ce plăteşte procente atât de mari, că o să se încurce şi că mai bine să renunţe la act.

Elisa Liteanu insistând însă să i se primească actul, Teodor Crivăţ nu vroi să vizeze exemplarele, până ce mai întâi Felţ nu a numărat în faţa sa toţi banii. Terminându-se această operaţie, se constată că mai lipseau 200 lei pentru primirea întregei sumi împrumutate. Elisa Liteanu spuse preşedintelui că are încredere în Felţ că'i va da aceşti bani mai târziu. Crivăţ însă insistă ca să se numere toţi banii şi cum Felţ nu avea la dânsul şi aceşti 200 lei, a ieşit în sala de şedinţă dela vechiul tribunal cu Elisa Liteanu. Aceasta a restituit 200 lei lui Felţ şi reîntrând din nou, a dat aceşti bani Elisei Liteanu, faţă fiind prezidentul Crivăţ.

Pe timpul acesta, numindu-se la s. III ca supleant pe defunctul Costachi, acesta din prima zi a întrarii sale în funcţiune, a bruscat pe un client care se prezentase spre autentificare cu un act, însoţit de bătrânul Pantazi, fost şi el magistrat, pe atunci avocat. Pantazi plângându-se lui Crivăţ, pe care-l cunoştea bine, Crivăţ îi zise zâmbind: — Lasă moşule, nu te supăra, caci acesta mă întrece şi pe mine.

Cu toată severitatea sa, Teodor Crivaţ nu era un om rău şi n'a făcut în toată cariera sa destul de lungă, vre'un rau unui subaltern sau inferior al său. Aşa, bună oara, când prezida vre'o Curte cu juri, fie în Iaşi, fie în provincie, fiind îndatorat prin legea de organizare a inspecta instanţele judecătoreşti din judeţul unde prezida, tuna şi fulgera în contra magistraţilor şi funcţionarilor judecătoreşti şi cum era foarte priceput, răscolea toată grefa, cerceta cu amănunţime toate registrele şi nimic şi nimeni nu'l putea mulţumi.

Dela preşedinte şi până la scriitor, toţi erau găsiţi rău. Totuşi, se mulţumea numai cu observaţiuni, dar nici odată n'a făcut vre'un raport ministrului respectiv împotriva cuiva şi nici odată nimeni n'a fost pedepsit din cauza sa. Multe sunt anecdotele ce se povestesc despre acest integru magistrat.

In una din sesiunile Curţii cu juri din jud. Dorohoi, unde prezida cu preferinţă fiind originar de aici, a fost informat pe cale particulară că unul dintre martorii cari aveau să fie ascultaţi la Curtea cu juri, ar fi fost mituit. Şedinţa începu. Se perindară mai mulţi martori înaintea Curţii. Apoi, deodată îşi facu apariţia cel presupus mituit. Teodor Crivăţ se stăpâni la început şi'l întreba cu glas domol: — Cum te chiamă, de câţi ani eşti, unde stai... întrebări cari mergeau cu glas crescendo, până când la un moment dat, nemai putându-se stapâni, isbucni şi striga martorului, cu glas tunător:

— *Ţi-o* (adică ţi-a dat) făcând gestul cu mâna a număratului banilor. Martorul împietrit de spaimă, nu putu sa răspunda, cu vocea tremurândă, decât: — *Mi-o* (adică mi-a dat). Cuvintele aceste *Ţi-o* şi *Mi-o*, au făcut de atunci, multă vreme, deliciul întregii curţi din Iaşi.

Altă dată, pledându-se înaintea curţii de apel procesul unui jandarm care întrebuinţase cazne pentru a smulge mărturisiri prevenitului, Todiriţă Pisoschi avocatul cunoscut de pe vremuri, care apăra pe jandarm şi care ştia cât de sever este Crivaţ ce prezida curtea în acea zi, ca cel mai vechi, înainte de intrare în şedinţă, chemă la o parte pe cel schingiuit şi îi spuse:

— Ce folos ai să ai dacă jandarmul va fi condamnat? Nici un folos. N'ar fi mai bine să primeşti o suma de bani ca despăgubire şi să-i faci situaţia mai uşoară în faţa Curţii?

Partea civilă se'nvoi şi jandarmul depuse în mâna treia suma cuvenită, care trebuia să fie eliberata imediat dupa ce jandarmul ar fi fost achitat. Avocatul Pisoschi care aranjase întreaga afacere, a spus reclamantului care-l întreba ce trebuia să facă, nimic alta decât să zică preşedintelui când îl va întreba ce este, ca e sindicalist dela căile ferate. Todiriţă Pisoschi ştia că Moş Crivăţ avea mare aversiune pentru mişcarea sindicalistă care începuse să ia fiinţă pe acele timpuri.

Şedinţa începu. Teodor Crivăţ sever ca întotdeauna, se adresă jandarmului zicându-i: — Statul face sacrificii, vă dă haine

frumoase, cai buni (pe atunci jandarmii erau călări), prestigiu, iar voi în schimb schingiuiţi lumea. Pisoschi îl întrerupse, rugându-l să întrebe partea civilă ce este. Preşedintele, după insistenţele lui Pisoschi şi pentru a-i face plăcere, se adresă către reclamant: — Cine eşti măi băete?

— Trăiţi d-le preşedinte, exclamă acesta cu vocea tare: sunt sindicalist dela căile ferate (de fapt bietul om nici nu era măcar ceferist).

— Cum, spuse atunci Crivăţ, d-ta eşti sindicalist? Apoi acum înţeleg. D-tale nu-ţi trebue nici primar, nici notar, nici jandarm, nici ministru; d-ta eşti dintre acei care vroiţi să întoarceţi lumea pe dos. Şi, fără a mai consulta pe cei doi asesori ai săi, cari mirosind o farsă, râdeau pe tăcute, Teodor Crivăţ pronunţă achitarea jandarmului.

Peste vre'o câteva zile, întâlnindu-se în sala tribunalului cu Pisoschi, acesta întrebă pe Crivăţ, cu care era în legături de prietenie: — Iţi aduci aminte de sindicalistul de dăunăzi? — Da, răspunse Crivăţ, un nemernic.

— Dar vezi că nu era sindicalist, spuse Pisoschi, râzând cu hohote. Eu l'am învăţat să spue astfel, pentru a scăpa pe jandarm.

Furios atunci Crivăţ strigă către Pisoschi: — Fă-te şi tu sindicalist şi lasă-mă în pace.

In ultimii ani ai vieţii sale, Teodor Crivăţ a ajuns consilier la Casaţie. A revenit la Iaşi pe timpul răsboiului, cu secţiunile Curţii de casaţie, cari au funcţionat în tot timpul răsboiului în clădirea Teatrului nostru naţional, iar după încheerea păcii a plecat din nou la Bucureşti, unde după puţin timp a încetat din viaţa.

Gheorghe Pavloff

(1900)

Vorbind mereu despre trecutul acestui oraş, am înaintea mea un maldăr de documente şi broşuri, scrisori vechi şi manuscrise şi din ele nu ştiu de ce să mă ocup mai întăi.

Incep cu o scrisoare adresată de ieşanul Neculai Rosetti-Rosnovanu, fost candidat la domnie, lui Gheorghe Pavloff, care a fost o figură cunoscută a Iaşului, avocat, publicist, muzicant pasionat.

Scrisoarea e datată din 1867 şi cum e scrisă aşa o redau şi eu:

Domnule Redactor,

Retras la ţară de vreo două luni, căutam în cultura mănosului pământ al Moldovei, o distracţiune dela ingratele şi sterilele lupte politice care ne ucid, când jurnalul redijat cu atât talent şi patriotism de d-voastră, a venit să mă trezească în fundul retragerii mele.

Dumnezeu să vă ajute pe calea care aţi apucat'o: „Tot pentru Moldova şi prin Moldova", iată deviza adevăraţilor patrioti ca dumneavoastră.

Deşi nu am onoare de a vă cunoaşte personalmente, comunitatea de principii cari ne leagă, îmi dă îndrăzneala de a vă adresa aceste linii. Primiţi vă rog călduroasele mele mulţumiri pentru apărarea care opuneţi calomniilor aruncate asupra mea de foile munteneşti.

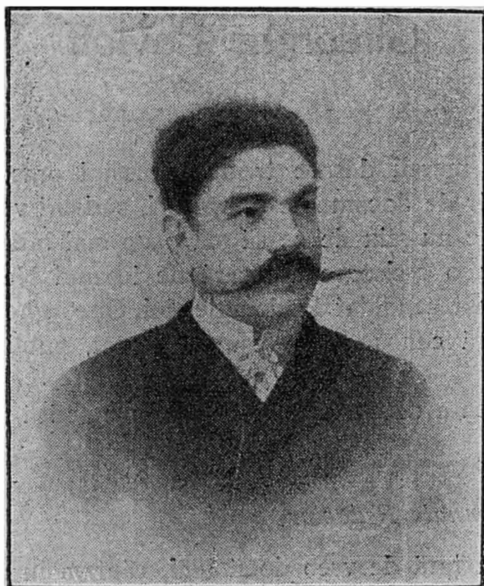
Aveţi deplină dreptate, domnul meu. Ori cât de infame ar fi insultele tiranilor noştri, ori cât de înaltă ar fi sorgintea lor, ele nu s'ar putea urca nici odată la înălţimea dispreţului meu.

Primiţi etc.

Niculai Rosetti Rosnovano

Sunt vre'o 15 ani şi ceva de când Gheorghe Pavloff a dispărut din mijlocul nostru, regretat de ieşeni. Cu moartea lui atunci, ne-a părăsit un ieşan, veşnic vesel, plin de viaţă, blând şi bun.

Amintirile însă au rămas după dânsul.

Gheorghe Pavloff

Fiind un muzicant pasionat, la un examen la Conservator a ieşit întâiul, cu care ocaziune, cum era pe atunci obiceiul, a primit o medalie gravată cu numele său. Profesorul său însă, de emoţie şi neaşteptându-se ca Gheorghe Pavloff să fie la producţie atât de desăvârşit, cu toată ceremonia dela serbarea premiilor, în toiul ei, l'a... stupit.

Pavloff transformase viile sale dela Şorogari, într'o adevărată staţiune climaterică, cu alei frumoase în pădure, aşternute cu nisip, cu boschete tainice, cu chioşcuri, cu o fântână de vre'o 50 metri adâncime, din care apa eşia ca de ghiaţă. Apoi, mai făcuse aici 3—4 căsuţe cu câte 3—4 odăi fiecare,—toate acestea la o distanţă de numai 3 chilometri de Iaşi. Era un adevărat rai, un rai de vară al familiei sale şi al ieşenilor, prietenii săi. Sărbătorile şi Duminicele, se vedea un lanţ de trăsuri întrând aici. Cu 5—8 lei

lipovanul te aducea dimineaţa la vie şi seara venea să te iea.

Pe vremea bună se juca aici popici, se dădea lumea în scrânciob, se făcea gimnastică şi se mânca pe iarbă verde. Se mai făcea şi muzică într'o verandă, se aducea din oraş un piano cu coadă şi o orgă. Muzicanţi erau Gheorghe Pavloff cu fiicele sale; apoi Titus Cerne, cu soţia sa; d-na Stroja; un văr al lui Gheorghe Pavloff: Tăchel Caţichi şi alţii. Peste deal, era via lui Launay, la care într'o vară, găzduise familia fostului consul francez din Iaşi Flandrin. Intr'o seară mohorâtă, pe când familia franţuzului sta ghemuită în şaluri, într'un cerdac, legănându-se cu gândurile la ţara lor, la nostalgia coastei de Azur, li s'a părut că aud ca prin vis, melodii franţuzeşti, venite de peste deal, pe aripele vântului. La sfârşitul Marseillaise-i, ecoul a adus un ropot de aplauze, iar a doua zi familia franceză a făcut o vizită lui Gheorghe Pavloff, la vie, aducând şi două buchete: unul în tricolorul nostru, altul în tricolorul lor.

Şi la via dela Şorogari, în timpul verii, era o întreagă gospodărie la care'ţi era drag să tot priveşti: două, trei vaci, curtea plină de păsări, grădinărie cu tot felul de legume, vie şi livadă bogată, în spre vale un scrânciob dela care nu'ţi mai întorceai privirile şi atâtea şi atâtea privelişti îmbătătoare de tot ce poate da natura la ţară...

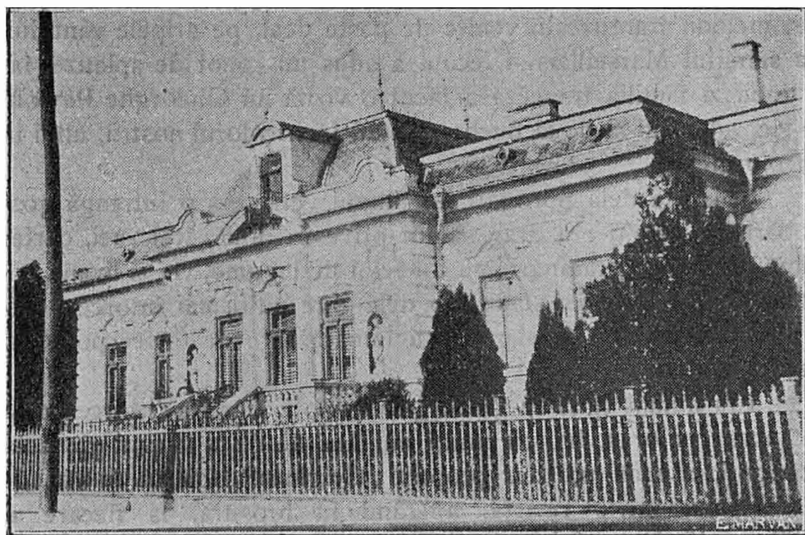
Era numai viaţă în Gheorghe Pavloff. Când se'ntorcea dela vie acasă în oraş, ba, cu mulţi ani înainte de a fi avut via dela Şorogari, a scos un ziar propriu „Originea". Ziarul fu repede transformat într'o revistă, apărând în broşură, la fiecare zi întâi, cu 40 de pagini în text. Pe atunci mai apăreau la Iaşi alte ziare ca: „Gazeta de Iaşi", „Perseverenţa", „Nichipercea", „Independenţa Română". Pavloff a mai redactat şi un ziar politic „Convenţiunea". Intr'o broşură, la 1886, Pavloff se ocupă şi de delictul de mituire. E un studiu de moravuri care subliniaza anomalia că legiuitorul penal pedepseşte numai pe mituit şi absolvă pe mituitor.

In 1892 Gh. Pavloff face să apară o broşură: „Două de un ban"!, — o critică spirituală a volumului de poezii „Valea vieţii" de Aron Densuşeanu. Volumul acesta fusese repede epuizat. Studiul a fost reprodus aproape în extenso şi în „Convorbiri Literare".

In sfârșit, Gh. Pavloff a avut o activitate mare publicistică, cu articole de ziare, manifeste ocazionale, broșuri etc.

Inteligent, spiritual, cult și întreprinzător, și'a făcut ușor o clientelă, ca avocat; a fost însă și zeci de ani membru în consiliul permanent al județului Iași, ofițer al stării civile, procuror la Iași.

Dar cea mai statornică activitate a lui și care a durat 35 de ani, a fost aceia de director al epitropiei institutului An. Bașotă din Pomârla. In 1869 a murit marele hatman și logofăt Anastase Bașotă, lăsând jumătate din avere pentru creiarea unui

Vechile case Pavloff

liceu internat pentru fii de săteni, români, creștini și săraci de pe moșiile sale și care să fie administrată de o epitropie, din care au făcut parte, rând pe rând personalități de mâna întâia ca Vasile Pogor, fost marele primar al Iașilor și distins literat, spiritualul Ion Ianov, boerul Sturdza Șcheianu etc. Incă dela început, din 1870, Pavloff care era văr cu soția lui Ianov, a fost numit secretar al Epitropiei, care și-a avut sediul în totdeauna la locuința lui Pavloff și în care acesta a fost curând factorul cel mai principal și statornic.

In 1887, Pavloff a cumpărat dela Vasile Pogor cu 3000 lei

aur, locul de pe atunci viran, format de strazile Ianov şi Română. In acelaş an s'a clădit din roş casa astăzi proprietatea d-rului C. Mârzescu. Pe când casa nu exista decât ca plan aplicat pe teren, Gh. Pavloff a început a împinge cu piciorul scândurile şi astfel s'a ajuns la proporţiile unui palat, nu cu 7 odăi, ci cu 7 saloane. Planurile au fost făcute de vestitul arhitect Liman, care a lucrat şi la restaurarea bisericei Trei-Erarhi şi apoi a fost numit arhitect al castelului Peleş. Inaugurarea casei s'a făcut la 1 Septembrie 1888, prin celebrarea căsătoriei uneia dintre nepoatele lui Gh. Pavloff, Emma Ciurea, actuala soţie a d-lui căpitan Corjescu, cu Vasilică Brăescu, proprietarul caselor, astăzi proprietatea familiei neuitatului Georgel Mârzescu.

De multe ori cita el un motto, de care dealtminteri şi noi ne convingem că poartă un mare adevăr într'însul: „De cauţi adânc adese, pe om îl afli în fiară, Descoasă omul bine, şi fiara ese-afară“.

Mitropolitul Calinic Miclescu

(1866)

Vărul mamei mele, Mitropolitul Calinic, era fiul marelui logofăt Scarlat şi al Mariei Miclescu, născută Beldiman.

Era frate mai mic cu Dimitrachi Miclescu, fost ministru, moldovanul, prietenul ţărănimei şi om cu frică de Dumnezeu.

Mitropolitul Calinic Miclescu

Tatăl său Scarlat, a avut în totul 9 copii, dintre care 4 băeţi şi 5 fete. Cât timp a fost mitropolit, numai bine a facut. Era aristocrat şi cu sufletul şi cu mila şi cu dărnicia. La Mitropolie slujea foarte pompos. Cel de pe urmă ieşea el din biserică. Se

făcea ora 1 jumătate şi Mitropolitul Calinic tot în biserică era. Toată ziua, în jurul lui se făcea numai rugăciune: la Mitropolie, la palatul metropolitan, la paraclis. Odaia lui de culcare era lângă paraclis. Deschidea ferăstruica dela paraclis şi asculta, când era mai obosit din odaia lui de somn, toată leturghia. In fiecare zi la masă avea 12 sau 14 persoane, niciodată 13. Era superstiţia moldovanului pentru No. 13. Doi diaconi făceau zilnic dijurne la uşă, pentru primirea musafirilor. In ziua aceia, diaconii erau şi la masa Mitropolitului.

Părintele Clement

La Spalarea Picioarelor din Joia Mare, serviciul religios a fost oficiat de însuşi Mitropolitul Calinic, la care a asistat şi fostul nostru Rege Carol, care fusese găzduit la palatul Metropolitan. Mitropolitul Calinic a regulat de s'au făcut două potnoage de postav alb, lucrate cu multă artă, una pentru fostul Domnitor. alta pentru fratele său, cari luaseră parte la serviciul divin, serviciu slujit de 12 arhimandriţi, orânduiţi câte 6 deoparte şi 6 de alta.

De obicei, Mitropolitul Calinic purta o caţaveică scurtă roşie cu blană albă. Caţaveica aceasta s'a aprins, când s'au tras asupra lui trei focuri de revolver, chiar în palatul metropolitan, de către fostul rector al Seminarului Veniamin, Clement. Clement ceruse audienţă lui Calinic, ca să-l primească şi când apăru înaintea lui, se făcu că se apleacă spre a se închina. El scoase revolverul şi trase asupra lui Calinic, care însă scăpă teafăr, din cauza unui şal mare şi gros cu care era încins. Clement a fost dat judecăţii şi cu toată apărarea caldă a lui Neculai Ionescu, marele avocat de pe vremuri, a fost condamnat.

Din cauza sbuciumului său, veşnic în cele sfinte, Calinic se îmbolnăvi. Boala lui grea, îl făcea de foarte multe ori să'şi aştepte moartea. Suferea de piatră şi când credea că i se apropie ceasul, Mitropolitul făcea masle, se împărtăşea, se'nchina şi se... făcea iar bine.

Şi când venea şi norodul şi lumea bună din boerime să'l vadă, cu cupele şi trăsuri luxoase, Calinic le întorcea vizita şi de nu mai putea să'i vadă pe toţi, punea arhidiaconii în trăsură, le dădea cărţile lui de vizită, pe cari aceştia le lăsau la adresele însemnate de Mitropolit.

Cât n'a suferit Calinic în cele trei zile cât a stat ascuns în pivniţa crâşmei Anghel, mai târziu Stihi, peste drum de dughenile lui Daniil, de lângă Palatul Administrativ? De abea a putut să'l scape teafăr, un arhimandrit Costandi, de urmărirea soldaţilor, când cu isbucnirea revoltei celora cari nu vroiau Unirea şi cari au manifestat la Palatul Administrativ.

In zilele lui de odihnă, se ducea la „via la 2 peri“ din podgoria aşa zisă Nebuna, unde lângă cerdacul casei pusese nişte păhărele de sticlă, cu limbi de lemn, acaţate prin copaci şi cari la bătaia vântului, scoteau diferite sunete, o muzică care 'i plăcea mult lui Calinic.

Iar când se ducea la vizită la Călineşti, la moşia care mai târziu a fost a lui Ion Miclescu, tot nu lăsa nici aici biserica. Fratele său mai mare, Dimitrachi, pentru a distra pe Mitropolit, pregătea o piesă de teatru de societate, jucată de membrii familiei şi la care asista şi Mitropolitul. După ce se isprăvea teatrul, se'ncingea o petrecanie mare. Calinic se furişa şi se culca, iar a doua zi dimineaţă, pe când cei ai casei dormeau adânc, Mitropolitul se ducea la biserica dela conac, luând parte la serviciul religios de

dimineaţă. Şi atunci se'mbrăca, cu stihar, cu ipetrahir, cu poias, cu sacusul peste stihar şi omofor, cu mitra, crucea, engolpionul şi cârja şi tot astfel se'mbrăca când lua parte la împărţirea premiilor la elevii dela Seminar şi la cei din liceu, solemnitate care avea loc la Universitatea veche, rector pe atunci fiind Clement Neculau şi printre profesori Gavril Răşcanu.

Când a fost chemat la Palatul domnesc şi a botezat pe Principesa Maria, unica fiică a Regelui Carol şi a Reginei Elisabeta şi când a dat copila în mânile Augustului ei Părinte, Calinic care nu era bogat, a rostit şi cuvintele: — Nu am, Stapâne, ce cadou mai bun să vă dau, decât pe Sfânta Icoana, Maica Domnului, ca să vă protejeze.

Pe când era egumen la Slatina, a lasat acolo, o amintire:

Calinic Miclescu
Barbă rară,
Brânză iute
Şi amară.

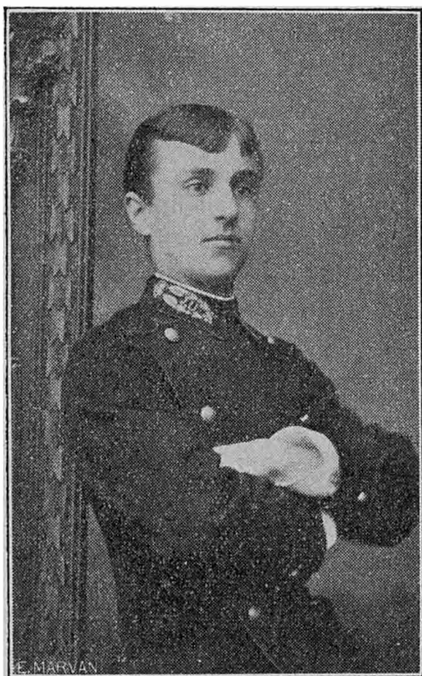
Dar tot la Iaşi, îşi gasea el liniştea sufleteasca, lângă cele sfinte din biserică şi printre rudele lui Micleşti, printre cari cuscrul său, Andrieş Miclescu, care şedea pe atunci în str. Saulescu, în casele sale, unde a fost Prefectura de judeţ.

Şi seara, nu se culca, până ce nu'şi făcea pravila, şi cu rugăciunile şi crucile lui, în genunchi în faţa Sfintei Icoane.

Fraţii Scorţescu

(1890)

Alexandru, Nicu şi Gheorghe Scorţescu erau fiii bătrânului Scorţescu şi ai soţiei sale, născută Ghica, soră cu Eugenia Ghica, bine cunoscută pe vremuri la Iaşi.

Alexandru Scorţescu

Tustrei fraţi au urmat cursurile la Institutele-Unite. Nicu, din clasa IV-a s'a preparat pentru şcoala militară, unde a şi intrat. Alexandru, fire vioae, sârguitoare şi ambiţios, s'a distins în

toate clasele, reuşind întăiul. După terminarea liceului însă, ocupând diferite funcţiuni ca: custode la Creditul Funciar Urban, subprefect de Bucium şi în ultimii ani director al prefecturii de judeţ din Iaşi, a părăsit studiile universitare şi abea mai târziu, când prietenii săi, de aceiaşi vrâstă, s'au hotărât sa termine studiile universitare, a făcut la fel şi Alexandru Scorţescu, mai cu samă sub imboldul lui Nicu Gane, care pe atunci era prefect de judeţ. Şi aşa şi'a luat licenţa în drept, cu multă distincţie chiar.

Incă pe când era elev de liceu, era foarte amator de dans, fiind un excelent dansator. Ştia la perfecţie să valseze, sa bostoneze cu multă uşurinţă şi mai cu samă îi plăcea mult galopul avântându-se dintr'un capăt la celalt al salonului de dans. Conducea în totdeauna cu tot sufletul contredansul şi cotilionul, două vechi dansuri, ce pe vremuri erau în floare la Iaşi, necunoscându-se pe atunci dansurile caraghioase de astăzi, cu nume sucite şi învârtite. Excela în conducerea ultimei figuri a vechiului şi bătrânescului contre-dans, boulangera, făcând diferite figuri frumoase. Făcea pe opt, în pas de vals între două scaune, joc care placea mult societăţii ieşene de atunci.

Acest om vesel şi mult simpatizat în toate cercurile ieşene, a avut un sfârşit tragic, curmându'şi singur firul vieţii, într'un moment de supra enervare, provocat din cauza mutării sale din Iaşi ca şef al poliţiei, la Vaslui.

Obştescul sfârşit şi l'a dat în grădina Copou, unde de atâtea ori petrecuse cu veselie la serbările ce se organizau pe vremuri la Iaşi.

Deviza lui, pe care o dăduse s'o imprime cu litere aurii şi pe cartonul ţigărilor ce le fuma, era: „j'aime comme m'aime, quand j'aime comme j'aime“ (îmi place să fiu iubit, când iubesc cum ştiu să iubesc).

Al doilea frate, Nicu, după terminarea şcoalei militare din Iaşi şi a şcoalei de cavalerie din Târgoviştea, a fost înaintat sublocotenent, mai întâi într'un regiment de calaraşi din Botoşani, apoi permutat în reg. 7 calaraşi din Iaşi, transformat mai apoi în reg. 7 roşiori, în care a înaintat până la gradul de capitan. A fost însurat cu d-ra Melik, fiica marelui profesor universitar ieşan Ioan Melik.

Fiind o fire liniştită şi neputându-se obişnui cu rigorile din

armata, și'a dat demisiunea. A fost rechemat însă în timpul războiului nostru, când a fost înaintat la gradul de maior, apoi locotenent colonel, grad cu care s'a întors din războî, și când dupa unirea Basarabiei cu patria mumă, a fost numit de către Georgel Mârzescu, pe atunci ministru de interne, șeful poliției din Hotin, unde a încetat din viață în 1924, în urma unei pneumonii.

Nicu Scorțescu

Cel mai mic frate, Gheorghe Scorțescu, se dedicase finanțelor. A fost mai întâi slujbaș la serviciul contabilității Primariei noastre, apoi a trecut la ministerul de finanțe, de unde a venit în refugiu în Iași, pe timpul războiului nostru și unde a rămas în calitate de controlor pe lângă administrația financiară locală.

Era o fire foarte blândă, bun, milos și când trebuia, în funcția ce o avea, să iea măsuri împotriva unuia și a altuia, o făcea într'un mod atât de blând și civilizat, încât nimeni nu se putea supăra pe el.

Când a încetat din viaţa, a fost condus la ultimul locaş de o mulţime care l'a regretat adânc.

Familia Scorţescu locuia în imobilul propriu din str. Buna Vestire, actuala proprietate a d-lui A. D. Handoca, unde multe şi frumoase petreceri au fost aici pe timpuri, în salonul de sus al casei.

Jean Mülder zis şi Cheval

(1883)

De pe timpul domniei lui Mihalache Sturdza venise în Iaşi un circ, care se instalase pe unul din locurile virane din str. Ştefan cel Mare, unde actualmente se află casele Vexler, în faţa bisericei Sf. Dimitrie Balş. In acel circ, era ca stalmaistru (şef grăjdier) Jean Mülder, zis şi Jean Cheval, un tânăr slab, înalt, excelent calăreţ, care încăleca caii circului în şcoală înaltă şi dădea şi lecţii de călărie amatorilor.

Dupa plecarea circului, tânărul Mülder, a rămas la Iaşi, fiind angajat de Vodă ca şef al grajdurilor sale, situate în ograda locului viran din str. Sf. Gheorghe Lozonschi.

In această calitate, a funcţionat până la plecarea din ţară a lui Mihalache Sturdza, când spre a putea trăi, se apucă să dea lecţii de călarie şi să dreseze caii.

Vechii ieşeni îşi amintesc desigur de Mülder care umbla veşnic într'o redengotă lungă albastră, cu bumbi de metal, cu o şapcă de aceiaşi culoare în cap, cu pantaloni de piele, cu cisme înalte până la genunchi, cu pinteni mari şi o cravaşă veche în mână. Locul lui de predilecţie era la localul lui Gherşin Horn, care se afla pe atunci în casele făcând colţul străzei Gându cu strada Arcu, unde a fost odinioară Bolta-Rece, după ce aceasta s'a mutat din vechiul local din str. Rece. Aici, la Gherşin Horn se adunau toţi amatorii de exerciţii hipice din Iaşi. Şi după ce d. Cantacuzino Paşcanu înfiinţă la Iaşi, în localul unde în urmă a fost Turn-Verein, maneja Mavrocordat (astăzi cinema Elisabeta) o şcoală de călarie, cu cai frumoşi şi un grajd pentru lecţiile de echitaţie, Jean Mülder a fost angajat profesor la această şcoală. Mulţi ieşeni, tineri şi mai în vrâstă, se duceau la această şcoală spre a lua lecţii de călarie, iar Duminicile şi sărbătorile închiriau cai de la manej, spre a face plimbări la Copou sub privigherea lui Jean

Mülder, care îi conducea şi îi povaţuia cum trebue să încalece un perfect cavaler sau o frumoasa amazoana.

Jean Mülder

Caracteristica lui Mülder era în timpul lecţiilor de calarie în manej, de a pune beţişoare sub umerile calareţilor, pentru a-i deprinde sa nu calareasca balabanind mânile. Dacă calareţul scăpa cumva beţişorul, Mülder îi spunea imediat:

— Sunteţi amendat, aveţi să'mi plătiţi o havană lux... şi călăreţul trebuia numai decât să se execute spre a putea continua lecţia de călărie.

La început, pentru a deprinde pe călăreţ a sta pe cal, îl punea să încalece fără şea, apoi pe o pătură şi în urmă pe şea, fără scari şi numai după ce călăreţul se deprindea bine cu călăria, îi permitea să întrebuinţeze scările. Aşa, într'un timp relativ scurt, Mülder reuşia să facă pe elevii săi să devie călăreţi foarte buni.

Când comanda repriza, stătea în mijlocul manejei şi dădea comanda în limba franceză. Pe lângă tradiţionala sa cravaşă, mai ţinea în mână şi un biciu lung, pe care'l numea chambrière şi cu care pocnea din când în când, spre a stimula caii sau călareţii cari se lăsau mai moi.

Caii manejului cunoşteau atât de bine vocea lui Mülder, încât comenzile erau executate de cai, chiar înainte ca călăreţul să'i fi îndrumat el. Când d. Cantacuzino Paşcanu a clădit un frumos manej pe locul proprietatea sa, unde a fost cinema Modern, iar astăzi berăria Azuga şi unde pe vremuri a fost instalat şi circul Sidoli (care a ars în 1887, odată cu fostul hotel Glantz din str. Golia, astăzi casele Motăş), maneja s'a instalat în acest spaţios local, unde tot Jean Mülder a continuat a da lecţii de călărie.

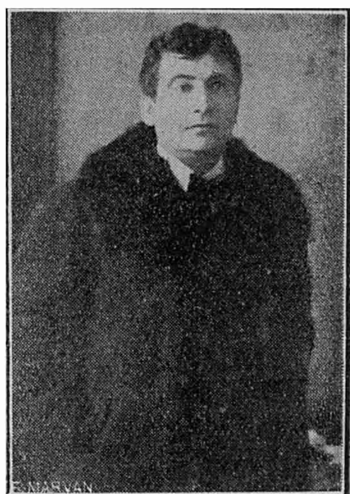
După arderea acestui manej, localul Mavrocordat din str. Gându fiind deja închiriat societăţii de gimnastică Turn-Verein, şcoala de călărie s'a desfiinţat şi Jean Mülder care era într'o vârstă destul de înaintată şi nu mai călărea, se îndeletnicea numai a dresa caii şi a forma călăreţi din comisii curţilor boereşti, cari aveau cai de călărie.

Incet, încet, lipsindu-i şi această ocupaţiune, din cauza strămutării în Capitală a familiilor avute cari întreţineau grajdari, Jean Mülder se stânse din viaţă, în cea mai mare lipsă, după o viaţă întreagă de muncă grea şi de cinste. A rămas şi el o amintire a Iaşului mai de demult.

State Dragomir

(1900)

Despre acel ce a fost State Dragomir, s'a vorbit și s'a pomenit mult. Cine însă l'a cunoscut mai deaproape, își amintește cu duioșie în totdeauna despre dânsul. Ca profesor de filosofie la liceul Național, era socotit de către elevii din clasa VII-a și se socotea el însuși ca un coleg al lor mai mare, ca prietenul lor. Iar

State Dragomir

ca artist al Teatrului Național ieșan, pe când juca alături de artiștii cei mai valoroși, dispăruți și ei demult. State Dragomir era văzut de ieșeni nu numai ca un simplu artist care'și joacă... rolul pentru existență, ci era și artistul cult, cu o cultură cu care ori unde și cu ori cine putea sta de vorbă.

Dar, State Dragomir a fost omul suferințelor. In anii din

urmă ai răsboiului nostru şi de după răsboi, Dragomir care nu mai juca la teatru, care nu mai era profesor ci numai pensionar al teatrului, căci era suferind, apărea aşa cum era el din fire, fără nici o prefăcătorie, modest, privind cu resemnare ceiace i-a hărăzit soarta: suferinţa şi privind oamenii, aşa după cum bunul Dumnezeu i-a făcut.

Aşa a trăit State Dragomir până şi-a dat cea de pe urmă suflare.

In timpul războiului nostru, când lipsurile şi jalea ne măreau necazurile, când o cât de mică veste de pe câmpul de război ne înfiora — fiori de bucurie ori de groază — pe State Dragomir toate aceste momente îl ţineau încătuşat, el trăia şi se sbucium clipă cu clipă, după cum veneau şi ştirile dela eroii noştri.

Parcă'i aud şi astăzi glasul, după ce împreună aflasem în sala cea mare a Primăriei, unde aştepta şi Matei Cantacuzino, vestea cea mare, într'o după amiază: — O fi adevărat, o fi adevărat? Se poate asta? Am scăpat oare, Dumnezeule, Dumnezeule?... Vorbea atunci sufletul lui Dragomir, tot ce mai putea vibra într'însul om bolnav, a isbucnit în acele câteva cuvinte pe care le-a rostit, cu tremur, cu privirea cum nu i'am văzut'o nici odată, cu sufletul lui românesc, curat... Venise comunicatul că armatele noastre au dat îndărat pe duşman, că generalul Averescu l'a împins cu zeci de kilometri, că zorii deci ai biruinţei şi ai eliberării noastre se arătau...

A murit tânăr, la 49 de ani, amărât şi lovit de soartă.

State Dragomir dacă a trăit tot timpul la Iaşi, n'a uitat niciodata că e basarabean, publicând în ziare numeroase bucăţi din inima lui rupte asupra iubitei şi nefericitei Basarabie. Dumnezeu l'a ţinut în viaţă parcă înadins, numai până să'şi vadă visul cu ochii. După întrarea trupelor româneşti în Basarabia, State Dragomir a sburat în provincia sa natală, de unde reîntorcându-se ne-a adus o sumă de ştiri bune asupra Basarabiei. Pare că revederea, de astă dată liberată, a provinciei sale natale, l'a înviat. Era fericit, fericire aşa după cum numai dânsul o simţea.

Ne mai aducem aminte, pe când era student, cum s'a înfăşurat cu steagul roş, dăruit de fetele din Sibiu, pe când se reîntorcea cu studenţii din acest oraş. Era pe timpul Memorandului, când ura înverşunată a Ungurilor faţă de Români nu mai avea margini. Studenţii plecaţi la Sibiu, gata să se reîntoarcă în ţară, prin

State Dragomir au scăpat de Unguri steagul roş, aducându'l astfel la Iaşi.

Dragomir a jucat şi la teatrul Pastia şi la teatrul Sidoli, pe atunci pe când încă nu-şi avea teatrul nostru naţional un local al său propriu.

State Dragomir, în grup cu George Enescu şi Atanase Teodorini.

De câte ori, noi elevii de liceu nu ieşeam din internatele pe unde eram, să'l vedem jucând la teatru pe Dragomir în Hamlet, rol în care artistul şi'a asigurat un succes frumos în totdeauna.

In timpul din urmă, când n'a mai fost decât un simplu pensionar al teatrului, îşi trecea viaţa cu gândul numai la ceia ce a fost. El a fost de toate şi împărat şi rege şi bogat şi sărac, înfăţişând pe scândurile teatrului, rolurile care le joacă lumea.

Dar, cel de pe urmă rol jucat de Dragomir pe acest pământ, a fost în ultimile lui clipe pline de sbucium, pline de amarul vieţii.

Cu o zi înainte de a dispare pe veci din mijlocul nostru, aşa

cum era pe pragul morţii, faţă de prietenii săi cari l'au înţeles ce suflet mare avea, vroind a'i mai înveseli, căci le vedea tristeţa din cauza lui, cu glasul dulce şi bun le aruncă vorbele:

— Nu mă veţi mai vedea de acum cu cortelul, nici nu mă veţi mai auzi recitând.

Erau cele de pe urmă vorbe rostite de dânsul prietenilor săi cari făceau întotdeauna haz când îl vedeau, ziua şi noaptea, pe ploae şi pe timp frumos, cu nedespărţitul său cortel în mână, recitând versuri pe stradă, în berării, pretutindeni, aşa ca numai dânsul să ştie ce spune...

Pedelul Felix dela Liceul Național

(1888)

Vechii ieșeni și mai cu sama acei ce au învățat la Liceul Național, își amintesc de sigur de Felix, pedelul liceului și omul de încredere al fostului director Vasile Burlă.

Felix venise la Iași din Bucovina, unde s'a însurat cu o poloneză Marcela, din care căsătorie a avut doi copii: Toțca și Grușcu. Băeții dela liceu, auzeau mereu pe Felix strigând din grabă, când voia să spue ceva acasă: — Marcela, Toțca, Grușcu... și nu înțelegeau pe ce limbă vorbea pedelul lor și ce vroia sa spue.

Felix era un om înalt, bine facut, blond. Se pricepea de minune la toate ale gospodăriei. Ştia să instaleze o casă, cu cea mai mare ușurință; făcea pe tapițerul, pe stolerul, pe lacătușul.

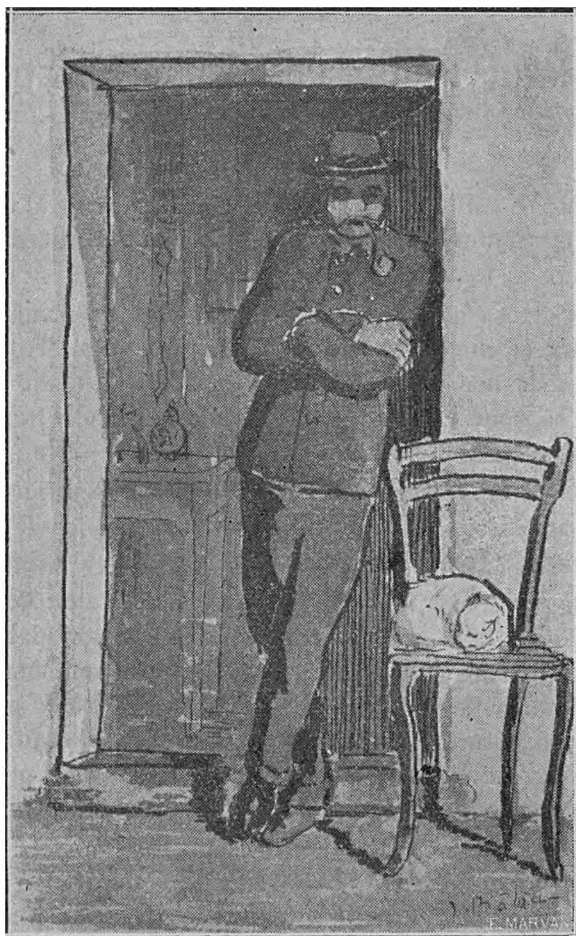
Mulți ani a fost în serviciul casei defunctului Neculai Suțu, care ținea mult la el. De aici Felix a fost recomandat lui Vasile Burlă, care tocmai căuta pentru liceul național un om de încredere, ca pedel. Cum a intrat în slujbă, Felix se făcu pe data iubit de toți, de profesori și de elevi. Băeții însă aveau și frică de el, căci pentru nimic în lume nu s'ar fi lasat corupt pentru ca elevii să nu execute pedeapsa ce li s'ar fi dat de profesori.

Felix era de o exactitate cronometrică. Punct la ceasul hotărât, suna clopoțelul de intrare și de eșire din clasă. Nici odată, în timpul destul de lung cât a fost pedel la liceu, n'a dat greș.

In totdeauna a fost întăiul la datorie. Când unul din profesori trimetea elevii la carceră, ori cât de mult aceștia s'ar fi rugat, de voe, de nevoe trebuiau sa'și facă numai decât pedeapsa. Mai întâi Felix căuta să'i convingă cu vorbe bune, să se supue, făcându-le și morală. Dacă însa elevii se codeau, erau luați pe sus și duși cu forța la carceră, unde stateau până'și faceau pedeapsa, nimic neputând îndupleca pe Felix să le dea drumul înainte.

El îşi avea şi glumele sale, pe care le repeta fie-cărei generaţii de elevi.

Aşa, bună oară, când îl întrebau băeţii, dacă a doua zi, zi de sărbătoare, se ţine clasă, Felix răspundea invariabil:

Pedelul Felix

— Clasul, slava Domnului, se ţine bine. E din piatră, var şi cărămidă. N'ai nici o grijă.

Nu, d-le Felix, intervenea elevul. Te'ntreb, dacă se învaţa mâni.

— Da cum nu, îi acoperea vorbele Felix. Poţi învăţa şi mâni şi poimâni şi noaptea dacă vreai şi chiar ai face bine, căci ai note slabe în catalog.

Ori cum îl întorceau în vorbe elevii, cu Felix nu o mai scoteau niciodată la capăt.

Când însă din „întâmplare“ vre'un elev vroia să absenteze dela clasa unui profesor, se uita mai întâi dacă Felix se afla în căsuţa de lângă poarta vechiului liceu (actuala şcoală Belle-Arte) unde locuia pedelul şi, dacă îl vedeau acolo, renunţa imediat să mai „fugă“, căci ştia că acest om al datoriei, îl va împiedeca, fie închizând cu cheia poarta, fie înhăţându-l de braţ şi ducându-l la Burlă în cancelarie. Numai dacă Felix nu era acolo, elevul isbutea să... spele putina. Şi când se'ntorcea pentru ora a doua sau a treia, dacă Felix îi zărea venind era sigur că se alege cu o morală zdravănă.

Aşa a fost pedelul Felix dela Liceul Naţional de acum 30-35 de ani în urmă.

Şi acest modest slujbaş, a murit, fireşte, sărac, dar sărac lipit pământului. El a ţinut în totdeauna să-şi facă numai datoria, zicând mereu: am fost soldat şi nu cunosc decât ordinile superiorilor mei. Cu Vasile Burlă care, ca director era numai omul datoriei, vorbea nemţeşte şi de câte ori îi auzea vorbind astfel, elevii ştiiau că e vorba de aplicat vre'o pedeapsă neastâmpăraţilor. Felix însă avea o inimă foarte bună şi de aceia a şi fost iubit, cu toată severitatea lui de către elevii liceului.

Avocatul Gh. Cimara

(1890)

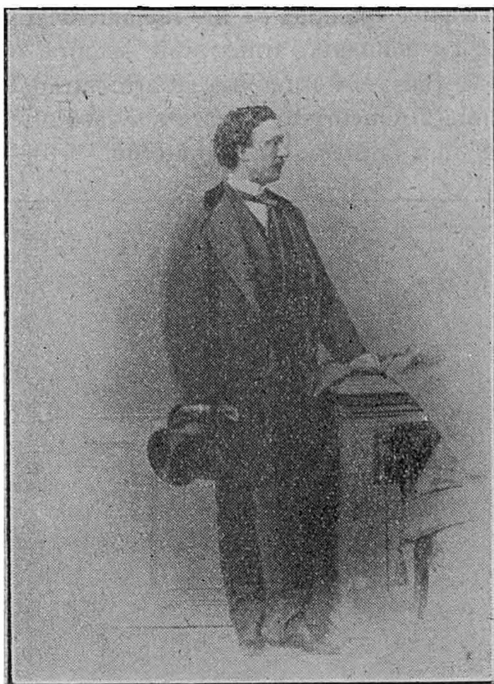
Originar din o foarte antică familie contală Madrilena, care mai există în Spania, la Madrid, în apropierea cărui oraş se află un castel medieval ruinat, care mai aparţine încă familiei. O branşă a acesteia se află la Cairo, alta la Roma, unde e o cazarmă mare, care poartă numele de Cimara, de asemeni şi o stradă cu acest nume. Spre nordul Toscanei în Italia, se mai află un castel medieval ruinat care a aparţinut familiei Cimara. In sfârşit, mai este încă o branşă a familiei la Cefalonia şi acestei din urmă aparţine strălucitul avocat de pe vremuri din Iaşi, contele George Cimara. Strămoşul avocatului ieşan era comitele Marco de la Cimera, care s'a distins în memorabila luptă navală dela Lepanto, în 1571, cu galera şi cu oamenii săi, conduşi de dânsul. In arhiva Veneţiei se găsesc toate actele, drapelul şi numele sau, înscrise în cartea de aur

Gheorghe Cimara n'a fost numai un ilustru ca familie. Natura l'a înzestrat cu daruri mari şi frumoase. Era de o frumuseţă clasica, cu un talent şi cu o eloquenţă remarcabile, cu un spirit stralucitor, cu o erudiţiune rara şi vastă în toate branşele. Pledoariile sale nu erau numai magistrale, ci, însufleţite şi de o atracţiune speciala. Era numai eleganţă şi claritate.

A urmat studiile la colegiul dela Corfu, apoi la Universitatea din Siena (Toscana). Un frate al sau, abuzând de prerogativele majoratului, Cimara a părăsit casa părintească din Cefalonia, renunţând şi la partea de avere ce i se cuvenea. La vrâsta de doua zeci şi unu de ani a pledat cu succes primul său proces. A pledat, la începutul carierei sale, la Iaşi, în faimosul proces al lui Papacostea, pe care l'a câştigat şi de atunci i se trase celebritatea.

Toata lumea nu vroia decât pe avocatul Cimara, dar avoca-

tul Cimara nu mai putea dovedi. Era căutat pretutindeni. A refuzat odată dela stat 300.000 ducaţi oferiţi pentru un proces de o deosebită importanţă, relativ la nişte păduri, proces pe care'l câştigă, într'un mor strălucit, ca de obicei. Ministrul de pe vremuri Golescu i-a telegrafiat, mulţumindu-i. A mai pledat într'un pro-

Avocatul Gheorghe Cimara

ces pentru Doamna Elena, soţia lui Vodă Cuza. Iar avocaţilor tineri, le pregătea pledoariile, ajutându-i cu sfaturile sale înţelepte. A pledat şi a câştigat procesul coanei Ana Lăţescu-Balş, care lovise cu cravaşa pe preşedintele tribunalului din Piatra. Cu acest prilej, Cimara a făcut cunoştinţă cu sora Anuţei Lăţescu, mai tânără ca aceasta, cu doua zeci şi ceva de ani, cu contesa Esmeragda Balş, divorsata de Alexandru Sturdza, fiica generalului Hatman Todiriţă Balş şi a Marghioliţei Balş născută Bogdan, a cărei zestre a fost de douasprezece moşii, adevărate domenii, a căror valoare au trecut în calătorii în străinătate şi în clădiri de

biserici, ca acea de pildă din Darabani, mare, frumoasă, toată din piatră, înzestrată cu odăjdii, potir, cruci, mai multe evanghelii, perdea, aer. Aerul era făcut dintr'o impunătoare şabracă de mare gală, cusută cu fir, dăruit de Sultan generalului Balş, când acesta a fost trimes în misiune extraordinară la Constantinopol. Sultanul îi mai dăduse ca dar mătănii de chilimbar, o caţaveică de catifea rubin, cusută splendid cu fir, filejanii de filigramă de argint încrustate cu diamante, arme, ştofe scumpe etc.

Esmeralda Balş era frumoasă, foarte atrăgătoare, cu ochi dulci de porumbiţă. Gheorghe Cimara s'a căsătorit cu dânsa, neputând rezista unui farmec atât de puternic.

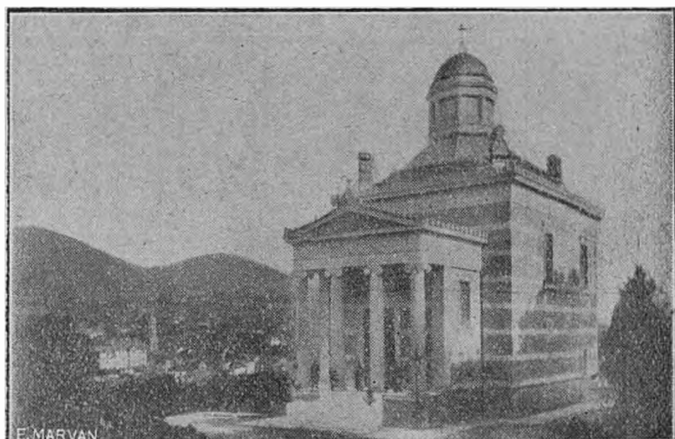

D-na Esmeralda Cimara

Ei au locuit etajul de jos al caselor Balş din str. Carol. In etajul de sus şedeau părinţii. Aici se ţineau lanţ petrecerile, balurile, recepţiile şi mesele mari. Era numai veselie. Toate luară însă sfârşit la moartea generalului Balş. In urma sa nu rămăsese decât Darabanii şi Codrenii şi casele pe cari le locuiau şi care fuseseră

repede sechestrate de catre numeroşii creditori şi scoase în vânzare. Cimara însă a rascumparat casele la mezat cu tot ce era înauntru (actualul Cerc Militar). Astfel el puse capat desesperarei coanei Anuţa Balş şi ea continuă sa întreţie mai departe luxul cel mare cu care era obişnuita, mulţumita lui Gheorghe Cimara, care salvă şi Darabanii şi Codrenii, instalându-se la ţară şi îngrijind de moşii, în dauna intereselor sale personale de avocat.

Gheorghe Cimara nici odata n'a facut parada de calitaţile lui deosebite. N'a cunoscut nici odata atracţia banului. Ca dovada, următorul fapt, cunoscut bine de ieşenii vechi: un evreu bogat din Botoşani a omorât un slujbaş al lui, prin loviturile ce i-a dat. O deputaţie de rabini s'a prezentat la curtea dela Darabani ca sa

Capela ortodoxă dela Baden-Baden

roage călduros pe singurul avocat care putea salva pe bogataş de acest gest nenorocit, care atragea dupa dânsul închisoare, cu urme morale foarte îngrijitoare. Deputaţia începu sa ofere lui Cimara o jumatate de milion, apoi un milion şi sfârşi spunându-i ca banii nu joaca rol, numai ca sa scape inculpatul. Dar Cimara a refuzat.

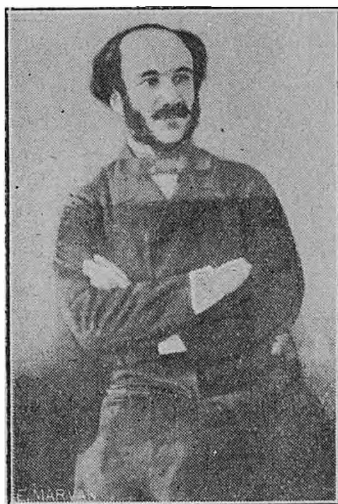
Dupa o lunga şi cruda suferinţă, Cimara s'a stâns din viaţa la Baden-Baden, în Germania. A fost expus corpul său o saptamâna de zile în capela ortodoxa româna a Domnitorului Mihail Sturdza, aşteptându-se sa se îndeplineasca formalitaţile, dupa cari ramaşiţele sale pamânteşti au fost transportate şi înmormântate

la cimitirul grec ortodox din Triest, neputând fi transportate din cauza carantinei pricinuită de holeră la Cefalonia, unde dorea dânsul să se odihnească pentru veşnicie, lângă părinţii săi, în capela familiei Cimara, la Metaxata, moşia lor. Biblioteca sa bogată de Drept, de aproape 600 volume, cu opere rare, a fost oferită Universităţii ieşene de catre fiica sa d-na Evanghelina Sturdza, care trăeste şi astăzi la Iaşi, împreună cu sora sa d-ra Calomira Cimara, o distinsă literată, ale cărei opere de valoare, au fost preţuite chiar în capitala Franţii.

Anastase Panu

(1870)

Acel care a jucat un mare rol în timpul domniei lui Vodă Cuza, fruntaşul care a luptat pentru Unirea Principatelor. Când a plecat la Viena, în 1864, a întreţinut o foarte importantă cores-

Anastase Panu

pondenţă cu fruntaşii naţionalişti din ţară, în chestiunea răsturnării Domnitorului. El a colindat curţile străine, având pe atunci o misiune mare de îndeplinit.

Anastase Panu a stat multă vreme şi la Iaşi, în casele sale vechi din strada căreia îi poartă numele, unde pe vremuri a fost vechiul gimnaziu ieşan Alexandru cel Bun.

Constantin Rojniţă

şi moşul său Arhimandritul Gherasim Mârzescu

(1880)

Maica Rojniţă, mama lui Constantin Rojniţă, era de casa Didiţei Mavrocordat. Ea a stat multă vreme la moşia Mavrocordaţilor, Ştefăneştii din judeţul Botoşani.

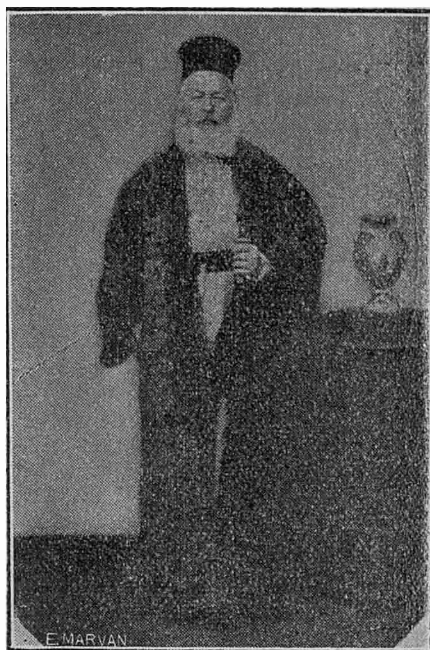
Constantin Rojniţă

Din căsatoria cu Maria, o vară primară a lui Gheorghe Mârzescu bătrânul, Constantin Rojniţă a avut 10 copii, cu toţii dispăruţi, la o vrâstă fragedă.

O frumoasă proprietate a avut C. Rojniţă la Copou: o vie pe care a stapânit-o câtva vreme şi bătrânul cofetar ieşan Tuffli.

Apoi, mai avea o casă şi în Tataraşi, în strada Rojniţă. După moartea lui Const. Rojniţă, averea lui a trecut la familia d-rului Rojniţă, care'i era nepot.

Maria, soţia lui Const. Rojniţă, era nepoata arhimandritului Gherasim Mârzescu, fost egumen la M-rea Coşula din jud. Botoşani. Arhimandritul Gherasim era moşul lui Ghiţă Mârzes-

Arhimandritul Gherasim Mârzescu

cu. Chipul lui parcă e a lui Ghiţă Mârzescu. Tatăl arhimandritului a fost multă vreme preot la biserica Sf. Ioan din foasta stradă Primărie, astăzi str. Gh. Mârzescu. Bătrânii Iaşului spuneau că preotul a avut 24 copii şi că în timpul bejăniei celei mari din Iaşi, când au năvălit Turcii la noi, au venit la această biserică şi au instalat un paşă cu o suită întreagă. Aici au găsit pe preoteasă cu copiii ei cei mici, au speriat'o că o vor spânzura, dar, după plânsetele vecinilor şi copiilor, cari sărutau poalele hainei Paşei, i s'ar fi făcut milă de ei, le-a dat drumul şi i'a lăsat să plece după norodul din Iaşi care, de frica Turcilor, plecaseră

şi părăsiseră mai înainte de sosirea lor, oraşul. Care întregi încărcate cu buclucurile oamenilor, treceau barierile Iaşului, de frica păgânilor.

Constantin Rojniţă, pe vremuri, prin 1884, a candidat la Iaşi la colegiul al doilea de deputaţi. El atunci a lansat un apel către alegătorii Iaşului, prin care le cerea încrederea, zicând că în

Mama lui Const. Rojniţă

totdeauna a fost sclavul principiilor liberale democratice, respectând proprietatea, familia şi biserica. Şi enumeră ce a fost: caligraf în 1854 la ministerul de culte, profesor în 1856 la şc. centrală de fete; şef de secţie în comisiunea centrală dela 1859-62; procuror în 1863; inspector financiar la 1865; jude instructor la 1867; director al contabilităţii generale al statului în ministerul finanţelor la 1868; consilier al curţii de apel din Iaşi la 1879; iar dela 1870, avocat şi consilier al comunei Iaşi, până la 1884. Cerând voturile alegătorilor, le spunea că nu face ca alţi candidaţi, pentru că nu poate face făgăduinţi pe cari în urmă să nu le poată aplica.

Constantin Rojniţă a fost foarte cunoscut ieşenilor mai vechi şi a lăsat o amintire frumoasă în totdeauna despre dânsul.

„Consulachi"

(1880)

Erau trei frați Sakelaride la Iași, cunoscuți în întreaga societate ieșană: cel mai mare Dimitrie, supranumit Sac, era gras

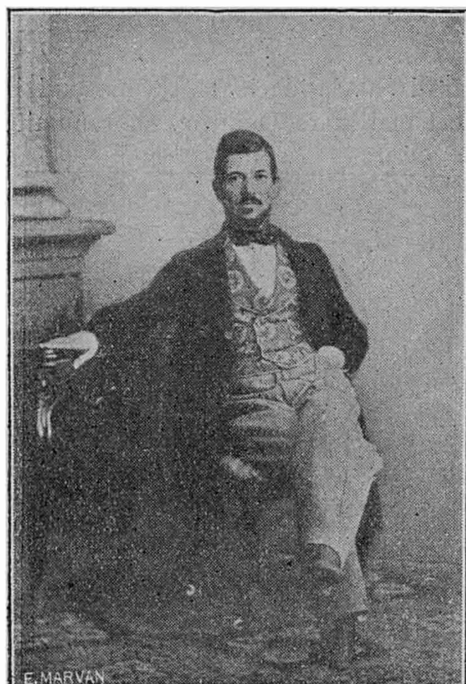
Dimitrie Sachelaride

și roș la față, veșnic vesel și invitat la toate petrecerile din orașul nostru.

Era un intim al lui Vodă Cuza și partenerul său la préférence, înainte de domnie și chiar în timpul domniei lui Cuza.

A murit la moșia cneazului Dimitrie Moruzzi, din județul Dorohoi. Mormântul său este îngrijit și astăzi de către d. Scarlat Rosetti, însurat cu o fiică a cneazului Moruzzi.

Venea apoi „Consulachi", poreclă ce i se dăduse, fiindcă fusese cândva consul grecesc, înainte de Unirea Principatelor. A fost însurat cu o d-ră Vărnav. Căsătorit însă cu o romancă, a rămas în țară firește.

„Consulachi"

Al treilea, Neculai, căsătorit cu fiica Rosnovăniței, este tatăl d-lui colonel Emil Sakelaride, concetățeanul nostru.

Consulachi își făcea regulat în fiecare zi partida sa de préférence la Jockey-Club, ca și în unele case boerești de pe vremuri. Se credea foarte tare în acest joc, pe care'l juca mai cu samă cu colonelul dr. Otremba, cu colonelul Petrovanu, cu Nunuța Rosnovanu etc. Când făcea vre'o lovitură greșită la joc, partenerii săi îl cărăiau în cor, strigându-i „mazeța".

Consulachi nu se lăsa mai pre jos însă şi cu accentul grecesc, ripostă râzând: „da ţi, tu ai epilepţia". Cei de faţa făceau un haz de vorbele şi accentul lui Consulachi. A doua şi a treia zi, glumele reîncepeau, Consulachi cu „epilepţia" lui, iar prietenii cu „mazeta".

Intre adversari politici

— I. I. Brătianu și colonelul Rosnovanu —

(1880)

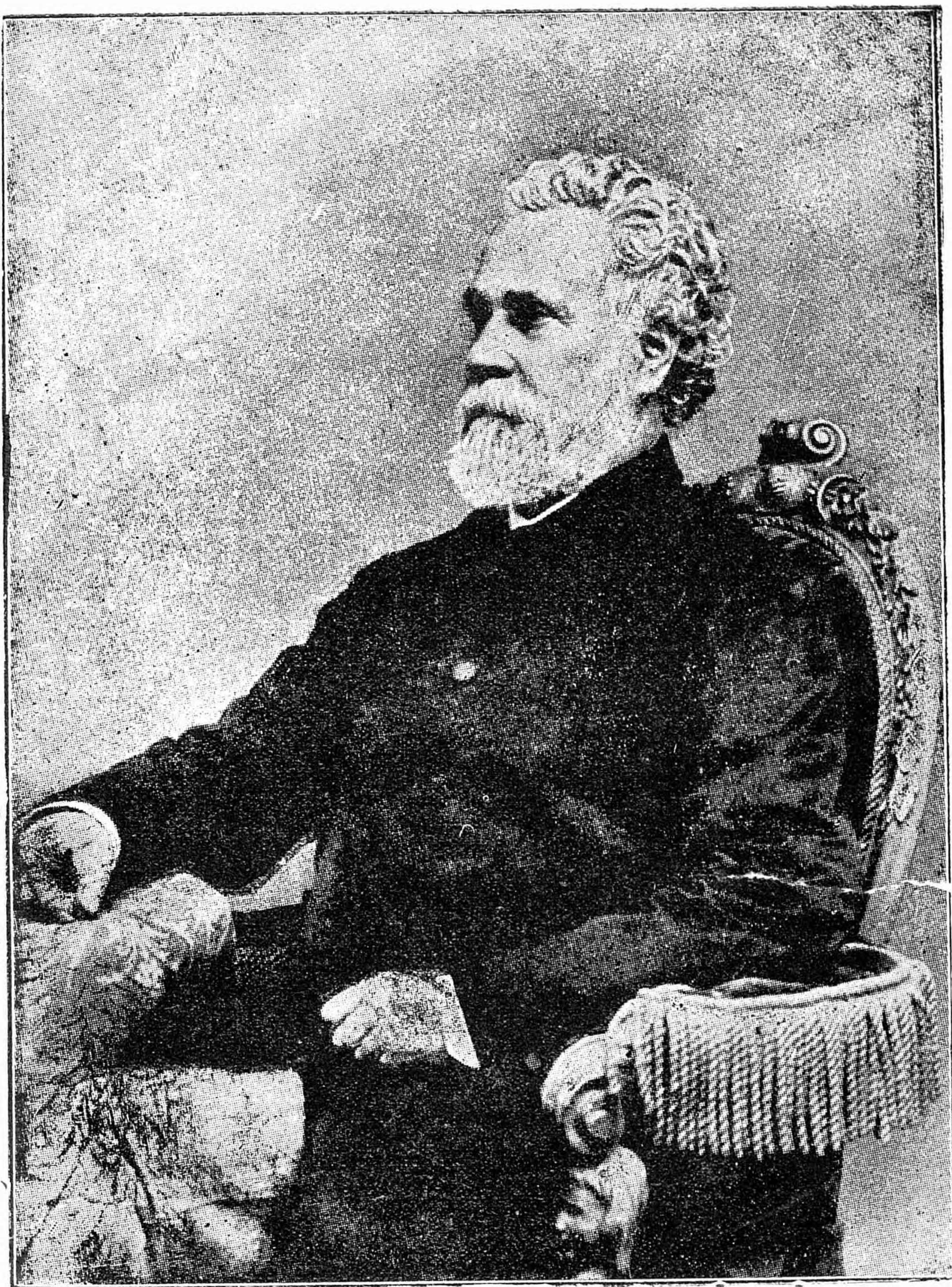
Colonelul Rosnovanu, rudă de aproape cu Nunuță Rosnovanu, avea un singur copil, un băiat, care avea dorința să ajungă ofițer. A fost înscris, tânărul, deci ca voluntar în escadronul

Colonelul Rosnovanu

de jandarmi călări, în care timp s'a îmbolnăvit destul de greu, astfel încât medicii nu mai dadeau nici o speranță de scăpare, spre marea durere a părintelui său.

Colonelul Rosnovanu era un conservator convins. In guver-

I. C. Brătianu

narea de 12 ani a lui Ion Brătianu, când cu greu se mai puteau alege opozanţii în parlament, colonelul Rosnovanu s'a ales şi sub guvernul acesta. A fost mereu deputat ori senator şi în opoziţie, ca şi la guvern. De altminteri, dânsul era leaderul conservatorilor în Senat, combătând cu înverşunare şi la fiecare pas regimul liberal de pe atunci.

In una din zile spre marea sa surprindere, colonelului Rosnovanu i se anunţă o vizită, acea a primului ministru de atunci, bătrânul I. Brătianu. Deşi contrariat de această vizită, pe care o presupunea că e făcută în scopuri politice, fiind însă un om cu o educaţie superioară şi aleasă, colonelul Rosnovanu a primit de îndată acasă la dânsul pe şeful guvernului.

Faţă în faţă cu Ion Brătianu, colonelul Rosnovanu l'a întrebat cam înţepat, ce doreşte. Brătianu i-a spus că aflând despre boala grea a fiului colonelului şi ştiind că dorinţa băiatului a fost ca să fie ofiţer, i-a adus brevetul mult dorit, rugând ca singur să-l înmâneze bolnavului.

Colonelul Rosnovanu mişcat de acest gest, i-a mulţumit şi l'a dus imediat la patul fiului său, care şi primi din mâna lui Brătianu brevetul.

Părăsind casa colonelului Rosnovanu, Brătianu a fost condus până în stradă şi strângându-i mâna, colonelul Rosnovanu i-a spus:

— Sunt prea bătrân ca să-mi schimb părerile. Rămân conservator, deci adversarul d-tale politic, însă nu vei avea în viaţă prieten personal mai devotat de cât mine, pentru marea plăcere ce ai pricinuit-o copilului meu.

După scurtă vreme dela această scenă, băiatul a încetat din viaţă. A fost înmormântat la cimitirul Eternitatea din Iaşi, cu onorurile de ofiţer. Casele unde astăzi este facultatea de medicină, au fost proprietatea colonelului Rosnovanu.

Consulii Vodianer şi de Giers

(1885—1890)

După consulii Bencik şi Pietka, s'au perindat mai mulţi consuli şi vice-consuli austro-ungari, cari însă au stat puţin timp la Iaşi. Unul mai cunoscut însă, a fost consulul Pogacar, care s'a şi casatorit cu o româncă, o ieşancă, d-ra Eufrosina Irimescu, fiica cunoscutului avocat de pe vremuri dela Creditul Funciar Urban, Gheorghe Irimescu, fostul proprietar al caselor unde a fost cooperativa „Fraţia Moldovei Unite". Pogacar era mare amator de tennis şi adeseori invita în grădina consulatului, unde acum este căminul studentelor din strada Carol, pe ieşenii cari făceau partizi monstre. Trecătorii din strada Carol se opreau şi admirau îndelung jocul atât de elegant de tennis dela consulat.

După moartea lui Pogacar, a rămas o avere mare soţiei sale, de care însă trăise despărţit consulul, de mai mulţi ani.

Unul însă din cei mai de vază consuli pe cari i-a avut Iaşul odată, a fost Vodianer von Maglod, foarte cunoscut în societatea ieşană, plăcându-i mult recepţiunile, seratele şi teatrul de societate.

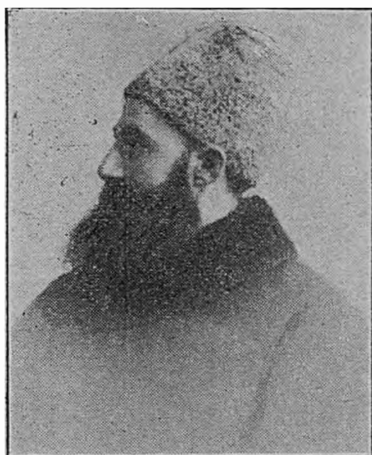
In saloanele consulatului austro-ungar se juca adeseori teatru de societate, de către amatori, la care participa şi consulul Vodianer, care avea un adevărat talent pentru teatru, posedând bine limba franceză, în care se jucau piesele aceste.

In una, „Le bouquet", piesă umoristică franceză, jucată de Eugen Donici fost consilier la Curtea de casaţie, Dimitrie Bogonos şi d-na Maria E. Ghica Budeşti, născută Cantacuzino, Vodianer a avut un mare succes în rolul său.

Fostul consul Vodianer, este astăzi ministru la Budapesta şi are un măreţ castel în apropierea acestui oraş, castel care poate fi văzut din tren de către cei ce călătoresc în spre capitala Ungariei.

Imperiul rusesc a fost şi el bine reprezentat odinioara prin consulii şi vice-consulii săi din Iaşi şi, în marea cladire din strada Unire, în vechime strada Rusească, astăzi tăcută deşi îşi mai păstrează în balcon firma consulatului ce nu mai exista, au fost pe vremuri multe petreceri frumoase şi însufleţite. Din timpurile mai îndepărtate, ieşenii mai în vrâstă îşi mai amintesc de consulul Iacobsohn, foarte simpatic şi care trăind mult timp în România, cunoştea la perfecţie limba română.

Era foarte primitor, atât el cât şi soţia sa. Ii placea să mearga în lume şi să primească în localul consulatului din str. Unire. A avut doi copii, un băiat şi o fată, cari prin diferite împrejurari au rămas în ţară, fiul său profesând medicina la Sinaia, iar fiică sa măritându-se cu un român.

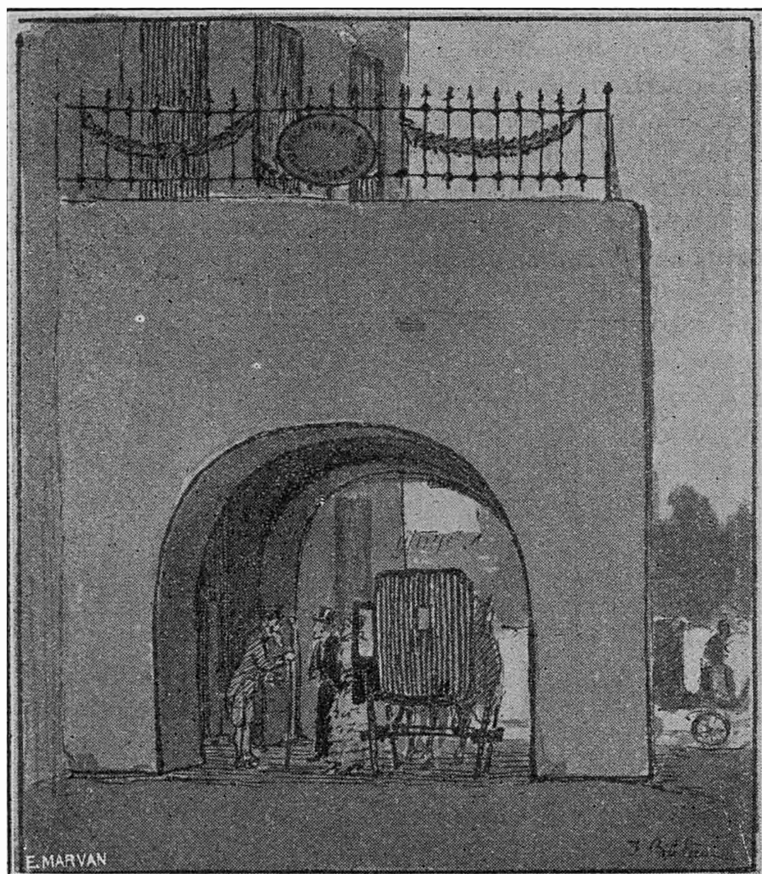

Consulul rus De Giers

Mai în urmă a venit la Iaşi şi vice-consulul Lermontof, rudă de aproape, dacă nu cumva chiar frate cu marele poet rus cu acelaş nume. Şi acesta a pătruns în societatea ieşană, unde se făcu repede iubit pentru politeţa şi dărnicia sa. La serbările de binefacere ce se dădeau, cel mai darnic era Lermontof; de asemeni era în totdeauna în fruntea tuturor listelor de subscripţii, trecut cu sumi însemnate de bani.

A urmat apoi un consul bătrân Obervegher, care însă trăia foarte retras. Nu era în relaţii decât cu colegii săi din corpul consular şi cu oficialitatea ieşană.

I-a urmat marele consul de Giers, rudă cu celebrul om politic rus Giers. Inalt, frumos, cu o barbă mare neagră, foarte impunător şi de o vrâstă mijlocie. Sub consulatul său, localul din strada Rusească, în ce priveşte interiorul, s'a schimbat cu totul,

Fostul consulat rusesc

fiind luxos mobilat şi aranjat cu mult gust, căci, în timpul său reîncepuseră petrecerile şi recepţiunile, ca în timpul predecesorului său, Iacobsohn.

Iarna, între orele 5—7 seara, se dădeau ceaiuri la cari era invitat tot ce Iaşul avea pe atunci mai deosebit, servindu-se din belşug cele mai alese bunătăţi, aduse direct de de Giers din Rusia.

La uşa de intrare, musafirii erau primiţi de un portar, îmbrăcat într'o bogată livrea, cu o şapcă rusască în cap şi cu o halebardă în mâna dreaptă. Era un batrân înalt, frumos şi cu o barbă mare albă, care, când sosea lumea invitată, se repezea să deschidă oblonul cupelei, ajutând persoanele sa se coboare, apoi, lovind cu halebarda în lespezile de piatră dela întrare, chema lacheii ce se aflau prin apropiere şi care conduceau pe musafiri sus, în salonul de recepţie. Politeţa soţilor de Giers era deosebită.

De Giers era şi literat, traducând din ruseşte în româneşte, mai multe piese de teatru, cari s'au jucat la Teatrul nostru Naţional, ca, de pildă „Floarea din pădure" şi „Testamentul", rolurile principale fiind ţinute în amândouă piesele de catre Aglaia Pruteanu, C. B. Penel şi regretatul State Dragomir.

Giers a stat mulţi ani la Iaşi, iar de aici a plecat îndarat în Rusia, chemat fiind într'o altă funcţie.

Grecia a fost reprezentată pe vremuri la noi de către consuli şi vice-consuli, ca Sakelaride zis Consulachi şi Criticos, doi din cei mai cunoscuţi. Criticos, după suprimarea consulatului din motive de economii, a rămas în Iaşi, devenind un adevărat cetaţean al acestui oraş, pe care l-a iubit mult. Copiii săi au ramas definitiv în ţară, devenind cetăţeni români. Fostul consul grecesc a fost şi un om cu multe cunoştinţi. Se ducea pe la bisericile din Iaşi, pe la mânăstiri, decifrând inscripţiile vechi de pe morminte, din cari inscripţiuni a cules date bogate din punct de vedere istoric. A dat şi un larg concurs ambasadorului sau din Bucureşti, Rizu-Rangabé, la alcătuirea cărţii sale, intitulată „Livre d'or des familles princières de Valachie et de Moldavie".

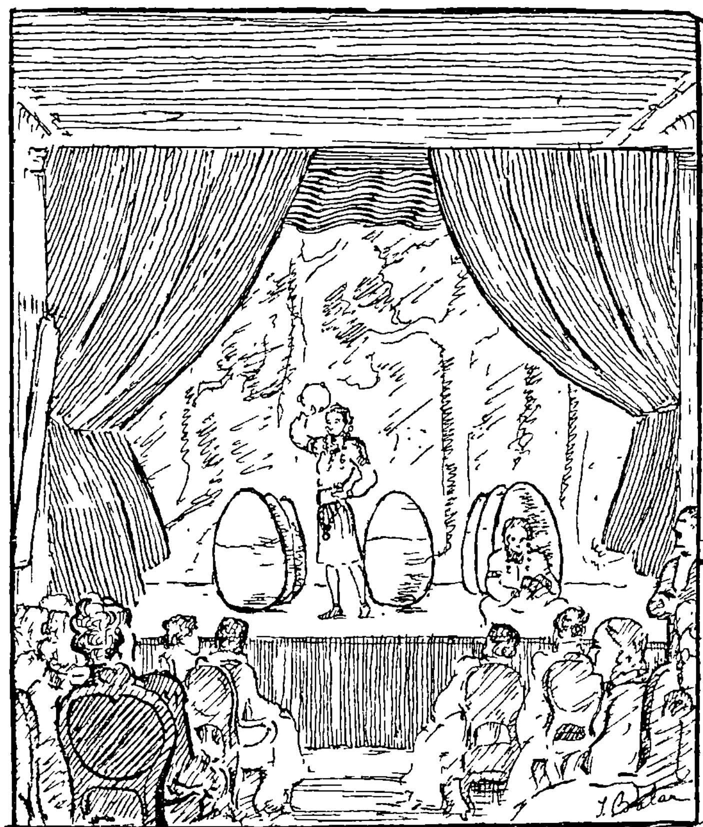
Consulul francez Douroujoux.

Numai vechii ieşeni îşi mai pot aminti de pleiada de distinşi consuli şi vice-consuli, ce odinioară au făcut podoaba Iaşului. Consulatele ce au fiinţat mai de demult la Iaşi, au fost cel francez, rus, austro-ungar, german, grecesc şi olandez.

Imediat după războiul Independenţei, a venit în Iaşi consulul francez Douroujoux, fost ofiţer de cavalerie, carieră pe care o părăsise pentru a îmbrăţişa pe cea consulară.

Vechii ieşeni l'au cunoscut astfel: nalt, bine facut, mai mult slab decât gras, părul şi musteaţa neagră, fire foarte simpatică şi veselă. Era un călăreţ de forţa. Călarea caii cei mai nărăvaşi şi cine îl vedea făcându-şi obişnuita plimbare la Copou, calare pe

un cal frumos, imediat îşi dădea sama că avea în faţa sa pe un fost ofiţer de cavalerie. Purta o redengotă neagră, îmbunbiată până sus, joben în cap şi cu un styx în mână. Afară de sportul călăriei, se mai distingea şi în comediile de salon şi în aşa zisele „şarade în acţiuni“, cari se jucau foarte des pe atunci, în saloa-

„Oeuf rosine

nele societaţii ieşene. Aşa, de pildă, în lumea boerească ieşană vroind să se sărbătorească pe bătrâna Eufrosina Rosetti, mama Didiţei Mavrocordat, s’a organizat de ziua ei de naştere, o „şaradă în acţiune“, al cărui cuvânt ce trebuia să fie ghicit de spectatori, era *Eufrosina.* (Oeuf rosine). Pentru partea întâia Oeuf (ou), s’a representat în saloanele Didiţei Mavrocordat din strada Săulescu, un bâlci în care o trupă de ţigani dădea representaţie. Pe

scenă, erau aşezate trei rânduri de ouă de lemn, printre cari Natalia Suţu, fiica Didiţei, juca într'un minunat costum de ţiganca dansul „Caciuca", cu acompaniament de castagnete, pe cari le mânuia cu multă dexteritate.

Elena Suţu, supranumită pe atunci „la belle Hélène", cumnata Nataliei Suţu, şi ea îmbrăcata într'un costum de ţigancă, statea jos şi dădea în cărţi, iar fraţii Edgar şi Emil Mavrocordat, amândoi înzestraţi cu o mare putere musculară, făceau exerciţii atletice, unul cu greutăţi considerabile, altul cu doi copii ce se aflau acolo. Pentru partea a doua a şaradei—Rosine, s'a representat scena din „Bărbierul din Sevilla", când apare falşul Don Basilio în timpul lecţiei de muzică. Rolul acesta era jucat de catre consulul Douroujoux care, cu multă vervă şi în tunete de aplause, a cântat faimosul cântec „Bonna sera, Don Basilio"...

In sfârşit, pentru întregul cuvânt din şaradă, s'au representat trei generaţţii, cari au urat trai lung şi fericire celei de a patra generaţie, cea mai în vrâstă, representată prin o simpatică bunicuţă.

Cele patru generaţii erau: Eufrosina Rosetti, Didiţa Mavrocordat, Natalia Suţu şi copiii ei.

Douroujoux a stat mulţi ani în Iaşi şi când a fost rechemat de către guvernul său spre a i se încredinţa un post mai însemnat, era cât pe ce să'şi dea demisia, pentru a nu părăsi Iaşul şi bunii prieteni pe cari îi avea aici şi numai după rugăminţile acestora, se hotărî să plece. Aici la Iaşi, repede se 'ncheiau prieteniile. Străinii, cum erau de pildă consulii, pe vremuri, din cei mai de samă representanţi ai ţărilor cari îi trimeteau la noi, repede pătrundeau în cercurile alese ale societăţii ieşene.

Printre prietenii buni cari i-a avut Douroujoux în Iaşi, compatrioţi cu el, a fost şi Maxim Dos, un intim al familiei dr. Peride din Iaşi şi Auguste Clavel, autorul frumosului poem „Dumbrave le Dorobantz", scris după răsboiul din 1877 şi tratând despre un episod din acel răsboi.

Acest poem a fost dedicat lui Neculai Suţu soţul Nataliei Suţu, cu ocaziunea zilei sale onomastice.

După Douroujoux s'au perindat diferiţi alţi consuli francezi, cari însă au stat fiecare puţin timp la noi. Acei însă cari s'au făcut mai repede cunoscuţi şi au intrat în inima ieşenilor, au fost consulii Flandrin şi Frandin, apoi mai târziu consulul Melon.

Frandin când a fost rechemat de către guvernul său, a lasat la Iaşi pe singurul său fiu, care după terminarea studiilor liceale şi universitare, atât de dragă i-a fost ţara noastră şi colegii săi de şcoală, încât a optat pentru cetăţenia română, astăzi fiind medic primar într'un oraş din ţară.

Ceilalţi consuli ai ţărilor vecine, nu mai puţin au fost personalităţi marcante. Despre ei sunt multe de vorbit.

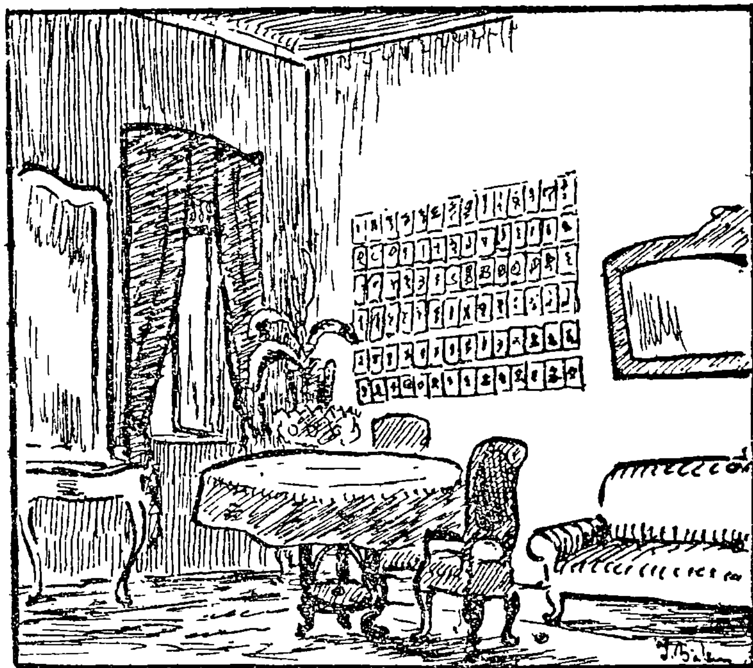
Consulii Bencik şi Pieţka.

Vice-consulul austro-ungar Filsch, a fost o personalitate plăcută în Iaşul de altă dată. Era foarte monden şi cunoscut în întreaga societate ieşană. Pianist de forţă, pe lângă audiţiunile muzicale cari le dădea prin saloanele Iaşului, nu era concert de binefacere la care să nu'şi fi dat şi el concursul său. Concerta adeseori cu Alexandru Mavrocordat (Muţunachi), tatăl d-nei Olga Sturdza, care era un pianist de merit şi cu care Filsch era în strânsă legătură de prietenie. Alte ori, concerta cu Zoe Miclescu, foastă profesoară la Conservatorul de muzică din Iaşi şi apoi şi la Bucureşti, decedată de curând. Aceşti trei se 'ntreceau în executarea bucăţilor cele mai grele muzicale de cel mai viu interes.

Filsch a stat un număr destul de mare de ani la Iaşi, de unde apoi a plecat pentru a ocupa un post în ministerul de externe dela Viena.

După Filsch, a venit la Iaşi ca vice-consul George von Bencik, care era înrudit cu cele mai de samă familii din Ungaria. Bencik era foarte vesel şi îi plăcea mult dansul şi jocurile de societate, mai cu samă pe unde erau domnişoare. Vorbea foarte bine franceza şi cunoştea şi literatura franceză. La un bal costumat, dat de către Ortansa Drossu, în casele din str. Lăpuşneanu, astăzi proprietatea Băncii „Uniunea", Bencik a apărut într'un minunat costum unguresc, cu o frumoasă egretă albă la pălărie, cisme de lac şi pinteni. Acest costum a fost cel mai frumos din toate câte erau la acest bal. Lui Bencik îi mai plăcea să colecţioneze fotografiile persoanelor din societatea ieşană, ale d-nelor şi d-relor frumoase, pe cari apoi le aşeza în mod artistic pe păreţii salonului său. In această colecţie au figurat multe d-ne şi fete drăgălaşe din Iaşi, cari ştiiau acest lucru, dar se făceau că nu ştiu nimic, cerând totuşi să vadă colecţia, ceia ce însă Bencik refuza s'o facă. Mai avea şi un album întitulat: „Cunoaşte-te pe tine însuţi", în care erau diferite întrebări, la cari trebuia să se răspundă, ca,

de pildă: — ce nume îţi place mai bine? sau,—ce autor preferi?— care este tresătura de samă a caracterului tău? etc. Acest album trecea din mână în mână şi fiecare răspundea cu mai multă sau mai puţină sinceritate la întrebările puse.

Camera cu fotografii a lui Bencik.

Albumul care conţine unele mărturisiri foarte interesante ale lumei ieşene de altă dată, se află şi acum în posesiunea unui fost prieten al lui Bencik Din el am extras câteva pasaje interesante. Un semn caracteristic al acestui fost diplomat, era că avea o atracţiune cu totul particulară pentru... incendii. Ieşenii ştiiau mai dinainte că dacă era un incendiu, acolo trebuia să fie şi Bencik.

Sergentul din strada Elena Doamna (foastă Albă), unde se afla pe vremuri consulatul austro-ungar, în casele proprietatea bisericei Talpalari, actualmente ale serviciului sanitar, avea ordin ca la ori ce oră din zi sau noapte, să'l înştiinţeze de ori ce incendiu.

Imediat Bencik se suia într'o trăsură şi pleca spre locul focului, pe care nu-l părăsea decât după ce totul se isprăvea. Aşa, bunăoară, când a ars teatrul dela Copou, Bencik s'a dus imediat acolo şi intrând la d-na colonel Petrovanu care locuia casele actuale Mârzescu, a stat aici până dimineaţă, când focul s'a potolit, întreaga clădire fiind mistuită de flăcări. Bencik a încurajat pe toţi ai casei, cari se speriaseră cu drept cuvânt de acest foc.

Intrebat de unde i-a venit acest gust curios, a dat următoarea explicaţiune: — „fiind odată în Ringtheater din Viena, atunci când a izbucnit groaznicul incendiu care a făcut atâtea victime omeneşti şi stângându-se deodată gazul, astfel că întreaga cladire rămăsese în întunerec, fiecare căuta să'şi salveze viaţa, îndreptându-se pe dibuite spre ieşiri.

„La un moment dat, prin întunerec, m'am simţit apucat de braţ şi o voce femeiască m'a întrebat: — tu eşti Emerich? Spre a o lăsa în eroare şi a o putea astfel salva, m'am mulţumit a murmura un răspuns afirmativ şi ţinându-i strâns mâna ce'mi apucase braţul, mai mult târându-mă, am ajuns cu bine afară şi astfel am scăpat-o. Mare a fost desesperarea ei când a văzut că eu, însoţitorul, nu eram soţul ei, ci, o persoană străină. A încercat să se întoarcă îndărăt în teatru, însă a fost împiedecată de mine, care astfel i-am salvat pentru a doua oară viaţa. Dela această întâmplare, mi-a rămas ca ceva neînţeles, spunea tuturora Bencik, care mă face că de câte ori este un incendiu, să simt nevoia să alerg într'acolo şi dacă este cu putinţă să dau ajutor".

Odată cu Bencik, se afla la Iaşi ca consul Pietşca, fire foarte simpatică şi melancolică. Acest om părea că are o durere ascunsă. Deşi foarte cult, era de o modestie excesivă, nefăcând niciodată paradă de cunoştinţele sale. Avea un mare talent pentru improvizaţii muzicale, punându-se la piano şi din memorie cântând bucăţi, trecând apoi la altele şi aşa mai departe, dela melodiile triste la cele vesele şi cari se legau unele de altele, ca şi cum ar fi fost o singură bucată muzicală. Era rugat adeseori sa facă muzică şi se punea atunci la piano şi cânta fără întrerupere până ce obosea. O cunoscută profesoară de muzică de pe vremuri, d-na Cikan, făcea de multe ori muzică cu Pietşca, cântând la 4 mâni.

Fiul d-nei Cikan, Fritz, funcţionar la consulat, îi acompania fluerând în mâni şi imitând la perfecţie ocarina. Era o ade-

vărată placere sa ieai parte la aceste audiţiuni muzicale, cari faceau deliciile celor prezenţi. Pietşca fu gasit într'o dimineaţa mort în ietacul sau, cu un glonte în inima pe care şi'l trăsese probabil într'un moment de adâncă întristare. Nici odată nu s'a putut afla motivul sinuciderii. Tot Iaşul l'a condus la locaşul de odihnă.

Sora lui Mihai Cogălniceanu
şi Iacovachi Leon
(1890)

In strada Toma-Cosma, a trăit multă vreme, în casele sale proprii, astăzi ale d-lui profesor universitar dr. N. Leon, bătrâ-

Maria Leon, tânără

na Maria Leon, soţia lui Iacovachi Leon şi sora marelui Mihail Cogălniceanu.

A fost o frumuseţă de femeie. Erau trei surori: Maria, mă-

ritată cu Iacovachi Leon, fost prefect de Botoşani; Profira, măritată cu Codreanu şi Elena, măritată cu Cazimir, tatăl colonelului Cazimir.

Maria Leon era una din cele mai caritabile femei din Iaşi, mărinimoasă, miloasă, ajutând pe cei nevoieşi.

In fiecare an, în timpul iernei, pleca dimpreună cu surorile ei, la Nizza. Când se reîntorcea la Iaşi, primea lumea şi povestea tuturora cu graiul ei frumos moldovenesc, cele văzute prin străinătate.

Maria Leon, bătrână

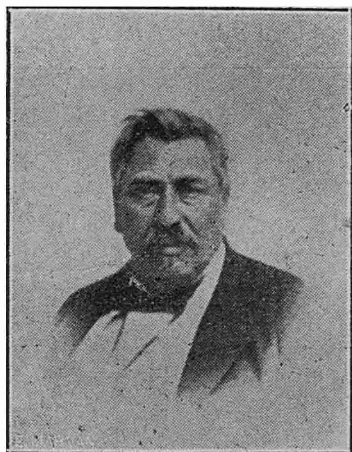
A murit la o vrâstă foarte înaintată, între 95—100 ani.

Toate surorile aveau pasiunea cânilor. Toţi cânii părăsiţi par'că ştiau că vor găsi adăpost în ograda caselor din Toma-Cosma, unde'şi avea fiecare străchinuţa lor cu mâncare, anume pregătită şi pentru cânii casei obişnuiţi şi pentru musafirii, cari erau atraşi din stradă de mirosul mâncării.

La Nizza şi Monte Carlo, unde îşi încercau norocul, le mer-

gea prost şi mai întotdeauna trebuia să li se trimeată bani din ţară, ca să aibă cu ce să se reîntoarcă. Ba, într'o iarnă, pe când Profira Codreanu mergea dela Nizza la Monte Carlo, un trecător a atacat'o, vroind să'i fure sacoşa, pe care o credea plină de bani, dar la ţipetele ei, hoţul dispăru.

De câte ori n'o necăjea nepotul ei, Grigorie Cogălniceanu, care'i zicea: — Mătuşă, nu te-a trântit hoţul, ci... vântul.

Iacovachi Leon

Era foarte slabă Profira Codreanu şi delicată şi ajungea un vânticel cât de uşor, ca s'o doboare la pământ. Intimii ei o şi numeau „Tante coup de vent"!

Cea mai mică dintre surori, Elena, măritată întâia oară cu Cazimir, a trăit multă vreme la Paris, unde a şi murit, fiind îngropată la cimitirul Père la Chaise, alături de mormântul lui Alfred de Musset, la umbra jalnicei lui sălci...

Colonelul Guriță

Un foarte cunoscut ieșan de pe vremuri.

CAPITOLUL V

Petrecerile de altă dată ale oraşului

In împrejurimile Iaşului: grădina Pester, dealul Copoului, grădina Socola-Rivalet, Repedea, Valea Adâncă, Manta Roşie, La Trei Sarmale.—Circul Sidoli.—50 de ani dela înfiinţarea Jockey-Clubului.—In faţa cuştei cu lei: Todiriţă Lăţescu.—Nicu Sakelary şi Zisu Feltz.—Vara la Iaşi.—Ieşencele la călugărie. Fuga elevilor dela şcoala militară,—„Invenţia“ lui bezede Grigore Sturdza.—Cum serbătoreau ieşenii obiceiurile strămoşeşti de Crăciun. —Pomul Verde: un cabaret din alte vremuri.—Pe strazile Iaşului: dascalul Tarara, moş Culiţă, coana Sultănica, Paganini.—Cum erau serbările dela Copou.— Dintr'un vechi album ieşan.—Un „duel“ langă Sans-Souci la Copou.—Cum petreceau înainte vreme copiii.—O scrisoare de dragoste. Caricatura satirică a căimăcaniei Moldovei.—Regimentul de lăncieri din Iaşi.

In împrejurimile Iaşilor

(1880—1890)

Cine nu cunoaşte frumoasele împrejurimi ale Iaşilor, de unde de pe dealurile lor, mai cu samă, dela Galata şi Cetaţuia, cele două istorice mânastiri, priveşti oraşul cu bisericile lui, cu turnurile lui și cu alte clădiri impunatoare care-l împodobesc?

D'apoi dealul Şorogarilor și cel dela Repedea, de unde poetica revărsare a Iaşilor pe coamele și văile celor două dealuri —cu dunga de un albastru închis al marilor dealuri ce împrejmuesc valea Siretului și pânza dințata a munților ce abea se vad în adâncul zărei, dau acestei priveliști un aspect atât de măreț!

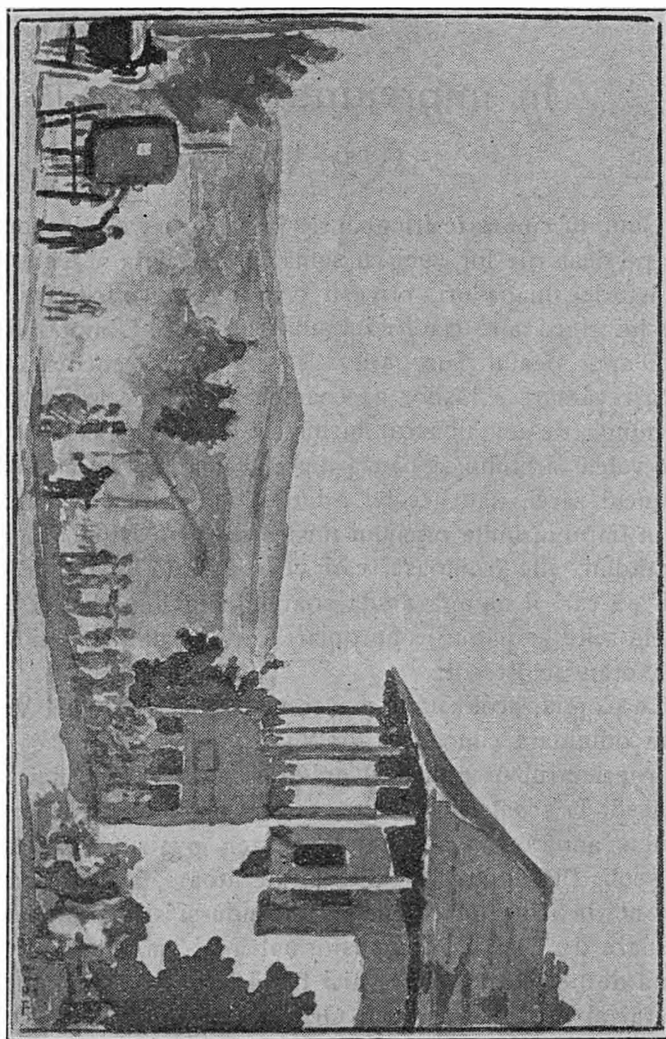
In împrejurimile oraşului nostru se aflau odinioară nenumarate gradini, vile frumoase, cari erau vizitate în timpul verii de ieșenii pe cari îi alunga arșița soarelui din timpul zilei. Petrecerile dela viile și pădurile apropiate cari formau un rai întreg al Iaşilor, erau neîntrecute.

La Copou, acolo unde astăzi este şcoala normală Vasile Lupu, era odinioară cunoscuta grădină „Pester", nume ce se trage dela proprietarul de atunci al gradinei, Pester, fost maistru fierar şi profesor la școala de arte și meserii unde a fost și director. A fost adus anume din strainătate Pester, pentru organizarea numitei şcoli. Plăcându-i pozițiile fermecatoare, a cumpărat via pe care a marit-o încetul cu încetul, avându-și și aici atelierele sale particulare de fierarie. A transformat apoi via într'o atragatoare grădina de petrecere. Venea aici toata lumea din Iaşi unde găsea aer curat şi o mâncare bună. Gradina Pester mai era cunoscuta şi prin sera frumoasa de trandafiri, de unde se aprovizionau florariile orașului.

Pester a fost tatal vestitei cântarețe Leria, care a debutat la Viena.

După moartea lui Pester, gradina a fost cumpărata de profe-

sorul din Bucureşti Ureche. A rămas gradină de petrecere. Ureche a înfiinţat omnibusul care staţiona lângă cofetăria Tuffli şi care pentru 2 lei conducea lumea dela Tuffli la grădina Pester.

Trei-Sarmale

La Pester, în timpul verei, cânta muzica gardei civice, sub conducerea capelmaistrului căpitan Menoti Benoti, de care desigur ieşenii îşi mai amintesc: purta barbişon à la Victor Emanuel şi era foarte cunoscut la Iaşi.

In dealul Copoului, mai era şi localul „Longa Vita" sau, cum îl ţinem noi minte „Viaţă lungă", care s'a înfiinţat în vechiul spital rusesc, clădit de Ruşi în anul 1877 în timpul răsboiului şi anume partea din mijloc a actualei fabrici de frânghie, bine înţeles în proporţii mult mai reduse ca astăzi.

Fotografia acestui local s'a putut vedea cu câţiva ani numai mai în urmă la fotograful Nestor Heck, care, în timpul rasboiului, când era aici spitalul, fotografiase localul acesta.

La „Viaţă Lungă" era şi un restaurant de noapte, care s'a închis curând.

In celaltă parte a aleei Copou, se află mai la vale de via d-lui N. Cananău, o grădină zisă „La Gafencu", după numele patronului. O grădină modestă, însă unde petrecea bine lumea în timpul verii şi unde găsea un lapte acru bun. Mai târziu, grădina a fost cumpărată de Leon Bogdan. Aici a locuit şi căpitanul Conduratu, un vechi şi cunoscut ieşan, care ne-a părăsit de multa vreme.

Copoul, cu numeroase grădini şi vile, îşi avea farmecul sau deosebit, pe lânga plimbările zilnice ce se făceau aici cu echipagiile luxoase ale Iaşului mai de mult.

De celaltă parte a oraşului, era renumita gradină „Socola", foasta reşedinţă de vară a lui Vodă Mihalache Sturdza, unde pe vremuri fusese un palat mare dărămat mai în urmă, după plecarea lui Mihail Sturdza, de către fiul său Bezede Grigore, din cauza umezelei clădirii. Bezede Grigore a vândut grădina franceezului Rivalet, tatăl lui Claudiu Rivalet, încetat din viaţă de curând şi socrul d-lui profesor Patrognet. Intre Bezede Grigore şi Rivalet bătrânul se legase o prietenie, din cauză că amândoi erau mari amatori de sporturi. De multe ori se luau la trântă şi victorios era când bezede când Rivalet.

Sub Rivalet, grădina Socola a devenit un local ales de petrecere, unde în timpul verii veneau ieşenii în excursie plimbându-se în frumosul parc de aici. Se mai puteau vedea resturile din splendoarea de odinioară: un basen de marmoră în partea de jos a grădinii, unde se jucau copilaşii veniţi cu părinţii lor; resturi de scări din sufrageria palatului; doi lei de piatră,—martori ai foastei impunătoare clădiri domneşti de altă dată. Palatul dela Socola fusese de altminteri reprodus până şi pe cărţile de joc, cu cari ie-

şenii vechi jucau pe atunci. Intrarea în gradină era de 50 de bani şi aceasta dădea dreptul şi la o consumaţie.

Mintea lui Rivalet ajunsese până acolo, încât, pentru a distra pe escursionişti, în mod mai deosebit, aranjase prin copaci nişte platforme de scânduri în cari te puteai urca prin o scară şi unde erau mese şi bănci.

Multă lume lua masa aici.

După moartea lui Rivalet, grădina a fost cumparată de Alexandru Mavrocordat (Muţunachi), pe numele fiului său, care însă încetând din viaţă, a fost moştenită de sora acestuia d-na Paul Moruzzi, decedată în razboi în Franţa, iar apoi moştenită de către d-na Olga M. Sturdza.

Pe piscul dealului „Repedea“, în una din cele mai pitoreşti poziţiuni de aici, se construi o clădire cu două etaje, încunjurată de o grădină mare, cu destinaţia de staţiune climaterică.

Ieşenii îşi petreceau sezonul de vară la Repedea. Şi aer bun şi poziţii încântătoare şi o instalaţie de hidroterapie completă, cu hotel şi restaurant, iată ce se putea găsi odinioară aici, aproape de Iaşi. Defunctul Constantin Faur, unul din ieşenii vechi, cu suflet bun şi cu inimă aleasă, luase sub administraţia sa băile şi hotelul, înfiinţând nişte tramcare care aşteptau pe vizitatori la bariera Socola, ducându-i de aici la băile dela Repedea.

Astăzi din clădirea cu două etaje, n'a rămas mai nimic. A rămas însă semnele că aici au fost odinioară băile minunate de'a Repedea.

Intre Socola şi Repedea se afla o „Vila Grierul“, o splendoare de bun gust şi arhitectură, proprietatea avocatului Vasile Sculy Logotetides, care pusese în joc o avere întreagă pentru aranjarea acestei clădiri şi a parcului, după sistemul celor englezeşti.

In fiecare încăpere din vilă, deasupra uşelor, a ferestrelor, a sobelor, se vedea câte un grier, de unde şi denumirea de „Vila Grierul“. Mai târziu vila a fost vândută pentru orfelinatul de astazi.

Populară a fost odinioară grădina „La trei sarmale“. Tot astfel şi grădina „Zaharia“, din dealul Gălăţei, din apropierea barierei Trei-Calici.

Şi gradina şi via „Valea Adâncă“ a fost pe vremuri vestită.

A aparţinut defunctei Emilia Popovici Venea adese ori aici Gh. Panu, în tovarăşia veselului dr. Jocu.

Sub dealul Cetăţuii se mai afla şi azi o vila frumoasa, încunjurată de o vie şi grădina mare, aproape o moşioară denumita „vila dela Manta Roşie", fosta proprietate a lui Gh. Suţu, apoi a fostului director al Creditului Urban Gheorghiu şi mai târziu a lui Buchental care înfiinţase aici o fermă model. Aduceri aminte pe cari ieşenii nu le vor uita nici odată.

Circul Sidoli

(1885—1890)

Ieșenii mai vechi își amintesc cu plăcere de reprezentațiile ce aveau loc odinioară, la circul bătrânului Teodor Sidoli.

Sunt aproape 40 de ani, de când, pentru întâiași dată circul Sidoli a jucat în maneja lui Cantacuzino Pașcanu, care se afla pe locul unde astăzi este grădina cinematografului Elisabeta.

Se intra atunci la circ printr'un gang mic, între foasta berărie Zimbru și o crâșmă, a lui Pincu Leib. Manejul acesta a ars după câțiva ani, când a ars și hotelul Glantz, care se afla pe locul unde s'au clădit mai târziu casele Motăș. Circul era bine alcătuit, cu artiști de valoare ca: Cesar Sidoli, fiul cel mai mare al lui Teodor Sidoli, care făcea pe jockeyul, neîntrecut în figurile grele și primejdioase; Franzini Sidoli, al doilea fiu, jongleur de forță, uimind mulțimea când ajungea la figura cu cele trei revolvere, pe care le asvârlea în sus la o distanță mare, le prindea pe toate în mâni și trăgea focurile deodată dela toate trei; Clotilda și Medea Sidoli, cea dintai măritată cu Stracai, care dresa caii.

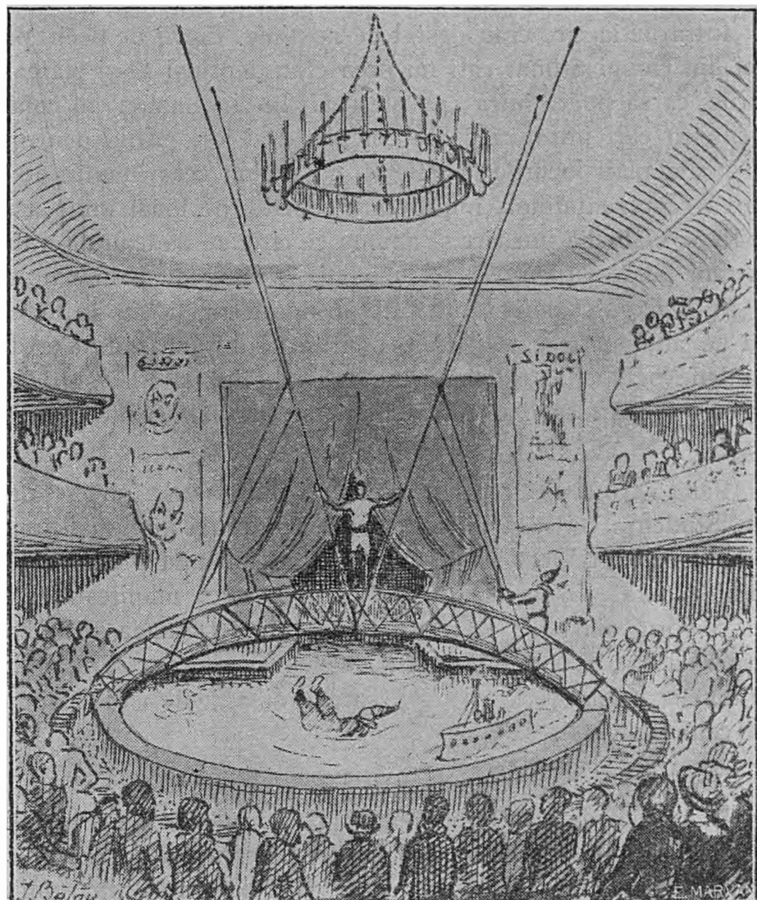
Cele două fiice ale batrânului Sidoli, erau două călărețe de forță. Apoi vestitul clovn Harison; Tardini care călărea pe doi cai și mâna trei cai înaintași; Teodor Sidoli care dresa caii, alți artiști de samă cari atrăgeau în fiecare seară o lume enormă. Un nepot al lui Teodor Sidoli, micul Stracai apărea pe un cal mic, făcând diferite figuri și fiind legat de o frânghie prinsă prin o rotiță de plafon și ținută de celalt capăt de taial său, care trăgea de frânghie imediat ce vedea că fiul său cădea de pe cal.

Circul venea apoi la Iași și se instala pe un loc viran de lângă gară, căci teatrul Sidoli se închiriase comitetului teatral,— teatrul dela Copou arzând.

Teodor Sidoli mai târziu a construit circul din strada Unire, instalându-se în fiecare iarna aici.

Şi când se anunţa beneficiul clovnului popular Harison, englez de origină, afluenţa la casa era tot atât de mare, ca şi astazi când soseşte de pildă trupa Tănase.

In una din sări, fiind beneficiul clovnului Harison şi venind

Circul Sidoli

la circ arhimandritul Varlam Răileanu, rectorul de pe atunci al Seminarului Veniamin Costachi, Harison care inventa fel de fel de bucăţi unele mai hazlii ca altele, la un moment dat aparu într'un costum de baletistă, pe un cal frumos şi începu a face diferite figuri. Simulând că îşi pierde echilibrul, se rostogoli deo-

dată în brațele... arhimandritului Raileanu, de care par'că nu se mai desprindea.

Rectorul părinte dându-și sama că totul nu era decât o farsă, el cel dintăi a dat semnalul aplauzelor, la care, în hohotele de râs, ce nu mai conteneau, se asociă mulțimea din circ.

Intrările la circ erau destul de nostime. Elevii de liceu, până și cei din cursul primar cari nu prea erau deprinși să-și plătească locurile, ca să poată intra „pe pleașcă" în circ, manevrau contramarcile cu cari intrau zeci de colegi de ai lor. Alții, pentru ca să'și poată plăti locurile la galerie, cu vre'un ceas înainte de începerea reprezentațiilor, improvizau repede, pe locul unde astăzi este Râpa Galbenă, un circ și anume ce circ: se dădeau de-a tumbala unii peste alții, vre'o 5—6 băeți, își trăgeau palme fie mai tari, fie mai dulci unii altora, în sfârșit săriau, țipau, se băteau, până se adunau trecători, dela cari „artiștii" încasau taxa de... 5 bani de persoană. Cu banii adunați în plină stradă, șolticii de baeți o porneau spre circul Sidoli și'și cumpărau bilete de galerie.

Până să înceapă reprezentația, cei din galerie își găseau de lucru. Studenții cei săraci începeau să strige mai întâi mai domol, mai apoi mai tărișor: Grigorie, Grigorie... și după o pauză mica, luându-și curaj: Grigorie Sturdza. Galeria făcea manifestație stalului, poporul din galerie făcea goană, cum se spunea în limbajul tinerimii de atunci, boerilor din stal. Și așa trecea sara, numai în glumele artiștilor clovni de pe scenă și a „galeriștilor" împotriva celor din stal.

Ce mai era și la reprezentația „circului sub apă"?

Era o năvală nemai pomenită la circ în sara reprezentației. Intr'o pânză impermiabilă cât ținea arena, printr'un mecanism, se revărsa apa necesară. Se așeza un pod pe ambele margini ale arenei, peste care treceau artiștii circului, deghizați în tot felul.

Se aruncau în apă păsări, apărea deodată ici un rechin, mai departe o luntre, își făcea apariția în mijlocul circului, unde apa era la o înălțime destul de mare, clovnul Harison, înnotând și având în mână un cortel mare în timp ce toate acestea erau arătate sub focul bengal puternic care'și schimba foarte des culorile.

Ne-au rămas în minte și frumoasele pantomime, ca de pildă,

„Cenuşăreasa“, cu spectacol mare, la care participau peste 50 de copii, în diferite costume de capi încoronaţi d'n Europa. Când sosea... Regele Carol al nostru, întreg circul se scula în picioare, muzica intona imnul nostru regal şi aplauzele publicului nu mai sfârşeau. Venea apoi un mic echipagiu, tras de 4 cai mici albi, mânaţi în galop în jurul arenei de către Cesar Sidoli.

O prietenie se legase între publicul ieşan şi artiştii circului Sidoli. Una din fiicele lui Teodor Sidoli, d-na Stracai, răcind la o reprezentaţie, dădu într'o pneumonie, iar dupa puţin timp înceta din viaţă. La înmormântare, care s'a făcut la cimitirul Eternitatea, a luat parte aproape tot Iaşul.

Albert Ghica, tânăr

Celaltă soră a ei, Medea, s'a măritat cu un conte din Cernăuţi, iar la moartea bătrânului Sidoli, circul s'a împărţit în trei: o parte sub direcţiunea lui Cesar; alta sub a lui Franzini şi a treia sub conducerea soţiei de a doua a lui Teodor Sidoli.

Astăzi n'a mai rămas decât Franzini Sidoli, care vine din când în când la Bucureşti cu circul său.

Mult mai târziu, în acelaş local, defunctul Albert Ghica, vrând să încurajeze, cu inima sa largă şi bună, pe nişte artişti de circ, i-a adunat laolaltă şi a constituit o trupă destul de bună, pe care a subvenţionat-o un timp.

Şi astfel ieşenii au văzut pe Albert Ghica prezentând caii la circul Sidoli, dând prin aceasta atracţie mai mare spectacolelor.

50 ani dela înființarea cercului Jockey-Club

— Câteva amintiri —

(1876—1900)

S'au împlinit 50 de ani dela înființarea cercului „Jockey-Club" din Iași. Toți vechii ieșeni, membri fundatori ai acestui vechiu cerc, au dispărut și odată cu dânșii s'a rupt par'că și din viața orașului acesta, din viața cea bună de odinioară a Iașului nostru. De fiecare din cei ce nu mai sunt astazi, ne leagă câte o amintire.

Dela 1875, data înființărei cercului „Jockey-Club", au trecut pe aici ieșenii cei mai distinși și anume:

Dimitrie Cosadini, Ștefan Roseti, Gh. M. Suțu, Constantin Suțu, Neculai Gr. Suțu, Dimitrie Ion, Emanuel Arghiropol, Grigore Cosadini, Lupu Bogdan, locot.-colonel Chirițescu, Emil Sturdza, Alexandru Botez, Alexandru G. Ghica, Alexandru Gr. Suțu, Dimitrie C. Sturdza, Neculai Roseti Rosnovanu, Gheorghe Paladi, Neculai A. Suțu, Grigorie T. Ghica, Constantin T. Ghica, locot.-colonel Const. Capela, Al. Vârnav Liteanu, Neculai Roseti Bălănescu, maior Sandu Crupenschi, Gheorghe Cimara, Alex. C. Mavrocordat, Vasile Lazu, capitan Pangrav, Ion Bogdan, Lascar Roseti Răducan, Vasile Sculy Logotetides, Grigorie G. Suțu, Al. Țara, colonel M. Mavrichi, general Cernat, Ioan Ventura, Ion Boldur Lățescu, Gr. G. Ghica, Constantin Naghistan, Gheorghe Mârzescu, locot.-colonel Vrabie, Teodor Balaiș, Grigore Holban, Leon Bogdan, Georghe C. Catargiu, Alex. Ion Ghica, Grigore I. Ghica, Emil I. Ghica, Emanuel Conachi Vogorides, Grigore Cogălniceanu, Grigore Sturdza Pastravanu, Gheorghe Beldiman, Dimitrie Carete, Gheorghe Exarhu, Alexandru Beldiman, Neculai Calimachi Catargi, colonel Alex. Millo, Gheorghe Vârnav Liteanu, Vasile Pogor, Alex. Balș, Dimitrie P. Moruz, Gheorghe Gre-

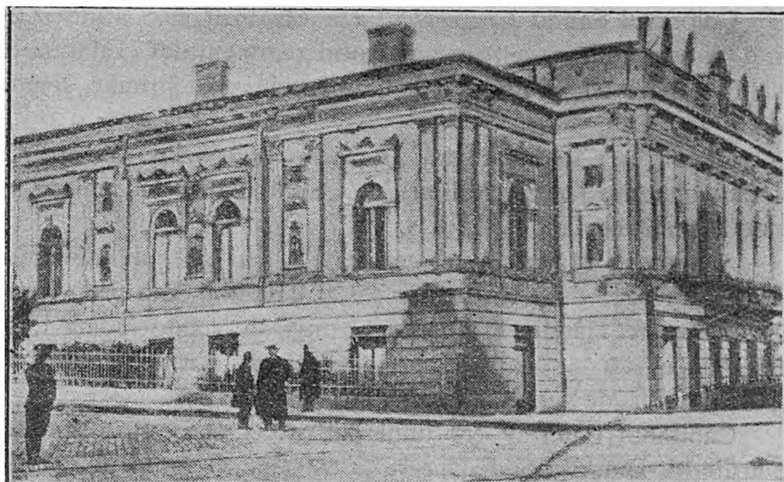
cianu, Alex. Exarhu, Teodor Calimachi, Gheorghe Racoviţă, Neculai Racoviţă, colonel Neculai Iamandi, Gheorghe Em. Bogdan, Dimitrie A. Anghel, Alexandru Negruzzi, Leon Negruzzi, Telemac Ciupercescu, colonel Dimitrie Vârnav, general Alex. Lupu, principele Mihail Obolensc, Neculai Gane, C. Şendrea, Ion Corne.

Din aceşti 78 membri fundatori ai cercului Jockey, n'a mai ramas în viaţă astăzi nimeni.

Dintre membrii permanenţi au fost: Constantin P. Constantiniu, Ion Diaconovici, Neculai Ranet, Alex. Ranet, Gheorghe Hermeziu, colonel Cămărăşescu, Alex. Magistan, căpitan Const. Pruncu, Scarlat Roseti, Alex. Buchental, dr. Gustav Otremba, D. Baldovici, col. Ion Petrovanu, Alex. Levaditi, Iorgu Vârnav, Alex. Racoviţă, colonel Grigorie Sturdza, Dimitrie Boldur Costachi, Neculai Drossu, Titus Istrati, N. Pilat, Şt. Şendre, dr. Emil Max, Al. V. Morţun, N. Constandachi, Henri P. Cortazzi, Vasile Alexandri, Iancu Ciurea, Const. Casimir, Iancu Paladi, căpitan D. Leca, Andrei Vizanti, Eug. Ghica Comaneşti, Eugen Ghica-Budişteanu, Grigorie Buicliu, Iancu Manu, Neculai Pavli, Dimitrie Roseti, loc.-col. Budişteanu, Mihai Vidraşcu, maior Gh. Ghenovici, Alex. Macarovici, colonel Alex. Brăescu, Leonida Panopol, Alex. Roseti, Gh. Tacu, N. Răşcanu, Eugen Filipescu, Dimitrie Mavrocordato, Costică Bobeica, Vasile Gheorghian, Const. Cananău, Iancu Cantacuzin, principele Grigorie M. Sturdza, Gh. C. Cantacuzin, Andrei Millo, Teodor Calimah, Iorgu Lascar Bogdan, Alecu Docan, Alex. Beldiman, Dimitrie Catargi, Ion Ianov, Ricu Crupenschi, Gh. C. Aslan, Al. P. Moruzzi, Const. Bastachi, Nicu Ghica Comăneşti, Enache Negrutz, căpitan Gh. Ferechide, Edgard Mavrocordat, Neculai Casimir, dr. L. Russ senior, Neculai Gheuca, Neculai Donici, Antonie Varnaly, R. Romalo, general D. Racovitză, Const. Lascar Cantacuzin, Petru Paladi, general Al. Radovici, Grigorie Basarab Aroncovanu, Mihail A. Itunga, locot.-colonel Şerban Pascu, căpitan Rodrig Marin, Artur Cantacuzin, George Balş, Ernest Sturdza, Emil Mavrocordat, Alex. Roseti, Alex. Cantacuzino, Leon Mavrocordat, Eugen Mavrodi, Dimitrie Grecianu, Const. Morţun, Alex. Grecianu, Gh. Crupenschi, Ludovic Posner, Leon Exarhu, Jean Duca, Cara Costea, Dimitrie Roseti Teţcanu, Ion Cogălniceanu, locot. Matila Costescu, Dimitrie Budişteanu, Iancu Arănişteanu, Mihai Catargi, Grişa Cananău, dr. L. Sculy, Vas. Forescu, Eduard Ghica, dr. Alex. Grecianu, Eugen Uhrinowschi, Alex. Bals, Al. Sturdza Mihaileni, Vladimir A. Cantacuzino, Ion Baltazi

Toţi aceşti membri permanenţi, sunt înscrişi la Jockey-Cfub, de prin anul 1875, adică după înfiinţarea cercului. Majoritatea numelor ne sunt cunoscute, nouă vechilor ieşeni.

Cine dintre ieşeni vechi nu'şi aminteşte dc Neculai Roseti Rosnovanu? Fiul cucoanei Marghioliţa Rosnovanu (înmormântata în biserica Mitropoliei vechi), cunoscută prin ospitalitatea ce era

Jockey-Club

în casa ei.

Neculai Roseti Rosnovanu a fost pe vremuri candidat la tronul Moldovei. La 1877, s'a înrolat ca voluntar şi s'a întors din rasboi, unde s'a purtat ca un adevărat erou, cu gradul de căpitan.

Foarte inteligent, era şi foarte original. Pe la balurile pe care le da dânsul, în casele Rosnovanu din str. Ştefan cel Mare, de multe ori în toiul balului, apărea îmbrăcat în halat şi papuci.

Soţia sa dojenindu-l, N. Roseti răspundea fără nici o jenă: — „ma chère amie, j'ai oublié que nous reçevons aujourd'hui", (scumpa mea, am uitat că primim astăzi). Incunjurat de invitaţii dela bal, dânsul continua să rămâe până dimineaţă în halat şi papuci, în mijlocul lor.

Altă dată, ducându-se într'o vizită, şi gazda văzând ca de mult trecuse ora mesei şi musafirul nu mai pleca, a dat ordin să se servească masa. Adresându-se lui Nunuţă Rosnovanu, gazda

l'a invitat la masă. Atunci dânsul foarte mirat, a răspuns:—eram să vă fac aceiaşi invitaţie, căci credeam că eram acasă la mine".

Emil Sturdza a fost prim preşedinte al tribunalului Iaşi şi tatăl actualei d-ne Lucia Bulandra, cunoscuta artistă.

Costică Suţu, de loc din Bacău, a petrecut multă vreme la Iaşi. De şi avea un defect la un ochiu, era socotit ca cel mai bun vânător.

Colonelul Sandu Crupenschi era căsătorit cu Catinca Grecianu. A fost multă vreme comandantul regimentului 7 calaraşi din Iaşi. El e părintele d-lui Const. Crupenschi, fost primar, senator etc.

Gheorghe Cimara, fostul proprietar al caselor din str. Carol (actualmente Cercul Militar), era unul dintre cei mai cu renume avocaţi din Iaşi.

Alexandru Mavrocordat era fratele mai mic al hatmanului Neculai Mavrocordat. A fost mareşal al Palatului. Era proprietarul caselor din str. Gându, în ograda cărora este acum cinema Elisabeta. Aici a fost o şcoală de manej, de unde a rămas multă vreme denumirea de „manejul" din str. Gându.

Căpitanul Pangrav era unul dintre cei mai valoroşi ofiţeri de artilerie. Din războiul dela 1877 a ieşit cu gradul de colonel, comandând apoi regimentul 4 artilerie din Iaşi.

Ion Boldur Lăţescu era unul dintre fiii hatmanului Iordachi Boldur Lăţescu, frate mai mic al Didiţei Mavrocordat.

Un frate al său Iorgu Lăţescu, a fost multă vreme prefect de poliţie la Iaşi. Locuia în casele sale din strada Lăţescu.

Gheorghe Mârzescu bătrânul, pe lângă erudiţia sa, era şi un apreciat zeflemist. In una din zile, pe când era senator de Iaşi, un alt senator care purta ca şi dânsul joben, din greşală i-a luat jobenul. Observându-se greşala, i s'a dat îndărăt jobenul, spunându-i-se: — „Coane Ghiţă, iată jobenul. Se vede că ne potrivim la cap". Ghiţă Mârzescu, imediat i-a ripostat: — „Da dragul meu, însă numai pe dinafară".

Altă dată, în cursul propagandei electorale prin măhălăli şi-a luat cu dânsul o cutie cu vaselină. Fiind întrebat ce rost are vaselina în propaganda electorală, c. Ghiţă cu humorul său bine cunoscut, a răspuns: — „având a săruta prea multe mâni de cuconiţe, am luat vaselina spre a-mi unge buzele mele, roase de atâta sărutat".

Alexandru, Grigorie şi Emil Ion Ghica, erau trei fruntaşi ai societăţii ieşene de pe vremuri. Tustrei erau bărbaţi frumoşi, culţi şi inteligenţi. Alexandru a fost căsătorit cu Maria Mavroeny, iar Grigorie Ghica era casătorit cu Maria Cheşcu, sora foastei regine Natalia a Serbiei. Alexandru Ghica avea un mare talent de teatru, jucând chiar în multe rânduri în oraşul nostru, la teatrul dela Copou, alături de alte persoane din societatea ieşană.

Emanuel Conachi Vogoride era fratele mai mare al d-nei Lucia D. Grecianu. A fost pretendent la tronul Bulgariei. De o cultură foarte vastă, era cunoscut în cercurile diplomatice din străinătate. La 1888, a organizat secţiunea românească dela expoziţia din Paris.

Gheorghe Beldiman, era unul din cei mai eleganţi cavaleri ai Iaşului.

Alexandru Beldiman, cunoscutul fundator al ziarului „Adevărul", a trăit multă vreme la Iaşi, reprezentând mai târziu o societate de asigurare din oraşul nostru. Colonel Netulai Iamandi, a fost şi dânsul candidat la tronul Moldovei.

Colonelul Dimitrie Vârnav era un pasionat amator de cai. La dânsul se găseau cei mai frumoşi cai şi cele mai frumoase echipaje din Iaşi.

Alexandru Şendre a fost un foarte apreciat profesor al facultăţii noastre de drept, lăsând un manual de procedură civilă.

Colonelul dr. Otremba era medic şef al corpului 4 de armată. Mulţi îl asemănau cu Impăratul Frantz Iosef. Foarte vesel în societate. La Jockey-Club îşi făcea obişnuita sa partidă de „préférence" cu colonelul Petrovanu şi fostul consul Sakelaride, pe cari intimii săi îl porecliseră „Consulachi". D-rul Emil Max, era medicul de mare reputaţie la Iaşi,—tatal marelui artist decedat De Max.

Lui Eugen Ghica Budeşti i se datoreşte alegerea cortinei dela teatrul nostru naţional. Era un foarte talentat pictor.

Dimitrie Roseti, fost prefect şi prim preşedinte al curţii de apel, era cumnat cu Vodă Cuza.

Costică Bobeica, deşi botoşănean, îşi petrecea o mare parte din iarnă la Iaşi, frequentând zilnic Jockey-Clubul. In viaţa sa a fost sărac şi bogat de mai multe ori. Intim şi devotat amic al lui P. P. Carp. Foarte zeflemist şi plin de humor. In una din zile, pierzând la cărţi, s'a rugat de un prieten să'l împrumute cu o

sumă de bani. Trecând mai mult timp dela acest împrumut şi câştigând într'o zi o sumă mai mare, prietenul ce-l împrumutase îi ceru datoria: — când crezi că'mi vei putea plăti suma ce ţi-am împrumutat'o? Bobeica îi răspunse: — Da ce crezi că sunt năzdravan ca să ştiu când îţi voi putea înapoia banii.

Altă dată, pe când nu era în fonduri, stând de vorbă cu P. P. Carp, acesta îi arătă imposibilitatea de a juca cărţi fără bani.

Bobeica imediat îi răspunse: — Dar d-ta coane Petrache, cum poţi guverna fără partid?

Cu cei 4 cai suri ai săi, s'a luat în una din zile la întrecere cu trenul care pleca la Botoşani, ajungând cel dintâi la prima staţie, câştigând astfel un însemnat pareu.

Artur Cantacuzino era fiul lui Cantacuzino Başotă, întemeetorul liceului de pe moşia sa Pomârla.

D. Ludovic Posner, fratele d-lui Filip Posner, a fost un călăreţ de frunte, călărind pe caii cei mai nărăvaşi în aleia dela Copou.

N. Ceaur Aslan, fruntaş al baroului din Iaşi, era supranumit „Gură de aur" pentru elocvenţa sa.

Foarte inteligent şi cult. La o serată, la care participa şi contesa Elisa Balş, asupra căreia avea o pică, pe când aceasta dansa cu Leon Ghica, contesa Balş alunecând, a căzut împreună cu cavalerul ei. Aceasta a dat prilej lui Ceaur Aslan a'i trimete a doua zi următoarele versuri:

Léon, tombe sur son poitrail
Elise lâche un p..... de telle taille,
Que jamais canon chargé à mitrail
Ne fit pareil épouvantail.

In faţa cuştei cu lei

(1870)

Todiriţă Lăţescu era fiul mai mare al hatmanului Iordachi Lăţescu şi frate cu Ioan şi Iorgu Lăţescu (acest din urmă fost prefect de poliţie la Iaşi).

In Iaşii noştri mai de demult, la petrecerile cari aveau loc pe atunci, se'ngrămădea toată lumea. Şi erau tot soiul de petreceri: hore ce se încingeau pretutindeni, la sunetul vre'unei scripce cu trei strune şi a unei cobze sparte, pe care le mânuiau doi ţigani, cu ochii holbaţi şi albi cât cepile de toamnă, însoţind armonia acestor instrumente cu glasul lor strident şi nasal; cântece ţipate nu cântate, de'ţi lua auzul; trataţii cu tulburel stil vechi turnat în pahar de sticlă vânătă şi multe de aceste. Nu lipseau nici menajeriile şi panoramele nesfârşite ce'şi găseau adăpost mai cu osebire prin strada Ştefan cel Mare.

La toate aceste petreceri în vechiul nostru oraş mergeau şi boerii, duduci şi cucoane, căci toţi aveau acelaş simţ românesc.

Aproape dela nici una din aceste petreceri nu lipsea Todiriţă Lăţescu, un tânăr frumos, reprezentativ, inteligent şi pe deasupra înzestrat de o „forţă herculiană", cum se spune omului care are putere în mâni.

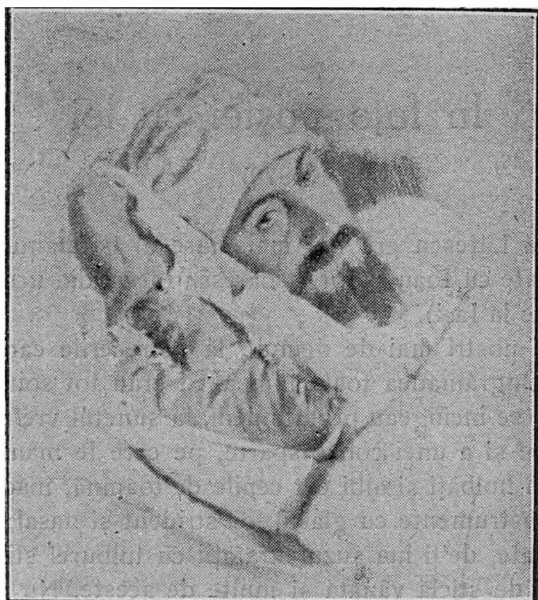
Dupa ce a hoinărit multă vreme în Rusia şi la Constantinopol, s'a reîntors în oraşul lui drag, la Iaşi, în mijlocul al lor săi.

In una din zile cutreerând localurile de petreceri, s'a oprit în faţa unei menajerii din str. Ştefan cel Mare, pe locul unde se află astăzi casele d-lor H. Braunştein şi Kahana.

Intrat înăuntru, se duse direct la cuşca cu lei. Cu ştanga de fer, cu care se dădea animalelor hrana, Todiriţă Lăţescu începu să necăjească leii, aţâţindu'i şi făcându'i să scoată ţipete infernale. Lumea speriată, îl ruga să dea pace fiarelor.

Todiriţă Lăţescu dimpotrivă se'ntărta mai mult. Isbea mai

puternic cu ştanga, în leii furioşi. Publicul l'a înconjurat. Mai mulţi ofiţeri i'au cerut să înceteze, până la urma urmei au tăbărât asupra lui Lăţescu, lovindu'l.

Todiriţă Lăţescu

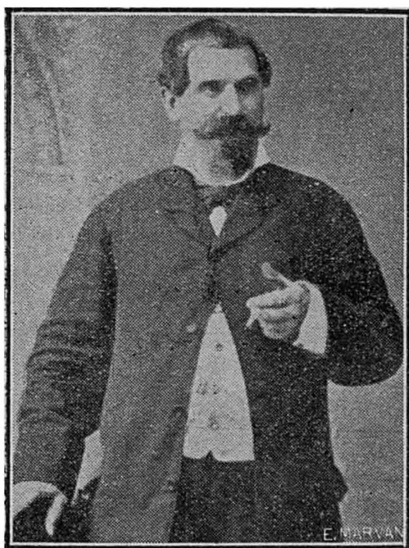
Lăţescu se apără cu ştanga cum putu şi graţie puterei sale, doborâ pe câţiva din cei care'l atacară. Dar, erau prea mulţi. Şi în cele din urmă fu trântit la pământ şi de abea scăpă din mânile ofiţerilor, în urma intervenţiei prefectului de poliţie, care'l scoase din menajerie cu faţa însângerată, congestionat şi cu hainele rupte.

Urcat într'o trăsură, prefectul dădu ordin ca Lăţescu să fie condus acasă. Acesta însă se opuse şi trăsura îl conduse, după dorinţa sa la un fotograf. Lăţescu strigă celor adunaţi în jurul său că vrea să lase posterităţii fotografia unui om ce s'a luptat cu 50 cai l'au atacat. Fotografia aceasta a fost multă vreme pastrată de membrii familiei Lăţescu.

Nicu Sakelary şi Zisu Felţ

(1890)

Un cunoscut avocat din oraşul nostru, a fost Nicu Sakelary. Zisu Felţ, vestitul camatar îl avea de avocat. Refuzând să plătească onorariul ce i se cuvenea avocatului, Felţ a fost dat judecăţii şi condamnat. Sakelary, după ce a obţinut un titlu executiv împotriva lui Felţ, întâlnindu'l la tribunal, i'a spus:

Avocatul Nicu Sakelary

— Ascultă Felţ; plăteşte'mi de bună voe, ca să nu mai fiu nevoit să fac formele de urmărire.

Zisu Felţ, de obicei blajin faţă de avocatul său Sakelary, se arătă deodată arogant, refuzând cu încăpăţinare să'şi plătească datoria.

La insistenţele lui Sakelary, Felţ înaintând spre avocatul său, îi adresă următoarele cuvinte, cari l'au scos din răbdări pe Sakelary.

— Nu plătesc şi ce ai să'mi faci?

— Iată ce am să'ţi fac. Şi în aceiaşi clipă cămătarul primi două palme.

Nu numai că aceste palme nu'l supărară de loc, dimpotrivă părând vesel, Felţ cu un aer liniştit, se adresă astfel lui Nicu Sakelary:

— „Tocmai asta vroiam şi eu (adecă palmele), căci acum am să te dau eu în judecată şi am să obţin despăgubiri civile, pe care am să ţi le opun în compensaţie, la onorariul de avocat pe care mi'l ceri“.

Vara la Iaşi

(1890)

Oraş vesel, dar paşnic, oraş de elită, cu inteligenţa şi averea „celor de sus", cari dădeau viaţă, plăceri, mişcare, avânt de muncă şi prosperitate tuturor celorlalte clase ale populaţiei.

Era un focar continuu de activitate. Găseau răsunet toate manifestările artistice. Se trăia bine, căci se răsplătea în deajuns munca cinstită a fiecăruia. Foastele familii ieşene cuprindeau întreg oraşul: Iaşul era al ieşenilor. Se trăia larg, se trăia bine. Fiecare cetăţean al acestui târg, cu puţinul ce-l avea trăia mai în belşug, decât astăzi cu averile pe care le vedem la unul şi la altul, adunate într'o noapte, Dumnezeu ştie cum, curat în orice caz nu. Şi la casa boerească, unde erau servitori mulţi, cai, trăsuri, vizitii, vatafi de ogradă, lachei, cămărăşiţe, guvernante, mese mari ce se întindeau pentru rude şi prieteni, la seratele şi balurile cari aveau loc, şi la casa negustorului unde erai bine primit şi te îndopa cu trataţii de tot felul, pretutindeni era voe bună şi inimă curată.

Pe timpul plimbărei de sară, vara, la Copou te încurcai de nenumăratele trăsuri, cu caii ca focul ce spintecau văzduhul. In trăsuri închise şi atunci părechi amoroase, se opreau printre tainicele şi încântătoarele alee de tei. Aici era culcuşul idilelor, aici — o ştiu ieşenii mai vechi — o frumuseţe de fată a unui boer bun şi inimos, se înamoră de un tânăr cântăreţ. Ei s'au iubit de atunci, fără nici o piedică de nicăeri. La iubirea lor curată nu s'a putut împotrivi nici cel de Sus, cu atât mai puţin bătrânul boer ieşan.

Negustorii din Iaşi, în timpul verii, plecau în străinătate pentru comenzi, nu cu poliţe multe, ci cu aur în buzunar şi acest aur era luat din ţară dela negustorii de bani care 'şi frecau palmele de satisfacţie că fac afaceri.

Duminicele şi serbătorile, pe la grădini, scrânciobe şi vii, era năvală de popor. Câştigau crâşmarii, câştigau birjarii şi lăutarii parale multe.

Cei cu stare porneau la moşii, cu hărăbăli încărcate cu tot ce trebue, din cari nu lipseau bunătaţile de mâncare, gavanoasele cu dulceţuri, zeci de oci de cafea şi damigenele cu vin şi cu untdelemn de cela fin.

Şi plecau la ţară familii întregi, cu trăsurile trase de patru cai, caii purtând clopote la gât, cum era obiceiul la noi înainte. Şi poposeau până să ajungă la moşie, pe la diferite hanuri de pe şosele, unde după un rachiu bun tras pe gât, o porneau înainte, în veselie şi bună dispoziţie. Şi viaţa la ţară o petreceau ca într'un vis feeric.

Altă lume o pornea spre moşia Stânca, care de pe şoseaua Sculenilor, părea ca un castel feudal, zidit pe muchea dealului, care stăpâneşte valea Prutului. Aici la Stânca, boerii cărturari răscoleau bogata arhivă, din care aflau că cea mai veche arătare documentată despre Stânca era sub Vasile Lupu Voevod, în care vorbindu-se de satul Coţimăneşti, se spune că „este în ţinutul Iaşilor supt Stâncă".

In alt document dela Duca Vodă se zice că „grădinele câte or hi pe Jijia, suptu Stâncă la Coţimăneşti".

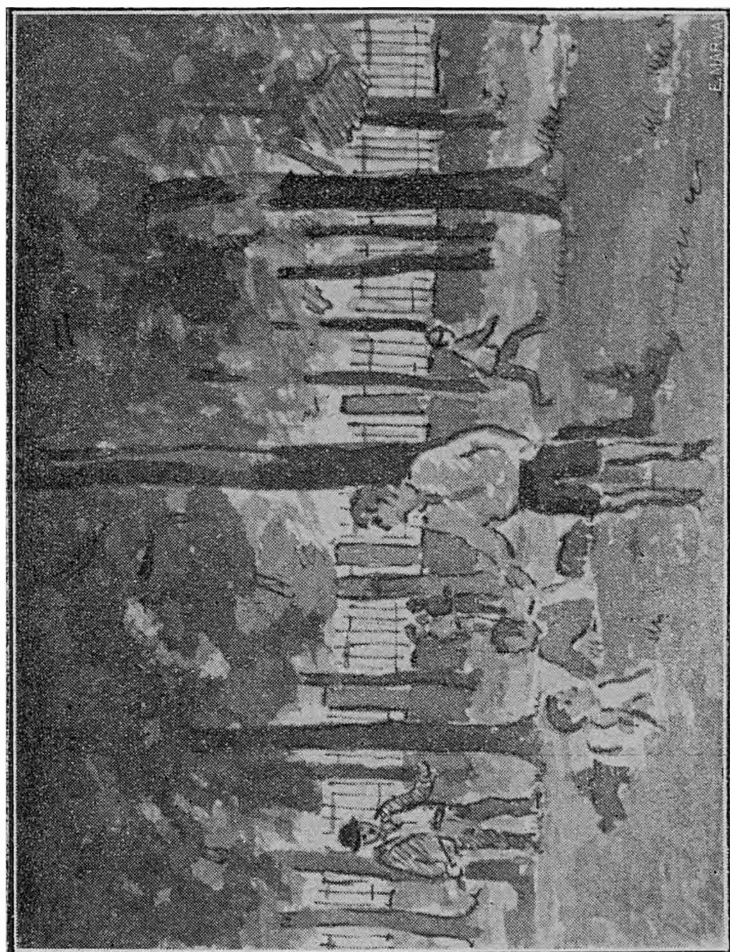
Aici la Stânca e legătura cu trecutul, tot ce vezi: parcul, scările ce le sui, copacii seculari ce-i vezi, aleia tunsă, biserica, toate aceste îţi spun că s'a îngrămădit aici munca din neam în neam.

Iar copiii Iaşilor, în lunile de vară, fără grija cărţii de şcoală, o porneau spre Copou, unde toată ziulica stăteau tolăniţi pe iarbă şi nu se trezeau din somnul lor înviorător, decât doar la apropierea acelui bătrân mititel, fără a se fi ştiut vre'odată, precis, de ce i s'a spus şi a fost chemat de către dracii de băeţi: Moş Cuti. O generaţie întreagă de şcolari l'a tras de poalele surtucului său, pe care sfertul de veac a depus atâtea pete.

Băţul pe care'l purta în mâna dreaptă şi cu care croia baeţii, era într'o continuă mişcare. El vara îşi făcea vilegiatura la rondul al doilea dela Copou, culcat pe iarbă, aşteptând birjele cu boerii, cari îi dădeau câţiva gologani. Dispărea însă dinaintea boerilor, când apărea vioristul rătăcitor dela rond-point, moş Spiridon, lăutarul iubit al ieşenilor care când cânta şi ochii i se umezeau de lacrimi şi când îşi lăsa bătrâna sa vioară să se odihnească, cu vocea tremurândă şi oftând din greu—sub greutatea

celor peste 80 de ani ce-i purta încă voinicește pe umeri—își începea lunga poveste a vieții sale de cântăreț...

Era poate cel de pe urmă care făcea parte din tarafurile de lautari ieșeni, cari au dispărut odată cu toate frumoasele obiceiuri bătrânești apuse.

Băeții în fața lui Moș Cuți

Și în sările frumoase de vară se dădeau reprezentații de societate, cu piese de ale lui Matei Millo, jucate de către Didița Mavrocordat, Costachi Negruzzi, Matei Millo și Alex. Mavrocordat; sau piese de Alexandri, cu cuplete cântate foarte bine. După reprezentații se'ntindeau mese mari în grădini, luminate pe atunci cu lanterne venețiene.

Era veselie, dar era şi frică de Dumnezeu. Când bătrânul Gheorghe Mârzescu — Conu Ghiţă-şapcă cum i se spunea — tatal neuitatului Georgel Mârzescu, şi-a presimţit apropiatul său sfârşit, de şi medicii îi dădeau mereu speranţe de îndreptare, a rostit cuvintele sfinte: — „Nu oamenii mă pot ajuta. Singur Dumnezeu şi ce-mi va fi scris, aceia se va întâmpla".

Ieşencele la călugărie

(1880—1890)

In vremurile de astăzi, când toate s'au schimbat, Mănăstirile au devenit locuri de vilegiatură, unde găseşti restaurante, cofetării, distracţii şi frizerii cu... manecure. In trecut însă, nu era aşa. Mănăstirile erau locaşuri de reculegere, unde multe fiice de ieşeni din diferite clase sociale se retrăgeau pentru a'şi trăi în linişte viaţa, închinată Domnului.

Atât Varatecul, cât şi Agapia au avut parte de multe ieşence. Era maica Negri, una dintre cele mai de samă, nepoată dreaptă a Rosnovăniţei şi care mulţi ani a fost stareţă la M-rea Varatec unde locuia o drăguţă casă, proprietatea sa particulară, elegant mobilată şi unde rudele şi prietenele ei, veneau adesea s'o viziteze în timpul verii. Meselor maicii Negri le mersese vestea pentru belşugul lor. Tot pe timpul stăreţiei sale, vizitatorii M-rei erau cu cea mai mare îngrijire găzduiţi şi ospătaţi în timpul celor trei zile la arhondaric. Prietena ei intimă era maica Pribaga econoama M-rei, care şi ea era originară din Iaşi şi conducea cu multă pricepere şi energie gospodăria Mănăstirei.

Murind maica Negri, ca un omagiu pentru marele servicii ce le-a adus ea Mănăstirei, s'a îngăduit familiei ca s'o îngroape chiar în curtea M-rei, în dosul altarului.

Murind şi maica Pribaga şi familia ei cerând a fi îngropată lângă prietena ei nedespărţită, iar soborul Mănăstirei opunându-se, rămăşiţele ei pământeşti au fost transportate la Mănăstirea Agapia, unde au fost înmormântate.

Erau şi trei surori Canta, dintre cari două Elisabeta şi Agapia s'au călugărit la Agapia, iar a treia Veniamina la Varatec. De asemeni şi maica Safta Brancovanu, care de şi nu era ieşancă de baştină, avea totuşi legături cu Iaşul, unde avea rude, între cari pe coana Marghioliţa Beldiman.

Tot la Varatec mai erau şi maicele Ana Ghica, Epraxia Panu şi Singlitichia Gane, ieşence toate şi multe altele.

La Agapia de asemeni erau foarte multe fiice de ale Iaşului. Stareţa Tavefta Ursache, care mulţi ani a condus această Mănăstire, n'a stat în incinta M-rei după cum era uzul, ci în afară lângă arhondaric, în casa cea mare cu verandă de lângă poarta M-rei, în stânga, unde locuia vara în totdeauna Matei Cantacuzino.

Maica Tavefta Ursache

Această casă a fost în urmă cumpărată de maicele Agapia Velişco şi Fevronia Zăhărescu.

Aceasta din urmă a fost o maică foarte venerabilă, dotată cu multe talente. Cunoştea pictura dela pictorul Grigorescu, a învăţat cum să spele pictura bisericii, când s'ar afuma de lumânări. Mai târziu ea singură a spălat biserica, cu toată opunerea stariţei Cerchez, care se temea că nu va reuşi să o spele. Dar când a intrat în biserică şi'a văzut biserica cu pictura curăţită, ca şi când ar fi ieşit atunci din penelul lui Grigorescu, a început să plângă şi a îmbrăţişat'o. Fevronia Zăhărescu cunoştea perfect muzica bisericească, fiind prima cântăreaţă a Mănăstirei.

Una din cele mai de samă figuri monahale a M-rei Agapia,

a fost maica Eufrosina Lefter, matuşa fostului prim-procuror ieşan Emil Lefter Dimitrescu, care'şi petrecea concediul de vara la mătuşa sa.

Maica Eufrosina era foarte inteligenta şi energică şi, dupa ce a fost un scurt timp arhondară, a fost ridicată la rangul de econoamă, funcţie pe care a ocupat'o pâna la moarte. Se povesteşte că în tinereţa ei, fiind foarte energică şi voind a controla totul prin sine însăşi, pe când M-rea avea moşii, încăleca pe un cal mic de munte şi cu cravaşa în mână inspecta zilnic muncile agricole.

Maica Fevronia Zăhărescu

Alte ieşence mai erau: maicele Elisabeta Cerchez, Epraxia Cazimir, Agafia Miclescu, Sevastia Galino, sora artistului Galino, Agafia Stamate, Glafira Văleanu, frumoasele surori Epraxia şi Agafia Cosmescu, din care una a fost arhondara, iar alta stareţa.

Câteva familii ca: D-na Catargi, bunica regelui Milan al Serbiei, Elencu Manu şi altele, îşi aveau casele lor proprii la Agapia şi Varatec, unde locuiau o lună două, în timpul verii. De asemeni şi Eufrosina Rosetti, mama Didiţei Mavrocordat, a avut o frumoasă vilă, care apoi trecând în proprietatea principesei Raluca Sturd-

za, a locuit'o până la moarte, lasând'o în urmă Manastirei Agapia pentru un spital. Raluca Sturdza este înmormântată în cimitirul din Agapia, unde în timpul verii construise un cavou şi adusese şi osemintele soţului ei, bezede Grigore Sturdza, dela cimitirul Bellu din Bucureşti.

Mai toate aceste călugăriţe, de neam mare, aveau la o depărtare mică de M-re, la Agapia în sat, grădini frumoase, cu pomi roditori, flori şi legume, unde în timpul verii se duceau cu toate în liniştea şi frumuseţa de aici şi'şi petreceau zilele de Duminică şi alte sărbători.

Călugăriţele, pe lângă îndatoririle lor religioase, nu şedeau degeaba. Ele se îndeletniceau cu fabricarea şaiacului, pânzei de casă, muhairuri, scoarţe, broderii, pocroveţe, apoi erau maestre în dulceţuri, din fel de fel de fructe şi mai cu samă de smeură de munte.

Astăzi însă mănăstirile nu mai sunt ceea ce au fost odată.

Fuga elevilor dela şcoala militară,

la Schitul Tărâţă

(1890)

Sunt mai bine de 35 de ani de atunci şi totuşi ieşenii îşi mai amintesc de fuga elevilor şcoalei militare dela noi, la schitul Tarâţă dela Repedea.

Elevii ieşind pe poarta şcoalei din str. Carol

Pe atunci comandant al şcoalei era colonelul Vasile Macarovici. Cam în apropierea examenelor din luna Mai, elevii celor patru clase s'au înţeles ca semn de protestare, împotriva introducerii concursului ca să se treacă dela şcolile militare la şcoala de ofiţeri din Bucureşti, să plece în corpore în Capitală şi să protes-

teze la ministerul de război, al cărui titular pe atunci era generalul Gh. Manu. Mai târziu li s'a admis cererea.

Au părăsit școala, noaptea, mai întâi elevii din clasa IV-a, plecând spre Vaslui, unde s'au oprit lângă Negrești. A doua zi, cam pe înserate, au plecat din școală elevii claselor I, II și III. Aceștia au ajuns până la Repedea, din vecinătatea Iașului nostru, iar de aici au coborât spre schitul de călugări Tărâță.

Și când au părăsit școala, s'au năpustit cu toții spre poarta din strada Carol, au scos'o din țâțâni, au trântit pe portar jos, au dat în lături garda de aici, au ieșit în stradă și formați în coloană de marș, au plecat repede de tot spre schitul Tărâță, unde au ajuns după un mers de două ore. Ajunși aici, au fost deocamdată opriți de „călugării din vechiul schit" să între în arhondaricul mănăstirii. Au început parlamentările, rugămințile și în sfârșit, după jumătate oră s'au văzut așezați elevii prin chilii. Unii din ei făceau dijurne pentru a preîntâmpina ori ce „atac". In adevăr, la ora 1 noaptea, s'a dat alarma. Repede toți elevii au fost în picioare. Garnizoana din oraș trimesese călărașii ca să aducă îndărăt elevii la școală.

Din cerdacul schitului, de unde priveai adânca și bogata vale a Buciumului, din acest colțișor de rai, au început deodată să se arunce spre soldații din ograda schitului, cartofi, fasole și alte proviziuni adunate de călugări. Nimic n'a mai rămas în nenumărații saci, plini cu aceste proviziuni, așezați și ei în front pe cerdacul schitului. A fost o bătălie în toată regula. Caii călărașilor s'au speriat și au apucat'o spre pădure, soldații au căzut de pe cai.

A doua zi dimineață, aflându-se de cele întâmplate în cursul nopții, s'a trimis la schit batalionul de vânători, care a înconjurat chiliile. Elevii au capitulat însă după ce s'au înțeles cu comandantul batalionului că reîntoarcerea lor la școală o fac cu condițiunea ca să nu fie escortați până în oraș.

Și au părăsit cu toții bisericuța clădită de aproape 200 ani, unde tot timpul un călugăr bătrân, cu ochii senini, cu fața smerită și cu barba de argint, le-a dat tot ce putea da sufletul său curat.

Reîntorși iarăși printre cotiturile de șosele, printre căsuțele scunde ascunse în verdeața tânără a primăverii, s'au văzut pe nesimțite intrați în oraș și nu după multă trecere de timp, în ograda școalei, unde îi aștepta comandantul lor.

Așezați în front înaintea lui, de abea de au mai putut auzi:

— „Asta e răsplata muncei mele! Mişei, mişei, mişei“ şi atâta a spus şi apoi a plecat. N'a vrut să mai vadă elevii în clipa aceia.

Promoţia din acel an a fost pedepsită: nimeni n'a avut la purtare mai mult ca nota 10 (20 era nota maximă), solemnitatea de sfârşit de an s'a suprimat timp de 3 ani, examenele au fost foarte severe şi jumătate din promoţie a rămas repetentă. Cei mai mulţi însă din cei cari au fugit din şcoală, au trecut... clasa şi au rămas repetenţi din cei cari au rămas în şcoală, pe când ceilalţi hoinăreau pe la Negreşti şi schitul Tărâţă.

Din anul acela, profesorii şcoalei au numit pe elevii fugari: „Promoţia dela Tărâţă“, cuvinte rămase multă vreme atât în şcoala militară cât şi în oraşul nostru.

Elevii plecaţi în judeţul Vaslui s'au reîntors curând şi ei la şcoală.

„Fugarii“ de atunci sunt eminenţii generali de astăzi: Generalul Râşcanu fost ministru de război, generalul Ştefan Botez şeful domeniilor militare Iaşi, generalul Toma Popescu, generalul Artur Grigorescu, generalul Ion Papana, generalul Baliff administratorul domeniilor Coroanei, generalul Dabija, generalul Macarovici, un fiu al fostului comandant.

Profesorii şcoalei din acel timp erau: Petru Râşcanu de istorie, Anton Naum de l. franceză, Grigorie Cobâlcescu de geologie şi geografie, Gr. Roşu de matematici, Ion Rallet de cosmografie şi mecanică, dr. E. Riegler de fizică şi chimie, C. Meissner de l. germană, dr. N. Leon de şt. naturale.

„Invenția"

Principelui Grigore Sturdza

(1875)

Bezede Grigore Sturdza era o foarte populară figură a Ia-șului mai de demult. Despre bezede Grigore, care a trăit în tot timpul vieței sale la Iași, nu s'a vorbit decât de bine, iar în 1901 s'a spus atunci că, odată cu moartea sa, s'a stâns una din cele mai populare figuri ale țării.

Ieșenii de pe atunci nu cunoșteau pe bezede Grigore numai ca o figură istorică, căci dânsul a determinat—inconștient—săvârșirea celui mai însemnat act istoric, al Unirii. Il mai cunoșteau, în intimitate și ca unul căruia îi plăceau sporturile și în orele libere ocupându-se și cu mecanica.

Ce n'a trecut prin mânile lui bezede Grigore? Invenția unei biciclete mecanice, a unui contrabas și cea mai de samă invenție a sa: un aparat de sburat, care în teorie trebuia să dea rezultate foarte bune, după aprecierea specialiștilor de atunci.

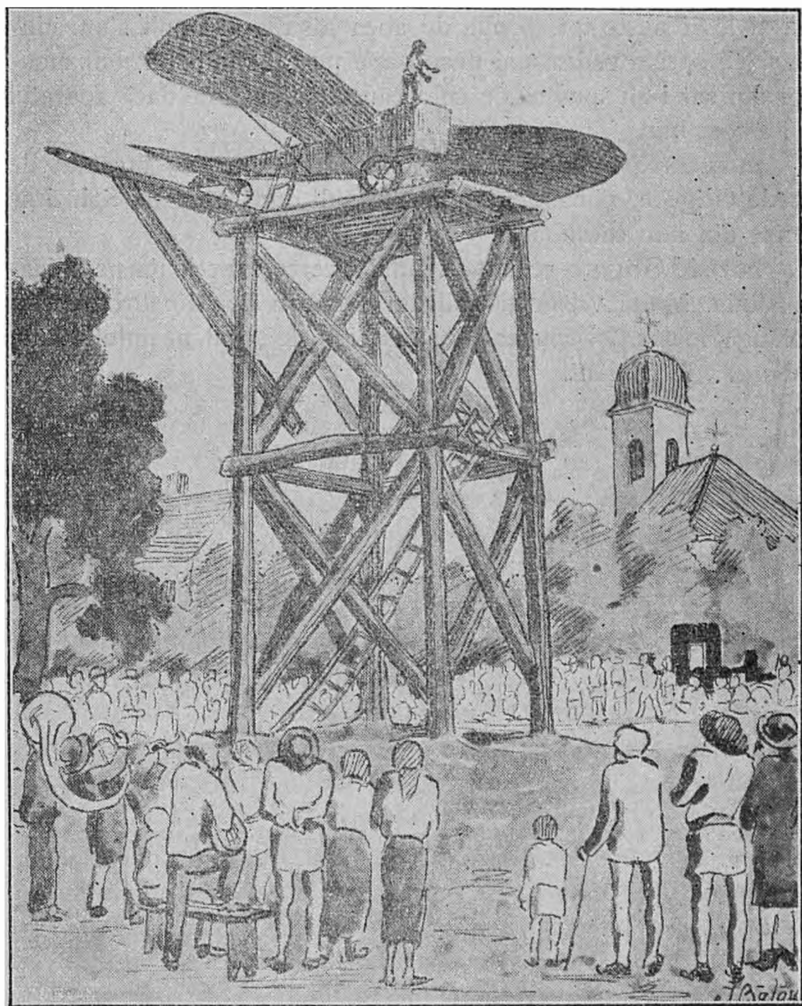
Aparataul odată construit, rămânea numai să se găsească persoana care să experimenteze invenția.

Și s'a găsit în profesorul de gimnastică de pe atunci, cunoscut de eșeni, Spinzi din strada cu acelaș nume din Păcurari. Spinzi venea zilnic la bezede Grigore, dându-i lecțiuni de gimnastică.

Și bezede Grigore și Spinzi erau mulțumiți: cel dintăi cu succesul invenției, cel de pe urmă că dânsul va avea cinstea să experimenteze invenția.

Experiența trebuia să aibă loc la moșia Cristeștii din județul Suceava, proprietatea prințului Sturdza și unde chiar, după indicațiile date de bezede Grigore, s'a construit în mijlocul satului un foișor, pe care avea să se urce Spinzi, de unde să sboare în aer.

Mare forfoteala în satul Cristeşti. Venise norod mult care să vada minunea minunilor: un om sburând pe sus, ajutat numai de nişte tinichele... Ba, venise şi lăutari, care sa înveselească mulţimea. Batrânul lautar Spiridon, care povestea în totdeauna, cu la-

Pe foişorul dela Cristeşti

crimi în ochi, de boerii moldoveni de altă dată, venise şi dânsul. Doar era unul din cei mai vechi lăutari ai Iaşului şi plângea pe coardele vioarei timpurile beizadelelor moldoveneşti, când galbenii curgeau...

Soseşte Spinzi la moşie şi se urcă pe foişor de unde şi-a dat drumul spre a-şi lua sborul în văzduh...

Dar vai, în loc să se urce se... prăbuşi într'o clipă la pamânt. Mulţimea rămase ca încremenită.

Bezede Grigorie cercă să mângâe pe Spinzi, care plin de răni şi lovit peste tot corpul, de abea răsufla. Ţăranii s'au adunat şi ei, spre a vedea mai deaproape pe cel rănit. Ba unii moşnegi din sat i-au spus că de ce a cautat să se urce dacă aparatul nu i-a fost bun.

Increderea lui Spinzi însă în aparatul sburător inventat de bezede Grigore, rămase aceeaşi. Nu mult după aceasta, Spinzi se oferise din nou să sboare.

Bezede Grigore renunţă să mai încerce experienţa pe spinarea altuia. Multă vreme ţăranii din Cristeşti de câte ori treceau pe lângă foişor, îşi spuneau lor însăşi: — foişorul neamţului care a sburat... la pământ.

Cum serbătoriau ieşenii
obiceiurile strămoşeşti de Crăciun
(1880)

Altă dată Crăciunul era o mare serbătoare pentru ieşeni.

Poate cea mai mare parte din timpul anului, căci datinile strămoşeşti erau respectate în întregimea lor şi erau o adevărată plăcere pentru ieşeni, pomii de Crăciun cari se organizau în casele din Iaşi, unde toţi cei ce asistau, îşi găseau un dar şi unde era întotdeauna câte ceva şi pentru cei nevoiaşi cărora li se trimiteau bani, haine, încălţăminte şi ceva bunătăţuri ca să-şi mai îndulcească traiul.

Apoi, mai erau şi vestiţii olteni cari tocmai pe atunci se stabiliseră în Iaşi, venind în mare număr din Oltenia şi cari cu ocaziunea sfintelor serbători se îmbrăcau în frumosul lor port naţional, cu cămeşi şi iţari albi ca omătul,—omăt care pe atunci era nelipsit în timpul serbătorilor de iarnă, — cu bondiţe cusute în fluturi, cu brâe roşii şi căciuli ţurcăneşti în cap.

Veneau pe la curţile boereşti şi jucau dansurile lor naţionale, chiuind şi cântând, făcând în acelaş timp diferite mişcări cu beţele ce le aveau în mână. Mai erau şi irozii, dar nu irozii... de astăzi, cari nu sunt decât o slabă copie a celor de altă data. Costumele lor erau frumoase şi curate, iar mireasa întotdeauna era o fată drăgălaşă, îmbrăcată într'un frumos costum naţional; mirele un flăcău chipeş cu căciula ştrengăreşte la o parte; apoi irozii toţi în frumoase costume copiate din biblie şi chiar şi tradiţionalul evreu avea glume hazlii ce produceau un râs general. Toţi la un loc erau întovărăşiţi de doi sau trei tineri cari acompaniau dansurile cu armonicile lor.

Lada cu papuşi mai era o distracţie foarte gustată în timpul serbătorilor şi cine nu-şi aduce aminte de strigatul păpuşarilor:

Păpuşi, papuşi,
Papuşele franţuzeşti,
Aduse din Bucureşti,
Pentru curtile boereşti.

Apoi când erau chemaţi undeva sa-şi joace papuşile, dacă erau numai bărbaţi în casă, te'ntrebau: — cum să jucăm, cu perdea sau fară perdea? Bine înţeles, dupa răspunsul ce-l căpătau, jucau şi păpuşile... fără însa de trivialităţi şi pornografii. Toţi aceştia, olteni, irozi, păpuşari, erau bine primiţi pretutindeni, ospătaţi şi răsplătiţi din belşug. Era veselie şi voe buna în toate, descreţindu-se frunţile pentru câteva clipe, de serbători.

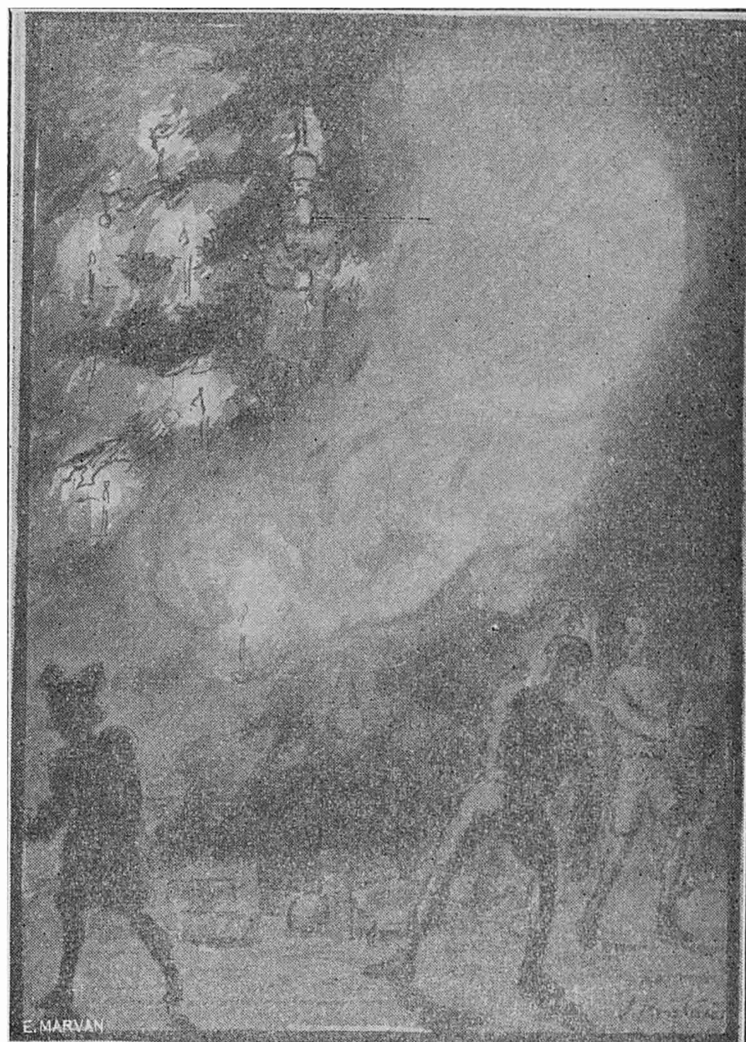
Nu era casă mai avută, unde să nu se facă un pom, serbare la care luau parte nu numai copii ci şi oameni mari. La vechea societate Turn-Verein regulat era un frumos pom, împrejurul căruia se adunau colonia germană din Iaşi şi mulţi români, petrecându-se de minune, într'o caldă atmosferă prietenească.

Un frumos pom de Craciun a fost în casele marelui Cogalniceanu, în strada cu acelaş nume, unde actualmente se află direcţiunea orfelinatului de rasboi şi unde locuia sora sa, d-na Lucia Liteanu, casatorită în urmă cu Leon Bogdan.

Tot ce Iaşul a avut mai distins s'a adunat la această serbare. Pomul era aşezat în sala rotundă, cu ferestele în spre o frumoasa grădină, pe locul căruia s'a cladit astăzi o anexă a Orfelinatului. Jucărele frumoase pentru copii, lumânări de toate culorile, bombiţe şi nuci aurite şi argintate, roşcovi şi smochine, cutiuţi elegante cu bomboane fine dela Darmet şi Poitevin, precum şi alte multe bunătaţuri. Dar nici cei mari nu erau uitaţi!..

Pentru fiecare era câte o atenţiune care însa costă destul de scump, în obiecte de arta şi altele. O orchestra cânta pe o estradă şi toţi se veseleau. Când deodata rasturnându-se o lumânare dela pom peste o perdea dela fereastră, perdeaua luă foc şi graţie unui baeţaş de vre'o 12 ani, defunctul Gheorghe Laţescu, fiul fostului prefect de poliţie, care smulse repede perdeaua, se repeziră ai casei şi stinsera focul. Petrecerea n'a mai putut continua în sara a-

ceia. Copilașii speriați, nu mai voiră sa intre în sala unde era Copacul.

Pomul de Crăciun din casele Cogălniceanu

Această serbare cu accidentul focului a ramas multă vreme în mintea ieşenilor. Alte pomuri frumoase se mai zăreau în casele Diditei Mavrocordat, unde în salonul cel mare dela etajul I, lumea

petrecea cu voioşia ceia cu care se petrecea întotdeauna în această casă ospitalieră, unde toţi fără deosebire de treaptă socială, erau îmbrăţişaţi cu dragoste şi bună voinţă.

Aceste erau petrecerile din Crăciunul de altă dată la Iaşi, cari de şi se repetă în fiecare an, păreau iarăşi noi şi erau aşteptate cu nerăbdare de ieşeni.

„Pomul Verde"

Un „cabaret" din alte vremuri

(1888)

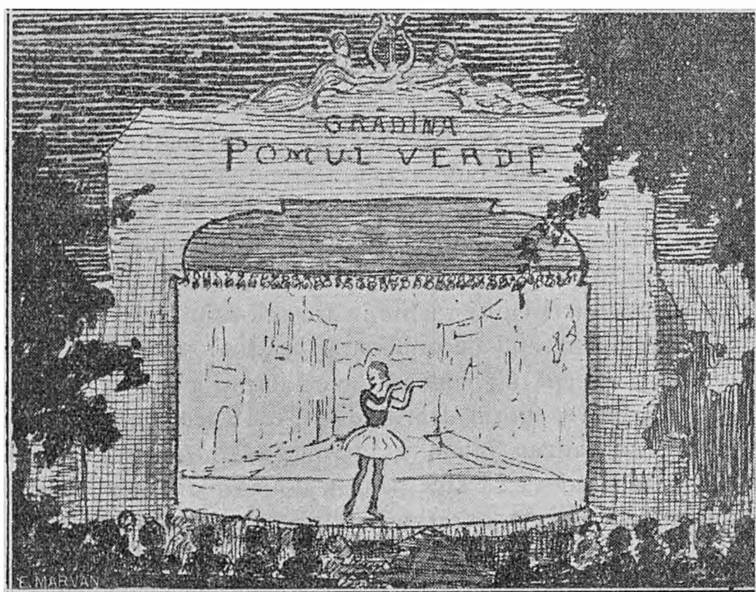
In strada Gh. Mârzescu, unde astăzi sunt nişte case cu doua etaje, alături de casele Goldner, era odinioară o căsuţă mică cu un singur etaj, unde se afla vestitul local de petreceri de pe vremuri, zis Pomul Verde, după grădina aflată în dosul acestuia, care există şi astăzi, dar care actualmente serveşte pentru reprezentaţiile de vară ale trupelor israelite în trecere prin Iaşi.

Cine din tineretul de odinioară, ba chiar și cei mai bătrâni amatori de distracţii, n'a cunoscut acest local de veselie? Cine n'a cunoscut pe antrepenorul dela Pomul Verde, Regenstreich? In acest local își dădeau întâlnire toţi acei cari obișnuiau să facă „noapte albă", adecă să stea până a doua zi dimineaţă. Imediat ce se'nchideau teatrele, berăriile şi alte localuri, după ora 12 noaptea, grupuri de tineri, bine dispuşi, moşnegi încă verzi, doritori de petreceri, se'ndreptau mai pe faţă, mai pe ascuns la Pomul Verde.

Aici, într'o sală dinspre grădină, alături de o estradă era un piano mare, la care cânta vestitul pianist de pe vremuri, bine cunoscut de tot Iaşul, Braun, acompaniat de talentatul violonist Gh. Borteanu, iar pe scenă se perindau diferite artiste în rochii scurte, — ceia ce pe atunci numai lor le era îngăduit, — decoltate, cu ţinuta nici tocmai bună, nici tocmai rea, cântând cântecile de modă de pe atunci, ca „Alza", apoi vechiul cântec:

Ce frumoasă melodie,
Intr'un vals frumos!
Fie polca cât de vie,
Nu-i aşa duios...

Artistele erau de tot soiul: franceze picante, germane blonde, italience brunete etc. Supeurile erau fine: cu icre negre, cu curcan, pui, gerveuri, șampanie, cotnar, Feslauer, servite toate sub îngrijirea lui Regenstreich. Câți studenți nu și-au sărbătorit aici trecerea bacalaureatului sau a examenelor dela Universitate? Câți bătrâni nu veneau la Pomul Verde spre a petrece o oră plăcută împreună cu tineretul de pe atunci, reamintindu-și de tinerețea lor ce a fost odată...

Scena din foasta grădină Pomul Verde

Unul din cei mai constanți clienți de aici era un tânăr... care câștigând cu un bilet de 1 leu la o loterie, lotul cel mare de 20.000 lei, s'a transformat deodată dintr'un simplu funcționar comercial ce era, într'un tânăr elegant care cu Carpo, luxosul droșcar de pe vremuri, se plimba nebunește de dimineață și până'n sară, pe străzile Iașului. Carpo nu'l mai scotea din „prințișor" și dimineața îl aștepta la scară pe fericitul câștigător, care arunca cu multă galantonie sute și mii de lei, acolo la Pomul Verde, unde-l așteptau petrecerile.

Un alt tânar, cu ocaziunea trecerei bacalaureatului, a invitat

în una din sări mai mulţi prieteni la o petrecere a lui, la Pomul Verde. Au petrecut bine până s'au chirchilit de-abinelea şi în tot localul nu se auzea decât glasurile lor. Antreprenorul îi rugă să nu turbure liniştea celorlalţi vizitatori. Reuşitul la bacalaureat foarte serios, întrebă atunci pe antreprenor: — „D-ta eşti bacalaureat?

Foarte mirat de această întrebare, răspunse *nu*. Tânărul îl rugă să nu se amestece şi să'i lase să petreacă, căci a scăpa de bacalaureat era un lucru greu.

Tot în acest local, s'au închegat multe idile între tinerii vizitatori şi artistele de aici, idile repede înjghebate şi mai repede desfăcute. Au rămas însă pentru cei ce au petrecut în tinereţa lor în acel local, clipele frumoase de atunci.

Mai târziu, Pomul Verde a ars, iar în locul său astăzi, este o clădire modernă. In grădina unde vara se plimbau părechi, părechi sub impulsul muzicei şi al vinului de Cotnar, astăzi se dau reprezentaţii teatrale, altă lume frequenta această grădină veche, unde odinioară se petrecea cu 20 lei o noapte întreagă, având la dispoziţie cum zice neamţul şi cum era deviza atunci când intrai la Pomul Verde: Wein, Weib une Gesang.

Pe străzile Iaşului...

(1880)

Pe străzile Iaşului, mai de demult, foştii elevi de şcoală, căci lor mai degrabă le rămân în minte amintirile din copilărie, întâlneau zilnic diferite figuri, rămase multă vreme şi astăzi chiar adevărate tipuri ale Iaşilor.

Dascalul Tarara, zis Biftic dela biserica Talpalari, nu lipsea dela nici o înmormântare, dela nici un botez, dela nici o împărtaşenie. Era o nostimadă de om. Pândea toate praznicile, mai cu samă cele de prin măhălălile oraşului. Dacă erau şi zece praznice într'o zi, la toate se ducea. I se îngrămădise toate sosurile şi grăsimea mâncărurilor, pe antereul lui, bătrân ca şi anii mulţi ce-i avea el.

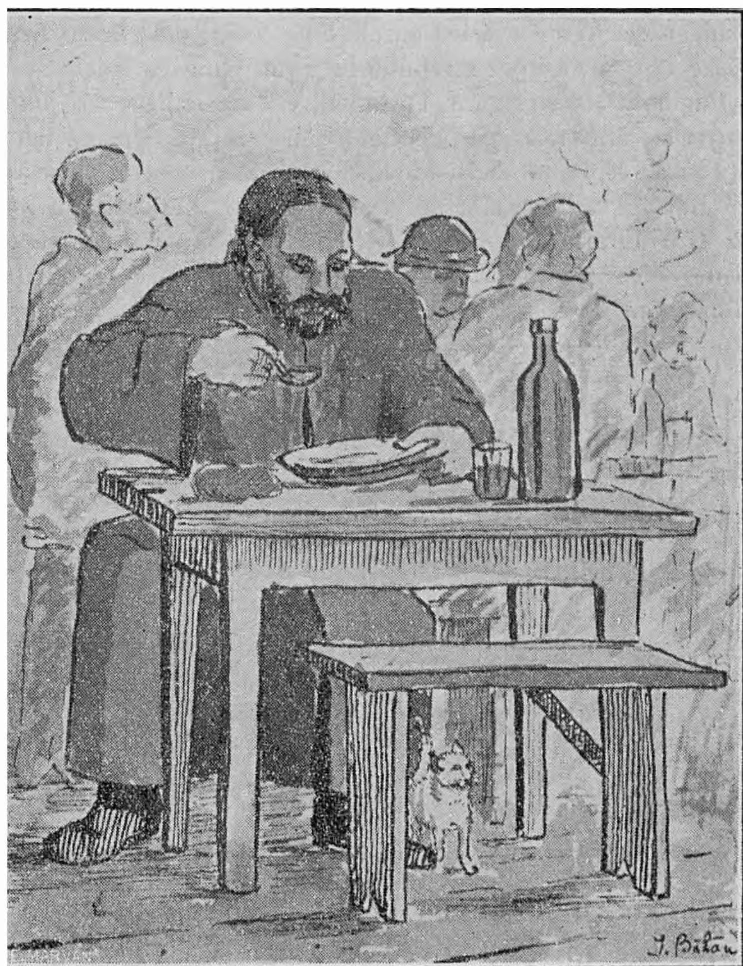
La masă se'ndopa până nu mai putea. Purta o pălărie mare, peste care — ca şi la antereul lui — şedeau toate unsorile din lume şi colbul de prin măhălălile pe care le cutreera mereu, de zeci de ani de zile.

Moş Culiţă era portarul dela Liceul Naţional, al elevilor din seriile mai vechi ai foastei Academii Mihailene. Culiţă suna mereu clopoţelul de întrare şi de ieşire din clasă. Mulţi gologani încasa el zilnic dela băeţi, ca să'i lase să între în şcoală, mai înainte de sunarea clopotului. Se certa, mai în glumă, mai în serios cu elevii, prin sălile liceului care'l necăjeau, îl aţâţau, iar Culiţă îi fugărea până ce întrau în clasă.

Mulţi îşi vor aminti poate bine de „cucoana Sultănica din Bârlad", care'şi petrecea timpul într'una pe valea zisă a Bastonului, în fostul loc viran din strada Baston, cam în dosul Mitropoliei, vechea proprietate a colonelului C. Langa, care a făcut atâta bine nevoeşilor Iaşului.

Coanei Sultănica îi placea mult vinul şi după ce se chefuia bine, îşi făcea obişnuita plimbare zilnică, numai pe strada Lozon-

schi şi strada Baston. Se oprea apoi, facând un popas pe locul Bastonului şi aici dacă o întâlneau băeţii cari se întorceau dela şcoala şi o rugau să cânte, cânta Sultănica de aduna în jurul ei pe toţi ce şedeau pe acolo. Cânta frumos şi cu graţie şi dupa ce

Dascalul Tarara

isprăvea cântecul, îşi începea din nou plimbarile pe aceleaşi străzi şi pe aceleaşi locuri.

Un altul şi mai cunoscut era Popovici, căruia i se zicea nebunul şi totuşi era om liniştit. Purta un fes sârbesc în cap, avea

un sac în spinare, în mâni un cosciug, iar după dânsul se ţinea mereu un căţeluş mic alb. Umbla întotdeauna desculţ. Nu vorbea niciodată nimic. Se spunea că, în zilele lui a fost foarte bogat.

Lângă orfelinatul Neuschotz din strada Academiei, şedea ca înfipt, vânzând fructe Şmil Merariu. Era aproape orb, dar... vedea bine când trebuia să iea parale dela băeţii dela liceul naţional, care tăbărau asupra tărăbuţei lui Şmil, plină cu fructe.

Paganini zis şi signor Turlupini, era un italian care umbla cu harpa şi cânta noaptea pela baluri şi societăţi. Semăna leit cu Chir Toacă, căpitanul de haiduci. Se ducea în special la restaurantul Baroti, care se afla pe vremuri în str. Lăpuşneanu unde astăzi este florăria „Gloria" şi îi trăgea din harpa lui. Aici luau masa de obicei profesorii, printre cari Vasile Burlă, Vârgolici etc. cari'l ascultau cu drag.

Cum erau serbările dela Copou

(1880 1890)

Orchestra lui Kraus dădea semnalul începerei petrecerei din grădina Copou. Grădina se umplea dela amează cu cele mai de samă doamne din societatea ieşană, tipuri legendare de frumuseţă şi drăgălăşie. La una din aceste serbări, a luat parte şi Regele Carol. Neuitatul nostru Suveran a intrat în grădină, fără droaia de poliţişti în urma sa, fiind încunjurat de mulţimea ceia care forfotea în grădină. Cu mâna sa a împărţit la toţi copiii bilete pentru aşa zisul carosel sau joc de cai, care pe atunci însă nu erau numai nişte simple scânduri ca acum. In fundul grădinii, pe o scenă frumos ticluită, se jucau piese de societate, pline de farmec, iar spiritualul Ianov, înainte ca artiştii diletanţi să iasă pe scenă, îşi recita versurile din cânticelul său comic, care au rămas şi astăzi de pomină:

Ich Herr von Kalikenberg,
Tocmai din Berlin alerg,
Mit hohe protection,
Für grosse concession...

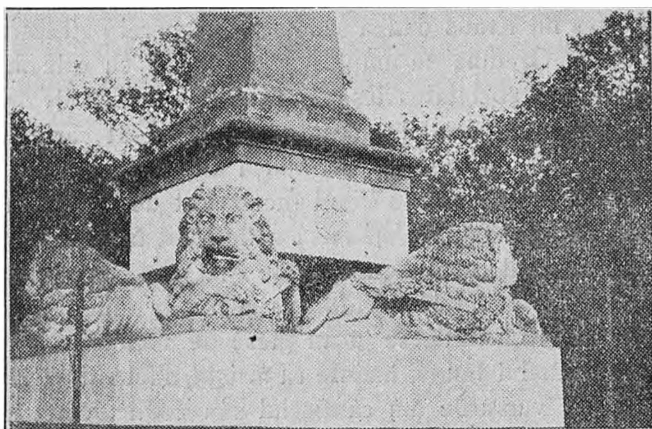
Printre femeile, ieşence de baştină de atunci, se numara printre cele dintăi şi care prezida serbările dela grădina Copou cari se dădeau în folosul societăţilor de binefacere, Maria Catargi. Făuritoare de bine pentru ajutorarea aproapelui, minte isteaţă, trăind cu bucuriile şi cu suferinţele mulţimii, iată ce a fost această figură mare din trecutul falnic al Iaşilor. Ei i se datoreşte înfiinţarea azilului de batrâne din str. Buzdugan.

Maria C. Cazimir, mai târziu Hinnà, despre care cântareţii de pe atunci, o descriau astfel: va rămâne un exemplu neuitat şi

neîntrecut al farmecului femeesc. Artistă în toată puterea cuvântului, aduce în artă duioșia care o caracterizează.

Câți artiști de carieră ar dori să posede în jumătate maestria de diletantă cu care dânsa interpretează operile lui Chopin și Schubert...

Natalia Suțu, Aspasia Grecianu, Maria Ghica născută Mavroeny, d-na Lucia D. Grecianu, d-na Lucia Liteanu mai târziu L. Bogdan, unele dintre ele dispărute azi. Acest comitet isbutea sa schimbe cu totul fața grădinii în ziua serbării.

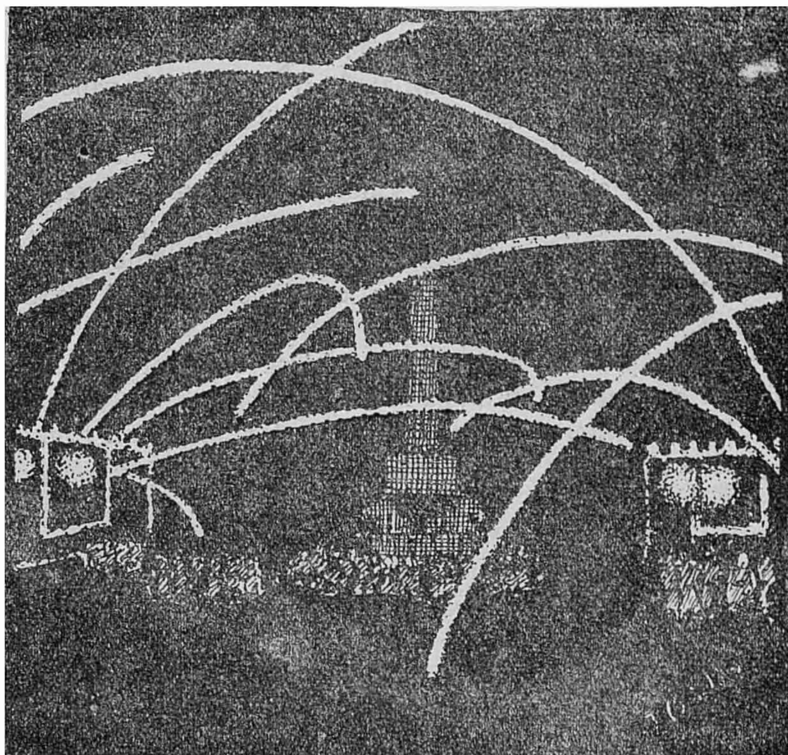
Leii dela Copou]

La poarta de intrare erau doi gromi, îmbrăcați în costume de arabi, boiți pe față și pe mâni, bătând din niște țimbale și chemând lumea în grădină, care era iluminată cu lampioane de sticla și de hârtie de toate culorile. Nenumărate chioșcuri — adevărate cuiburi tainice, se perdeau în ungherile din grădină. De-alungul aleelor, copilași purtând panerașe frumos împodobite, vindeau flori și țigări, iar în fața monumentului leilor, cu un franc câștigai la „roata norocului" sumi între 5—100 lei. Jocurile de artifiții erau combinate inteligent. Un mic tramcar, tras de cai, făcea pe șine ocolul gradinii.

Dar „bombardamentul Sevastopolului?" Venise întâmplător un grec din Constantinopol la Iași. Cunoștea bine grecul pe Panaite Ioan, proprietarul foastei grădini „Strachina" din Păcurari,

cunoscut de ieşenii de atunci, fiind unul din fruntasii comerţului de pe acele vremuri.

Grecul Ion Papagheorghiu, maestru în arta pirotehniei, a oferit în una din seri o distracţie placuta ieşenilor. In gradina din Păcurari, a combinat dânsul niște focuri de artifiţii, nemai vazute până atunci la Iaşi, aşa încât la serbarea din gradina Copou, nu-

„Bombardarea" Sevastopolului

mai decât a fost chemat ca să pregateasca ceva deosebit publicului.

In ziua serbării, a venit Papagheorghiu des de dimineaţă la gradina şi s'a pus pe lucru. A închipuit, în stânga gradinii, dinspre monumentul leilor, un fel de cetate, din carton gros și de o mărime impunatoare, a boltit'o şi a facut'o astfel, ca se credea ca ar fi din căramida; a așezat în dreapta monumentului lei-

lor un colos de vapor, tot din carton, cu scânduri însă, punând în faţa şi a cetaţii şi a vaporului, cam câte 30 tunuri, făurite numai din artifiţii şi legate toate între ele, ca sa comunice, prin fitiluri.

Ai fi crezut, când ai întrat în grădina că te aflai cu adevăr înaintea... Sevastopolului.

In toiul serbării, seara, s'a anunţat atacul printr'un sunet de goarnă. Grecul s'a pus în mişcare. A aprins un capăt al fitilului dela cetate, care a început bombardamentul spre vapor. Nu mult după aceia, a aprins celalt capăt al fitilului dela vapor. O huruiala nemai pomenită şi o luptă straşnică s'a încins deoparte şi de alta. Din bombardamentul acesta, se împrăştieau în aer, la înalţime mare, stele de diferite culori. Toată comedia aceasta a ţinut mai bine de jumătate oră. Ion Papagheorghiu, un tip modest, îmbrăcat în haină de lucrător, a primit felicitările ofiţerilor, cari în deosebi i-au admirat opera... cetăţii combinate şi mecanismul bombardamentului.

Aşa se petrecea pe atunci. Totul însă era pentru cei nevoieşi, cari erau ajutaţi cu dragă inimă.

Au fost generaţii bogate în suflete alese şi porniri generoase pentru ajutorarea aproapelui...

Dintr'un vechi album ieşan.

(1880)

Dintr'un vechi album ieșan, rătăcit, intitulat „Cunoaşte-te pe tine însuți", spicuind din filele îngălbenite, am dat de următoarele spovedanii:

21 Decembrie 1886. — Eugenia Drossu, (fiica Ortansei şi a lui Neculai Drossu, ce locuiau în casele lor din strada Lăpuşneanu, astăzi „Banca Uniunea").

La întrebarea ce i s'a pus: — Calitatea ce o preferă la un bărbat, a răspuns: — Mândria, spiritul și bunele maniere, iar la femei: — răbdare şi gingăşie.

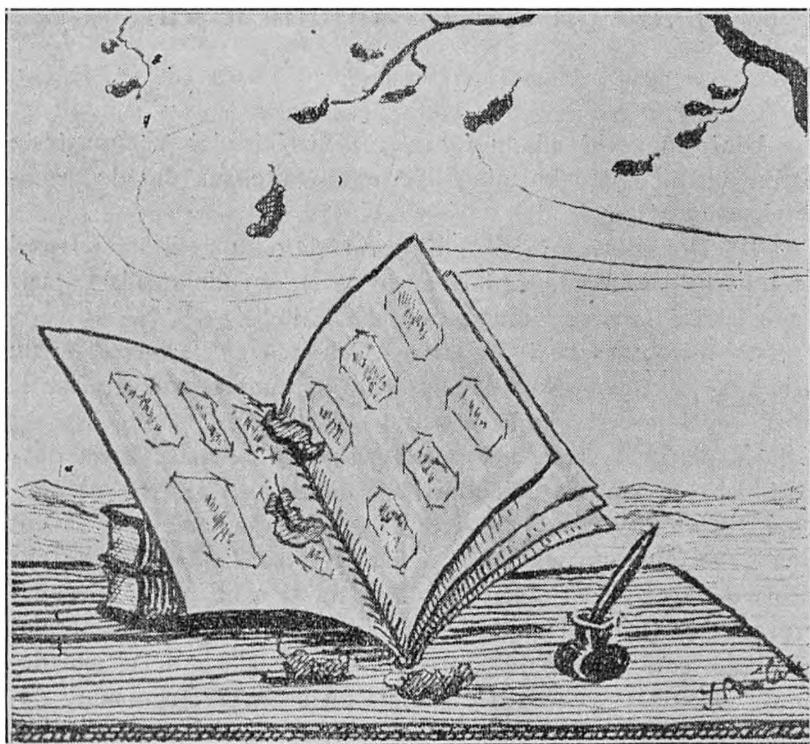
I-a plăcut a scrie, a dormi, a patina și a călări. Ideia despre fericire, e a putea uita. Imi place, a zis dânsa, a fi independentă.—Cine aşi vrea să fiu dacă nu eu? A răspuns: — ca să pot ghici gândurile persoanelor ari mă interesează. Iar despre nenorocire care i-a fost ideia?: a îmbătrâni şi a nu putea face plăcere celor pe cari nu'i iubesc. Tresătura distinctă a caracterului ei?: indiferență (numai în aparență). Ce greşală ar ierta mai degrabă?: mânia şi gelozia. Ce greşala nu ar ierta?: egoismul, oamenii interesați şi falşitatea. De ce se teme?: de a dansa cotilionul cu un om prost. Ce deviză are?: totul trece.

2 Iulie 1887. — Zoe Miclescu, (fiica marelui logofat Scarlat Miclescu şi sora Mitropolitului Calinic Miclescu). Calitatea ce o preferă la bărbat: respectul femeei. Calitatea ce o preferă la femeie: sentimentul demnității sale, iar ocupațiunea favorită: de a studia un caracter. Despre ideia fericirii: chestiunea este indiscretă.

Ce ocupațiune îi pare mai bună: orice misiune bine înțeleasă. Ce ar fi vrut să fie dacă nu ea?: o persoană iubită de fiecare.

Unde ar fi vrut să trăiască?: la ţară şi în ce timp?: de mult şi pentru mult timp. Părerea ei despre nenorocire?: de a face să sufere acei pe care îi iubeşte.

Care îi e tresătura distinctă a caracterului?: multă franchețā, prea multă voinţă şi puţină gelozie.

Albumul.....

Ce greşala ar ierta mai uşor?: greşelile cari sunt făcute dintr'un exces de bunătate.

Ce urăşte mai mult?: are oroare de tot ceiace este vulgar.

De ce are frică?: de cei rai şi mai mult încă de cei proşti.

Mâncarea şi bautura preferata?: totdeauna calitatea şi nicidată cantitatea.

Temperamentul?: vioae şi nervoasă.

Deviza?: a voi e a putea.

Zoe Miclescu, fire de artistă, femeie cultă, cu o educaţiune aleasă, totodată a fost şi o bună gospodină. Era una din acele femei, din vechiul Iaşi, superioară şi muncitoare. A fost o excelentă profesoară de piano la Conservatorul nostru de muzică de unde a trecut apoi la Conservatorul din Bucureşti. A fost şi doamna de onoare a Reginei Elisabeta. Regina o iubea mult şi îi arăta o deosebită afecţiune pentru calităţile ei deosebite.

22 Iulie 1886. — Alexandru Scorţescu.

Calitatea preferată la bărbat?: desinteresarea şi francheţa. La femei?: pasionată şi neîncrezătoare. Ocupaţiunea favorita: a visa şi a spera. Cine ar fi vrut să fie dacă nu el?: un fluture. Unde ar fi vrut să trăiască?: lângă idealul sau. In ce timp?: în timpul împărăţiei... ebraice. Părerea despre nenorocire?: nenorocirea e totdeauna prezentă. Ce greşeli ar ierta mai uşor?: greşelile cari nu fac parte din tinereţă. Şi ce urăşte mai mult?: ipocrizia. De ce are frică?: „de fatalitate". (Alexandru Scorţescu s'a sinucis mai târziu, în grădina Copou).

Deviza lui?: „iubesc ca să fiu iubit, cum iubesc când iubesc".

Un „duel" lângă Sans-Souci la Copou

(1880—1890)

Mai de demult era un bancher la Iaşi, Bic, potrivit la statură, însă destul de gros. Avea vre'o 40—45 de ani. Ii plăcea să petreacă şi să facă parte şi el din societatea ieşană, alături de tinerii cunoscuţi de pe vremuri, cari nu lipseau dela petrecerile cele mai de samă din oraşul nostru.

Bancherul Bic tot auzea de duelurile cari aveau loc între cutare şi cutare şi ce-ar mai fi dat să poată vedea şi dânsul cum se bat doi cu floreta sau cum trag cu pistoalele!

Ar fi dorit să ştie şi el a mânui aceste arme, ba poate în visurile lui se şi vedea întorcând floreta şi învârtind-o cu atâta uşurinţă sau trăgând şi dintr'un singur foc de pistol culcând la pământ pe... adversarul său.

Cu prietenii săi nu vorbea decât de dueluri şi de scrimă şi cum vroia să-şi pue în aplicare gândul, angajă pe fostul profesor de scrimă dela şcoala militară Scheiner să-i dea lecţii de scrimă.

Intr'o sară însă, la un teatru de varieteu, care era pe atunci la o foastă magazie de trăsuri a lui Scherer, astăzi brutăria Klein — în jurul unei mese se aflau adunaţi mai mulţi tineri din societate, printre cari defunctul Albert Ghica şi d. M. Weisengrün, cei doi „eroi" ai acelei nopţi. Bine înţeles, n'a trecut mult şi a căzut şi Bic aici. Era deci ocaziunea, odată cu sosirea lui Bic, de petrecere, de chef şi veselie pe... socoteala bancherului. Şi atunci repede s'au sfatuit Albert Ghica cu d. Weisengrün, s'au înţeles şi s'au „provocat". Trebuia neaparat să iasă un „duel", după care, ştiau ceilalţi că umbla nebun Bic. Şi cum şedeau între ei aşa, s'a început sfada. Albert Ghica şi d. Weisengrün, la început mai domol, încetul cu încetul apoi cu glas mai râdicat, au început a se lua la ceartă, până ce au degenerat în... ofense, în vorbe tari adresate de amândoi. O ieşire pe teren era inevitabilă. Pe Bic îl apu-

case tremurul, tremurul mai cu samă că visul sau de atâta amar de vreme, era pe cale să se îndeplinească: să vadă şi el un duel... între alţii, să ia parte dela început şi până la sfârşit, să'i vadă cum se măsoară paşii, cum se aşează unul şi celalt, cum se dă comanda, cum se trage cu pistolul şi cum cade unul.

Şi cum onoarea celor doi era atinsă, acolo pe loc, la masa de la varieteu, se hotărâse ca duelul să aiba loc imediat, chiar în noaptea aceia.

Era trecut de miezul nopţii, când fiecare primi câte o însărcinare. Unul s'a dus repede la Copou, lângă grădina Sans-Souci, pe teren... altul s'a repezit la armurierul Leibschütz, un vechi şi cunoscut armurier din str. Unirea de pe vremuri, l'a sculat din somn şi i-a închiriat două pistoale. A avut grija ca de aici chiar să încarce pistoalele cu... praf.

Şi aşa, cu toţii gata pregătiţi pentru duel, în trăsuri închise, căci era doar caz grav la mijloc, au pornit'o spre Copou, au trecut de cele două ronduri şi au ieşit pe câmp, spre stânga cum urci Copoul şi unde altă dată era grădina Sans-Souci.

Iată-i şi pe teren. Cei doi eroi nici nu se salută, nici nu se privesc. Ceilalţi, par speriaţi şi îngrijaţi, iar întru cât priveşte pe Bic, e aproape leşinat. Şi fiindcă se temea de necunoscut şi fiindcă credea că Albert Ghica va chiti mai bine ca adversarul său, deabea putând să îngâne câteva cuvinte, Bic se repezi la d. Weisengrün şi aproape implorându-l, i-a spus: — Lupule, caută de te împacă cu Ghica, gândeşte că ai mamă, ai surori, ai fraţi. Eu te sfătuesc să te împaci, să nu se întâmple vre-o nenorocire.

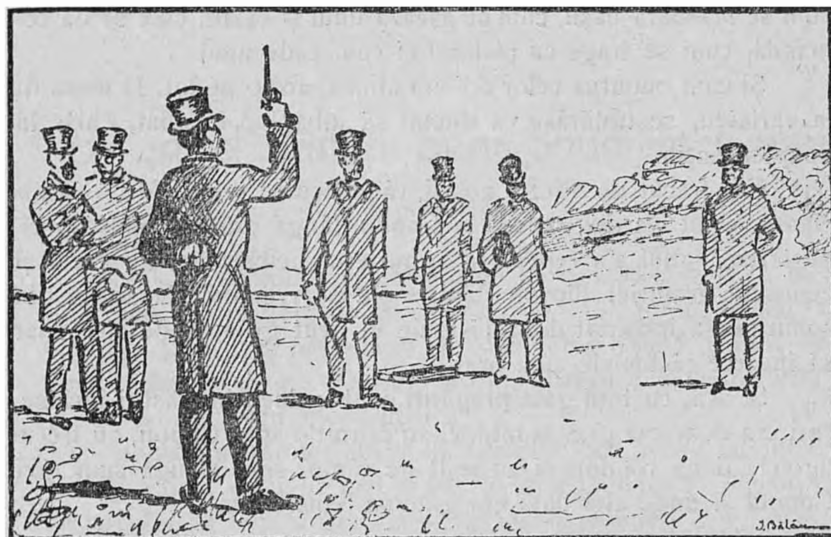
Dar d. Weisengrün... nici n'a vrut să audă de aşa ceva.

Şi pe când nu mai contenea Bic cu rugăminţile sale, un alt prieten se duse repede la Sans-Souci, luă un şervet îl unse cu sânge... de pasere şi de abia reîntors pe teren, auzi primul foc de pistol.

Cu şervetul acesta, s'a dus puşcă la d. Weisengrün, fiindcă trebuia ca dânsul să fie cel „rănit", îl legă repede la mână cu şervetul plin de sânge, după ce „rănitul" strigă cu durere, spre marea dezolare a lui Bic, care speriat peste măsură, a rupt-o de fugă, căzând într'un şanţ, de unde de abea a putut fi scos. Şi când s'a trezit Bic, a întrebat dacă e mort cineva.

Dar văzând pe d. Weisengrün legat la mână, dar în picioare, a început să sară în sus de bucurie şi împăcarea celor doi eroi

se făcu alaturi la Sans-Souci, la o masă îmbelşugata, cu petrecere care a ţinut până a doua zi dimineaţa.

„Duelul" dela Sans-Souci

Bic ceru ca să plătească dânsul întreaga consumaţie.

Ceilalţi însa se făcură că nu pot primi aşa ceva, făcându-i doar hatârul ca să plătească numai jumatate. Şi la prezentarea socotelei, dupa ce avuseseră ceilalţi grijă să spue chelnerului să arăte socoteala dublă, Bic plăti jumătate, în realitate însă întreaga cheltuiala a mesei.

Cum petreceau mai înainte vreme copiii

— Duioşia anilor de copilărie —

(1885—1895)

Sunt duioase amintirile din trecut, mai cu sama ale copilăriei. Jocurile şi petrecerile copilăreşti, în paşnicul nostru oraş, îşi aveau farmecul lor deosebit. Nu era casa, nu era strada, unde să nu se audă glasurile zburdalnicilor copii, cari pe lângă casele lor, cât era ziulica de mare, o ţineau numai într'o joacă.

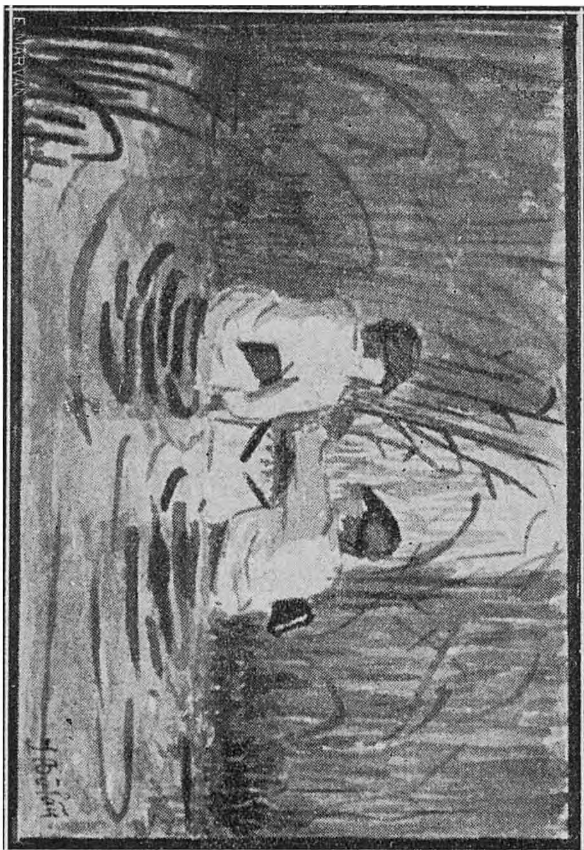
Adunaţi în jurul unuia care ţinea de sfoara, baeţii faceau şi trimeteau zmeului care de abia se zărea, scrisori cari porneau a lene în văzduh, prin sfoara cea subţirica. Ceva mai departişor, alţii urcau smei „turceşti", fabricaţi cu multa îndemanare. Erau smeii cei mai frumoşi, inventaţi de către copii, în zilele lor de odihnă din vacanţa cea mare, smei cari erau urcaţi şi noaptea cu lampioane.

Pe câmpul cel larg din dealul Copoului, se adunau sute de copii. Ei băteau aici mingea, de se cutremura şi pamântul. Ţâcul şi oina erau jocurile cele mai gustate. Ceasuri întregi alergau şi săreau şi nu mai oboseau, atât le era de drag jocul.

In zilele cele călduroase, când arşiţa soarelui de Iulie muia trotuarele de pe străzi şi când ţipenie de om nu se zarea nicăeri, băeţii o porneau spre Bahlui unde platind 5 bani, intrau în cabine de'şi puneau hainele şi se scăldau aici câte o ora, doua. Nu le mai venea să iasă din apă.

Cei mai mărişori, în zilele de ploae, când credeau ei ca se poate vâna mai bine, o porneau la vânatoare de raţi pe şesurile Cârnicenilor. Printre cei ce se credeau vânatori, erau fraţii Petru, George şi Ludovic Cazaban, varul lor Alexandru Cazaban, Launay şi mulţi alţii, toţi prin clasele întaia şi a doua de liceu. Unul din ei nimerea la întâmplare, împuşcând un raţoi, care cadea gre-

oi într'un bâltog de stuh. Și atunci voinicii ceilalți alergau, fiecare voind ca să pue cel dintâi mâna pe rațoi. Pe aproape de balta, se desbracau, aruncau hainele pe unde nimereau și intrau în apă, în căutarea rățoiului. Și dupa ce'l găseau, când ieșeau la mal, toți erau plini de lipitori negre, de acele de cal, murdari ca vai de ei și fără să se mai usuce, se îmbracau repede și o porneau înainte după vânat.

Copiii la vânătoare

In noaptea lui Sft. Vasile, iarna, baeții de școala o luau de-alungul Pacurarilor, din casa în casa, cu uratul. Unul facea gălăgie mare cu clopotul, iar ceilalți cari nu știau cântecul uratului, spuneau la dracii, ca ei între ei nu'și mai puteau ține râsul. Inșirau la vorbe din latineasca dela liceu, amestecată cu denumirea mineralelor și cu alte comedii de aceste, până ce se'ndurau cei de ai

casei sa le dea 5 sau 10 bani. Şi dupa ce adunau cam la 10 lei, numai în gologani de 5 şi de 10, se puneau într'un colţ de strada la împărţit.

Copiii cu uratul de Sf. Vasile

Şi pe când îşi imparţeau banii, aparea unul din ei, din cei mai marişori cari până atunci era pe celalt trotuar, neluând parte la cântec, îi trântea pe jos şi le lua baeţilor gologanii. Şi atunci alergau dupa dânsul pe stradă ca sa le dea îndărăt banii, până ajungeau să se apuce de păr şi bătaia era gata

Ceilalţi copii, cari nu ştiau ce vrea să zică a trece de poarta casei, cari nu cunoşteau strada, se sculau iarna de dimineaţă şi se puneau la fabricat... oameni de zăpadă. După ce le dădeau chip de om şi cu cărbunele le făceau ochii şi sprincenile, puneau în faţa două tabere de luptă. Şi bombardarea începea: dispărea încetul cu încetul câte un... om. I se reteza dintâi capul, apoi mânile, până nu mai rămânea nici o urmă...

Te laşi în prada visurilor şi doar, aşa, numai de'ţi este îngăduit să'ţi vezi copilăria ce ai trăit'o, legat de casa părintească unde totul îţi era scump. Şi piatra din faţa casei, pe care şedeam şi ne jucam şi copacul umbros din grădină, unde ne căţaram ca momiţele şi săpam cu cuţitaşul numele nostru, ca să rămâe (credeam noi pe atunci) legat de veci de casa părintească.

Totul ne era sfânt, căci ele făceau parte din copilăria noastră, erau zi cu zi martorii joacei noastre, eram legaţi noi de ele şi ele de noi.

Joaca era joacă şi şcoala era şcoală. Ne respectam profesorii. Era respect şi teamă totodată, teamă de dascălul pe care ni l'am închipuit atunci ca ceva deosebit, căci doar dânsul ne învăţa, dânsul ne punea „cu rândul" când plecam dela şcoală, dânsul chiar ne bătea cu linia pe palmă.

Şi în zilele când îşi făcea apariţia pe străzile lui obişnuite, spaima copiilor, aşa zisul „Moşul Cuti", vai de băeţi. Ii fugărea şi îi stâlcea cu băţul lui gros. Se plângea bătrânul de fiecare şcolar în parte: ba că unul l'a tras de surtuc şi i l'a rupt, ba că altul i-a furat băţul, dar nici odată nu i se făcea vre-un rău.

Din Liceul Naţional, nici odată nu am putut uita pe profesorul de ştiinţe naturale, Gh. Drăghici; pe severul Vasile Paladi de matematică; pe D. D. Pastia de geografie; pe Mihail Buznea de istorie; pe Şoldănescu, Chiabur şi Ghiţă Dimitrescu, maeştrii de desemn, de exerciţii militare şi de gimnastică; pe Victor Castan profesorul de limba franceză şi atâţia alţii, cari ne-au părăsit de multă vreme.

Erau greve de elevi şi pe atunci, greve însă cu caracter cu totul deosebit de al celor ce se văd astăzi. Elevi de clasa întâia şi a doua de liceu făceau grevă de o oră, neîntrând în clasă, pentru ca un profesor a pedepsit cu carceră pe un elev, nevinovat de pedeapsa ce i s'a aplicat pe nedrept.

In zilele de vacanţa, de Crăciun ori de Paşti, se imita într'un

circ improvizat, acasă la unul din băeţi, pe artiştii dela Circul Sidoli, pe August cel prost, pe Harison, pe Franzini Sidoli, ori se pregătea câte o scenă din „Baba Hârca“, jucându-se în aplauzele părinţilor şi a vecinilor, cu toată caldura şi entusiasmul tinereţii. Câte o caterincă condusă de un muzicant, era întotdeauna, pentru un leu la dispoziţia „artiştilor“, care'şi scoteau cheltuelile din preţul de intrare, (5 bani de persoană).

Iar copilaşii când rămâneau singuri acasă, erau îngrijiţi de bunicuţa lor, care îi urmărea pas cu pas, îi desmierda cu foc, îi hrănea mai mult de cât trebue şi îi strângea şi îi săruta nebuneşte.

Aşa s'a scurs copilăria de odinioara, a noastra, în dulceaţa vieţii de familie, lângă părinţi şi casa părintească, lângă tot ce ne-a fost mai scump atunci, locul unde ne-am născut şi pământul pe care l'am călcat de atâtea ori, în fuga noastră nebunească după joacă.

Scrisoare de dragoste
a lui Bezede Petrachi Mavroeny către Smărăndița Arghiropol din 1822.

Très adorable déesse.

Mon coeur ingenu et franc ayant toujours pour maxime d'être simple et sincère, et ne connaissant point l'art de se dissimuler, prend la liberté de vous declarer sincerement que l'offre précieux que vous avez daigné m'accorder, aurait mit le comble à son bonheur, si des grandes consequences ne l'empechaient pas d'être l'heureux possesseur de cet incomparable trésor. Comme dépositaire de tous les secrets de mon triste coeur, vous saurez le tout avec le temps. Pour le moment, je me bomerai à vous avouer franchement que mon coeur est et sera à jamais à vos pieds, mais hélas, ma main n'est plus à ma disposition, elle est...

ma belle et unique amie.

Bezede Petraki Mavroeny

O caricatură satirică
a căimăcăniei celor trei din Moldova

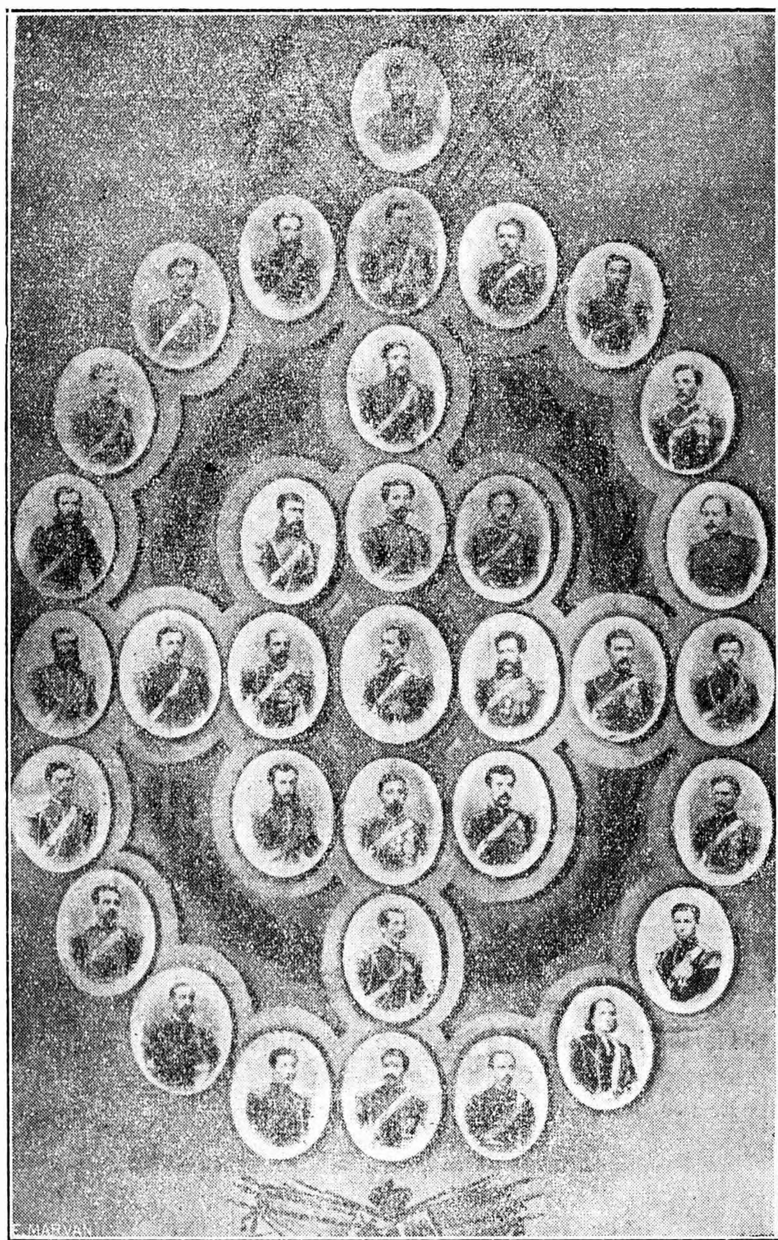
Ştefan Catargi
Vasile Sturdza
Anastase Panu (1858).

Hélas! ils sont du monde; où les plus belles choses
ont le pire destin
Et roses ils vivront ce que vivrent les roses
L'Espace d'un matin!

Regimentul de lăncieri din Iaşi

(1866)

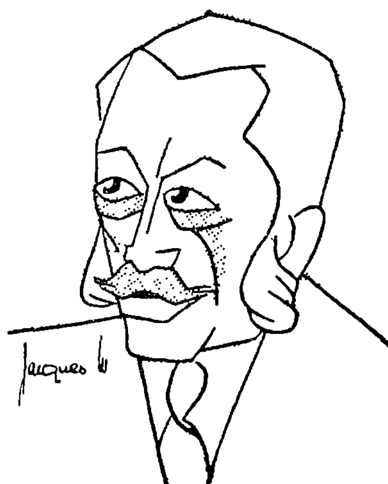

Figuri ieşene

D. Dr. N. Leon

una din cele mai simpatice figuri ale Iașului mai vechi și ale Iașului de astăzi.

D. C. B. Pennescu

(e singurul clişeu ce l'am găsit).

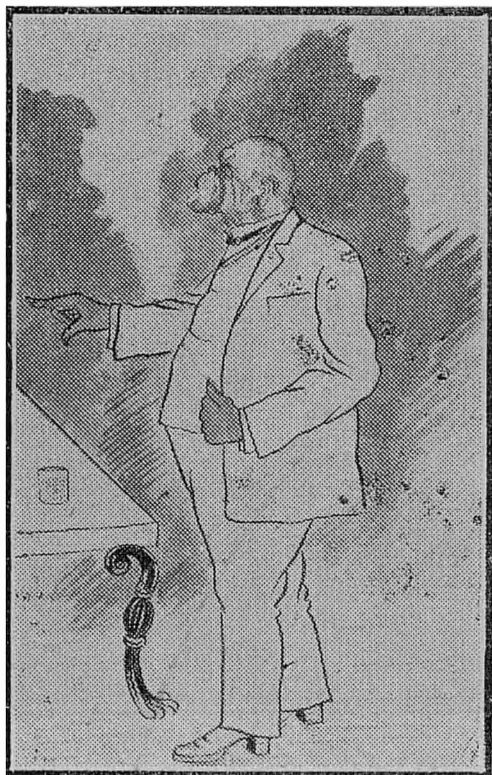
o figură simpatică, cunoscută şi de ieşenii cei vechi şi de cei de astăzi. Fost senator, fost deputat, fost primar, efor şi prefect de Iaşi. Actualmente director al Teatrului nostru Naţional.

D. Ath. Ath. Gheorghiu

fost deputat, senator, epitrop al Spiridoniei, vice-preşedinte al Camerei deputaţilor, fruntaş al partidului liberal şi unul dintre cei mai devotaţi membri ai Jockey-Clubului. Retras din politica militantă, d. Ath. Ath. Gheorghiu a rămas totuşi astăzi, unul dintre cei mai veneraţi membri de onoare ai vechei organizaţii liberale ieşene.

Figuri ieşene dispărute

A. D. Holban

fruntaş între fruntașii oameni politici de odinioara, ai Iașului și ai țării; omul care, în deosebire de alții, spunea întotdeauna verde ce avea de spus. Așa a dus el lupta cu fostul mitropolit al Moldovei, cu „Kir Partenie“ cum l'a denumit; așa s'a războit — în polemici de ziare și în cuvântari de club — cu fostul său amic Matei Cantacuzino. Polemica cu „harpele eoliene“ a făcut sensație pe vremuri la Iași.

G. D. Şerban

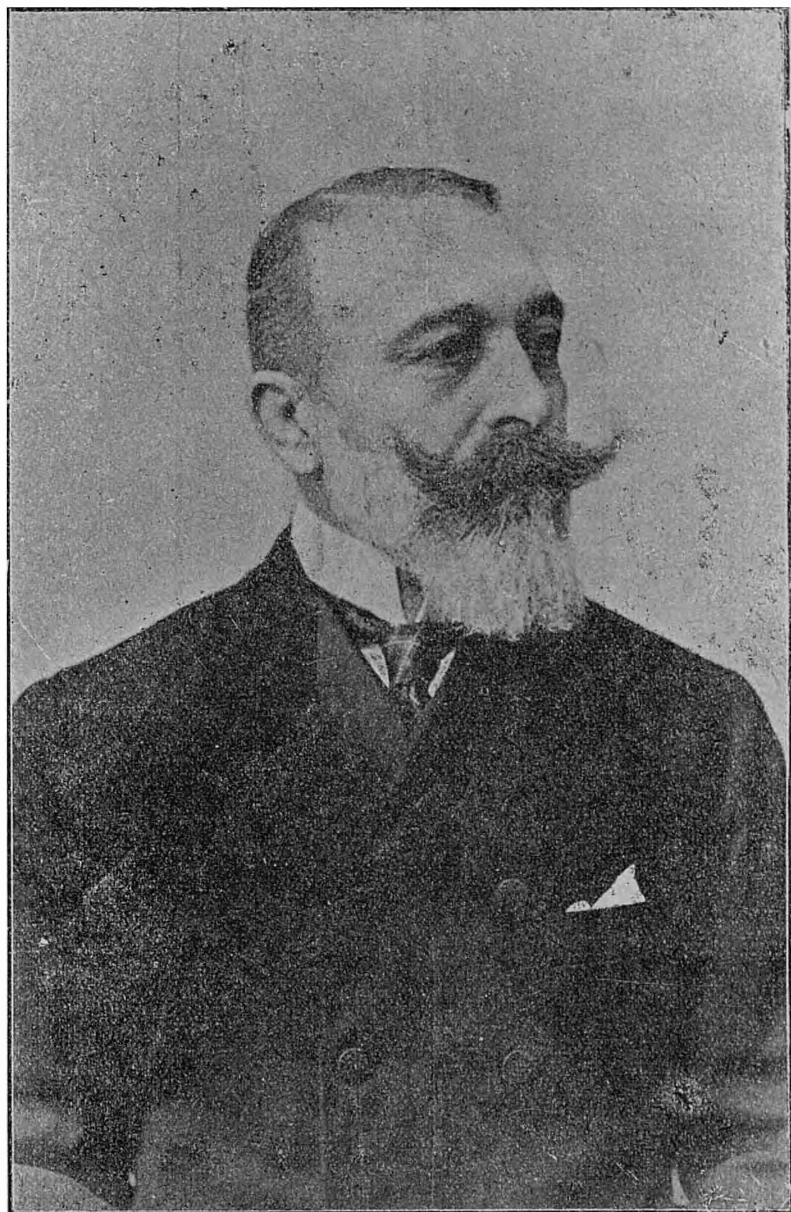
fostul marele preşedinte al Camerei de Comerţ din Iaşi, care datorită numai lui, Camera şi'a câştigat faima şi renumele de care s'a bucurat odinioară.

De şi fără o deosebită instrucţie, totuşi G. D. Şerban, care a ocupat şi multe demnităţi la Iaşi, ca de pilda efor al Spiridoniei, a fost unul dintre cei mai de samă preşedinţi ai Camerei de Comerţ din Iaşi.

Al. Sdrobici

Pe vremuri, cine spunea Sdrobici, spunea „directorul Prefecturii“ şi cine amintea de „directorul Prefecturii“, se gândea numai decât la Sdrobici. A fost cel mai cunoscut om din Iaşi şi... director pe viaţă, la Prefectura poliţiei din Iaşi. Dar, a fost şi cel mai *decorat* om din oraşul nost.u, în dublu sens, căci pe lângă figura lui impunătoare, marţială, distinsă, cu o manieră deosebită, fiind un perfect gentleman, Sdrobici, după fiecare vizită a vre'unei personalităţi străine, la Iaşi, primea câte o decoraţie...

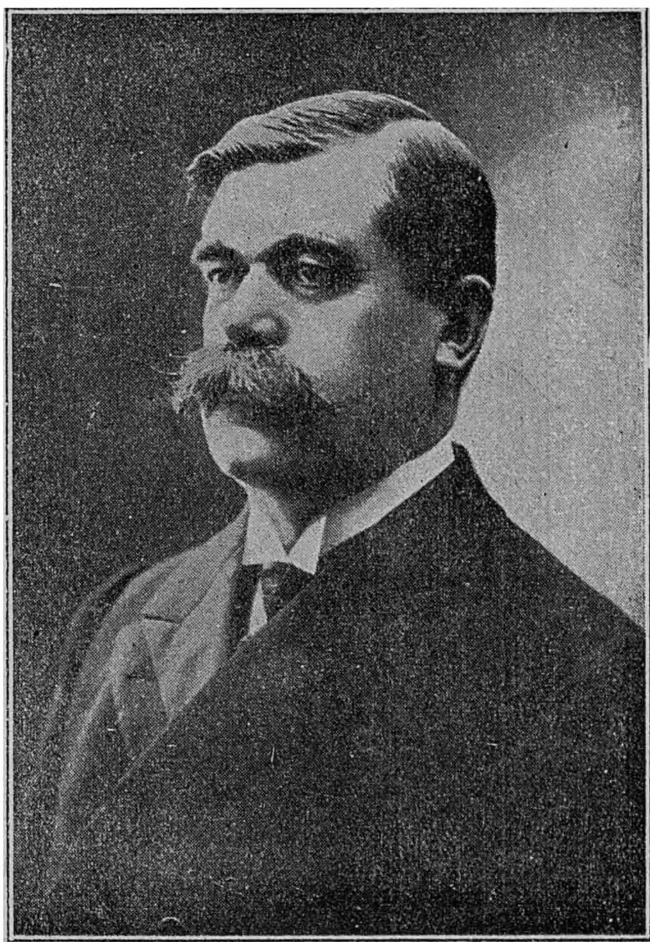
Const. Ivaşcu

fost ajutor de primar, fost efor al Spiridoniei, fost prefect de județ al Iașului. Un bărbat frumos, un ieșan bun, — așa ne-a remas în amintirea noastră.

Teodor (Raki) Vasiliu

era cunoscut numai sub numele de *Raki*. Așa îl strigau și la clubul liberal, așa îl știiau la Liceul Național unde era profesor de Istoric, așa colegii lui din parlament, caci Raki Vasiliu era ales întotdeauna sub guvernul liberal, deputat de Iași — îl tutuiau. A fost și ziarist distins.

A. A. Badareu

care a iubit mult Iașul, atunci pe când se facea mai multa treaba și se vorbea mai puțin.

Iașul îi va fi pe veci recunoscător pentru staruința ce a depus în toate ocaziunile, ca să se înzestreze orașul nostru cu diferite instituțiuni,

Georgel Mârzescu
(după ultima sa fotografie)

a carei moarte recentă, a presurat numai jale şi tristeţă. Dacă unii s'au acomodat şi cu situaţia de astăzi, foarte mulţi îl au în suflet şi'l vor avea veşnic, pe acel ce a fost Georgel Mârzescu, dela care în totdeauna vor putea lua pildă, ce vrea să zică muncă, cinste şi bunătate de om.

Alexandru Gr. Suţu

fost profesor la Liceul Naţional, de limba şi literatura franceză şi de limba greacă la vechiul pension Warlam.

A tradus cartea IV-a din Herodot; a facut o lucrare mai sistematică din „Istoria limbei şi literaturii franceze"; a tradus pe Eminescu în franţuzeşte; într'un cuvânt, a fost un om de carte şi totuşi a fost nepotul lui Alexandru Suţu Vodă.

Alături de Vasile Burlă, de d-nii H. Tiktin, Al. Philippide, marii învăţaţi, ca şi de Alexandru Mavrocordat (Muţunachi) şi de bezede Grigore Sturdza, tatăl meu şi'a petrecut viaţa numai în cercetări filologice, în discuţiuni ştiinţifice, cu acel devotament care nu se găsea decât la oamenii din trecut, mari cu sufletul şi plini de înţelepciune.

Reîntors dela Paris, unde a stat 12 ani de zile, aici la Iaşi, în jurul său s'au adunat cei mai de samă artişti de pe vremuri din oraşul nostru, căci Alex. Gr. Suţu a fost şi un pianist de forţă şi un peisagist plin de talent şi un nuvelist atrăgător şi un conferenţiar plăcut.

Tabla de materie

Capitolul I:

Viața mondenă a Iașului

Pag.

Capitolul II:
Case vechi şi negustori dispăruţi

Capitolul III:
Viaţa culturală, artistică şi muzicală a Iaşului

Pag.

Capitolul IV:

Figuri şi tipuri ieşene

Capitolul V:
Petrecerile de altă dată ale orașului

Ilustraţii

